VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYFTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYFTIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCV.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

EEN EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe van dit Boek. Werkzaamheden van de Commissie der Gewapende Burgeren te Woerden. Haare Koninglyke Hoogheid besluit uit Nymegen na 's Gravenhaage te gaan. Geeft des kennis aan Staaten van Gelderland en Burgemeesteren te Nymegen. Met welk een Gezelschap zy Nymegen verlaat. Wat haar op dien tocht bejegent. De Heer C. J. DE LANGE VAN WYNGAARDEN *krygt berigt van de komst eener aanzienlyke Persoonaadie. Wat hem bewoog om ophoudende maatregels te neemen. Vaardigt deswegen een Boode af aan de Commissie te Woerden, en den Generaal* VAN RYSSEL. *Besluit, op eigen gezag, dit te bewerkstelligen. Rydt na Woerden en ontmoet van daar gezondene Ruiters. Hoe de Commissie te Woerden oordeelde, in dit geval, te moeten handelen.* DE LANGE *krygt tyding van het aanhouden der Prinsesse. Hoe zich deeze Aanhouding toegedraagen hebbe. In een Huis gebragt. Het*

XLI. BOEK. *Gesprek der Prinsesse met* VAN GENDEREN *over dit ophouden. De Heeren der Commissie te Woerden begeeven zich na de Prinsesse. Schikkingen en voorzieningen door hun gemaakt. Hunne Onderhandeling met de Prinsesse. Voorstel in welke Plaats zy verkoos haare ruste te neemen. Zy verkiest Gouda. Zwaarigheid door den Heer* VAN TOULON *gemaakt over het Nagtverblyf te dier Stede. Onderhoud hier over met de Prinsesse. Zy bieden Woerden of Schoonhoven aan. Haare keuze valt op Leerdam. Heeren uit de Gecommitteerden en eene Ruiterbende haar ter geleide aangeboden. Gesprek der Commissie met den Baron* BENTINCK *over dit ophouden. Aanvang der te rugreize. De Prinsesse verkiest te Schoonhoven te vernagten. Afscheid van de Heeren der Commissie en betuigingen van de Prinsesse te dier gelegenheid. Haar Brief aan den Griffier* FAGEL*, en aan den Raadpensionaris. Vertrek van Schoonhoven na Leerdam. Brief der Commissie meldende het Besluit van hun Ed. Gr. Mogenden. Antwoord van hun Ed. Gr. Mog. aan de Prinsesse. Poogingen door hun Hoog Mogenden aangewend om Staaten van Holland tot andere gedagten te brengen. Staaten van Holland volharden. Komst der Prinsesse te Nymegen. Brief van haare Koninglyke Hoogheid aan Staaten van Holland. Haar schryven aan de Staaten der overige Gewesten. Brief van den Stadhouder aan de Algemeene Staaten. Hun Hoog Mogenden houden op nieuw by Staaten van Holland aan. Hun schryven aan den Stadhouder. Hoe de zaak ter Staatsvergadering van Holland zich toedroeg. Nader Advys van de Rid-*

der-

derschap over dit aanhouden. Tegengesteld Advys der Afgevaardigden van Amsterdam. Raadslag van Schoonhoven. Raadslagen der andere Steden. Verschillende Beoordeelingen deezer zaake by de Landzaaten. Voorstel te Amsterdam en te Leyden gedaan, wegens het aanhouden der Prinsesse. Hoe zommigen oordeelden dat men haar als Gyzelaaresse, moest bewaard hebben. Antwoord der Staaten van Utrecht te Amersfoort vergaderd. Hoe Staaten van Overyssel deeze Gebeurtenis opnamen. Het gevoelen der Staaten van Friesland. Schryven dier Staaten aan de Prinsesse. Staaten van Zeeland keuren het Gedrag van Holland zeer af. THULEMEYER *geeft 'er berigt van ten Pruissischen Hove. Zyn Vertoog by de Algemeene Staaten. By Staaten van Holland. Schryven des Barons* VAN RHEEDE. *Antwoord der Staaten van Holland aan den Pruissischen Afgezant. Gelderland, Zeeland, Utrecht en Friesland lieten de gevolgen aan Holland over. Tweede Vertoog van* THULEMEYER *by hun Ed. Gr. Mogenden. Brief van Gelderland aan Holland. Besluit by Holland om de zaak der Aanhoudinge nader te onderzoeken, en daar op een Antwoord te gronden. Aanspraak der Ridderschappe te dier gelegenheid. Schriftelyk Antwoord aan den Koning van Pruissen. Dit voldoet niet. Staaten van Holland buitengewoon, op verzoek van* THULEMEYER, *vergaderd. Vorderingen des Konings van Pruissen. Deeze aan het Groot Besogne overgeleverd. Besluit om twee Gezanten ten Berlynschen Hove te zenden. Voorslag van Delft omtrent de Provincien, die den Pruissen Door-*

XLI. BOEK.

XLI. BOEK. *tocht vergunden.* THULEMEYERS *gevoelen over de voorgeslagene Bezending. Besluit om de hulp van Frankryk in te roepen. Gerust-stellende verzekering van Frankryk. Verdenking op den Heer* BRANDSEN *gevallen. Belooning uitgeloofd aan die de zaak van den Heer* BRANDSEN *in een helder licht stelde. Voorstel om eene talryke Bezending aan het Fransche Hof te doen. Lyst van veertig Persoonen om 'er vyf en twintig uit te kiezen. Vreemd gedrag des Franschen Afgezants* DE VERAC *in 's Gravenhaage. Het vertrek van diens Schoonzoon baart agterdenken. Zyn Opontbodt. Afscheid en Vertrek. Oordeelvellingen over het heenen gaan diens Gezants. Aanduiding van de oorzaak der Werkloosheid van Frankryk in deezen.*

1787. Stoffe van dit Boek.

Ons laatstvoorgaande Boek ontvouwde, in 't algemeen, wat ter Verdeediging van *Holland* beraamd, besllooten en volvoerd werd, zo te Land als te Water, byzonder door de Commissie tot Verdeediging van dat Gewest en der Stad *Utrecht* aangesteld, te *Woerden* zitting houdende; doch wy hebben, dit vermeldende, niet dan in 't voorbygaan kunnen spreeken van 't geen de Schutteryen en de Gewapende Genootschappen, door Staaten van *Holland* gewettigd, in deezen uitvoerden. Te aanmerkelyk en te zonderling intusschen zyn de Hoofdrollen door deezen op dit Tooneel vol beroerenisse gespeeld, om geene byzonderder vermelding

ding te verdienen: te meer daar dit Lichaam der *Hollandsche* Burgeren, door het aanhouden der Prinsesse van ORANGE, aanleiding gaf tot de Omwenteling, welke wy voorhebben, in dit, en 't volgende Boek, algemeen te schetzen. Het byzonder Verslag deswegen verschuivende tot wy het voorgevallene in 's Lands Gewesten, bepaalder met het oog der Geschiedkunde beschouwende, ons te nederzetten om daar van eene omstandige beschryving te geeven, overeenkomstig met ons Plan, hier boven breeder aangeduid (*).

XLI. BOEK.
——
1787.

Werkzaamheden van de Commissie der Gewapende Burgeren te *Woerden*.

Vroeger dan de Staats-Commissie ter Verdeediging van *Holland* en de Stad *Utrecht*, bestondt 'er eene andere Commissie, door de Gecommitteerden der Gewapende Genootschappen benoemd, en bestemd om zich op de naast mogelyke plaats, waar de nood omtrent was, te vervoegen: en hier toe hadt men *Woerden* verkooren (†), de eigen Stad waar wy de Staats-Commissie werkzaam vonden. Deeze Burger-Commissie, uit de yverigste Voorstanders der Grondwettige Herstellinge bestaande, was steeds onvermoeid bezig om dezelve te bevorderen, en onderhieldt, ten dien einde, naauwe gemeenschap met de Vergaderingen, van tyd tot tyd, door de Gewapende Burgercorpsen, nu in deeze, dan in geene der *Hollandsche* Steden gehouden.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 156.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 202.

XLI. BOEK. —— 1787. den. Uit deeze Vergaderingen daagden de sterkste Voorstellen en veruitziendste Ontwerpen op (*); als mede de stoutmoedigste Verklaaringen van de oogmerken der Leden, die zich op 't naauwst en pleggtigst verbonden hadden, tot voorstand van alles wat zich daar tegen mogt aankanten, ingediend ter Vergaderinge van *Holland* (†); terwyl zy ook de werkzaamheden der Staats-Commissie kragtdaadig onderschraagde, en wederzyds elkander sterkten (§).

Voorloopig hebben wy reeds het een en ander te boek geslaagen, zo van 't geen vóór als naa eene Gebeurtenis, die aan den geheelen loop deezes Burgertwists, tot eenen Burgerkryg aangegroeid, eene wending gaf, niet min onverwagt dan verbaazend, en ons in 't breede staat te melden, eer wy voortvaaren, met het ontvouwen van de verrigtingen deezer beide Commissien, die der Burgeren gewapenden arm in *Holland* bestuurden.

Haare Koninglyke Hoogheid besluit uit *Nymegen* na '*sHaage* te gaan.

Hoe des Stadhouders Egtgenoote dagt over den staat des Geschils tusschen zyne Hoogheid, *Holland*, en die Leden des Bondgenootschaps, welke de zyde van *Holland* hielden, behoeven wy hier niet te herhaalen, en onze Leezers alleen te wyzen op haare eigene verklaaring, breedvoerig voorgesteld in eenen Brieve aan den Graave

VAN

(*) Ald. bl. 207.
(†) By uitstek die van den 4 July en 4 Aug. reeds door ons geboekt, XIV D. bl. 235. en 239.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 374, 325.

van Goertz (*). Met deeze begrippen vervuld en haakende om het verblyf te *Nymegen* voor dat van *'s Gravenhaage* te verwisselen, en een voor haaren Egtgenoot gunstigen keer aan die thans langs hoe meer verwarrende zaak te geeven, nam zy het Besluit de Reis na *'s Gravenhaage* aan te neemen (†), met oogmerk om daar weinig dagen te blyven.

XLI. Boek. 1787.

Hier van gaf zy, vóór haar vertrek, kennis aan den Voorzitter der Gedeputeerde Staaten te *Nymegen*, als mede aan den voorzittenden Burgemeester dier Stad. In den Brieve aan den eersten, geeft de Prinses voor reden van haar Reize. „ Een en het „ zelfde belang hebbende met den Prins „ mynen Gemaal, die, om bekende rede„ nen, niet in den *Haage* kan verschynen, „ heb ik geoordeeld dat myne presentie „ aldaar misschien iets konde toebrengen „ tot redding van het Vaderland, en beves„ tiging der Constitutie; dit heilzaam oog„ merk alleen doet my de reize onderne„ men:" terwyl zy in den anderen schryft, „ waare

Geeft des kennis aan Staaten van *Gelderland* en Burgemeesteren te *Nymegen.*

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 369.

(†) Wy laaten het voor rekening van den Heer Mandrillon, als hy aan den Heer Hertzberg toeschryft, „ dat deeze Staatsdienaar de Prinsesse, „ deeze *gevaarlyke* Reis zou aangeraaden hebben, „ waar van hy de gevolgen wel voorzag; ten einde „ eene drangrede te meer te kunnen aanvoeren, om „ den Koning van *Pruisſen* tot vyandlyke maatre„ gelen tegen *Holland* te doen besluiten." *Mémoires pour servir a l'Histoire de la Revolution des Provinces-Unies, 1787. p. 59.*

XLI. BOEK. 1787. „ waare zugt voor het Vaderland, en voor „ de belangen van myn Huis, onafscheid„ baar van die van den Staat, zetten my „ tot deeze Reis aan (*)."

Met welk een Gezelschap zy *Nymegen* verlaat. Reeds vroeg, op den acht en twintigsten van Zomermaand, begaf zich haare Koninglyke Hoogheid uit *Nymegen*, met een klein gevolg. Zy zelve zat in haare Koets met de Freule VAN WASSENAAR STARRENBERG, eene haarer Hofdames, en eenen haarer Kamerheeren den Graave VAN RANDWYK; in een tweede Koets bevonden zich de Klerk ter Secretarye KEUCHENIUS, een Kamerdienaar en twee Kameniers. Op eene vooruitrydende Chais hadt zich geplaatst een der Adjudanten Generaal van zyne Hoogheid, de Baron BENTINCK en een der Heeren Gouverneurs van de jonge Prinses, de Luitenant Collonel DE STAMFORDT; beide de Koetzen waren de gewoone ryduigen van het Hof, bezet door het gewoon getal Koetziers en Lyfknegts, allen in hun gewoon liverei.

Wat haar op die Reis bejegende. Wat haar op deezen korten tocht bejegende, was van zo veel gevolgs, dat wy, meer dan in 't voorbygaan, daar van moeten spreeken, en de voornaamste omstandigheden van dit, toen ten tyde veel gerugts maakend en altoos gedenkenswaardig Voorval,

(*) *Echte Bescheiden aangaande het gebeurde aan Mevr. de Prinsesse van Orange en hoogstdezelver Reize van Nymegen na de Oranjezaal. Te Nymegen, by* VAN GOOR, 1787. *Met de Brieven en Staatsbesluiten*, bl. 1. 2.

val, zo nauwkeurig en onpartydig als ons mogelyk is, vermelden (*).

XLI. BOEK.

1787.

De Heer C. J. DE LANGE krygt berigt van de komst eener aanzienlyk Personaadie.

Van de veelvuldig deezen Zomer uitgetoogene gewaapende Burgeren uit de *Hollandsche* Steden en Dorpen, die op onderscheide plaatzen post gevat hadden, lag een gedeelte des Genootschaps van *Gouda*, op 't laatst van Zomermaand, in bezetting by de *Goejanverwelle-Sluis* in *Zuidholland*, onder bevel van den Heere Mr. CORNELIS JOHAN DE LANGE, Vryheer van *Wyngaarden* en *Ruigbroek*, regeerend Schepen en Raad van *Gouda*. — Twee geloofwaardige Leden des Genootschaps van *Haastrecht* gaven dien Heer ten middernagt, tusschen den zeven en acht en twintigsten van Zomermaand berigt, dat zy hem konden ver-

(*) Tot dit Verhaal bedienen wy ons, zonder van elke byzonderheid den Berigter op te geeven, van de hier bovengemelde *Echte Bescheiden*; van *Een omstandig en echt Relaas van 't geen, zo by het aanhouden van Haare Koninglyke Hoogheid, op derzelver Reize aan de Vlist tusschen Schoonhoven, als by derzelver Arrivement, aan de Goejanverwelle-Sluis, en verblyf aldaar, is voorgevallen op Donderdag den* 28 *Juny* 1787. door den Commandant DE LANGE, CORNELIS VAN LEEUWEN, JAQUES BROTIER, D VAN GENDEREN en MARTINUS VERSYL, *Jansz., den* 15 *July* 1787. gedagtekend in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1708. enz. te vinden; als mede het *Berigt hier van, op den eisch der Staaten van Holland, voor de Commissie ter Verdeediging van Holland en Utrecht aan hun Ed. Gr. Mog.* den 28 Aug. 1787. ingezonden. In de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4154. *enz.* voorkomende. Men treft de twee laatstgemelde Stukken ook aan in de *Verzaameling van Stukken*, *by* CHALMOT, I. D. bl. 29. *enz.*

XLI. BOEK. 1787.

verzekeren, dat, in den eerst volgenden Naamiddag, een zeer aanzienlyk Persoonadie, door *Schoonhoven* en *Haastrecht* zou trekken. Voor reden van weetenschap geevende, dat 'er, op twee aangeweezene plaatzen, by bekende en genoemde Persoonen, vyftien paarden, tot voorspan, besprooken waren.

Wat hem bewoog om ophoudende Maatregels te neemen.

Zints eenige dagen hadden door *Holland*, en ook in deeze streek, gerugten geloopen, dat de Stadhouder, die zich nu in *Gelderland*, dan in het *Sticht*, onthieldt, binnen kort, in *Holland* werd te rug gewagt, om zyne Party te doen zegevieren. Hier mede zamenstemmende beweegingen hadt de Heer DE LANGE bespeurd onder lieden, die hy grond hadt vast te stellen, dat den Prins van *Oranje*, op eene byzondere wyze, waren toegedaan. Deeze gerugten, deeze beweegingen, deeden hun vaststellen, dat 'er iets in til was.— Het getal der bestelde paarden bragt hem op het denkbeeld, dat die verwagte aanzienlyke Personaadie geen ander kon weezen dan zyne Hoogheid zelve, of iemand van diens Gezin. Indien die veronderstelling waar en deeze Reis, zo als hy vermeende, na *'s Gravenhaage* bestemd was, zag hy gevolgen te gemoete van dien aart en aangelegenheid, dat hy zich verpligt oordeelde, tot verhindering van dezelve, maatregels te beraamen.

Vaardigt deswegen een Bode af.

Zulk eene zaak, op eigen gezag, en alleen met zyne byhebbende Manschap te onderstaan, dagt hem ongeraaden, en het be-

beter van zyn voorneemen kennis te geeven aan de Staatscommisſie te *Woerden*, en van den Generaal VAN RYSSEL eenige Ruiters te verzoeken, tot byſtand in zyne onderneeming. 's Nagts ten drie uuren vaardigde hy een Renbode af, tot het een en ander einde, met uitdruklyken last, ten ſpoedigſten te rug te keeren, om, in gevalle de Heeren der Staats-Commisſie, dit zyn voorneemen ondienſtig of nadeelig oordeelden, de bedoelde Ophouding te kunnen ſtaaken.

XLI. BOEK. 1787. aan de Commisſie te *Woerden* en de Generaal VAN RYSSEL.

Ondertusſchen deedt de Bevelhebber DE LANGE eenige naast by hem zynde Officieren ontbieden, om hun zyn Plan mede te deelen, en te verneemen, wie genegen waren hem, in de uitvoering, de hand te bieden. De Capitein CORNELIS VAN LEEUWEN, en de Grenadier Luitenant JAQUES BROTIER, booden zich terſtond aan.

Beſluit op eigen gezag dit te bewerkſtelligen.

In niet weinig verlegenheids bevondt zich de Heer DE LANGE, toen 'er 's Morgens van *Woerden* nog geen beſcheid kwam. Spoed vereischte de zaak en de Boode kon door het een of ander beletzel opgehouden weezen. Hy nam des in beraad, van zyn Plan af te zien, of, op eigen gezag, dit ſtuk te waagen, welk laatſte by hem de voorkeus vondt. Ten dien einde liet hy den Capitein VAN LEEUWEN en den Luitenant BROTIER van de *Goejanverwelle-Sluis*, nevens één Serjeant en zestien Schutters des Genootſchaps van *Gouda* uittrekken na de tot de hinderlaag beſtemde plaats de *Glybaan* aan de *Vlist* by *Bon-Repas* gele-

XLI. BOEK. —— 1787.

legen: met last om aldaar zeer heimlyk zich op te houden, en toe te zien, of langs die post, een Reisgezelschap, waar op eenig vermoeden viel, zynen weg zou neemen, en in dat geval, op te houden, en, met alle mogelyke bescheidenheid, na de gemelde Sluis te voeren, hunne Manschappen in behoorlyke tugt te houden, en te maaken dat geene ongeregeldheden aan de Boeren, of 't byzynde Gevolg van dien verdagten Persoon, gepleegd werden.

Rydt na *Woerden* en ontmoet van daar gezondene Ruiters.

Onmiddelyk naa deeze bestelling steeg de Heer DE LANGE te paard en reedt na *Woerden*, om mondeling met de Staats-Commissie en de Generaal VAN RYSSEL te handelen. De Cornet VAN MARLE, met twintig Ruiters, uit het Regiment des Luitenant Generaals van HESSEN-PHILIPSTHAL, kwam hem te gemoete by het Schoolhuis te *Papekoop*; en hy vernam, dat deeze gezonden waren, door den Generaal VAN RYSSEL, om na de *Vlist* te trekken, en zich te vereenigen met de Manschap uit het *Goudasche* Genootschap. Verzekerings genoeg, dat zyn ontwerp de goedkeuring der Heeren van de Staats-Commissie weggedraagen hadt.

Hoe de Commissie te *Woerden* oordeelde, in dit geval, te moeten handelen.

In de daad hadden deeze Heeren, de boodschap van den Bevelhebber DE LANGE ontvangende, deeze Ruiters, te zyner versterkinge, afgevaardigd, met last aan deezen en den Cornet VAN MARLE, om ter aangeweezene Plaats post te vatten, en daar voorby trekkende Persoonen af te vraagen, van waar zy kwamen? en werwaards zy hee-

heenen gingen? en alle Perſoonen aan te houden, wier komst in *Holland* voor de rust nadeelig kon zyn, en daar van terſtond kennis te geeven. — Zy, die zich verantwoordelyk rekenden aan Staaten van *Holland* voor alle gebeurtenisſen, welke zy konden voorzien, en egter niet hadden voorgekomen, oordeelden tot het geeven van die Order te meer verpligt te zyn, om tegen te gaan alle oproerige aanſlagen, ſtrekkende tot het verhinderen en beletten der Grondwettige Herſtelling; en begreepen, in het geeven van zodanige Orders, te minder zwaarigheids te moeten maaken, om dat niemand weeten kon, wat 'er van de verſpreide Tyding waar was, en welke bedoelingen daar onder verborgen konden zyn; als mede, en dat hun Ed. Gr. Mog. wat 'er ook gebeuren mogt, naderhand altoos zulke Orders konden ſtellen, als deezen noodig vonden; mits zy ſlegts zorgden, dat de zaaken niet buiten haar geheel geraakten.

De Lange krygt tyding van het aanhouden der Prinſesſe.

De Heer de Lange, ſchoon verzekerd van de goedkeuring zyns Plans, werd te raade, om, naa den Cornet van Marle tot het verhaasten van zyn tocht aangeſpoord te hebben, na *Woerden* te ryden, en nadere opening van zyn Plan te geeven. — Van daar wederkeerende kwam hem de Wagtmeester des Cornets van Marle te gemoet, met kundſchap, dat haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouw, de Gemaalin van den Heer Erfſtadhouder aangekomen, en door een gedeelte van het *Goudaſche* Genoot-

XLI. BOEK. —— 1787.

nootschap, aan *Vlist* opgehouden en verzogt was haare Reize niet verder voort te zetten. Waarop DE LANGE, nevens den Wagtmeester, na *Woerden* wederkeerde, om een nader raadslag met de Staats-Commissie en den Generaal VAN RYSSEL te houden.

Hoe zich de Aanhouding toegedraagen hebbe.

Het ophouden van de Reis haarer Koninglyke Hoogheid droeg zich, volgens de beste bescheiden, in deezer voege toe. De *Goudasche* Manschap legerde zich ter aangeweezene plaatze, in zulker voege, dat geen Rydtuig hun kon ontsnappen. In den naamiddag, omtrent drie uuren, naderde een Chais, en Rydtuigen daar agter. De Sergeant ADAM SCHOUTEN, met twee Schutters, traden toe, en hielden de Chais tegen, ondanks het sterk opryden. De Baron BENTINCK, met den Collonel DE STAMFORD was op dezelve gezeten, en vroeg de eerstgemelde, *wat zy moesten hebben?* Hy kreeg ten antwoord, *te moeten weeten wie zy waaren, en wie in de Rydtuigen zaten.* Hier op eenige Naamen genoemd hebbende, die de Sergeant niet wel verstondt; doch daar onder de *Prinses van Pruissen*; maar niet de *Prinses van Oranje*: weshalven hy verzogt die Naamen in geschrift te mogen hebben. Dit weigerde de Heer BENTINCK, en wilde dat zyn Capitein by hem zou komen; de Sergeant gaf te verstaan, dat deeze dit niet zou doen. Naa eenige woordewisseling en tegenweer stapte de Heer BENTINCK van de Chais, (dit aftreeden werd den Heer STAMFORD belet,)

let) en vervoegde zich by den Capitein VAN LEEUWEN, die op de vraag *wie hy en zyn gevolg waren?* ten antwoord kreeg, *vier Dames*, en dat hy de Quartiermeester Generaal BENTINCK was. Op de verdere vraag, *van waar zy kwamen en werwaards zy heen gingen?* verklaarde hy van *Schoonhoven* te komen, en naa *'s Gravenhaage* te willen. Dit zelfde gaf hy, naa eenige woordenwisſeling over zyn Perſoon, te kennen aan den Luitenant BROTIER, met verzoek *om hem op zyn woord van Eer, te willen gelooven, en te laaten voortryden*. De Luitenant, hier op hernomen hebbende, *dat hy niet twyfelde aan zyn woord van Eer; doch tevens vastſtelde, dat myn Heer* BENTINCK *hun ook zou aanzien voor Lieden die desgelyks Eer ſtelden in het betragten van hun pligt, en het opvolgen der ontvangene bevelen;* hervroeg de Heer BENTINCK *of hy dan niet mogt pasſeeren?* Dit werd met *ja* beantwoord, mits hy niet kwalyk nam, dat zy hem vergezelden. Op zyne verdere vraag, *waar heen?* en verzoek van ſpoed te maaken; want dat 'er de *Prinſes van Pruisſen* by was, kreeg hy te houden, *dat het geleiden zou duuren tot zekeren afſtand, en dat men ſtapvoets zou moeten ryden; om dat de Manſchap niet tegen de Paarden kon oploopen.*

De Heer BENTINCK keerde na zyn Chais weder, en middelerwyl bekwam men, door twee Afgevaardigden aan de *Goejanverwelle-Sluis* kundſchap van het aanhouden haarer Koninglyke Hoogheid, met haar Gevolg.—

Om

XLI. BOEK. — 1787. Om dit te geleiden ging de Capitein VAN LEEUWEN met vier man voor de Rydtuigen uit. De Luitenant BROTIER, de Prinses door de twee Gelederen met gepresenteerd geweer hebbende laaten ryden, verdeelde zyne Manschap by de Rydtuigen en sloot met de overigen den optocht.

Naa min dan een vierde uurs rydens verzogt de Heer BENTINCK den Heer VAN LEEUWEN te spreeken, en gaf deezen te verstaan, dat het te traag ging, dat Mevrouw de *Prinses van Oranje* 'er zich by bevondt, en niet gewoon was zo langzaam te ryden. Men betuigde zo sterk te zullen aanstappen als mogelyk was. Onder dit rasser wegspoeden zag de Capitein VAN LEEUWEN van verre Ruiters naderen; die hy bevondt de afgezondenen des Generaals VAN RYSSEL te zyn; met last om alles aan de *Vlist* op te houden.

By het opdaagen dier Ruiterbende werd, naa eenigen tegenweer, de Heer BENTINCK van de Chais gelaaten, en vervoegde zich by den Cornet VAN MARLE; met deeze woorden, *Myn Heer! ik ben hier gearresteerd van die Auxiliairen; ik verzoek dat myn Heer, my hier van ontslaat, dat wy onzen weg vervorderen.* Op de vraag van VAN MARLE, wie die Heer was? trok hy, den Naam verstaan hebbende de schouders op; 't geen hy herhaalde op het zeggen des Heeren van BENTINCK, dat Mevrouw de *Prinses van Oranje* 'er ook by was; met byvoeging, *Ik heb Orders om alles aan te houden.* 't Welk hy aan de

koets

Koets der Prinsesse desgelyks betuigde, die antwoordde *niet te gelooven dat die Order haar betreffen kon*, en hem verzogt een Expresse aan den Generaal VAN RYSSEL te zenden, om kennis van haare Aankomst te geeven; wel verzekerd dat die Generaal geen hinder zou willen toebrengen aan haare Reize. Op het zeggen van BENTICNK, *dat het hier de plaats niet was om te arresteeren, dat zulks op de grenzen hadt moeten geschieden*, gaf Capitein VAN LEEUWEN te verstaan, *dat men, waar hy doorgetrokken was, mogelyk geen Order gehad, of zyn pligt niet betragt hadt!*

XLI. BOEK. 1787.

Een Wagtmeester des Cornets VAN MARLE werd daar op met een Briefje van den Capitein VAN LEEUWEN afgezonden aan de Staats-Commissie te *Woerden*. Voorts gaf die Capitein zyn voorneemen te kennen om na het digt by liggend Dorp *Haastrecht* te trekken; doch hy bedagt zich, aan VAN MARLE voor reden geevende, dat het gemelde Dorp zeer oproerig was, dat 'er zich slegts tien of twaalf *Patriotten* bevonden, 't welk, zelfs voor de Prinses zeer onaangenaame gevolgen kon hebben; waarom hy in bedenking gaf, of het niet meer geraaden ware, den weg na *Oudewater* op te slaan; VAN MARLE keurde dit goed. Een der Paarden voor de Koets der Prinsesse, door de beweegingen van de Ruitery en der Voetknegten, aan 't springen geraakt, dreigde die Koets in 't water, 't welk aan wederzyde van den weg liep, te vallen; doch de Paarden in de strengen

XLI. BOEK. vastgeraakt, worden door de Bedienden van de Prinses ontward.

1787. Aan den *Haastrechtschen* Dyk wilde de Heer BENTINCK zo ras de Ruiters rechtsaf gereeden waren, linksom na *Haastrecht* ryden. Schoon de Dyk vol stondt van Inwoonders deezes Dorps, de Prinses te gemoet gegaan, luidkeels schreeuwende *Hier heen! deezen weg!* werden de Paarden rechtom geleid, en den weg na *Haastrecht* afgesneeden door de Capitein VERZYL, die aan de *Goejanverwelle Sluis* het tegenhouden van haare Koninglyke Hoogheid vernomen hebbende, terstond met tien man, ter versterking van de Bezetting aldaar gekomen was: ook vaardigde VAN MARLE acht Ruiters af om deezen Capitein tegen den aandrang der Dorpelingen te ondersteunen.

In een Huis gebragt. Zo begeleid, en onder deeze ontmoetingen, kwam de Prinses omtrent ten zeven uuren, aan het Veer by *Goejanverwelle Sluis* en werd daar ontvangen door den Luitenant der *Goudsche* Artilleristen, DANIEL VAN GENDEREN, die met zes Man de Pont bewaarde waar mede hy haare Koninglyke Hoogheid en Gevolg overvoerde, en geleidde ten huize van den Landman ADRIAAN LEEUWENHOEK, by wien de Commandant DE LANGE zyn intrek genomen hadt. Onder het gaan naa gemelde Boerenwooning vroeg de Heer BENTINCK aan VAN GENDEREN, *of het hier de gewoonte was iemand met het blanke Zwaard op te wagten?* oogende op het ontblootе Zydgeweer des

des Luitenants. Deeze antwoordde *wel te weeten, wanneer hy zyn Sabel moet trekken, of opsteeken.* Gelyk hy ook, met Mevrouw de Prinses ten huize ingereeden, zyn Sabel opstak, en de Heer BENTINK te gemoet voerde, *het een vreemde uitdrukking te vinden, den Sabel, dien hy, als Luitenant der Artillery droeg een Zwaard te noemen;* waar op de Heer BENTINCK hernam, *het op die wyze niet gemeend te hebben.* — De Heer VAN GENDEREN boodt der Prinsesse zodanige ververssingen aan, als te dier plaats te bekomen waren. Toen zy hier voor bedankte, en uit haar Koets eenigen Spys en Drank deedt komen liet hy het nodige tafelgoed aanbrengen.

XLI. BOEK. 1787.

Haar gesprek over dit ophouden met VAN GENDEREN.

Haare Koninglyke Hoogheid met de Freule VAN WASSENAAR STARRENBERG, en de Heeren BENTINCK, RANDWYK en STAMFORT in het Voorvertrek, terwyl het overige gevolg in eene andere Kamer geplaatst was, eenigen tyd vertoefd hebbende, terwyl VAN GENDEREN zich daar steeds onthieldt, vroeg zy deezen, *of de Officier van de Ruitery order gehad hadt om haar te arresteeren?* die daar op antwoordde, *diens Order niet te weeten; maar te gelooven,* dat *die Officier dezelfde Orders als zy zou gehad hebben.* — Vervolgens beklaagde haare Koninglyke Hoogheid zich over de wyze, waar op zy gearresteerd, en dat zulks gewapenderhand geschied was; als mede over de weigering aan den Heer BENTINCK om met een der Officieren na *Woerden* te ryden; ten einde aan de Heeren Gecommitteer-

XLI. BOEK. — 1787. den kennis van het aanhouden te geeven: van welk verzoek en weigering de Heeren VAN LEEUWEN en BROTIER, verklaarden niets te weeten; en geen wonder: dewyl dit niet met hun, of één hunner, maar met den Cornet VAN MARLE was voorgevallen, die den Heer BENTINCK toestondt een open briefje aan den Generaal VAN RYSSEL te schryven. — Een algemeener onderhoud volgde hier op. Haare Koninglyke Hoogheid deedt aan VAN GENDEREN verscheidene vraagen, wegens het bedryf en de kostwinningen der Landlieden in deezen oord, de sterkte der Bezettinge, en het getal der Manschappen van de Gewapende Burgercorpsen. — Onder dit gesprek kreeg VAN GENDEREN eene boodschap, van waarheid ontbloot; doch welks valschheid hy niet wist, te weeten, dat men op een afstand sterk hoorde schieten; dit deedt hem haare Koninglyke Hoogheid vraagen, *of 'er nog meer Gevolgs op den weg was?* onder verzekering, *dat hy dan daar tegen maatregelen zou moeten neemen.* De Prinses betuigde hem, op haar woord, *dat 'er geen Gevolg meer te wagten stondt.*

De Heeren der Commissie te *Woerden* begeeven zich na de Prinsesse. De Gedeputeerden te *Woerden* hadden, terwyl dit aan de *Goejanverwelle-Sluis* voorviel, ten zes uuren uit den Renbode aan den Generaal VAN RYSSEL afgevaardigd, en het open briefje des Kwartiermeesters-Generaal VAN BENTINCK, tyding van het gebeurde gekreegen. Onmiddelyk, zonden zy een Renbode tot hun Ed. Groot Mog. in *'s Gravenhaage*, en beslooten, on-

onverwyld haare Koninglyke Hoogheid, in eigen persoon te gaan spreeken: deels om nadere kundschap te bekomen, aangaande den toedragt der zaake, deels om met Mevrouwe de Prinsesse te overleggen wat in deezen diende gedaan te worden, en de noodige schikkingen te beraamen. XLI. BOEK. 1787.

Hier toe begaven zich de Heeren CAMERLING, BLOK, DE WIT, nevens hunnen Secretaris COSTERUS, op een Rydtuig derwaards, vergezeld door twintig Ruiters van 't Regiment des Prinsen HESSEN-PHILIPSTHAL, hoedanig een Geleide die Heeren, als zy het noodig oordeelden, vóór en naa dien tyd te meermaalen namen. By hunne komst aan de *Goejanverwelle-Sluis* vonden zy daar hun Mede-gecommitteerden VAN TOULON, die op zyne te rug reize van *Rotterdam*, den weg over *Gouda* neemende, verstaan hadt, dat op de gerugten, wegens het doortrekken van een groot Persoonaadie of Personaadien, zonder te weeten welken, het Gemeen, in en by laatstgemelde Stad, en bovenal aan de *Stolwyker Sluis*, en den *Haastrechtschen Dyk*, in grooten getale, was zamengeschoold.

Schikkingen en voorzieningen door hun genomen.

Een Boode van Staat verzogt, terstond naa de aankomst deezer Heeren Gecommitteerden, gehoor by haare Koninglyke Hoogheid. Ondertusschen deeden zy zich onderrigten omtrent de maatregels, ter handhaavinge van de goede Orde, en ter beveiliginge der Prinsesse, beraamd. Zy kreegen voldoenend bescheid. De Hoofdwagt

XLI. BOEK. — 1787. wagt stondt uit, versterkt met het Piquet onder den Luitenant LINKERT. De Luitenant BROTIER hadt met een Veldstuk, daar reeds verscheide dagen te vooren tot verdeediging van die post gebragt, en een genoegzaam aantal Manschap, zich op den *Ysseldyk* geplaatst, om den aandrang des Gemeens van *Gouda* af te weeren. De Barriere was geslooten, en bezet door een Wagt onder den Heer VERZYL. De Ruiters, onder den Cornet VAN MARLE stonden beneden op het Plein, voor de Herberg, tegen over de Hoofdwagt geschaard.

Onderhoud met de Prinsesse. Op de ontvangene kundschap, dat haare Koninglyke Hoogheid gereed was die Heeren op te wagten, begaven zy zich, vergezeld door den Commandant DE LANGE, na het huis, waar deeze zich bevondt. Omtrent dit verblyf waren geene gewapende Manschappen, dan twee Schildwagten voor de deur. Binnen gelaaten zynde vonden zy de Prinses alleen, en gaven, by monde van den Heer BLOK, hoofdzaakelyk haare Koninglyke Hoogheid te verstaan; „ dat „ zy Gedeputeerden, op het ontvangen „ van de tyding der Aankomst en het „ Aanhouden van haare Koninglyke Hoog„ heid, ten uitersten verbaasd gestaan had„ den over dit onverwagt Voorval, en, „ uit hoofde van hunnen uitgebreiden Last, „ zich verpligt hadden gevonden, in eigen „ Persoon, by haare Koninglyke Hoogheid, „ te komen verneemen naa het oogmerk „ van haare Koninglyke Hoogheid, met eene „ zo onverwagte Reize, waar van zy meen-

„ den,

„ den, dat Staaten van *Holland* geene kennis droegen, en naa eene zo lange afweezigheid, en juist in een tydstip, waar in de Heer Prins van ORANGE, haar Gemaal, boven de Stad *Utrecht* zich bevondt, aan 't hoofd van een aantal Troepen van den Staat: waar door het geheele Land, en byzonder ook de Provincie *Holland* in vreeze gebragt was voor eenen aanval. 't Welk hun Ed. Gr. Mog. hadt bewoogen tot het benoemen eener Commissie ter Verdeediging van *Holland* en van de Stad *Utrecht*; om welke redenen zy van oordeel waren, dat zy, zonder zich verantwoordelyk te stellen, niet konden toelaaten, dat haare Koninglyke Hoogheid zich dieper in de Provincie begaf, zonder alvoorens deswegen het goedvinden van 's Lands Staaten te verstaan: om 't welk te verneemen zy reeds, vóór hun vertrek uit *Woerden*, een Boode naa *'s Gravenhaage* gezonden hadden."

Op dit alles gaf haare Koninglyke Hoogheid, in algemeene woorden, te verstaan, „dat, vermids de Heer Prins van ORANGE thans niet in de Provincie komen kon; zy besllooten hadt zich derwaards te begeeven, met een goed Oogmerk." —— Heeren Gecommitteerden hielden ernstig aan, om dit Oogmerk te mogen weeten, als mede of zy genegen ware, om, op billyke voorwaarden, tot Herstelling van de Rust mede te werken? —— De Prinses hernam hier op, „Dat haar Oogmerk goed was," en beklaagde zich voorts over de veelvul-

XLI. BOEK. — 1787.

dige Onregtvaardigheden den Prins van Orange aangedaan. —— De Commissie betuigde op dit laatste zeggen, haar leedweezen, „ zulks uit haare Koninglyke Hoogheid te moeten hooren: naardemaal het aan een Vry Volk niet kwalyk kon genomen worden, dat het zelve zyne wettige Regten reclameerde, en dat men altyd in 't oog behoord te houden, dat de Regenten waren aangesteld tot bevordering van het Heil des Volks, en het Volk geenzins geschikt was ter vergrooting van het Gezag der Regenten." — Haare Koninglyke Hoogheid, liet hier op volgen, „ dat deeze ook haare gevoelens waren, dat elk zyne Regten hadt; doch dat het hier de plaats niet was om over dit Onderwerp breedvoeriger te spreeken."

Voorstel in welk eene plaats zy verkoos haare nagtrust te neemen. Zy verkiest *Gouda*.

Daar mede brak dit onderhoud af. De Heeren Gedeputeerden, hernamen, dat, vermids zy, zonder vóórafgaande bewilliging van hun Ed. Gr. Mog. haare Koninglyke Hoogheid niet verder in de Provincie durfden laaten voortreizen, en zy ter plaatze, waar zy zich thans bevondt, den nagt niet zou kunnen doorbrengen, verzogten te mogen weeten, werwaards de Prinsesse zich, tot het neemen van de nagtrust, zou gelieven te begeeven? *Gouda* was de Stad der verkiezinge van haare Koninglyke Hoogheid. De Heer van Toulon, een der Gedeputeerden, Raad en Vroedschap ten gemelde Stede, gaf te kennen, dat, indien dit de wensch haarer Koninglyke Hoogheid ware, hy zig vooraf derwaards

zou

zou begeeven, om de Regeering daar van te verwittigen, en de noodige schikkingen te maaken.

XLI. BOEK.

1787.

Een oogenblik naa dit zeggen verzogt de Heer VAN TOULON zyne Mede-gedeputeerden afzonderlyk te mogen spreeken. Eene by hem opkomende bedenking stelde hy, in een ander vertrek gegaan, hun voor. Hy maakte zwaarigheid in het verblyf van Mevrouw de Princesse binnen *Gouda*: alzoo hy, de *Gouwenaars*, zyne Stadgenooten, wel kennende, oordeelde dat, tegen het oogmerk van haare Koninglyke Hoogheid, onder het Gemeen, in die Stad, beweegingen zouden kunnen ontstaan, nadeelig voor de rust dier Stad, en welke de Prinses zelve in onaangenaamheden zouden kunnen inwikkelen. Waarom hy in bedenking gaf of het niet geraaden ware, haar een ander nagtverblyf voor te slaan; 't zy te *Woerden*, het zy te *Schoonhoven*, zynde beide deeze Steden slegts één uur rydens van de *Goejanverwelle-Sluis* gelegen.

Zwaarigheid door den Heer VAN TOULON gemaakt in het Nagtverblyf ter die Stede.

Dit voorstel vondt algemeenen ingang en goedkeuring. Weder in 't vertrek, waar haare Koninglyke Hoogheid zich onthieldt, haagekomen zynde, vonden zy haar niet meer alleen; maar in 't gezelschap van de Freule VAN WASSENAAR STARRENBERG, den Graaf VAN RANDWYK en den Baron BENTINCK. Naa den uitslag huns afzonderlyken onderhouds vermeld en der Prinsesse, indien haare keuze op *Woerden* mogt vallen, het Kasteel, waar in zy hun intrek hadden, tot een verblyfplaats aangeboden te hebben,

Onderhoud hier over met haare Hoogheid. Zy bieden *Woerden* of *Schoonhoven* aan.

 scheen

XLI. BOEK. 1787.

fcheen haare Koninglyke Hoogheid niet te kunnen gelooven, dat de zwarigheden, wegens het verblyf te *Gouda* gegrond waren, en betuigde daar over geene vreeze te hebben. Teffens gaf zy haare verwondering te kennen over de fpoedige verandering van gedagten by die Heeren, die, kort geleden, deeze Stad hadden voorgeflaagen. — Eene bevreemding, welke zy zogten weg te neemen met te verklaaren, dat zy, in het gehoudene gefprek, door den Heer VAN TOULON, nader onderrigt van den toeftand der zaaken, nu ook vertrouwden dat haare Koninglyke Hoogheid wel een blyk van haare goede oogmerken zou willen geeven, door van dit Plan af te zien, en alzo mede te werken tot behoudenisfe van de goede Orde en Rust te dier Stede, dewyl haare Koninglyke Hoogheid, zo min als iemand zou kunnen inftaan voor het gedrag van een dom en woest gepeupel.

Haare keuze valt op *Leerdam*.

Hier in berufte Mevrouw de Prinfesfe; doch verkoos zich niet na *Woerden*, maar na *Schoonhoven* te begeeven: naa een kort gefprek met den Graave VAN RANDWYK veranderde zy van befluit, zeggende liever naa *Leerdam* te willen ryden, als zynde eene Heerlykheid van den Prins van ORANGE.—Tegen deeze keuze verzetten de Heeren Gecommitteerden zich niet; alleen gaven zy in overweeging of het der Prinfesfe, naa eene zo langduurige en vermoeiende Reize, niet te moeilyk zou vallen, zich zo verre te rug te begeeven. Doch zy bleef by het genomene befluit.

Heeren uit de

De Baron BENTINCK bragt eene zwarigheid

Onderhoud met haare K. HOOGHEID aan de Goejanverwelle Sluis.

heid omtrent deezen terugtocht te berde. Dien eigenften naamiddag door *Schoonhoven* rydende, waren 'er eenige Menfchen op de been geweest, en fchoon zy, naar 's Barons getuigenisfe, geene onbehoorlykheden gepleegd hadden, twyfelde hy zeer of haare Koninglyke Hoogheid wel veilig door *Schoonhoven* zou kunnen trekken. Dan alle zwaarigheid werd uit den weg geruimd door Heeren Gecommitteerden, die zich volkomen overtuigd hielden, dat die zamenloop des Volks alleen moest toegefchreeven worden aan de onverwagte verfchyning van haare Koninglyke Hoogheid, voor wier veiligheid zy wel durfden inftaan. Ter meerder verzekering hier van booden zy aan, dat twee hunner, en eene Ruiterbende, naar genoegen der Prinfesfe, haar door gemelde Stad zou geleiden. Dit nam zy, naa eenige woordewisfeling, aan.

Gecommitteerden en eene Ruiterbende haar ten geleide aangeboden.

De noodige bevelen tot het overzetten der Rydtuigen en der Ruiterye gegeeven hebbende, hielden Heeren Gecommitteerden een afzonderlyk gefprek met den Baron BENTINCK over het geeven van eene Schriftlyke Order tot het laaten doortrekken der Prinfesfe door *Schoonhoven*. Zy toonden overtuiglyk de noodloosheid hier van, uit hoofde van het aanbod dat twee Leden der Commisfie haare Koninglyke Hoogheid zouden vergezellen; en gaven, te dier gelegenheid, den Baron hun leedweezen te kennen, dat die ontmoeting juist haare Koninglyke Hoogheid was bejegend; doch toonden tevens hunne verpligting om de nadere

Gefprek der Commisfie met den Baron BENTINCK over dit ophouden.

XI. I. BOEK. 1787.

dere Bevelen hunner Ed. Gr. Mog., deswegen in te wagten; waar op die Baron rondelyk erkende, dat zy niet anders handelen konden dan zy gedaan hadden.

Aanvang der Terugreize.

Alles was nu tot het voortzetten der Reize in gereedheid. De Heeren DE WIT en VAN TOULON reeden, met een gedeelte der Ruiterye, vooruit. De twee andere Heeren CAMERLING en BLOK, benevens de Commandant DE LANGE, geleidden haare Koninglyke Hoogheid, langs een klein aantal in twee gelederen geschaarde *Goudsche* Schutters, staande met gepresenteerd Geweer, in en uit de Pont, zonder eenige Gewapende Manschappen, naa het Rydtuig, waar deeze Heeren afscheid namen, en der Prinsesse eene behoudene Reize toewenschten.

Haare Hoogheid verkiest te *Schoonhoven* te vernagten.

De vooruitgereede Heeren der Commissie, met een gedeelte der Ruiterye, wagtten haare Koninglyke Hoogheid, met het andere gedeelte van dit Geleide op, en reeden gezamenlyk voort. Niet verre van *Schoonhoven* vervoegde zich de Baron BENTINCK by het Rydtuig der Heeren DE WIT en TOULON, met kennisgeeving, dat de Prinsesse, te zeer vermoeid van de Reize, besflooten hadt, dien nagt te *Schoonhoven* te blyven. Waar op die Heeren aanboden vóóraf die Stad in te ryden, en aldaar met de Magistraat een voeglyken intrek voor haare Koninglyke Hoogheid, en haar Gevolg, te bezorgen. Dit beaamd zynde geschiedde. Waar op zy, zo ras mogelyk terug gekeerd, de Prinsesse des kennis gaven, en dezelve ge-

geleidden na de Stads Doelen, tot verblyf der Vorstinne bestemd. Zy lieten de Ruitery buiten de Stad, schoon dezelve op verlof der Magistraat binnen reedt; doch buiten weeten of toedoen der twee Leden van de Commissie, die, zulks vernomen hebbende, hun last gaven de Stad weder te verlaaten.

Afscheid van de Heeren der Commissie, en Betuigingen van haare Hoogheid te dier gelegenheid.

By het afscheid neemen deezer Heeren van haare Koninglyke Hoogheid, bedankte zy hun, op eene vriendelyke wyze, voor de Egards, voor haar Persoon betoond; 't geen de Baron BENTINCK nogmaals, uit haaren naam, herhaalde. — De klagten vervolgens gedaan, door de Freule WASSENAAR VAN STARRENBURG en haare Kamenier, wegens het beletten om, ter verrigting van zekere noodwendigheid, buitens huis te gaan, door een gewapenden Schildwagt, deedt tot de groote zaak niets. De Baron BENTINCK stelde, by het jongste gesprek met de twee Heeren Gecommitteerden, het verzoek voor, dat aan de twee Schutters, door de Magistraat in het Voorhuis van de Doelen geplaatst, last mogt gegeeven worden om van daar te vertrekken; althans buiten het huis post te vatten. Dit bewerkten zy terstond; schoon naa de Heeren het Huis reeds verlaaten hadden, de Baron BENTINCK de Leden der Commissie verwittigde, dat, zo die Schutters 'er opgesteld waren om voor de deur de wagt te blyven houden, haare Koninglyke Hoogheid zich daar tegen niet verzetten wilde.

Naa een kort verblyf dier twee Heeren ten

XLI. BOEK. 1787.

ten huize van een der regeerende Burgemeesteren, vertrokken zy na *Woerden* met een gedeelte der Ruiterye, terwyl het overige gedeelte, naa eenigen tyd, in een Herberg buiten de Stad, uitgerust te hebben, des anderen daags weder vertrok; en haare Koninglyke Hoogheid zich den geheelen volgenden dag onbelemmerd binnen *Schoonhoven* onthieldt.

Haar Brief aan de Griffier Fagel.

Twee Brieven vaardigde zy van daar af. De eerste, tot geleide van den tweeden dienende, aan den Griffier Fagel gerigt, was van deezen inhoud. — „Het singulier „val my van daag gebeurd, heeft my doen „schryven nevensgaanden Brief aan den „Heer Raadpensionaris van *Holland*; in„houdende de redenen van myne Aankomst, „hem verzoekende denzelven onder het oog „van haar Ed. Gr. Mog. te willen brengen. „Ik heb het te gelyk van mynen pligt ge„agt U. W. E. G. daar van kennis te gee„ven, om denzelven in staat te stellen, hun „Hoog Mog. daar van te verwittigen, het „zy in de Besogne, het zy in de Vergade„ring, zo als U. W. E. G. het geschiktst „oordeelt. Ik zal my niet inlaaten in eenige „Reflexien omtrent het Geval. Ieder die „my kent, zal ligtelyk begrypen, hoe diep „ik moet getroffen zyn over eene Gebeur„tenis, zo weinig overeenkomende met „myne Gevoelens en Oogmerken. Hoo„pende ik in korten in staat gesteld te zyn „deeze laatste te vervolgen, met al den „yver en getrouwheid, die de waare be„langen van het dierbaar Vaderland en van

„ myn

„ myn Huis, de Bevestiging van de Con- „ stitutie, en het herstel der Rust en Vrede, „ van my verlangen."

XLI. BOEK.

1787.

In den tweeden schreef zy den Raadpensionaris eenigzins uitvoeriger. „ De vuurig- „ ste wenschen van myn hart, in dit hach- „ lyk oogenblik, waar in de Republiek zich „ bevindt, daar de Prins Erfstadhouder ver- „ hinderd is, zelve in *Holland* te komen, „ om door myne Tusschenkomst, zo moge- „ lyk, mede te werken, ter verhoeding van „ eenen dreigenden Burgeroorlog, en ter ver- „ effening van de Geschillen, op gronden „ van de welgevestigde Constitutie, zyn de „ eenigste redenen geweest van myne Reis „ na *'s Gravenhaage*, dewelke ik my ge- „ flateerd had, dat geheim zou zyn ge- „ bleeven tot naa myne aankomst op de „ *Oranjezaal*; van waar ik daadlyk myn „ oogmerk in deezen zou gecommuniceerd „ hebben aan hun Ed. Gr. Mog., als mede „ aan de Staaten Generaal. —— Nimmer „ had ik gedagt dit heilzaam oogmerk eenig- „ zins te zien verydelen, vóór dat ik in staat „ gesteld was alle myne poogingen daar toe „ aan te wenden. Het is U Wel-Ed. Gestr. „ bekend, dat ik belet wordt myne Reis „ verder voort te zetten. Ik hoop evenwel, „ dat dit uitstel de zaak niet buiten haar ge- „ heel zal brengen; maar ik heb noodig „ geoordeeld aan U Wel-Ed. Gestr. ken- „ nis te geeven van de waare redenen my- „ ner Aankomst in *Holland*, met verzoek „ om dezelve onder het oog van hun Ed. „ Gr. Mog. te brengen."

Aan den Raadpensionaris.

Naa

XLI BOEK. — 1787.

Vertrek van *Schoonhoven* na *Leerdam.*

Naa het afvaardigen deezer Brieven verliet de Prinsesse 's anderendaags, in den vroegen morgen, *Schoonhoven*, haaren weg op *Leerdam* neemende. Dit vroegtydige vertrek was oorzaak, dat zy den Brief der Heeren Gecommitteerden, met de onderhandsch bekomene bescheiden van het Besluit by voorrraad door hun Ed. Gr. Mog. genomen, eerst te *Leerdam* ontving.

Brief der Commissie aan de Prinsesse meldende het Besluit van hun Ed. Gr. Mog.

Deeze Brief behelsde, dat zy, zich verpligt hebbende om die Vorstinne daadlyk kennis te zullen geeven van het Besluit der Staaten van *Holland*, over het door hun verrigtte, op de Reize van haare Koninglyke Hoogheid na de *Oranjezaal*, niet mogten afzyn haar ten spoedigsten te berigten, „dat „ zy, schoon geene legale kennisse bekomen hebbende, van der Staaten Resolutie op dit Susjet, egter van ter zyde geïnformeerd waren, dat de Leden der Vergaderinge van hun Ed. Gr. Mog. de Missive door hun aan Hoogstdenzelven gedepecheerd, als mede van haare Koninglyke Hoogheid aan den Heer Raadpensionaris deezer Provincie, en aan de de Heer Griffier FAGEL, gezonden, hadden overgenomen, om deeze delicate Materie ter kennisse van hunne Principaalen te brengen; en dat hunne gehoudene Conduites geapprobeerd waren."

Antwoord van hun Ed. Gr. Mog. aan de Prinsesse.

Het Antwoord door Staaten van *Holland* aan haare Koninglyke Hoogheid afgevaardigd hieldt in, dat de Meerderheid der Vergaderinge het noodzaaklyk geoordeeld hadt haar schryven over te neemen: waar door 'er,

'er, voor als nog, geen Besluit op hadt kunnen vallen. XLI. BOEK.

De Griffier FAGEL deelde ter Vergaderinge van hun Hoog Mog. den Brief der Prinsesse aan den Raadpensionaris van *Holland* mede, die te raade werden, nog staande de Vergadering, hun Ed. Gr. Mog. by Aanschryvinge te verzoeken „om, ten spoe„digsten, en zonder eenig verwyl, de „noodige Orders te willen stellen; ten ein„de haare Koninglyke Hoogheid, op haa„re voorgenomene Reize, geen verder Op„onthoud ontmoette, en dat alle verhin„deringen, daar omtrent plaats hebbende; „aanstonds mogten worden geremoveerd; „op dat aldus de heilzaame poogingen, „in de Missive van haare Koninglyke Hoog„heid vermeld, ten effecte mogten worden „gesteld, waar van hun Hoog Mog. ver„zogten ten allereersten, te mogen gein„formeerd worden."

1787. Poogingen door Hun Hoog Mog. aangewend om Staaten van *Holland* tot andere gedagten te brengen.

Onderrigt van het overneemen der Staaten van *Holland* schreeven zy, dien eigen dag 's avonds om zeven uuren, een nader dringenden Brief, te verstaan geevende, „dat hun Hoog Mogenden, zonder zich „in eeniger maniere te willen mengen, „in de Regten aan Staaten van *Holland* en „*Westfriesland*, als Territoriaale Overheid, „competeerende, egter met vernieuwinge „van de Instantien, op heden reeds ge„daan, dezelve op het vriendelykst ver„zogten, serieuse reflectie te willen slaan „op de gevaarlyke gevolgen, welke de ge„daane Demarche, betrekkelyk het ver-

XLI. BOEK. — 1787. „ hinderen van de Reize van haare Koninglyke Hoogheid na 's *Haage*, buitenlands, „ ten nadeele van de Republiek, zou kunnen veroorzaaken; en dat hun Hoog Mog. „ in gevalle de Heeren Staaten van *Holland* „ in deezen, niet voldeeden aan de Instantien van hun Hoog Mog. de gevolgen „ van 't geen, uit dien hoofde, de Republiek zou kunnen overkomen, lieten „ voor rekening van *Holland*.

Holland volhardt. De Afgevaardigden van *Holland* bleeven hunne gedaane Verklaaring aankleeven; die der zes andere Gewesten namen schriftdyk over, 't geen hier omtrent 's morgens en 's avonds was voorgevallen (*).

Komst der Prinsesse te *Nymegen*. Onverhinderd hadt de Prinsesse haare Terugreize van *Schoonhoven* over *Leerdam* na *Nymegen* voortgezet, en bedankt voor het aangeboden geleide eener Ruiterbende, die de Baron VAN PATKULL, Bevelhebber te *Bommel*, hadt doen opzitten, op het verspreide gerugt, dat de Husaaren en Cuirassiers des Rhygraaven VAN SALM, uit *Utrecht* getrokken waren om haar, op den Terugtocht op te ligten. — Met veel vreugdebetoons ontving men de wederkeerende Vorstinne. Zyne Hoogheid, die zich te *Amersfoort* bevondt, vervoegde op de tyding van het wedervaaren zyner Gemaalinne, zich desgelyks naa *Nymegen*.

Brief van haare Hoogheid aan Ten hoogsten misnoegd over dit verhinderen haarer Reize gaf haare Koninglyke Hoog-

(*) *Resol. Gen.* 29 Juny. *Resol. van Holl.* 29 Juny 1787.

Hoogheid, kort naa haare Aankomst te Nymegen, haare geraaktheid en gevoelens Staaten van Holland te kennen, in eenen Brieve, die op deezen zin liep. „ Hoe „ groot ook onze bevreemding was, toen „ wy op Donderdag den acht en twintigsten „ van Zomermaand, op Ordere der Gecom- „ mitteerdens van U Ed. Gr. Mog. ter De- „ fensie derzelve Provincie en van de Stad „ *Utrecht*, zyn aangehouden, en door de- „ zelve zyn verhinderd geworden op onze „ Reize na de *Oranjezaal*, en zulks niet „ tegenstaande wy gemelde Gecommitteer- „ den, op het nadruklykst, en naar waar- „ heid, verzekerd hadden, dat dezelve onze „ Reize geene andere dan rust en vrede- „ lievende bedoelingen hadt, en zelfs, ter „ voorkoming van alle opschudding, vóór- „ af, zo veel mogelyk, geheim gehouden „ was, kunnen wy evenwel aan U Ed. Gr. „ Mog. niet ontveinzen, dat wy nog meer „ getroffen zyn over de wyze, op welke „ deeze vreemde stap by U Ed. Gr. Mog. „ opgenomen en verder behandeld is.

XLI. BOEK. 1787. Staaten van Holland.

„ Toen wy van de plaats, daar men ons „ eerst hadt opgehouden, tot binnen *Schoon-* „ *hoven* terug gekeerd zynde, aan U Ed. „ Gr. Mog. kennis gaven van die zonder- „ linge Gebeurtenis, en te gelyk, op de „ zagtste wyze, vertoonden, hoe weinig „ dergelyke behandeling met onze gevoe- „ lens en oogmerken overeenkomstig was, „ en hoe zeer wy verlangden, als nog, door „ het voortzetten van onze Reis, aan de- „ zelve te kunnen voldoen. — Toen vlei-

XLI. BOEK. — 1787.

„ den wy ons, in de daad, uit hoofde van „ de attentie, welke wy meenden van U „ Ed. Gr. Mog. te mogen verwagten, dat „ U Ed. Gr. Mog. het gedrag door hunne „ Gecommitteerden gehouden, nimmer goedgekeurd, althans, op het berigt daar „ van, door eenige verhaasting hunner Vergadering, allen mogelyken spoed zouden „ gemaakt hebben, om ons nog in staat te „ stellen van onze goede oogmerken, ten „ nutte van den Lande, door het voortzetten onzer Reize, te kunnen bevorderen. — en het heeft ons daarom zeer „ bevreemd, dat U Ed. Gr. Mog. ons niet „ alleen tot Saturdag des Morgens den dertigsten van Zomermaand te *Schoonhoven* „ na derzelver antwoord hebben doen wagten; maar ons daarenboven, by dat antwoord, niet anders gemeld hebben, dan „ dat, op onze Missive, vóor als nog geene „ Conclusie hadt kunnen vallen: terwyl wy „ boven dien, door eene Missive van derzelver voornoemde Gecommitteerdens berigt ontvangen hebben, dat hunne gehoudene Conduites door U Ed. Gr. Mog. „ zyn geapprobeerd.

„ Deeze Approbatie Ed. Gr. Mog. Heeren! van onze Ophouding, en de Zwaarigheid, die, niet tegenstaande onze mondelinge en schriftlyke openinge van onze „ bedoelinge, en niettegenstaande de nadruklyke Instantien van de Heeren Staaten Generaal, evenwel by de Meerderheid uwer Vergaderinge, door derzelver „ Overneeming gemaakt is, om ons den

„ Door-

„ Doortocht naa de *Oranjezaal* vry te laa- XLI.
„ ten, hebben wy niet anders kunnen op- BOEK.
„ neemen dan voor eene openlyke blyk
„ van Mistrouwen op ons Vorstlyk Woord, 1787.
„ en verklaarde Oogmerken, en te gelyk
„ voor eene beraadene en geweldaadige Be-
„ lemmering in die Vryheid, welke aan ons,
„ in onze betrekking, zo wel in deeze Re-
„ publiek in 't algemeen, als in U Ed. Gr.
„ Mog. Provincie in 't byzonder, niet kan
„ geweigerd worden.

„ Wy hebben daarom ook niet geaarzeld
„ Ed. Gr. Mog. Heeren! om, op het ont-
„ vangen dier berigten, uit uwe Provincie
„ te rug en weder herwaards te keeren.
„ En, naa dat U Ed. Gr. Mog. onze goede
„ en vreedzaame Oogmerken, door deeze
„ hunne handelwyze, hebben doen misluk-
„ ken, vinden wy ons niet alleen aan ons
„ zelven verpligt, om, op het ernstigst,
„ eene openbaare en genoegzaame Reparatie
„ te vorderen, wegens den Hoon ons daar
„ door aangedaan; maar om ook, op het
„ nadruklykst, te protesteeren, dat wy, van
„ nu af aan, alle gevreesde gevolgen der
„ tegenwoordige Verdeeldheden, en drei-
„ genden Burger-oorlog zelfs, dien wy
„ door onze tusschenkomst hadden tragten
„ te verhoeden, alleenlyk laaten voor re-
„ kening en ter verantwoording van die gee-
„ nen, welke die geweldige Belemmering
„ onzer poogingen, door hunnen invloed,
„ hebben doorgedrongen. Terwyl wy even-
„ wel nimmer zullen ophouden, met allen
„ yver, de waare belangens te helpen be-

XLI. BOEK. 1787.

„ vorderen van eene Natie, van welke wy „ zelfs, te midden van haare Verbitteringen „ en van de Beledigingen ons door U Ed. „ Gr. Mog. aangedaan, over 't algemeen, „ meer blyken van Eerbied en Liefde heb- „ ben ontvangen, dat men, naa zulke ver- „ nederende Besluiten en Handelingen van U „ Ed. Gr. Mog. zoude hebben mogen ver- „ wagten."

Zy schryft aan de Staaten der andere Gewesten.

Een verhaal der Aanhoudinge, in 't hoofdzaaklyke geheel overeenkomende, met het geen wy hier boven optekenden, en de Afschriften van de Brieven, dus verre over dit voorval gewisseld, zondt haare Koninglyke Hoogheid aan Staaten van *Gelderland*, *Zeeland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Overysfel*, *Stad* en *Lande*, als mede aan het Lanschap *Drenthe*; „ vertrouwende, dat, gelyk hun „ Hoog Mog. zich, van den beginne af, niet „ onttrokken hadden, om, ten opzigte van „ deeze zaake, de sterkste Instantien te doen „ by Staaten van *Holland*, ook hun Ed. Mo- „ genden, niet zouden weigeren, met „ Hoogstdezelven, ten dien einde mede te „ werken."

Brief van den Stadhouder aan de Algemeene Staaten.

Op het oogenblik dat zyne Hoogheid in 't zekere onderrigt werd van het Ophouden zyner Gemalinne, liet hy, in eene Brieve, uit *Amersfoort* den negenentwintigsten van Zomermaand gedagtekend, en aan de Algemeene Staaten geschreeven, zich dus hooren. „ Wy behoeven U Hoog Mogenden „ niet onder het oog te brengen, hoe zeer „ wy getroffen en gevoelig zyn aangedaan „ over eene zo geweldige daad tegen eene

„ Door-

„ Doorlugtige Persoon, die ons zo dierbaar „ is, geattenteerd; U Hoog Mog. begry- „ pen ligtelyk, dat wy ons niet ongevoe- „ lig kunnen toonen aan eene Flettrissure „ Ons en Ons Huis, en aan de Persoon van „ eene Koninglyke Prinsesse, aangedaan; „ en wy verwagten dus, met eene volko- „ mene Fiducie, dat U Hoog Mog. zoda- „ nige Maatregelen wel zullen willen nee- „ men, dat haare Koninglyke Hoogheid, zo „ spoedig doenlyk, uit haare Detentie ont- „ slaagen worde. Wy verwagten ook, dat „ U Hoog Mogenden, als niet onverschil- „ lig kunnende zyn in de Belangens en de „ Eer van Ons, van onze dierbaare Gema- „ linne, en van onze Kinderen, wel zullen „ willen medewerken, dat de Flettrissure „ aan de Persoon van onze Gemalinne aan- „ gedaan, ten spoedigste gerepareerd wor- „ de; terwyl wy ook niet kunnen verwag- „ ten, dat de Koninglyke Huizen, aan wel- „ ken Onze Gemalinne en Wy zo na gepa- „ renteerd zyn, onverschillig kunnen zyn „ aan eene zo geweldda͏adige handelinge."

XLI. BOEK. 1787.

Hun Hoog Mogenden beslooten, op het ontvangen van deezen Brieve, den aandrang by Staaten van *Holland* gedaan te herhaalen, „ ten einde," gelyk zy zich uitdrukten, „ het Leed haare Koninglyke Hoogheid onder weegs overgekomen, op eene „ alzins billyke wyze, gerepareert, en Hoogst- „ dezelve niet alleen onverlet; maar op de „ convenabelste wyze, verzogt worde, „ Hoogstderzelver Reize herwaards voort „ te zetten, om aan het door haare Koning- „ lyke

Hun Hoog Mog. houden op nieuw by Staaten van *Holland* aan.

XLI BOEK. 1787.

„ lyke Hoogheid zelve gemanifesteerd oogmerk te kunnen en als nog te willen voldoen. — Met nadruklyke Verklaringe, „ dat hun Hoog Mogenden, aan den eenen „ kant, zulks beschouwen, als een zeer „ bekwaam en gepast middel, waar door, „ onder GODS Zegen, de zo verregaande „ Oneenigheden en Verdeeldheden, met de „ akeligste gevolgen, die dezelve reeds gehad hebben, en by derzelver voortduuring, „ nog verder te dugten staan, en waar door „ de Republiek zich op den rand van haar „ verderf gebragt ziet, nog voorgekomen, „ en voor derzelver anderzins gewissen Ondergang zou kunnen bewaard blyven; daar „ hun Hoog Mogenden, aan den anderen „ kant, ten sterksten apprehendeeren de rampzalige gevolgen, die uit eene langere verwyling, of verhindering van haare Koninglyke Hoogheid, op Hoogstderzelver „ Reize, en loflyk Oogmerk, voor de Republiek, zouden kunnen ontstaan, en waar aan „ zy nogmaals moeten herhaalen geen het „ minste aandeel te willen hebben, of neemen; maar by eenig verder delay of verweigering, om aan de billyke en kragtige „ Instantien van deeze Hooge Vergadering „ een gepast gehoor te verleenen, dezelve „ alleen zullen moeten overlaaten voor rekening en ter verantwoording van Hooggemelde Heeren Staaten, die hier door, „ daar toe oorzaake zouden komen te geeven."

Wat zy den Stad-

Verder stelden hun Hoog Mog. vast in Antwoord aan zyne Hoogheid te schryven, wat

wat zy by Staaten van *Holland* in 't werk gesteld hadden, en nog deeden; als mede dat zy niet zouden aflaaten, door *alle gepaste middelen*, overeenkomstig met derzelver *bevoegdheid*, den *aart der zaake*, de *Digniteit* van haare Koninglyke Hoogheid, en het *Aanbelang*, welk zy zo voor *hunne Persoonen*, als met *betrekkinge* tot de *Republiek*, in Hoogstderzelver Persoonen en Huis stelden, werkzaam te blyven; ten einde de Heeren Staaten van *Holland* als nog te beweegen, om, met allen spoed, aan de zo billyke Instantien van deeze Vergadering, gelyk ook aan die van zyne Doorl. Hoogheid, te willen voldoen."

XLII. BOEK. 1787. houder schreeven.

De Afgevaardigden van *Holland*, *Overyssel*, *Stad* en *Lande* naamen een Afschrift over van den Brieve, op deezen voet aan zyne Hoogheid gerigt; en de Griffier FAGEL gaf der Prinsesse de weete van 't geen, deeze zaak betreffende, by hun Hoog Mogenden verrigt en werkstellig gemaakt was (*).

Hoe de zaak ter Staatsvergadering van *Holland* zich toedroeg.

Wyd verschillend waren de begrippen ter Staatsvergaderinge van *Holland*. *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, keurden het gehoudene Gedrag der Heeren Gecommitteerden goed; *Gornichem* en *Enkhuizen* lieten zich niet in tot deeze zaake; de Ridderschap, *Delft*, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Medemblik* wraakten de handelwyze

(*) *Resol. Gen.* 1 July 1787.

XLI. BOEK. 1787.

wyze dier Leden. Voorts werd dit ſtuk als van te kieſchen aart om zonder de Principaalen af te doen, door *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhaven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, overgenomen; en vastgeſteld den reeds opgegeeven Brief, deeze overneeming vermeldende, aan de Prinſes te ſchryven. De Ridderſchap, met de Steden, die haare zyde hielden, wilden alles aanwenden om de komst dier Vorstinne in *'s Gravenhaage* te bevorderen, en te bewerken.

Nader Advys der Ridderſchappen over dit aanhouden.

By het kort daar op volgende nader beraadſlaagen over deeze zaak deelde de Ridderſchap, in dit eerst voorgeſteld gevoelen volhardende, haare nadere gedagten, ſchriftlyk mede. Welk Advys wy moeten afſchryven. „ De Ridderſchap vondt zich verpligt, uithoofde van de aangelegenheid „ der zaake, het gewigt der gevolgen en het „ ware inzigt derzelve, aan hun Ed. Gr. Mog. onbewimpeld voor te draagen, dat „ zy, niet dan met de uiterſte aandoening en „ verontwaardiging, reeds op voorleeden „ Vrydag vernomen hebbende de verregaande „ Inſulte haare Koninglyke Hoogheid „ aangedaan; dat de conſequentien derzelve „ van oogenblik tot oogenblik hachlyker „ worden en van dien aart zyn, dat, zonder een allerſpoedigst Redres, niet minder „ te voorzien is dan het uitbarsten van eene „ allerbloedigſte ſcheuring in het hart van de „ Provincie van *Holland* zelve; en het verwekken van de gegronde verontwaardi-

„ ging

„ ging der grootste Hoven van *Europa*, het XLI.
„ welk niet tegen de Republiek, maar *al* BOEK.
„ *leen* tegen de Provincie van *Holland*, ecla-
„ teeren moet." 1787.

„ Dat, genoegzaam bekend zynde hoe ver-
„ schillende de denkwyze zy van de Ingeze-
„ tenen deezer Provincie, in onderscheide
„ Plaatzen derzelve, de Heeren van de Or-
„ de zich daar over niet behoeven te elar-
„ geeren; maar teffens niet minder verze-
„ kerd zyn, dat het Affront, by haare Ko-
„ ninglyke Hoogheid ondergaan, het juiste
„ middel is, om het grootste Medelyden te
„ verwekken by de Voorstanders van het
„ Stadhouderlyke Huis, en van de Persoon
„ van haare Koninglyke Hoogheid; dat dit
„ Medelyden, de smeulende woede ontbran-
„ dende, een uitbarsting kan veroorzaaken,
„ welke, hoe zeer ook door overmagt, het
„ zy van Burger- het zy van Militaire Wa-
„ penen gestuit wordende, egter onver-
„ mydelyk eene Bloedplenging zal veroor-
„ zaaken, onder Mede-burgers en Mede-
„ Ingezetenen van een en dezelfde Provin-
„ cie, waar aan men niet dan met afschuw
„ en schrik kan denken.

„ Dat, integendeel het toelaaten van
„ eene onverhinderde Passage, aan haare
„ Koninglyke Hoogheid, en eene betaam-
„ lyke zorg voor Hoogstderzelver vei-
„ ligheid, op eene decente wyze inge-
„ rigt, alle oorzaak van Oproer voorge-
„ komen zou hebben. En dat, aan Hoogst-
„ dezelve, naar regten, competeerde een
„ veilig Transport, in een vry Land na haar
„ eigen

XLI. BOEK. — 1787. „ eigen Goed, daar zy niet, dan met de „ beste inzigten, zich na toe begeeven „ hadt, zelfs niet schroomende van haar ei„ gen Persoon, tot waarborg van die inzig„ ten, aan het Oppergezag van hun Ed. Gr. „ Mog. aan te vertrouwen, en zich dus, als „ in Gyzeling, tot Pand haarer opregtheid, „ te begeeven, afgescheiden van haar Ge„ maal, haare Kinderen, en al wat zy dier„ baarst heeft, en zich stellende onder het „ bereik van de directe Vergaderplaats van „ den Souverain, voorzien van eene ge„ noegzaame Militaire Magt om tumultueuse „ Bewegingen tegen te gaan, die toch al„ leen maar van een ongewapend Graauw „ te dugten waren, en waar van haare Ko„ ninglyke Hoogheid haar afkeer altoos „ heeft gemanifesteerd. —— Dat dus de ge„ waande vrees voor Oproer van de Com„ missie tot het Defensieweezen, hoe zeer „ by de Heeren van de Ridderschap nimmer „ goedgekeurd, veel minder erkend, ten „ klaarsten blykt van allen grond ontbloot „ te zyn; en daar men, zelfs in tyden van „ Oorlog, nooit anders aanhoudt, dan be„ kende Vyanden, of suspecte Persoonen. „ zo is het niet dubieus, dus de Heeren van „ die Commissie haare Koninglyke Hoog„ heid hebben geconsidereerd, of als een „ *Vyandin van Staat*, of te minsten als een „ *Suspect Persoon*.

„ En alhier kan de vrees der gevolgen, „ welke deeze roeklooze stap, naa zich „ moet sleepen, niet ontveinsd worden; im„ mers, de grootste Huizen van *Europa*

„ zyn

„ zyn aan haare Koninglyke Hoogheid ver- XLI.
„ maagschapt. De Keizer, de Koning van BOEK.
„ *Engeland*, de Koning van *Pruissen*, de
„ Hoven van *Hessen* en *Brunswyk*, de *Deen-* 1787.
„ *sche* en *Zweedsche* Hoven moeten zich ge-
„ voelig toonen aan de Behandeling, wel-
„ ke zelfs ten opzigte van een Privaat Per-
„ soon, in de daad, wederrechtlyk zou
„ zyn, en die, ten opzigte van een Persoon,
„ van een *zo* verheeven Rang, aan eene
„ Kunne, welke altoos verdubbeling van
„ egards vordert, ongeagt de rondborstige
„ verklaaring haarer alzins pryslyke Inzig-
„ ten, zonder consideratie voor haar Vorstlyk
„ woord, alle de gegronde aanleiding moet
„ geeven tot het vorderen eener volledige
„ Reparatie, vergezeld van zodanige ernsti-
„ ge verklaaringen, die den ongelukkigen
„ toestand van deeze weleer zo bloeiende
„ Provincie, zo mogelyk, nog zullen moe-
„ ten verergeren, en de droevige tweespalt
„ en bittere verwarring vermeerderen, de
„ geobæreerde Financien onherstelbaar maa-
„ ken, en de kwynende, ja zieltoogende
„ Negotie, die eenigste bron van ons be-
„ staan, den laatsten doodsteek toebren-
„ gen.

„ Om alle deeze redenen is de Ridder-
„ schap, zich aan haare voorheen gegeeven
„ Advyzen, ten sterksten houdende, nog van
„ Advis, op de beleefdste en dringendste
„ wyze, haare Koninglyke Hoogheid te
„ verzoeken, Hoogstderzelver Reis na den
„ *Haage* te willen hervatten, en haare Poo-
„ gingen, tot herstelling der Rust, wel te

„ wil-

XLI. BOEK. 1787.

„ willen aanwenden; wyders te verklaaren „ het overyld en onvoorzigtig Gedrag van „ de Commissie, zich noemende ter De- „ fensie van deeze Provincie en van de Stad „ *Utrecht*, te disapprobeeren, en te dis- „ avouëeren; voorts Gecommitteerde Raa- „ den te gelasten by Hoogstdezelve te ver- „ neemen, of haare Koninglyke Hoogheid „ haare Reize te water over de rivieren, of „ wel te lande, zal verkiezen te doen; en, „ naar die keuze de noodige Orders alom „ te geeven tot Hoogstderzelver Veiligheid „ en alom decente Receptie; als mede om „ voor de conservatie van de Rust en Stilte „ onder de Ingezetenen te zorgen, zo door „ het emaneeren van scherpe Publicatien „ tegen de Stoorders derzelve, als door het „ ontbieden van genoegzaame Escortes, om „ dezulken, zonder aanzien van Persoon, „ binnen de paalen van behoorlyke stilte en „ goede orde te houden.

„ Betuigende laatstlyk, de Heeren van „ de Ridderschap, dit hun Advys in gemoe- „ de, en naar hun beste weeten te beschou- „ wen, als het geschikste middel om het „ dreigend Gevaar af te wenden; houdende „ zich voor GOD en alle Ingezetenen van „ *Holland* onverantwoordelyk en onschuldig „ aan alle de gevolgen, welke het pous- „ seeren van een tegenovergesteld Syste- „ ma onvermydelyk na zich zal sleepen; „ en waar van zich het schriklyk Tafereel „ aan kundige oogen niet kan verbergen; „ maar blyven zal voor rekening van die „ geenen, die deeze Provincie, en alle der-

„ zel-

„ zelver goede Ingezetenen, zonder onderscheid van derzelver denkwyze, zullen dompelen in een grondlooze poel van alle de rampen, die aan een Binnenlandschen Burgerstryd, en aan het zich roekloos op den hals haalen van Buitenlandsche Vyanden, altoos verknogt zyn." XLI. BOEK. 1787.

Tegengesteld Advys der Afgevaardigden van *Amsterdam*.

De Afgevaardigden van *Amsterdam* oordeelden zich onvermydelyk verpligt, dit Advys der Ridderschappe gehoord hebbende, om, voorbehoudens de nadere Aantekening, die de Heeren hunne Principaalen noodig zouden mogen oordeelen, tegen den zo bedenklyken Inhoud van het Advys der Ridderen, zich aankanten; mitsgaders om, voorbehoudens hun nader Advys op den laatst ingekomen Brief van haare Koninglyke Hoogheid, voor het tegenwoordige, van wegen den nadeeligen invloed van het Advys der Ridderschappe op 's Lands gewigtigste belangen, by voorraad, zo veel in hun vermogen was, voor te komen en tegen te gaan, het geen door hun Heeren Afgevaardigden, in gevolge van den gegeeven last, ten aanzien deezer zaake, ten zelfden dage, in beraadslaaginge gebragt was, even als het Advys der Ridderschappe, in de Staatsstukken te laaten inlyven.

't Zelve was van deezen inhoud. Dat de Agtbaare Raad der Stad *Amsterdam*, de Stukken tot het beletten der meergemelde Reize behoorende, (uitgenomen den laatst ingekomen Brief van haare Koninglyke Hoogheid,) mitsgaders nog een Verzoekschrift van Gecommitteerden uit den grooten Krygsraad

XLI. BOEK. 1787. raad en van Geconstitueerden uit de Burgery der Stad *Amsterdam*, inhoudende een verzoek, dat de Agtbaare Raad de Overkomst van haare Koninglyke Hoogheid geliefd evan de hand te wyzen, met aanzegging om zich, by provisie, van het Grondgebied deezer Provincie te verwyderen, onderzogt hebbende, hadt begreepen; „Dat „ zy, zonder te treeden in eenig onderzoek „ omtrent de Motiven van de Rejze van „ haare Koninglyke Hoogheid, of zonder „ eenige Remarques te maaken op de by- „ zondere wyze, waar op dezelve is on- „ dernomen, alleen het oog moest vesti- „ gen op de gevolgen, die waarschynlyk, en „ volgens den aart der zaake, uit dezelve „ zouden hebben moeten spruiten, en welke „ Heeren Gecommitteerden van het Defen- „ sieweezen zeer wel hebben gepenetreerd; „ wanneer zy hebben begreepen, dat het „ woest Gemeen, van de zuivere oogmer- „ ken van haare Hoogheid niet overtuigd „ zynde, op zodanige onverwagte Aan- „ komst, ligtlyk den Oproerkreet zou heb- „ ben kunnen aanheffen, en tot gevaarly- „ ke uiterstens overslaan.

„ Dat het den Agtbaaren Raad zelfs is „ toegescheenen, dat, al waren hun Ed. „ Gr. Mog. van die Komst verwittigd ge- „ weest, en daar door in staat gesteld om „ alle mogelyke Precautien te neemen, „ zulks nog geene genoegzaame zekerheid „ zou hebben kunnen geeven, dat het Ge- „ meen, by het welk het zaad van Oproer, „ zedert een geruimen tyd, gekoesterd, al

„ vry

„ vry diepe wortels heeft geschooten, door „ een Evenement van dien aart nieuw „ voedzel ontvangende, door de wyste en „ voorzigtigste Maatregelen, van welken „ niet altoos een even gelukkig succes kan „ verwagt worden, te beteugelen zou ge- „ geweest zyn, of nog zou weezen, en dat, „ om die redenen de Komst van haare Ko- „ ninglyke Hoogheid, by provisie, niet an- „ ders dan allerzorglykst voor de Rust dee- „ zer Provincie zou kunnen zyn, en dus „ uitwerkzels hebben, direct strydig met de „ Oogmerken door haar, by haare Missives, „ gemanifesteerd.

XLI. BOEK. 1787.

„ Dat, met opzigt tot die Oogmerken, de „ Agtbaare Raad hadt bevonden, dat haare „ Koninglyke Hoogheid, kennis geeft, die „ Reize te hebben ondernomen, om, zo „ mogelyk, een dreigenden Burger-oorlog „ voor te komen, en de subsisteerende Ge- „ schillen te vereffenen.

„ Dat, gelyk ieder Ingezeten van de Re- „ publiek, wien het behoud van het Vader- „ land ter harte gaat, in zyn kring, verpligt „ is om daar toe mede te werken, het dan „ ook aan den Agtbaaren Raad zeer aange- „ naam is geweest, zodanige Dispositie by „ haare Koninglyke Hoogheid te hebben „ mogen bespeuren, vertrouwende, dat de „ Poogingen, welke zy daar toe zou willen „ aanwenden, gegrond zullen weezen op „ de Veiligheid deezer Provincie, Luister „ van hun Ed. Gr. Mogenden Vergadering, „ Vryheid en Regten der Ingezetenen, en „ dat zy dan ook niet twyfelt of hun Ed.

XLI. BOEK. 1787.

„ Gr. Mog. zullen die Pogingen gaarne
„ secondeeren. —— Doch dat de Agtb.
„ Raad niet kan zien, dat daar toe eene
„ *Personeele Verschyning* van haare Koning-
„ lyke Hoogheid in *'s Haage*, welke, om
„ reeds gemelde redenen, gevaarlyk gehou-
„ den wordt, noodig is; daar haare Hoog-
„ heid, op eene andere wyze, de Gevoe-
„ lens van haar hart, en de Middelen,
„ welke zy, tot voorschreevene einden noo-
„ dig zou rekenen, aan hun Ed. Gr. Mog.
„ zou kunnen open leggen.

„ Op alle welke gronden de Agtb. Raad
„ het verrigtte van de Heeren der Stads
„ Gedeputeerden ter Dagvaard, in het ap-
„ probeeren der Conduites van de Heeren
„ van het Defensieweezen laudeert, en op-
„ gemelde Heeren verder gelast; om van
„ wegen deeze Stad te adviseeren, dat aan
„ haare Koninglyke Hoogheid, van wegen
„ hun Ed. Gr. Mog., in de ernstigste en
„ nadruklykste termen, zou behooren te
„ worden onder 't ooge gebragt, dat hun
„ Ed. Gr. Mogenden niet kunnen verber-
„ gen, dat Hoogstdezelve de clandestine
„ wyze, en route, zo wel als de verdere
„ omstandigheden, welke de onverwagte
„ Reize van haare Koninglyke Hoogheid
„ vergezeld hebben, niet kunnen compas-
„ seeren met het gedeclareerde van haare Ko-
„ ninglyke Hoogheid, van gekomen te zyn
„ met Intentie om de Rust, van deeze Pro-
„ vincie te willen herstellen, en den ge-
„ vreesden Burger-oorlog voor te komen.

„ Dat hun Ed. Gr. Mogenden liever zou-

„ den

„ den gezien hebben, dat haare Koninglyke „ Hoogheid, tot een incontestabel bewys, „ van derzelver opregte Gevoelens, om tot „ zo heilzaame einden mede te werken, al „ haar vermogen hadt gelieven aan te wen„ den, om haaren Doorlugtigen Gemaal te „ dehorteeren van de gewelddaadige en „ hostile Dispositien, waar mede hy, zo „ wel tegen deeze Provincie, als die van „ *Utrecht*, en vooral de Stad *Utrecht*, on„ ophoudelyk werkzaam is; en speciaal „ ook, dat haare Koninglyke Hoogheid „ zich beyverd hadde, om in die Pro„ vincie, waar in Hoogstdezelve nu ze„ dert een zo geruimen tyd haar verblyf „ gehouden heeft, door haaren veel ver„ mogenden invloed, het openbaar Geweld „ te doen ophouden, de dispotieke Maat„ regelen van sommige Regenten, te doen „ beteugelen, en de bedrukte Burgers in „ hunne Regten te doen herstellen, en daar„ door den eersten en boven al noodzaak„ lyken hoeksteen te leggen, waar op de „ Rust in 't lieve Vaderland, tevens met de „ waare Vryheid, voortaan gevestigd kan „ worden; en dat hun Ed. Gr. Mogen„ den, om die reden, vertrouwen en in„ steeren, dat haare Koninglyke Hoogheid, „ by provisie, en tot nader goedvinden „ van hun Ed. Gr. Mogenden, dan ook „ die Reize zal staaken, als geenszins kun„ nende strekken ter bereiking van de oog„ merken, dewelke haare Koninglyke Hoog„ heid, in haare Missive aan den Heere „ Raadpensionaris, heeft voorgesteld."

XLI. BOEK. 1787.

XLI. BOEK.

1787.

Advys van *Schoonhoven*.

Hoe zeer dit Advys tegen dat der Ridderschappe rechtstreeks inliep, en sterke taal sprak, mogt het zagt heeten by dat de Gezondenen uit *Schoonhoven* ter Dagvaard, uit naam hunner Stadsregeering, ten dien dage, ter tafel van Staaten van *Holland* bragten; „ Deeze is," zo spraaken „ zy, ryp- „ lyk gelet hebbende op den inhoud des „ Briefs van Mevrouwe de Princesse van „ *Oranje* uit *Schoonhoven* den agt en „ twintigsten van Juny geschreeven, van „ oordeel, dat de Mediatie van haare Ko- „ ninglyke Hoogheid, om het billyk „ Misnoegen van hun Ed. Gr. Mogenden, „ op den Stadhouder uit den weg te rui- „ men, volstrekt niet kan worden geadmit- „ teerd: naardien de Geschillen thans van „ dien aart zyn, dat daar omtrent geene Be- „ middeling tusschen den Souverain en zyn „ Stadhouder of eersten Staats-Amptenaar, „ kan worden aanvaard; daar bovendien „ welgemelde haare Koninglyke Hoogheid, „ by gelegenheid der Conferentien, gehou- „ den tusschen den Graave van GOERTZ „ en de Heer DE RAINEVAL (*) haare by- „ zondere betrekking op haaren Gemaal, „ WILLEM DEN VYFDEN, al te sterk heeft „ doen doorstraalen, dan om haar jegens- „ woordig van Partydigheid, nopens de „ inlandsche Geschillen, te kunnen incul- „ peeren, en mitsdien toelaaten om de „ dif-

(*) Zie wegens deeze Onderhandelingen een breed verslag in onze *Vaderl. Hist.* XI. Deel. bl. 336. enz.

„ differenten tusschen de Provinciaalen Souverain doorgebrooken te bemiddelen. — Terwyl al verder de Regeering deezer Stad de Komst van haare Koninglyke Hoogheid binnen deeze Provincie, (schoon met een heilzaam oogmerk,) thans geenzins bedagt en als een gepast middel kan oordeelen, om in het generaal een einde te maaken aan de ontstaane Onlusten; maar, in tegendeel, hetzelve aanmerken als zeer dangereus voor de Tranquiliteit, Rust en Veiligheid der Ingezetenen, gemerkt het blind en oproerig Gemeen, opgehitst door omgekogte Huurlingen, met herinnering van de denkwyze van den Stadhouder in voorige en laater tyden, alligtlyk zou doen overslaan om de stem der Rede te keer te gaan, en zich schuldig te maaken aan de allergevoeligste Excessen, ten ruïne der Bezittingen, en ten kosten van het Bloed der deugdzaame en braave Burgers, quasie ter Eere van den Stadhouder.

XLI. BOEK. —— 1787.

„ Weshalven de Regeering deezer Stad het noodzaaklyk agt, dat haare Koninglyke Hoogheid, geduurende de tegenwoordige Troubles, zich buiten deeze Provincie houdt, laatende intusschen aan haare Koninglyke Hoogheid onverlet, om, indien zy iets aan hun Ed. Gr. Mogenden hadt voor te draagen, zulks, by Adres te kunnen doen."

Vervolgens werd door *Amsterdam*, *Gorinchem* en *Schoonhoven*, de Overkomst der

Raadslagen der

XLI. BOEK. 1787. andere Steden.

Princesse geheel afgeweezen. — *Haarlem*, *Leyden*, *Schiedam*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, stonden in 't zelfde gevoelen als *Amsterdam*. — *Dordrecht* hieldt de Brieven van den Prins en Princesse, ten aanzien van den Souverain, op zo hoogen toon ingerigt, dat men zich deswegen niet kon uiten, en waren dus gelast zich, op die Brieven, als nog ongereed te houden. *Gouda* en *Rotterdam* hadden nog geen naderen last (*).

Verschillende Beoordeelingen van deeze zaak by de Landzaaten.

Liepen de gevoelens der Staatsleden in *Holland* zo wyd van een, die der Ingezetenen volgden desgelyks den stroom der heerschende en ten hoogsten peil opgewassene Partyschappen. Deezen beklaagden de Vorstinne als, „ op de onwettigste en geweldaadigste wyze, gestoord in haare voorneemens ten beste des Lands. Geenen verfoeijden haare geheime bedoelingen, als ten oogmerke hebbende, om, door Oproer, den Prins te herstellen. Men sprak van toebereidzels hier toe in *'s Gravenhaage*, en dat, wanneer, door de komst der Princesse, alles gaande en in oproer zou weezen, zyne Hoogheid, met drie duizend uitgeleezene Manschappen, zich eenen weg na die Hofplaats zou gebaand hebben; met meer vertellingen van dien aart, die ligt geloof vonden by de eene en als opgeraapte leugentaal van de andere Party verworpen wierden. Wy zullen met deeze te boeken zo min

(*) *Resol. van Holl.* 29 en 30 Juny en 7 July 1787.

min onze Geschiedenis opvullen, als met het vermelden van de vreemde berigten, die door het Land liepen, toen de eerste maare der Ophoudinge van de Prinsesse zich verspreidde.

XLI. BOEK. —— 1787.

Voorstellen te *Amsterdam* en te *Leyden* gedaan, wegens het aanhouden der Prinsesse.

Uit het Advys der Stad *Amsterdam* blykt, welk een verzoek Gecommitteerden uit den Grooten Krygsraad en Geconstitueerden uit de Burgery dier Stad, by de Regeering ten opzigte van de Verwyderinge der Prinsesse van *Hollands* Grondgebied (*). In dit spoor traden ook de Geconstitueerden te *Leyden*, die de Vroedschap met een Verzoekschrift aangingen, om ter Staatsvergaderinge te willen helpen tot besluit brengen; „ Dat haare Ko„ ninglyke Hoogheid, op de allerserieuste „ wyze, zou geëxhorteerd worden, om zich „ ten spoedigsten buiten het Territoir van „ deeze Provincie te begeeven, en haar „ Vorstlyk Woord te verpanden van daar „ niet weder te verschynen vóór en aleer „ aan Haar, op eene legaale wyze, de „ Resolutie van hun Ed. Gr. Mog. zal „ consteeren, waarby hun Ed. Gr. Mog. „ declareeren, dat de Apparitie van één „ der Persoonen uit het Huis van *Oranje* „ niet meer schadelyk zy voor de Rust en „ Veiligheid deezer Provincie —— of wel „ anderzins, dat hun Ed. Gr. Mog. zullen „ zorgen, dat haare Koninglyke Hoogheid „ niet verder in de Province kome, of, „ daar

(*) Zie hier boven bl. 48. Dat Adres is geheel geplaatst in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1903.

XLI. BOEK. „ daar uit vertrokken zynde,' binnen de„ zelve niet wederkeere, dan naa zodanige „ voorgaande Resolutie."

1787. Hoe zommigen oordeelden, dat men haar als Gyzelaresse moest bewaard hebben.

Het spoedig vertrek der Prinsesse van *Hollands* Grondgebied, maakte zodanige voorslagen van zo weinig kragts, als het begrip, dat veelen, op de eerste tyding der vasthouding voor hun gevoelen uitbragten; naamlyk dat, daar haare Koninglyke Hoogheid de stoutmoedigheid gehad hadt om deeze Reis te onderneemen, en de Gecommitteerden te *Woerden* moeds genoeg betoond hadden om haar aan te houden, deeze laatsten haar als een Gyzelaresse, moesten vastgehouden hebben (*).

Antwoord der Staate van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd.

Dan laaten wy verneemen wat het gevolg was der rondgaande Brieven door de te *Nymegen* wedergekeerde Vorstinne aan de zes Gewesten geschreeven. — Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd waren de eerste gereed met, in eenen Brieve, haare Koninglyke Hoogheid te beklaagen, over dit oponthoud, en het beletzel haar in den weg gelegd om te voldoen aan die verheevene beginzelen, en heilzaame doeleinden, waar mede zy de Reize na *Holland* hadt ondernomen, terwyl zy hunne Gelastigden, wier afkeuring van den gedaanen stap der Staaten van *Holland* zy hooglyk preezen, thans in last gaven, om ter Vergadering van hun Hoog Mogenden te verklaaren, „ dat zy, in overweeging neemende hoe een

„ der

(*) Zo vinden wy schreef 'er naderhand de Heer MANDRILLON over *Mem.* p. 10.

„ der eerste en weezenlykste Regten van XLI.
„ alle Ingezetenen eener vrye Republiek BOEK.
„ in 't algemeen, en deezer Landen in 't
„ byzonder, hier in bestaat, dat niemand 1787.
„ hunner in zyne Vryheid mag worden
„ belemmerd anders dan door de algemeene Wetten, of door de geregtlyke uitspraak van zynen dagelykschen en wettigen Regter, moesten betuigen reeds uit dit algemeene oogpunt, niet dan met de uiterste bevreemding, te hebben kunnen zien het Oponthoud aan haare Koninglyke Hoogheid, op haare Reize na de *Oranjezaal* toegebragt.

„ Nog merkelyk was deeze bevreemding vermeerderd, wanneer hun Ed. Mog. daar by considereerden, dat de Regten, dus aan elk vry Ingezeten toekomende, nu geschonden waren, in de Persoon van eene Vorstin, door haare Betrekkingen in deeze Republiek, aan elk der Provincien even sterk verbonden; door haare Geboorte aan een der magtigste Vorsten van *Europa*, een Vriend en Nabuur van dit Gemeenebest, zo naauw verknogt, en door haare Personeele Hoedanigheden tot geheel andere bejegeningen geregtigd.

„ Dat hun Ed. Mog. al verder in aanmerking neemende, hoe deeze Demarche was geschied door eene Commissie van eenige weinige Heeren; en zulks vergelykende met het geen, zedert eenigen tyd, van dien zelfden kant, tegen de Souverainiteit deezer Provincie was on-

XLI. BOEK. 1787.

„ dernomen, uit dit een en ander voor de „ vryheid der Ingezetenen; voor de Onafhangelykheid der Bondgenooten; ja voor „ de Veiligheid van het gansche Gemeenebest, niet dan de allergevaarlykste en „ schroomlykste gevolgen konden te gemoet zien.

„ Dat hun Ed. Mog. zich ondertusschen „ hadden gevleid, dat deeze stap ter kennisse van hun Ed. Gr. Mog. gekomen „ zynde, en tevens de heilzaame oogmerken der Reize van haare Koninglyke „ Hoogheid aan Hoogstdezelven zynde „ opengelegd, hun Ed. Gr. Mog. ten minsten in overweeging daar van, den gedaanen stap zouden hebben gedisapprobeerd, de aan haare Koninglyke Hoogheid toegebragte Belemmering, onder „ behoorlyke Reparatie, uit den weg geruimd, en de ondernomene Reize, benevens derzelver heilzaame doeleinden, „ op allerlei wyzen gefaciliteerd.

„ Dan dat hun Ed. Mog. nu, in tegendeel, moetende verneemen, dat hun Ed. „ Gr. Mog. althans de Meerderheid van „ derzelver Vergadering, den gedaanen stap „ hadden geapprobeerd, de Missive van „ haare Koninglyke Hoogheid, zonder voldoend of beslissend Antwoord gelaaten, „ en dus het heilzaam oogmerk haare Reize geheel en al verydeld, ten sterksten „ moesten insteeren, ten einde hun Hoog „ Mogenden, by continuatie, alle mogelyke „ instantie by de Provincie van *Holland* „ aanwenden, dat als nog aan haare Ko-

„ ning-

„ ninglyke Hoogheid werde gegeeven vol- XLI.
„ komen Reparatie en Satisfactie, wegens BOEK.
„ den Hoon Hoogstdezelve aangedaan,
„ mitsgaders de Belemmering aan Hoogst- 1787.
„ dezelve toegebragt, met Declaratoir, dat
„ hun Ed. Mog. in deezen, met de by
„ hun Hoog. Mog. genomene Resolutien
„ ten vollen instemmende, alle de gevol-
„ gen, welke dit Gemeenebest, wegens
„ den *Hoon* in 't *zelve* aan de naaste Bloed-
„ verwante eens magtigen Monarchs aan-
„ gedaan, mogten dreigen of onverhoopt-
„ lyk overkomen, geheel en al voor re-
„ kening en verantwoording van hun Ed.
„ *Gr.* Mog. of de Meerderheid van der-
„ zelver Vergadering, overlaaten.

„ Ja, dat ook hun Ed. Mog. zelf, we-
„ gens de betrekking, waar in zyne Doorl.
„ Hoogheid en haare Kon. Hoogheid met
„ deeze Provincie, even gelyk met de
„ overige Provincien staan, deezen stap
„ met geene onverschillige oogen konden
„ aanzien; maar ten allersterksten op Re-
„ paratie deszelven moesten aandringen.
„ De gevolgen, welke uit eene weige-
„ ring van dien, door de verdere Verwy-
„ dering en Verbittering der Gemoede-
„ ren, in dit ongelukig tydstip, ook
„ binnen 's Lands mogten ontstaan, al me-
„ de voor rekening en verantwoording der
„ Meerderheid van hun Ed. Gr. Mog. Ver-
„ gaderinge overlaatende (*)."

Veel

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1691, enz.

XII. BOEK.

1787.

Hoe Staaten van *Overyssel* deeze Gebeurtenis opnamen.

Veel zagter, ja geheel anders, namen Staaten van *Overyssel* deeze Gebeurtenis op, blykens dit hun schryven aan de Prinsesse. „Hoe zeer het ons, ten allen tyde, „ aangenaam zyn zoude uwe Koninglyke „ Hoogheid, in derzelver begeerten en „ oogmerken te secondeeren, hoopen wy, „ dat uwe Koninglyke Hoogheid, by na„dere overweeginge, ten aanziene van „ derzelver verhinderde Reize na *'s Haage*, „ wel zal gelieven te begrypen, dat hetzelve „ op het Souverain Territoir van eene ande„re Provincie zynde voorgevallen, wy ons „ onbevoegd moeten agten daar omtrent „ eenige Kennisneeming te doen, veel meer „ om ons daar in, op eenigerhande wyze, „ verder te immiscéeren.

„ Alleen zullen wy op het Narré van dat „ Voorval in uwe Koninglyke Hoogheids „ Missive van den tweeden deezer ver„vat, maar remarqueeren, dat wy oor„deelen ons te zeer overtuigd te mogen „ houden van de Egards der Heeren Staa„ten van *Holland* voor uwe Koninglyke „ Hoogheids Persoon, en eminenten Rang, „ dan dat wy zouden kunnen onderstel„len, dat eenige de geringste Intentie by „ hun Ed. Gr. Mogenden, of derzelver „ Gecommitteerden, zou gehuisvest heb„ben, om iets Hoonends voor uwe Ko„ninglyke Hoogheid te onderneemen; en „ dat wy alles liever denken te moeten „ toeschryven aan eene verschillende ma„nier van beschouwen van de waare ge„schaapenheid van zaaken in de Provincie

„ van

„ van *Holland*; welke de Heeren Staaten „ zullen geoordeeld hebben van die na- „ tuur te zyn, dat eene onverwagte Appa- „ ritie van uwe Koninglyke Hoogheid niet „ zo wel, als uwe Koninglyke Heogheid „ ons te kennen geeft, te meenen, aan „ het oogmerk, om de tegenwoordige Be- „ roerten te ſtillen, beantwoord zou hebben.

XLI. BOEK. 1787.

„ Voor het overige betuigen wy onze „ hartgrondige wenſchen, dat uwe Koning- „ lyke Hoogheids, by derzelver Miſſive „ opgegeeven verlangen, om, door der- „ zelver Tusſchenkomst, de onheilen van „ eenen Burgeroorlog voor te komen, met „ een gewenscht Succes mogen worden „ bekroond; en dat uwe Koninglyke Hoog- „ heid, ook ter Plaatze van haare tegen- „ woordige Reſidentie, daar toe de noodig- „ de middelen zal weeten te vinden, en in „ 't werk te ſtellen; op dat alzo deeze „ Landen, en by conſequentie uwe Ko- „ ninglyke Hoogheids Doorlugtig Huis, „ voor eene totaale ruïne bewaard blyve; „ waar toe uwe Koninglyke Hoogheid ons „ ten allen tyde bereid zal vinden, met al „ ons vermogen, mede te werken (*)."

Gevoelen der Staaten van *Friesland*.

Zodanig een ſchryven mogt men wagten uit een Gewest met *Holland* thans meest éénſtemmig denkende, en op dien zelfden grond mede, dat Staaten van *Friesland*, te genwoordig eenen daar van wyd verſchillenden toon zouden ſlaan, over het Gedrag der Meerderheid van *Hollands* Staatsleden.

Nim-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1697.

XLI. BOEK. — 1787. „ Nimmer" dus lieten zy zich hooren, „Ed. „ Mogende Heeren! hadden wy kunnen „ denken, dat binnen deeze Republiek aan „ een Persoon van zo hooge Afkomst, aan „ een Persoon, waar toe de Staat eene zo „ naauwe Betrekking heeft, aan een Per„ soon, die, op haar Koninglyk Woord, „ verzekerde geene dan Vredelievende, den „ Lande heilzaame en haarer verheevene „ hoedanigheden waardige oogmerken in „ haare Reize te bedoelen, zodanige lesive „ Belemmeringen zouden zyn toegebragt, „ als Hoogstdezelve, in Uwer Ed. Mog. „ Provincie, heeft ondervonden; waar van „ ook het gevolg is geweest, dat haare „ Koninglyke Hoogheid deeze Reize heeft „ moeten staaken, en na *Nymegen* te rug „ gekeerd is.

„ Deeze Daad kan niet dan de diepste „ impressie by ieder bedaard en weldenkend „ mensch maaken; terwyl hy hier „ uit ziet, dat de goede Orde, Rust en „ Veiligheid, (waar op deeze Gewesten, „ onder het Gezag en de geregelde Be„ stuuringe hunner Overheden, en de voortreffelyke „ handhaaving van billyke Wetten, „ zo lange hebben mogen roemen, „ en den Nabuuren ten voorbeelde strekken,) „ thans, in sommige Oorden van „ *Nederland* helaas! zo verre geweeken „ zyn, dat aan de Gemalinne van den Erfstadhouder „ der Zeven Provincien, binnen „ dezelve, gewapender hand, belet „ wordt, die Vryheid te oefenen, welke „ aan ieder Individueel Persoon toekomt.

„ Niet

„ Niet minder gevoelig moet dit aan „ ieder der Bondgenooten zyn, wanneer „ zy aan de eene zyde nagaan, welk een „ Effect zulk eene eclatante Gebeurtenisse „ by vreemde Mogenheden moet doen; en „ dat, aan den anderen kant, veellígt door „ dit Voorval, de weg tot Bemiddeling „ der Verdeeldheden, die de Republiek „ ongelukkig verscheuren, en derzelver „ ondergang zo baarblyklyk dreigen, hoe „ langer hoe meer verwyderd en moeilyk „ gemaakt moet worden. XLI. BOEK. 1787.

„ Wy bidden, derhalven, U Ed. Mog. „ om, met al dien ernst, welke de zaak „ in haaren aart, en met opzigt tot de daar „ uit mogelyke gevolgen beschouwd, ver„ eischt, het voorgemelde in serieuse over„ weeginge te neemen; en vervolgens alle „ zulke maatregelen te beraamen, en te „ werk te stellen, dat haare Koninglyke „ Hoogheid behoorlyke Reparatie voor 't „ voorledene ontvange, en Hoogstdezelve, „ voor het vervolg, bevryd blyve van Ont„ moetingen, welke te eenemaal onbe„ staanbaar zyn, zo wel met de Orde, die „ in een Vry Land behoort plaats te heb„ ben, als met de Hoogagtinge en Conside„ ratie aan haare Illustre Persoon alleszins „ verschuldigd; ten einde ook daar door „ de middelen ter onderlinge Bevrediginge „ ge gefaciliteerd, en afweeringe van „ verdere Onheilen en Verwyderingen met „ vrugt bevorderd mogen worden."

Van deezen Brief aan hun Ed. Gr. Mog. zonden Staaten van *Friesland* Afschriften aan

Schryven dier Staaten

XLI. BOEK. 1787. aan de Prinses-se.

aan zyne Hoogheid, als mede aan Mevrouwe de Prinsesse, vol beklag over den Hoon haar in die Ophouding overgekomen, betuigende, in den Brief aan laatstgemelde gerigt, „zich te vleijen, dat deeze Ontmoe-„ting haare Koninglyke Hoogheid in allen „gevallen, niet zou afschrikken die vre-„delievende Oogmerken tot herstel van „Rust en Harmonie, welke Hoogstdezelve „zo plegtig betuigd hadt alleen te be-„oogen, op alle gepaste wyzen, te willen „emploijeeren en behartigen; ten einde „eens eindelyk alle Verwydering weg ge-„nomen, alle Oneenigheid bygelegd, en „alle Onheilen, 's Lands gewissen onder-„gang, indien die blyven voortduuren, „aankondigende, nog, onder Gods Ze-„gen mogten voorgekomen worden (*)."

Staaten van *Zeeland* keuren het gedrag van *Holland* zeer af.

Staaten van *Zeeland* betoonden, in de Brieven aan zyne Hoogheid en diens Gemalinne, over dit geval, afgevaardigd, genoegzaam in dien eigen smaak, hun verregaand ongenoegen, wegens „de zo onaangenaa-„me als onwaardige Ontmoeting haare Ko-„ninglyke Hoogheid bejegend;" en hunne verwondering, over den „violenten „stap;" terwyl zy hun welgevallen erkenden in de poogingen door hunne Afgevaardigden, nevens die van *Gelderland*, *Utrecht* en *Friesland* aangewend, om Staaten van *Holland* te beweegen om Haar eene behoorlyke Satisfactie te doen erlangen (†).

Niet

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl 2149.
(†) *Not. van Zeel.* 9, 12 en 14 July 1787.

Niet zonder grond gewaagde een en ander Gewest, in het schryven, aan hun Ed. Gr. Mog. van het Misnoegen eener nabuurige Mogenheid, aan de Prinsesse zo na verwant, en de mogelyke, ja waarschynlyke, heilloozе gevolgen daar uit den Lande te wagten, indien *Holland* niet tot het geeven eener toereikende Voldoening kon verstaan. — De Heer THULEMEYER, Gezant des Konings van *Pruisſen* by den Staat, spande alles in om, zo ras doenlyk, zynen Vorst te verstendigen van eene Gebeurtenis diens Zuster wedervaaren, eigenaartig veronderstellende, dat deeze dit geval niet geene onverschillige oogen zou aanzien. Niet meer dan twaalf dagen naa dit Voorval, stelde hy twee Vertoogen daar over ter hand het een aan de Algemeene Staaten, het ander aan Staaten van *Holland* gerigt. Beide van eenen zeer veel beduidenden inhoud.

XLI. BOEK. 1787. THULEMEYER geeft 'er de weet van ten *Pruisſischen* Hove.

In het eerste voerde hy deeze taal. „ De
„ Wysheid van U Hoog Mogenden heeft
„ de verbaazing en de gevoelige smert voor-
„ zien, met welke zyne *Pruisſische* Maje-
„ steit moest aangedaan zyn, verneemende,
„ dat de ontworpen Reis van zyne Door-
„ lugtige Zuster na *'s Haage*, met de heil-
„ zaamste oogmerken ondernomen, naby
„ *Schoonhoven*, door Gewapende Persoo-
„ nen was gestremd geworden.

Zyn Vertoog by de Algemeene Staaten.

„ De Koning is onderrigt van de verstandige
„ denkwyze, welke in de Vergadering van
„ hun Hoog Mogenden de overhand ge-
„ had heeft, met betrekking tot deeze on-
„ verwagte en geweldige Daad, gelyk ook

XLI. BOEK. 1787. „ van de Besluiten, welke daar op genomen zyn, en zal dezelve zekerlyk goedkeuren.

„ Het is de uitdruklyke Order van zyne „ *Pruisſiſche* Majeſteit, dat ik aan hun Ed. „ Gr. Mog. de Staaten van *Holland* heb ingeleeverd de Memorie waar van een Afſchrift aan deeze gehegt is, by welke hy „ aandringt op eene eclatante Satisfactie, „ gelyk ook op de Straf van de Autheurs „ der bedreevene Belediging.

„ U Hoog Mogenden zullen, buiten „ twyfel, daar toe medewerken met dien „ verdubbelden yver, welken ik het geluk „ gehad heb, by meer dan eene gelegenheid, ter handhaaving van de Vriendſchap „ en goede Verſtandhouding, welke tot hier „ toe, tusſchen beide de Staaten heeft plaats „ gegreepen, te ondervinden."

By Staaten van Holland. Het Vertoog aan Staaten van *Holland* klonk op deezen dreigenden toon. „ De „ Koning heeft niet dan met eene hooggaande gevoeligheid kunnen verneemen het Attentaat naby *Schoonhoven* gedaan tegen de „ Perſoon van zyne Doorlugtige Zuster, „ welke door de beste oogmerken na den „ *Haage* geleid werd.

„ Haare Koninglyke Hoogheid, op haaren weg opgehouden zynde, heeft zich „ omringd gezien van Wagten, en zelfs „ heeft men Gewapende Lieden in haar „ Vertrek geplaatst.

„ Het is op uitdruklyke Order van zyne „ *Pruisſiſche* Majeſteit, dat ik de eer heb „ my te vervoegen aan U Ed. Gr. Mogen-

„ den,

„ den, om, op de allerdringenfte en aller- „ fterkfte wyze, aan te houden, op eene „ fpoedige en eclatante Satisfactie, en op de „ Straf van hun die dezelve bedreeven hebben.

XLI. BOEK. 1787.

„ Ik zal my haasten om den Koning myn „ Meester te onderrigten van den indruk, „ welken myne Vertoogen zullen hebben „ op de Souveraine Vergadering van *Hol-* „ *land*, en zyne Majefteit zal, uit het gevolg „ der Raadpleegingen van U Ed. Gr. Mog., „ ten deezen opzigte, oordeelen over den „ prys, welken zy ftellen op zyne Vriend- „ fchap en zyne Goedwilligheid.

Schryven des Barons VAN RHEEDE.

De Baron VAN RHEEDE, Gezant van deezen Staat aan het Hof te *Berlyn*, vermeldde hoe zeer het *Pruisfche* getroffen was, wegens de Aanhouding der Prinfesfe; dat zulks aldaar een diepen indruk maakte, en den last aan VAN THULEMEYER gegeeven tot het doen der gemelde Vertoogen, als mede dat de *Pruisfifche* Staatsdienaar GOERTZ aan het *Franfche* Hof bevelen deeze zaak betreffende hadt ontvangen.

Antwoord der Staaten van *Holland* aan THULEMEYER.

Niet lang draalden Staaten van *Holland* met het Vertoog des Heeren VAN THULEMEYER te beantwoorden. Hadt derzelver Meerderheid, van den beginne af, het Gedrag der Heeren Gecommitteerden te *Woerden* in het Aanhouden der Prinfesfe goed gekeurd, zy bleef, ondanks den dreigenden toon, op welken de *Pruisfifche* Gezant gefprooken hadt, zich zelve gelyk, blykens het Antwoord hem overgeleverd. Naardemaal dit Antwoord de gronden bevat, op welken 's Lands Staaten het ongeraaden

XLI. BOEK. — 1787. vonden, ten dien tyde, aan haare Koninglyke Hoogheid, den Toegang in *Holland* te verleenen, en waarom zy zich ongehouden oordeelden tot het geeven der gevorderde Voldoening, moeten wy dit geheele Stuk hier in voegen.

Den Heer THULEMEYER werd ten Antwoord toegevoegd. „ Dat hun Ed. Gr. „ Mog. te veel Egards hebben voor zyne „ *Pruissische* Majesteit en Hoogstdeszelfs „ Illustre Huis, dan dat zy zouden kunnen „ dulden, dat, zo als de Heer Extraordinaris „ Envoyé zich heeft uitgedrukt, eenig At„ tentaat tegen zyne Majesteits Zuster, Me„ vrouw de Prinses van *Oranje* en *Nassau*, „ hier te Lande zou worden gecommit„ teerd, — dat hun Ed. Groot Mog., „ daar en tegen, ook niet kunnen twyfelen „ of zyne *Pruissische* Majesteit zal voor Hun „ ook wel dezelfde Egards willen plaats „ geeven, die Souveraine Mogenheden aan „ elkanderen verschuldigd zyn, en vervol„ gens van zyne Majesteits billyke denkwy„ ze niet kunnen verwagten, dat Hoogst„ dezelve, de Verrigtingen van hun Ed. „ Gr. Mog. als zynde de éénige Souve„ rain deezer Provincie, en, welker Ver„ rigtingen niets anders dan de Conservatie „ der Rust van 's Lands Ingezetenen en het „ welzyn van den Lande, ten voorwerpe „ hebben, zou beschouwen als Attentaaten „ tegen welgedagte haare Koninglyke Hoog„ heid, eeniglyk en alleen om dat haare „ Hoogheid in het geval is geconserneerd „ geweest; dat hun Ed. Gr. Mog. wel ge-

„ wenscht

„ wenscht hadden, dat zyne *Pruisfische* Majesteit, door eene egte opgaave der omstandigheden, die het bedoelde Geval vergezeld hebben, vooraf volledig was geïnformeerd geworden: alzo zy met reden moeten twyfelen of dan niet de overgegeevene Memorie van hem Heer Extraordinaris Envoyé VAN THULEMEYER, zou zyn geprevenieerd; dat toch hun Ed. Gr. Mog. van zyner *Pruisfische* Majesteits verheevene denkwyze niet kunnen verwagten, dat Hoogstdezelve haare Koninglyke Hoogheid boven den Souverain deezer Provincie zelve zou willen verheffen, en, op dien grond, alle Belemmering, die haare Hoogheid in haare Reize na '*s Haage* zoude mogen ontmoeten, welke belangen van den Staat daar tegen ook zouden mogen stryden, des onaangezien, als een Attentaat tegen haar Persoon, of als eene Injurie, zou gelieven aan te zien.

XLI. BOEK. 1787.

„ Dat, ondertusschen, wat de voorgevallene Gebeurtenis zelve betreft, hun Ed. Gr. Mog. tot een openlyk bewys van den hoogen prys, waar op zy de Vriendschap en de Welwillenheid van welgedagte zyne Majesteit schatten, geene zwaarigheid maaken, om, van hunne zyde, openlyk te declareeren, dat dezelve Gebeurtenis, Hun ook ten sterksten hadt getroffen, en dat zy niets vuuriger wenschten dan dat dezelve hadt kunnen worden geprevenieerd; dat hier toe meer dan waarschynlyk ook gelegenheid geweest zou zyn, indien haare Koninglyke Hoogheid, in plaats

XLI. BOEK. — 1787.

„ van op het onverwagtst, naa een afzyn van „ omtrent twee jaaren, het Territoir van „ deeze Provincie weder in te treeden, van „ haar Verlangen om na de *Oranjezaal* te „ komen, en van de Oogmerken, door haar „ daar mede bedoeld, hun Ed. Gr. Mog. op „ eene convenabele wyze, hadt gepreadver„ teerd; naardien hun Ed. Gr. Mog. dan „ in de mogelykheid gesteld zouden zyn ge„ weest, om niet alleen dat een en ander „ vooraf te beoordeelen; maar teffens aan „ welgemelde Prinsesse de bedenkingen voor „ te stellen, die deswegen natuurlyk by Hun „ moesten ontstaan.

„ Immers dat hun Ed. Gr. Mog., in dat „ geval, aan haare Koninglyke Hoogheid zou„ den hebben kunnen en moeten herinneren, „ de wyze waar op de Heer Prins Erfstad„ houder, reeds in Herfstmaand des jaars „ MDCCLXXXV. met zyn Huis en Familie, „ deeze Provincie heeft verlaaten; — des„ zelfs by herhaaling gemanifesteerd Mis„ noegen tegen den *Hollandschen* Souverain, „ gepaard met een aantal Demarches, zigt„ baar ingerigt om deeze Province, de uit„ werkzelen van dat Ongenoegen gevoelig „ te doen ondervinden, en daar toe zelfs al „ de Magt der Republiek, die onder zyn „ bereik was, te emploijeeren; — den zo „ veel indruks gemaakt hebbenden Inhoud „ van het Declaratoir, door den gemelden „ Prins, op den zes en twintigsten van Bloei„ maand laatstleden, uitgegeeven, in het „ welk alle denkbeelden eener onafhange„ lyke Souverainiteit in deeze Provincie

„ wor-

„ worden uit het oog verlooren, en waar XLI. BOEK. 1787.
„ door alle Relatie tusschen hun Ed. Gr.
„ Mog. en hunnen tegenwoordigen Stad-
„ houder geheel onzeker en fluctueerend is
„ geworden; —— en, eindelyk de verre-
„ gaande verdeeldheid in de gemoederen
„ der Natie, waar van het voornaamste
„ en aanzienlykste gedeelte, by het recla-
„ meeren zyner Vryheden, door de verre
„ uitziende bedoelingen van den Heer Stad-
„ houder, ten hoogsten tegen denzelven
„ wordt vooringenomen; terwyl een ander
„ gedeelte een tegengesteld gevoelen om-
„ helst, en het misleid en onzinnig Gemeen
„ onder hetzelve reeds hier en daar den
„ Naam van *Oranje*, op de schandelykste
„ wyze misbruikt, tot eene Leuze en Te-
„ ken, om daar onder de schroomlykste
„ Tooneelen van Oproer en Verwoesting
„ aan te rigten.

„ Dat, behalven deeze zo belangryke en op
„ de Rust deezer Provincie zo veel invloeds
„ hebbende Consideratien, ook nog aan
„ haare Koninglyke Hoogheid, met be-
„ trekking tot het oogmerk haarer Komst
„ alhier, zou hebben kunnen worden on-
„ 't oog gebragt, dat, voor zo verre daar
„ mede bedoeld mogt worden, om door
„ haare Tusschenkomst, of wel door het
„ entameeren van Onderhandelingen met
„ den Souverain, de gereezene Verschil-
„ len en Oneenigheeden weg te ruimen,
„ dit Oogmerk, hoe lofwaardig en prys-
„ lyk ook in zyne generaale beginzelen,
„ egter nooit de voorgestelde vrugt zou

XLI. BOEK. 1787.

„ kunnen produceeren; aangezien het ge„ brek aan de noodige Onzydigheid, het „ welk, naa het gebeurde, notoirlyk door „ de geheele Natie in haare Koninglyke „ Hoogheid moest verondersteld worden, „ by welgemelde Princesse het eerste ver„ eischte in eene Mediatrice zou doen „ ontbreeken. Terwyl de gebuteerde On„ derhandelingen, (gesteld al dat dit daar toe „ in het afgetrokkene, tusschen den Sou„ verain en zyn Stadhouder, of den Per„ soon, die deszelfs plaats daar by vervan„ gen mogt, voegzaame termen waren;) „ ten minsten nimmer plaats konden heb„ ben, zo lang de Prins Erfstadhouder, „ zynde van dien kant de principaale Per„ soon, by zyne tegen den Souverain dee„ zer Provincie gemanifesteerde denk- en „ handelwyze mogt volharden.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. vervolgens, niet „ zouden hebben kunnen nalaaten om, uit „ alle deeze bedenkingen af te leiden, eens„ deels de onmogelykheid om, de zaaken „ aldus staande, de Komst van haare Ko„ ninglyke Hoogheid in deeze Provincie te „ doen dienen tot bereiking van haare „ Rustlievende Oogmerken; en anderdeels, „ dat, gelyk het But dier Komste daar „ door ongelukkiglyk verviel, de gemelde „ Komst zelve, tot bevordering van de by „ haare Hoogheid bedoelde Rust, best „ voor als nog zou worden uitgesteld, zo „ om de nieuwe agitatie, die dit in de „ verschillende gemoederen zou verwek„ ken, als uit hoofde van de aanleiding

„ die

„ die men dan waarschynlyk, (en de on- XLI.
„ dervinding van het gebeurde in meer BOEK.
„ dan ééne Provincie, alwaar juist op dien
„ zelfden Dag de vreeslykste Oproeren, 1787.
„ Plunderingen, en Mishandelingen zyn
„ aangerigt, bevestigt dit maar al te onge-
„ lukkig,) daar uit by een doldriftig Ge-
„ meen ontleend zou zien, om, onder den
„ schyn van Vreugdebedryven, en in den
„ schuldigen Waan van daar mede het Huis
„ van *Oranje* te vereeren, de by hun smeu-
„ lende en nog schandelyk aangestookt
„ wordende begeerte tot Oproer en Bewee-
„ ging den ruimen teugel te vieren, en
„ zich in veelerlei spoorloosheden, ten
„ nadeele van den Lande, en van de beste
„ Ingezetenen, te buiten te gaan.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. ganschlyk ver-
„ trouwen, dat deeze Reflexien, gepaard
„ met dien aandrang, welken het gewigt
„ der zaake vorderde, door hun onder
„ het oog van haare Koninglyke Hoog-
„ heid gebragt zynde, Hoogstdezelve ge-
„ reedlyk zouden hebben overtuigd hoe raad-
„ zaam en convenabel het was, om haare
„ voorgestelde Komst herwaards uit te
„ stellen, en dus niet alleen met hun Ed.
„ Gr. Mog. mede te werken tot bevor-
„ dering van 's Lands Rust en Welzyn;
„ maar ook voor te komen, dat haare
„ heilzaame en vredelievende Bedoelingen,
„ tegen haare Intentie aan, niet wierden
„ misbruikt, om ze tot een verkeerd Pre-
„ text van Tumult en Plundering te doen
„ dienen, —— een vertrouwen, dat te

XLI. BOEK. — 1787.

„ leevendiger by hun Ed. Gr. Mog. plaats „ vindt, naar maate zy zich meer geper„ suadeerd *willen* houden, dat haare Ko„ ninglyke Hoogheid volkomen bereid zou „ zyn geweest om haare als nu gedecla„ reerde pryslyke *Gevoelens* ook door *Daa„ den* te realiseeren.

„ Dat, ondertusschen de onverwagte „ Komst van haare Koninglyke Hoogheid „ herwaards, welke niemand, die de ge„ steldheid van zaaken hier kent, eenig„ zins vermoeden kon, alle gelegenheid „ voor hun Ed. Gr. Mogende om hunne „ voorschreevene bedenkingen aan welge„ dagte Princesse te doen voorhouden, „ hebbende afgesneeden, hier in alleen „ dus de oorzaak van de Gebeurtenis, by de „ Memorie van gemelden Heer Extraordi„ naris Envoyé bedoeld, en die zo wel „ by hun Ed. Gr. Mog. als by zyne Ma„ jesteit den Koning van *Pruissen* eene ge„ voelige Sensatie verwekt heeft, moet „ worden toegeschreeven.

„ Dat toch, met betrekking tot die on„ verwagte Komst van haare Koninglyke „ Hoogheid, waar omtrent hun Ed. Gr. „ Mog. als daar van te eenemaale onkun„ dig zynde, geenerhande Orders hadden „ kunnen stellen, geenzins vreemd moet „ voorkomen, zodanig Beletzel in de voort„ zetting van de Reize als heeft plaats ge„ had: naardien, gelyk hun Ed. Gr. Mog. „ vervolgens vernomen hebben, de Hee„ ren hunne Gecommitteerden tot het De„ fensieweezen deezer Provincie, aan wel„ ken

„ ken ook byzonder geinjungeerd was om XLI.
„ alles, wat de Provincie zou kunnen be- BOEK.
„ nadeelen, tegen te gaan, en te verydelen,
„ uit kragte van deeze hunne verpligting, 1787.
„ een generaalen Last gegeeven hadden om
„ alle Persoonen aan te houden, en te on-
„ dervraagen, en, zo 'er iemand passeeren
„ mogt, wiens Komst deeze Provincie voor
„ derzelver Rust nadeelig zou kunnen zyn,
„ denzelven, zonder aanzien, op te hou-
„ den, en zo lang te bewaaren tot dat,
„ dien aangaande, by hun Heeren Gecom-
„ mitteerden nadere Orders zouden gegee-
„ ven zyn; en dat, in gevolge van dit al-
„ gemeene Bevel, by het geeven van 't
„ welk, zo als men geinformeerd is, in
„ geene deele op eene Komst van haare
„ Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe de
„ Prinsesse van *Oranje*, gedagt was, wel-
„ gemelde Princes daadlyk in haare Reize
„ opgehouden is. Gelyk het ook even
„ weinig vreemd kan voorkomen, dat de
„ gezegde Heeren Gecommitteerden, spoe-
„ dig van die Ophouding onderrigt, zwa-
„ righeid gemaakt hebben om de voortzet-
„ ting van haare Koninglyke Hoogheids
„ voorgenomene Reize, daar hun de In-
„ tentie van hun Ed. Gr. Mog., dien aan-
„ gaande geheel onbekend was, by pro-
„ visie te laaten plaats hebben. Vooral daar
„ die Heeren Gecommitteerden, uit de be-
„ kende gesteldheid van zaaken, en uit de
„ Beweeging, die de Komst van gemelde
„ Prinsesse reeds begonnen hadt te veroor-
„ zaaken, genoeg konden opmaaken, hoe
„ zeer

XLI. BOEK. 1787. „ zeer uit deeze Komst aanleiding zou ge-
„ nomen worden tot zodanige Verstooring
„ der algemeene Rust als hier vooren is
„ aangestipt, en zy, derhalven, daar het
„ bedekte van dusdanige Reize en derzel-
„ ver zorgvuldige geheimhouding, ten min-
„ sten voor hun Ed. Gr. Mog. het moge-
„ lyk uitwerkzel daar van te bedenkelyker
„ maakte, niet gezegd kunnen worden de
„ paalen eener noodzaaklyke Voorzigtig-
„ heid te buiten te zyn gegaan, wanneer
„ zy, om de vry zeker te verwagten na-
„ deelige gevolgen niet vóór hunne re-
„ kening te hebben, haare Koninglyke
„ Hoogheid hebben gepersuadeerd om haa-
„ re Reize te staaken, tot dat zy Orders
„ van hun Ed. Gr. Mog. zouden beko-
„ men hebben, en 'er tyd geweest zou zyn
„ om voor de Publyke Rust te zorgen.

„ Dat dit alles, zo ver hun Ed. Gr.
„ Mog. geinformeerd zyn, zich op eene
„ zeer decente wyze heeft toegedraagen;
„ zodanig dat eenige van welgemelde Hee-
„ ren Gecommitteerden zelfs haare Koning-
„ lyke Hoogheid, op haare begeerte, en
„ ter beveiliging van haare Persoon, met
„ een Escorte Ruiters na *Schoonhoven* ver-
„ gezeld hebben; dat mede, haare Hoogheid
„ aldaar zynde gearriveerd en iets langer
„ dan één dag vertoefd hebbende, naa
„ het verneemen van hun Ed. Gr. Mog.
„ provisioneele Deliberatien over deeze
„ zaak, goedgevonden heeft weder na *Ny-
„ megen* te retourneeren, waar in Hoogst-
„ dezelve, ten bewyze dat men niets van

„ haare

„ haare vryheid benomen hadt, geene verhindering, hoe genaamd, heeft ontmoet.— Terwyl ook aan hun Ed. Gr. Mog. noch uit de Missive van haare Koninglyke Hoogheid, noch van elders, eenige klagten zyn voorgekomen; het zy over het Gedrag door welgedagte Heeren Gecommitteerden, ten aanzien van haare Hoogheid by die gelegenheid gehouden, het zy over iets dat naar eene onbetaamelyke of injurieuse Behandeling, of gebrek aan behoorelyke Egards voor haare Illustre Persoon, in 't allerminst zweemen zoude, waar door hun Ed. Gr. Mog. zich eenigzins bevoegd of geregtigd zouden kunnen rekenen, om tegen de meergemelde Heeren hunne Gecommitteerden, wier Demarche meer dan waarschynlyk een Oploop voorgekomen heeft, eenige Straf of Correctie te decerneeren.

XLI. BOEK. 1787.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. billyk vertrouwen, dat zyn *Pruissische* Majesteit dit Verhaal van zaaken ontvangende, zich wel zal willen overtuigd houden, dat Hoogstdezelve, met betrekking tot dit geval, in de Memorie van hem Extraordinaris Envoyé VAN THULEMEYER bedoeld, te vooren niet met de vereischte onzydigheid is geïnformeerd geweest.

„ En dat hy Heer VAN THULEMEYER verder nog verzogt wordt, zyne Majesteit den Koning van *Pruissen* te verzekeren, dat hun Ed. Gr. Mog. de Vriendschap van zyne Majesteit ten hoogsten waardeerende, daar van by alle gelegenheden, de

„ ont-

XLI. BOEK. 1787.

„ ontwyfelbaarste preuven wenschten te „ geeven, en ook byzonder van hunne „ Hoogagting en Egards voor de Persoon „ van haare Koninglyke Hoogheid Mevrou„ we de Prinsesse van *Oranje en Nassau*; „ maar dat hun Ed. Gr. Mog. ook teffens „ van de billykheid van zyne Majesteit mee„ nen te kunnen verwagten, dat Hoogstde„ zelve nimmer van Hun zal vergen, dat „ zy eenigzins verzuimen zouden alle zo„ danige noodige Maatregelen te neemen, „ waar toe elk Souverain, tot conservatie „ der Rust en Welvaard van de Ingezete„ nen, aan zyn Zorge toevertrouwd, indis„ pensabel gehouden en verpligt is.

„ Terwyl hun Ed. Gr. Mog. eindelyk „ nog aan zyne *Pruissische* Majesteit volko„ men zekerheid kunnen geeven, dat hunne „ volgende Deliberatien over deeze zaak, „ door geene andere Motiven, dan die het „ voorschreeven salutair Oogmerk bedoe„ len, bewoogen zullen worden."

Men voegde 'er by, dat, gelyk zyne *Pruissische* Majesteit, volgens het gegeevene Onderrigt van den Heer Envoyé VAN RHEEDE, zich ook vervoegd hadt aan het Hof van *Versailles*, de Raadpensionaris mede van dit Staatsbesluit kennis zou geeven aan den Marquis DE VERAC, Afgezant des Konings van *Frankryk* by deezen Staat, om daar van ten zynen Hove de noodige Onderrigtingen te geeven. —— Als mede dat van dit Staatsbesluit Afschriften aan de andere Gewesten zouden gezonden worden.

Tot dit Staatsbesluit stemden noch de

Rid-

Ridderschap, noch de Afgevaardigden der Steden *Delft*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* (*).

XLI. BOEK. 1787. *Gelderland*, *Zeeland*, *Utrecht* en *Friesland*, lieten de gevolgen aan *Holland* over.

Gelderland, *Zeeland*, *Utrecht* en *Friesland* wilden den Heere VAN THULEMEYER ten antwoord toegevoegd hebben, dat hun Hoog Mogenden, by herhaald schryven, den sterksten aandrang gedaan hadden by Staaten van *Holland*, in hoope van een gewenschten uitslag om de geëischte voldoening te bewerken; doch zonder vrugt: weshalven zy de gevolgen, welke hier zouden uit kunnen voortvloeijen, geheel lieten voor rekening van hun Ed. Gr. Mog.— Deswegen verstendigden zy ook den Heer VAN RHEEDE (†).

Tweede Vertoog van THULEMEYER by hun Ed. Gr. Mog.

Hoe min ingangs de redenen en bedenkingen door Staaten van *Holland* in het door vier Gewesten gewraakte Antwoord ten *Pruissischen* Hove vonden; ja, hoe 't zelve, in tegendeel, strekte om de kloove grooter te maaken, blykt ten vollen uit een tweede Vertoog, door den Heer VAN THULEMEYER ingeleeverd. — In 't zelve gaf hy te verstaan, „ De Koning, myn Meester, heeft, „ niet dan met de uiterste bevreemding, „ vernomen, dat men, in plaats van aan zy„ ne billyke verwagting te voldoen, door „ de aanbieding eener Satisfactie, geëven„ redigd aan den Hoon, zyne doorlugtige „ Zuster aangedaan, liever een ontwykend „ Ant-

(*) *Resol. van Holl.* 9, 10 en 14 July 1787.
(†) *Resol. Gen.* 26 en 29 July 1787.

XLI. BOEK. 1787.

„ Antwoord, door onvoldoende bewyzen
„ heeft willen onderſteunen.

„ Zyne Majeſteit wil voor hun Ed. Gr.
„ Mog. niet ontveinzen, dat de voorge-
„ wende Onkunde aangaande de beweeg-
„ redenen, welke haare Koninglyke Hoog-
„ heid na *'s Haage* deeden Reizen, en de
„ Vrees voor eenige Beweegingen onder 't
„ Gemeen, nimmer het Gedrag der Com-
„ misſie te *Woerden* by hem zal ontſchuldi-
„ gen: zodanig een Vermoeden, openlyk
„ te kennen te geeven is eene nieuwe Be-
„ lediging. Het Woord der Prinſesſe,
„ haare plegtige Verklaaring van derzelver
„ Reize na *'s Haage* niet dan met de zui-
„ verſte oogmerken te onderneemen; naam-
„ lyk om de Gemoederen te bevredigen,
„ en eene Bemiddeling uit te werken,
„ moest de Gedeputeerden van hun Ed. Gr.
„ Mog. hier van ten vollen overtuigd heb-
„ ben. — Indien het Volk, van erken-
„ tenis doordrongen voor het Doorlugtig
„ Huis van de Grondleggers van deszelfs
„ Vryheid en de *Nederlandſche* Onafhan-
„ gelykheid, zich had mogen misgrypen;
„ indien de komst van de Doorlugtige Ge-
„ malin van den Stadhouder eenige vertoo-
„ ningen van ontrustende Vreugd voor de
„ algemeene Veiligheid verwekt hadt, hun
„ Ed. Gr. Mog. hadden de middelen in
„ handen om de Reſidentieplaats van den
„ Souverain voor alle Aanvallen, en een
„ zeer waarſchynlyk te zeer vergroot Ge-
„ vaar in veiligheid te ſtellen.

„ De zorg, daarenboven, waar mede
„ haare

„ haare Koninglyke Hoogheid, door het Publyk van haare Reis onkundig te laaten, de blyken van eenen onvoorzigtigen Yver heeft voorgekomen, gaven Haar nieuwe aanspraak op de dankbaarheid der Regeeringe. —— Het is in *'s Hage*, Ed. Gr. Mog. Heeren! het is in uwe Residentieplaats, waar ieder Burger die volkomene Vryheid behoort te genieten, welke door de uitmuntende wysheid uwer Voorouderen gevestigd is, dat men het Besluit neemt, om het Intreeden in de Provincie van *Holland* te beletten aan de Zuster van een groot Monarch, aan de Gemalin van eenen Prins, die met de eerste Waardigheden van uwen Staat bekleed is!

XLI. BOEK. —— 1787.

„ De Koning zal niet onderzoeken het Regt van Tegenstand, het geen de Commissie van *Woerden* zich, by die gelegenheid, heeft aangemaatigd. Zyne Majesteit zal liever zyne aandagt bepaalen, op de wyze waar op men hetzelve heeft ten uitvoer gebragt. Gewapende Manschappen hebben het Rydtuig van haare Koninglyke Hoogheid omringd, en het Escorte, 't geen haar volgde, geleek meer naar dat van eenen Staatsgevangenen dan naar dat van eene groote Prinsesse, aanzienlyk, wegens haare hooge Geboorte, haare verheeven Hoedanigheden, haare Deugden en Gevoelens, welke zy steeds der Republiek toewydde. Naauwlyks was haare Koninglyke Hoogheid te *Schoonhoven* gekomen of men plaatste voor alle toegan-

 „ gen

XLI. BOEK. 1787.

„gen van het Huis eene Wagt, terwyl „men een Officier zelfs, met een blanke „Degen, in haar Apartement stelde (*).

„Deeze aanstootlyke Behandeling heeft „een diepen indruk in het gemoed van den „Koning, myn Meester, gemaakt. Zyne „Majesteit beschouwt deeze Belediging als „zichzelven aangedaan. Het is, overeen„komstig met de uitdruklyke Orders van „deezen Vorst, dat ik op nieuw reclameer „eene prompte en met den Hoon geëven„redigde Satisfactie. Zyne Majesteit heeft „my, daarenboven, nog belast U Ed. Gr. „Mog. niet onkundig te laaten, dat hy „steeds op deeze Satisfactie zal blyven aan„dringen, en dat Hy zich met geen ydel „Onderzoek van zaaken, vague Ontschuldi„gingen of verdere Voorwendzels zal te „vrede stellen.

„De Koning wil niet ontkennen de „Egards, welke hy aan de Republiek der „Vereenigde Provincien, en aan de Illus„tre Vergadering der Staaten Generaal, die „by de buitenlandsche Mogenheden de „Souverainiteit van den Staat verbeeldt, „schuldig is. Zyne Majesteit juicht, met „eene gevoelige erkentenis, de sterke Af„keuring toe van hun Hoog Mogenden om„trent

(*) Deeze laatste byzonderheid heeft de Heer Thulemeyer, als zo niet te *Schoonhoven* gebeurd, herroepen in een Nota den Raadpensionaris den 16 Aug. overgeleeverd. Men vergelyke verder met deeze Opgaave des Gevals het geen wy hier boven bl. 14. *enz.* wegens die Aanhouding te boek geslaagen hebben.

„ trent de aangenomene Maatregelen van „ *Holland*, ten aanzien der zaake, die het „ Onderwerp deezer Memorie uitmaakt: „ de blyken van vriendschap, welke de Ko- „ ning en zyne Doorlugtige Voorouderen „ aan de Republiek der Vereenigde Provin- „ cien, in meer dan één voor haar gewig- „ tige en hachlyke omstandigheid, met na- „ druk beweezen heeft, geeven zyne Ma- „ jesteit Regt, om van de zyde van hun Ed. „ Gr. Mog. wederkeerig de Egards en de „ Herstelling der Grieven te wagten, die „ ik last heb, hun by herhaaling onder 't „ oog te brengen. — Het is van uwe Voor- „ zigtigheid Ed. Gr. Mog. Heeren, en van „ de voortzetting uwe verdere Raadpleegin- „ gen over dit Onderwerp dat de Koning „ een prompt en voldoenend Antwoord „ verwagt (*)."

XLI BOEK. — 1787.

Brief van *Gelderland* aan *Holland*.

Staaten van *Gelderland* lieten het niet be- rusten by de Afkeuring van de verrigtingen der Meerderheid van hun Ed. Gr. Mog. by het goedkeuren van het daar tegen te werk gestelde door hunne Afgevaardigden ter Al- gemeene Staatsvergaderinge; maar gingen, by eenen byzonderen breedspraakigen Brie- ve, Staaten van *Holland* aan; „ Deezen „ hadden," gelyk zy, onder andere schree- ven, „ door hunne Handelingen omtrent „ de Hooge Persoon van haare Koninglyke „ Hoogheid Mevrouwe de Prinsesse van „ *Oranje* en *Nassau*, alle de Bondgenooten „ in de Gemalinne van hunnen Erfstadhou- „ der

(*) *Resol. van Holl.* 6 Aug. 1787.

XLI. BOEK. 1787. „ der en Capitein Generaal beledigd, en „ zelfs de goede Burgery en de geheele „ Provincie *Holland* gewaagd aan Gevoe- „ ligheid van zyne Majesteit den Koning „ van *Pruissen*, een onzer magtigste en „ meest geneegen Nabuuren." — In het Antwoord door Staaten van *Holland* aan dien Vorst gerigt, „ hadden zy over het al- „ gemeen, wel verre van de geringste Ver- „ zagting, in tegendeel, eene merklyke „ Verzwaaring gevonden, van de Beledi- „ ging, aan haare Koninglyke Hoogheid en „ in haare hooge Persoon, aan elke Provin- „ cie in 't byzonder, en aan het geheele „ Bondgenootschap, aangedaan." — Inzon- derheid namen zy euvel het Besluit waar van zy den inhoud opgaven als geene an- dere dan deeze „ dat haare Koninglyke „ Hoogheid in 't geheel, maar vooral als „ *Mediatrice*, in *Holland* niet kon toege- „ laaten worden; en dat het Oponthoud op „ Hoogstdezelver Reize alleen aan de Ge- „ heimhouding derzelver te wyten ware, „ welke aan hun Ed. Gr. Mog. de gelegen- „ heid benomen hadt, om vooraf daar om- „ trent te waarschuuwen." Stellingen wel- ke zy van eenen zigtbaar in 't oogloopenden hoonenden aart, en in derzelver gronden onbestaanbaar keurden.

Zy konden niet voorby hunne bevreem- ding te betuigen over de wyze op welke Staaten van *Holland*, in dit Antwoord Hun en hunne Handelingen, by zyne Majesteit den Koning van *Pruissen*, als byzonder vyan- dig tegen de Provincie van *Holland*, schee- nen

nen te hebben willen verdagt maaken. Naa de plaats hier toe betreklyk aangehaald en aangemerkt te hebben, „ dat deeze woor- „ den niet wel anders verstaan konden „ worden, dan van het gebruik, 't welk „ zyne Doorlugtige Hoogheid, op verzoek „ van de Hooge Bondgenooten, of eenige „ derzelven, tot staaving van derzelver wet- „ tige Souverainiteit reeds gemaakt hadt, „ of als nog moest maaken, van de Militie „ van den Staat, door hun Ed. Gr. Mog. „ werd opgenomen voor *Demarches inge-* „ *rigt om de Provincie van* Holland, *de* „ *uitwerkzels te doen gevoelen van zyn On-* „ *genoegen!*" vaaren zy voort met hun eigen gedrag te verdeedigen, en dat van *Holland* te wraaken, betuigende, by aanhoudenheid, zo veele herhaalde blyken gekreegen te hebben, om zich over de handelwyze van hun Ed. Gr. Mog. omtrent hun te beklaagen „ dat zy haast regt zouden „ hebben om te twyfelen, of het Hun „ ernst ware by den band der Unie, dat „ is by de bewaaring der Verbintenissen „ en Voorwaarden van dezelve te blyven.

XLI. BOEK. 1787.

Als staavende blyken hier van meenden zy te kunnen aanvoeren, het belemmeren der Jachten en Schepen op de Rivieren, het bewaaren van de *Geldersche* en *Utrechtsche* Kusten aan de *Zuiderzee*, het b[illegible]eden van het Grondgebied des laatstgemelden Gewests met Krygsvolk en Gewapende Burgers: als mede het verhinderen van den toevoer van verscheide Goederen.

XLI. BOEK —— 1787.

Zy beschuldigden hun Ed. Groot Mog. dat deezen, niet te vrede met alle de Bondgenooten, en Hun in 't byzonder, op zo veelerlei wyzen, met de eene vyandlykheid naa de andere beledigd te hebben, eindelyk zo verre gegaan waren om, boven het aanhouden en vermeerderen der binnenlandsche Onlusten, nog Onaangenaamheden van buiten te verwekken, „ die, deezen Staat „ ten minsten een van de voornaamste Le- „ den van dien, de Provincie van *Holland* „ zelve, in het dringendst gevaar bragten „ om door een onzer magtigste en meest „ genegene Nabuuren, met de Wapenen „ aangevallen en het tooneel te worden van „ eenen Burgerkryg, en van die onheilen „ en verwoestingen, welke van de Vyand- „ lyke Inrukking eener vreemde Krygs- „ magt te dugten stonden."

De Aanhouding van haare Koninglyke Hoogheid, en de geweigerde Satisfactie deswegen, rekenden zy des te onverantwoordelyker, naar maate hun Ed. Gr. Mog. zo door de Algemeene Staaten, als door de meesten der byzondere Bondgenooten, te ernstiger verzogt en aangemaand waren, niet alleen om behoorelyk agt te geeven op de onregtvaardigheid en onvoeglykheid hunner Besluiten en Handelingen; maar boven al om zich tot redelyker maatregelen en tot het geeven der verlangde Voldoening te laaten beweegen.

„ In deezen stand van zaaken," dus vaaren zy woordelyk voort, „ willen wy gaarne bekennen Ed. Gr. Mog. Heeren! „ dat

„ dat het ons moeilyk valt de keuze te XLI.
„ doen der ſtappen, die voor het wel- BOEK.
„ weezen van deeze Provincie en van de ——
„ geheele Republiek, het oorbaarst kunnen 1787.
„ gerekend worden. — Wy zien U Ed.
„ Mog. openlyk de Unie verbreeken; wy
„ voelen het Regt dat daar uit voor ons
„ en onze Medebondgenooten gebooren
„ wordt. —— Wy zien U Ed. Mog. met
„ ſchending in 't byzonder van het XVII.
„ *Artykel der Unie* (*), de Provincie van
„ *Holland*, en daar door den ganſchen Staat,
„ op den rand van zynen ondergang bren-
„ gen, en wy kennen het vermogen, het
„ welk, by dat zelfde Artykel, in dergely-
„ ke gevallen, aan de Bondgenooten is
„ overgegeeven. —— Wy zien, eindelyk,
„ de verdeeldheden, wanorde, zedebederf
„ en uitdrooging van alle takken van den
„ al-

(*) Dit XVII Artykel der Unie luidt. „ *Dat die voorſz. Provincien, Steden en Leden van dien, hem wagten zullen van uitheemſche Fursten, Heeren Landen ofte Steden eenige occaſie te geeven van oorlogen: en zulks, om al zulke occaſie te vermyden, zullen die voorſz. Provincien Steden en Leden van dien gehouden weezen, zo wel de uitheemſchen als Ingezetenen van de voorſz. Provincien te adminiſtreeren goede recht en Juſticie. — En zo verre ymant van hem daar van in gebreke blyft, zullen die andere Bondgenooten die hand houden, by alle behoorlyke wegen en middelen, dat zulks zal gedaan worden, en dat alle abuiſen daar door zulks belet en die Juſticie door veragterd zou mogen worden, gecorrigeerd en gereformeerd zullen worden als naar rechten ende vermogens een yder zyn Privilegien, loflyke en welherbragte Coſtumen.* Zie over den zin van dit Artykel P. PAULUS, *Verklaaring der Unie van Utrecht*, II. D. bl. 188.

XLI. BOEK. 1787.

„ algemeenen welvaard, door verscheide „ deelen der Unie, en in 't byzonder in „ de Provincie van U Ed. Mog. zo over- „ haast en zo aanmerkelyk toeneemen, dat „ 'er, ook zonder een Oorlog van buiten, „ niet dan een algemeen verderf en vol- „ komen ondergang te wagten zy, en wy „ bezeffen het belang en het regt, het welk „ U Ed. Mog. de andere Bondgenooten en „ wy zelve hebben, om daar tegen, met „ gemeen vermogen, by alle mogelyke mid- „ delen, op het kragtigste te voorzien.

„ Dan, daar wy ons van alle wederkee- „ rige Vyandlykheden, en vooral van alle „ Verbreeking der Unie, heiliglyk hoopen „ te wagten, zo lang het algemeen belang „ het gebruik van zagter middelen eenig- „ zins zal toelaaten, hebben wy gemeend „ alle raadpleegingen over ernstiger Maat- „ regelen, voor als nog, met de overige „ Bondgenooten te kunnen verschuiven; „ maar inmiddels evenwel, terwyl de nood- „ zaake daar toe door het aannaderen van „ eene Vreemde Armée, zou kunnen ver- „ haast worden, aan U Ed. Mog. al we- „ derom, op het ernstigst en nadruklykst, „ te moeten voor houden en aanbevelen, om „ toch eindelyk eens na te denken, welk „ het gevolg kan en moet zyn van Hunne „ Volharding in een Opzet en Handelwyze, „ die het onderling misnoegen, tusschen „ Burger en Burger aankweekt; die geduu- „ rig nieuw voedzel geeft aan die hoofd- „ bron van wederzyds geweld en plunde- „ ring; die het onderling vertrouwen en de

„ goede

„ goede orde verbant uit alle de deelen van „ het Staatsbeſtuur en van het Krygsweezen; „ die de Bondgenooten dagelyks meer en „ meer van elkander verwydert; die, eindelyk, daar eene Uitheemſche Legermagt na de grenzen in aantocht is, de „ bewaaring van alle de pligten der Unie „ voor ons zelfs onmogelyk zou kunnen „ maaken, ſchoon wy anderzins, zelfs ten „ opzigte van U Ed. Mog. hoe zeer ook „ door Hoogstdezelve verongelykt, evenwel ons niet, dan door U Ed. Mog. handelwyze, daar toe gedwongen wordende, aan de geringſte gehoudenheid onttrekken willen, waar toe wy ons eenigzins verbonden kunnen rekenen.

XLI. BOEK.

„ Wy herhaalen derhalven nog eens onze ernſtigſte aanmaaninge, dat U Ed. Mog. „ niet langer draalen van het geen in hun vermogen is aan te wenden, om, als nog zich „ zelven, en den geheelen Staat te redden, zo „ door eene vaardige Voldoeninge, wegens „ den Hoon, aan haare Koninglyke Hoogheid „ aangedaan, als door het ſpoedig beraamen van zulke Maatregelen, als meest geſchikt zyn om alle Beledigingen, aan wie „ ook aangedaan, te herſtellen, en om het „ onderling Vertrouwen en de Eensgezindheid door de geheele Republiek te doen „ herleeven: terwyl wy te gelyk, ingevalle deeze onze Vertoogen wederom „ vrugtloos mogten blyven, op het nadruklykst proteſteeren, dat wy alle verdere en nadeelige gevolgen, voor de „ Provincie van *Holland* en *Westfriesland*, „ van welke zyde dezelve zouden kunnen

XLI. BOEK. 1787.

„ of moeten opkomen, eenig en alleen „ overlaaten ter verantwoording van U Ed. „ Mogenden (*).”

Besluit by *Holland* om de zaak der Aanhoudinge nader te onderzoeken en daar op een Antwoord te gronden.

Op het laatst ingediend Vertoog van den Heer VAN THULEMEYER, ondersteund door dit schryven der *Geldersche* Staaten, werd door het Groot Besogne een Verslag uitgebragt, om de Commissie van Verdeediging te *Woerden*, aan te schryven, dat dezelve ten spoedigsten een naauwkeurig Berigt zou opgeeven, wegens alle de Omstandigheden, die het ophouden van haare Koninglyke Hoogheid vergezeld hadden, om daar naa een nader Antwoord op het Vertoog des *Pruissischen* Gezants te kunnen ontwerpen. Eene Meerderheid van dertien Stemmen keurde dit goed. *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* lieten zich tot deeze zaak niet in. De Ridderschap bleef niet alleen by het voorheen meermaals geuitte gevoelen; doch, liet zich op eene veelbeduidende wyze hooren, in eene lange Aanspraak, waaruit wy eene en andere trek moeten overneemen.

Aanspraak der Ridderschappe te dier gelegenheid.

Hadt de Ridderschap, by het tot besluit brengen van het Antwoord op het eerste Vertoog des Koninglyken Afgezants, 't zelve van dien aart beschouwd, dat 'er met geene mogelykheid eene goede uitwerking van gehoopt of verwagt kon worden;” „ Thans,” dus lieten zy zich hooren, „ thans is deeze Uitwerking daar gesteld, „ in de nadere Memorie van het Hof van „ Ber-

(*) Den geheelen Brief vindt men in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2248.

„ *Berlyn!* —— Thans toont de uitkomst XLI,
„ de gegrondheid van de vooruitzigten, waar BOEK.
„ op het eerste Advys van de Ridderschap ——
„ gebouwd is geweest! —— Thans nadert 1787.
„ het water aan de lippen! —— Thans ver-
„ meerdert ieder oogenblik het dreigend
„ gevaar! en de prys dier oogenblikken is
„ niet te schatten, zo men nog middelen
„ wil beraamen om een volstrekt raadloozen
„ toestand voor te komen!

„ De Ridderschap agt die uitdrukking van „ *raadloos*, waar mede zy dien *Toestand* be„ stempelt, geenzins te sterk; maar alzins „ op de onwederspreeklykste waarheden ge„ grondvest! Zy is bereid goed en bloed op „ te offeren voor *die Vryheid* —— voor de „ behoudenis van *die Constitutie*, die onze „ Voorvaderen getekend, bevogten, en door „ stroomen bloeds verkreegen en bevestigd „ hebben!

„ Maar de Ridderschap zal nimmer mede„ werken om *Hollands* Ingezetenen tot „ Slachtoffers te maaken van zodanige on„ bezonnen daaden, die, in zichzelven we„ derregtlyk, het Regt der Natuure en „ dat der Volken schonden! —— de Vry„ heid vernielen! —— en de Wraak pro„ voceeren van den geenen, welke men door „ roeklooze behandeling, in de noodzaak„ lykheid bragt van dezelve, met kragt van „ Wapenen in uitoeffening te brengen. — „ En helaas! welke zyn de Middelen van „ Verdeediging, die men, in deeze ramp„ zalige omstandigheden kan bybrengen, „ ter gerustslelling van een Volk, welk wy

„ niet

XLI. BOEK. 1787.

„ niet alleen verpligt zyn voor veruitziende „ Gevaaren te behoeden; maar ook voor daadlyk opkomende Rampen te beveiligen?"

Hier op beweert de Ridderschap, dat deeze Middelen niet gezogt kunnen worden, in een verlooren Eendragt; in een veragterd Finantieweezen; in een kwynenden en meer en meer met kwaalen gedreigden Koophandel; in den bystand van Bondgenooten of in dien van Uitheemsche Mogenheden. En raadt het daadlyk by de hand neemen aan van Bevredigende Middelen om, zonder aan de waardigheid van de Souverainiteit hunner Ed. Gr. Mog. te kort te doen; zonder iets, dat maar een schyn van Vernedering zou kunnen hebben, te ondergaan, dit waarlyk ongelukkig Voorval niet te doen medewerken tot vermeerdering, der hachlyke omstandigheden, waar in deeze Provincie zich thans ontegenzeggelyk bevondt.

„ Wy moeten," dit is het slot „ hier „ nog by voegen, Ed. Gr. Mog. Heeren! „ dat dit de tweedemaal is (*), dat de Ridderschap, in een zeer kort tydperk, verpligt is geweest zulke ample Advyzen aan „ deeze Hooge Vergadering voor te draagen. De onderwerpen derzelven waren „ allergewigtigst; en sluiten zo veel in, „ dat de Ridderschap Haar *algemeene denkwys in Staatszaaken*, konde openleggen, en wel *eens* — *voor* altoos.

„ Zy heeft dit zonder schroom gedaan, „ hoe zeer niet onbewust van het Oordeel, „ dat daar over geveld wordt, by een te- „ gen-

(*) Zie hier boven bl. 42.

XLII. BOEK. 1787.

„ genovergesteld Systema! ook niet onbe-
„ wust van de zwaare Bedreigingen, wel-
„ ke de publieke geruchten Haar in den
„ sterksten graad voorspelden! —— Wor-
„ den deeze bewaarheid, —— moeten wy
„ het lot der *Dortsche Broederen* onder-
„ gaan, —— zo zyn wy ons zelven be-
„ wust met hun te kunnen uitroepen,

Justum & tenacem propositi virum
Non civium ardor, prava jubentium
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida. ——

—— —— —— ——

—— —— —— ——

Si fractus illabitur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

„ En dan, als lieden van Eer, zorgende
„ om op het bed van Eer te sneuvelen,
„ zullen wy, by het uitzugten van den
„ jongsten snik des leevens, geenzins de
„ *Wraak* van een geducht Opperweezen
„ inroepen; maar ons veel eer die aan-
„ doenlyke Bede toeëigenen *Heere! ver-*
„ *geef! zy weeten niet wat zy doen!* (*)"

Voorstel van *Amsterdam* tot eene Bezending na *Berlyn*.

Dit Advys, 't welk in de Dagpapieren niet weinig werd doorgestreeken, hadt zo min invloeds op de Maatregelen van de Meerderheid der *Hollandsche* Staatsleden als de Brief van *Gelderland*. Tot een middel om den zoen met zyne *Pruissische* Majesteit

(*) *Resol. van Holl.* 23 Aug 1787.

XLI. BOEK. — 1787.

ſteit te treffen, zonder eenigen vernederenden ſtap te doen, hadt de Regeering van *Amſterdam* voorgeſlaagen twee Heeren, als Afgevaardigden na *Berlyn* te zenden, om den Koning over het voorgevallene te onder houden, des volkomen te onderrigten, en het niet verder op ſchryven te laaten aankomen; de Steden *Haarlem* en *Delft* werden gezegd hier toe wel te neigen, en Geconſtitueerden te *Leyden* vervoegden zich by de Vroedſchap, om dit Voorſtel te bevorderen. Doch, het verlangde omſtandige en naauwkeurige Berigt van de Heeren der Commisſie ter Verdeediging ingekomen zynde (*), nevens een ander Stuk tot opheldering van deeze Gebeurtenis dienende, bragt *Dordrecht* een Ontwerp tot een ſchriftlyk Antwoord aan den Koning van *Pruisſen* in, 't welk men met tien Steden vaſtſtelde; daar *Amſterdam* in 't zelve niet bewilligde.

Ontwerp van een nader ſchriftelyk Antwoord.

Schoon dit Antwoord niet weinig bevat van 't geen wy, reeds, de Aanhouding der Prinſesſe verhaalende, vermeld hebben, zullen wy, zo, om aan te toonen uit welk een oogpunt de Meerderheid van *Holland* toen het hangend Geſchil beſchouwde, als om dat zy op dit Stuk zich vervolgens beriep, 't zelve hier plaats inruimen. Zy verklaarden: „ Dat hun Ed. Gr. Mog. de eer„ ſte Memorie, door de Heere VAN THULE„ MEYER, van wegen zyne *Pruisſiſche* Ma„ je-

(*) Van dit Berigt hebben wy hier boven gebruik gemaakt. Zie bl. 8.

„ jesteit overgeleverd, hadden beantwoord, „ in de zekere veronderstelling, dat Hoogstdezelve, verlicht wordende omtrent de „ Faiten, betrekkelyk tot de bewuste Reize „ van Mevrouw de Prinsesse van *Oranje*, „ hun Ed. Gr. Mog. niet langer zou verdenken van Voorneemens, welke zy nooit „ gehad hadden, en die zy zich verpligt „ agten, op de solemneelste wyze, te desavoueeren; mitsgaders, dat zyne *Pruissische* Majesteit dan ook het gedrag van hun „ Ed. Gr. Mog. niet anders zou vinden, „ dan het aanwenden van zodanig eene „ voorzorg, die, naar hunne gedagten, hoe „ zeer, tot hun groot leedweezen, door de „ omstandigheden, noodzaaklyk gemaakt, „ en die hun Ed. Gr. Mog. meenden, dat „ ieder Souverain genomen zou hebben, en „ verpligt zou zyn geweest, in gelyke conjuncture te neemen.

XLI. BOEK. 1787.

„ Dat hun Ed. Gr Mog., naa, als nu „ deeze materie, op nieuw, met alle naauwkeurigheid, te hebben onderzogt, zich „ verpligt vonden te persisteeren by hunne „ gedagten, dat 'er geen Attentaat altoos „ tegen den Persoon van Mevrouw de Prinsesse van *Oranje* gecommitteerd was; zo „ als dit aan zyne *Pruissische* Majesteit, op „ de evidentste, en volkomenste wyze zou „ blyken, uit het Narré van het gebeurde „ te dier gelegenheid, door de Commissie „ van hun Ed. Gr. Mog. te *Woerden* tot „ Defensie van deeze Provincie geëtablisseerd, op expressen Last van hun Ed. „ Gr. Mog. daar van gegeeven, welk Narré

„ zy,

XLI. BOEK. 1787.

„ zy, beneffens eene Misfive van Burge-
„ meesteren en Vroedfchappen der Stad
„ *Schoonhoven*, hetzelfde Subject concerneerende, de eer hadden hier nevens te
„ voegen; en waar uit altans zou consteeren, dat het Fait, 't welk in de voorsz.
„ Note van den Heer Extraordinaris Envoyé
„ VAN THULEMEYER nader wordt voorgedraagen, aan haare Koninglyke Hoogheid
„ by de *Goejanverwelle Sluis* overgekomen
„ te zyn, aan Hoogstdezelve niet was bejegend op Order, of van wegen dezelve
„ Commisfie, als welke by het Ophouden
„ van haare Koninglyke Hoogheid daar ter
„ plaatze niet prefent was geweest, of daar
„ van zelfs eenige kennis hadt gedraagen,
„ en dat die Commisfie, in tegendeel, haare
„ Koninglyke Hoogheid met alle Distinctie
„ en Attentie hadt behandeld, met dat gevolg zelfs, dat haare Koninglyke Hoogheid dezelve te *Schoonhoven*, op eene
„ vriendlyke wyze, voor de Egards haar beweezen hadt bedankt, en naderhand nog
„ ééns dat Compliment, uit haaren Naam,
„ door den Heer BENTINCK, hadt doen
„ repeteeren. Terwyl hun Ed. Gr. Mogende geene zwaarigheid maakten te verklaaren in gevalle haare Koninglyke Hoogheid, by die gedaane Aanhouding, iets
„ Irreguliers of ftrydigs met de aan Haar verfchuldigde Egards, mogt weezen overgegekomen, zulks, op de voldoenendfte wyze, te desavoueeren.

„ Dat hier uit dan ook, naar de gedagten van hun Ed. Gr. Mog. zou consteeren,

„ren, dat men onder eene verkeerde ge- XLI.
„daante moest hebben voorgesteld, de Eer- BOEK.
„bewyzingen en Tekenen van Hoogagtin- ——
„ge, die door of van wegen de voornoem- 1787.
„de Commissie aan haare Koninglyke Hoog-
„heid waren beweezen. —— Dat hun Ed.
„Gr. Mog. ook in hunne gedagten niet
„kunnen hebben gehad, haare Koninglyke
„Hoogheid te verdenken van Sinistre Oog-
„merken, of de Opregtheid van haare Mo-
„tiven te wantrouwen, ten opzigte van haar
„voorneemen om na *'s Haage* te vertrek-
„ken, en dat dus hier in geene de minste
„Belediging aan de zyde van hun Ed. Gr.
„Mog. geleegen was. Dat, in tegendeel,
„hun Ed. Gr. Mog. te vooren altoos in het
„begrip hadden moeten zyn, en als nog
„moesten weezen, van de Zuiverheid der
„voorneemens, die haare Koninglyke Hoog-
„heid gedirigeerd hadden; maar dat, ge-
„lyk gemelde Prinsesse niet kon instaan
„voor de gisting van het blind Gemeen,
„en van eene misleide Menigte, hun Ed.
„Gr. Mog. Gecommitteerden zich in de
„noodzaaklykheid gevonden hadden om voor
„te komen eene Uitbarsting, die zy ver-
„zekerd waren dat veroorzaakt zou wor-
„den, door eene schielyke, onverwagte,
„en geheime Aankomst van haare Koning-
„lyke Hoogheid, en welke tooneelen van
„Moord en Verwarring zou hebben kun-
„nen doen gebooren worden, die het Hart
„van haare Koninglyke Hoogheid, op de
„gevoeligste wyze, zouden hebben moe-
„ten treffen, door haar daar van Getui-

XLI. BOEK. 1787. „ gen te doen zyn, en welke zy dan met „ geene mogelykheid zoude hebben kunnen „ beletten.

„ Dat, by aldien deeze Prinsesse, in „ overweeging neemende haare Qualiteit als „ Gemalinne van den Heer Stadhouder, de „ precautie, zo als natuurlyk was, hadt „ genomen van hun Ed. Gr. Mog. te pre„ venieeren van haar voorneemen, Hoogst„ dezelven de gelegenheid zouden gehad „ hebben, hunne Confideratien dien aan„ gaande, met betrekking, zo tot de tyds„ omstandigheden, die de Uitvoering van „ het voorneemen van haare Koninglyke „ Hoogheid bedenklyk maakten, als tot de „ bekwaamste Middelen, waar door de Rust „ en Eendragt in deeze Landen, konden „ hersteld worden, en dus aan het oogmerk „ van haare Koninglyke Hoogheid voldaan „ zou kunnen worden, aan welgemelde „ Prinsesse onder het oog te brengen.

„ Dat deeze Sentimenten en Gezindheid „ van hun Ed. Gr. Mog. als nog dezelfde „ waren, en dus getuigen konden van het „ leedweezen, van Hoogstdezelven, over „ de noodzaaklykheid, waar in Mevrouw „ de Prinsesse zich hadt bevonden, om „ haare Reize te staaken. —— En dat hun „ Ed. Gr. Mog. hunne waaragtige Senti„ menten, ten deezen opzigte, met des te „ meer bereidwilligheid aan den dag lagen; „ om dat Hoogstdezelven zich vleiden, daar „ mede aan zyne *Pruissische* Majesteit ge„ noegen te geeven.

„ Dat, met dezelfde Intentien, zo wel „ als

„ als om zyne *Pruisfische* Majesteit te over- XLI.
„ tuigen van hun verlangen, om Hoogst- BOEK.
„ derzelver Affectie en Vriendschap te con-
„ serveeren, hun Ed. Gr. Mog. zyne Ma- 1787.
„ jesteit verzekerden, dat, wel verre dat
„ hun voorneemen zou zyn zich te verzet-
„ ten tegen die Reize, die Mevrouw de
„ Prinsesse van *Oranje* voorneemens zou
„ mogen zyn na *'s Hauge* te onderneemen,
„ hun Ed. Gr. Mog. in tegendeel, met ge-
„ noegen, haare Koninglyke Hoogheid,
„ zouden inviteeren, die Reize werkstellig
„ te maaken, zo dra de algemeene Rust de
„ onderneeming daar van, zonder gevaar
„ zou kunnen doen plaats hebben; en welk
„ gevaar hun Ed. Gr. Mog. ook nu zelfs,
„ niet tegenstaande alle te neemene precau-
„ tien, op geene voldoende en 's Lands
„ Ingezetenen volkomen gerustftellende wy-
„ ze, vermeenen te kunnen eviteeren.

„ Maar dat hun Ed. Gr. Mog. boven alles
„ verlangden, dat haare Koninglyke Hoog-
„ heid, aangezien haar pryswaardig Oog-
„ merk, om te coöpeeren tot eene Recon-
„ filiatie, haare Reize uitstelle, tot dat dit
„ heilzaam werk zou ondernomen worden;
„ dat is te zeggen, tot dat de Rust verze-
„ kerd zoude kunnen zyn.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. zich vleyden,
„ dat deeze Explicatien, in welke zy nu
„ getreden waren, zyne Majesteit van *Pruis-*
„ *sen* volkomen genoegen zouden geeven;
„ dat dezelve geheel zouden dissipeeren de
„ wolken, dewelke onverwagte omstandig-
„ heden, die hun Ed. Gr. Mog. oneindig

XLI. BOEK. 1787.

„ onaangenaam waren, over Hun hadden „ zamengetrokken. —— Dat zyne *Pruis-* „ *sische* Majesteit voor hun Ed. Gr. Mog. „ dezelfde Sentimenten zou behouden, die „ Hoogstdezelve tot hier toe, op het voet- „ spoor van zyne glorieuse Voorzaaten Hun „ hadt toegedraagen; mitsgaders, dat zyne „ Majesteit, door alle vriendnabuurlyke „ Middelen, wel zou willen concurreeren „ om aan deeze Landen te bezorgen de Tran- „ quiliteit, die dezelve nu misten, en die „ het voornaamste voorwerp was van de „ zorge en wensch van hun Ed. Gr. Mo- „ genden (*)."

Wanneer men deezen Brief vergelykt met het Advys door *Amsterdam* voorheen uitgebragt (†), is het geenzins te verwonderen, dat men daar aan toestemming weigerde. En hoewel andere Staatsleden, die met deeze Stad den zelfden of nog sterker toon gevoerd hadden, het raadzaam vonden deezen zagteren en veel toegeevenden goed te keuren, en te bewilligen in het nog deeze avond afvaardigen van deezen Brieve aan het Hof van *Berlyn*, als mede om van den inhoud aan het Hof van *Versailles* kennis te geeven, baarde dezelve de beoogde en verlangde uitwerking niet.

THULEMEYER doet de Staaten buiten-

Want 's volgenden daags kwam, in den avond, een *Pruisfisch* Officier, door den regeerenden Hertog VAN BRUNSWYK, gezonden, by den Baron VAN THULEMEYER, die

(*) *Resol. van Holl.* 8 Sept. 1787.
(†) Zie hier boven bl. 47.

XLI. BOEK. 1787.

die 's nagts ten elf uuren den Raadpensionaris aanmaande om op morgen eene Vergadering der Staaten van *Holland* te beleggen, als welke zaak geen langer uitstel leedt. Een Berigtschrift van dien Gezant hieldt in, dat hy belast, geworden was met de dringendste bevelen van den Koning, zyn Meester om, op nieuw, en ten allersterksten by hun Ed. Groot Mog. te vorderen het Herstel der Beledeginge aan de Doorlugtige Zuster van dien Monarch aangedaan; en om, binnen veertien dagen tyds, hun Besluit dien aangaande bekend te maaken, als mede welk eene Satisfactie, evenredig aan de aangedaane Belediging zy zouden aanneemen te geeven.

Buitengewoon vergaderen.

Nog dien eigen nagt ontving de Raadpensionaris de Eischen van zyne *Pruissische* Majesteit, die uitwyzen hoe het Antwoord op het Vertoog van den zesden van Oogstmaand geheel niet voldaan hadt aan den Koning, dat het nadere nu beraamde Antwoord even min voeldoening zou hebben gegeeven. Deeze Eischen waren van woord tot woord.

Vorderingen des Konings van *Pruissen.*

„ De Koning verwagt, dat hun Ed. Gr.
„ Mog. eenen *Brief* aan haare Koninglyke
„ Hoogheid zullen schryven, en dat zy den
„ Inhoud van dien, alvoorens zy hem aan
„ zyn Addres afzenden, aan 's Konings Mi-
„ nister zullen laaten zien — moetende
„ die Brief behelzen, eene *Belydenis*, dat
„ men *gedwaald* heeft, door te onderstel-
„ len, dat die Prinses eenige Oogmerken
„ zou gehadt hebben strydig met het wel-

XLI. BOEK. 1787.

„ zyn van de Republiek, — dat zy daar „ by *Excuus* zullen vraagen voor de Tegenkanting tegen haar voorgenomene „ Reis gedaan, en voor het Manquement „ aan Egards waar over haare Koningl. „ Hoogheid zich te beklaagen heeft. — „ Dat hun Ed. Gr. Mog. zich zullen verbinden om, op Requisitie der Prinsesse, „ te *straffen*, welken zich zouden mogen „ schuldig gemaakt hebben aan Beledigingen tegen haare Doorlugtige Persoon, — „ dat zy alle injurieuse en erroneuse Resolutien, ter gelegenheid deezer Reize „ genomen, zullen *herroepen*; — eene *Herroeping*, welke vergezeld moet gaan met „ eene *Uitnoodiging*, dat haare Koninglyke Hoogheid zich na 's *Haage* gelieve „ te begeeven, om met Haar, uit naam „ van den Prins Stadhouder, in *Onderhandeling* te treeden; ten einde door eene „ behoorelyke schikking de verschillen uit „ den weg te ruimen, die thans ongelukkig plaats hebben.

„ De ondergetekende is boven dien gemagtigd om aan den Heer Raadpensionaris te verklaaren, dat, byaldien hun „ Ed. Gr. Mog. de Staaten van *Holland* „ zich gereedlyk tot het geeven van eene „ zo *gemaatigde Satisfactie* gelieven te „ schikken, dat, in dit geval, haare Koninglyke Hoogheid haare veelvermogende *Tusschenkomst* zal aanwenden by den „ Koning haarer Doorlugtigen Broeder, „ om alle verdere vordering van *Satisfactie*, ten deezen opzigte, te staaken. —

„ Voorts

„ Voorts heeft hy nog de eer om U, myn Heer, te berigten dat, byaldien in het vervolg de bepaaling van de Plaats der Onderhandelingen, *'s Haage*, eenige zwaarigheden mogt ontmoeten, dat men als dan de een of andere *Neutraale* Stad zou kunnen verkiezen, om die Onderhandelingen aan te vangen, die tot een grondslag zullen strekken voor eene Verzoening en voor de Mediatie.

XLI. BOEK. 1787.

„ De ondergetekende zal voor den Raadpensionaris niet ontveinzen, dat zyne Majesteit, op de allersterkste en nadruklykste wyze verwagt, dat Staaten van *Holland*, geduurende dien tusschen tyd, ten minsten alle zaaken in haar tegenwoordigen Staat zullen laaten, en dat men geenzins zal voortgaan tot eenige *Suspensie* en *Afzetting*, of tot eenige andere nadeelige en beledigende Maatregelen tegen den Persoon van den Prins Stadhouder, Capitein en Admiraal Generaal, —— vermids men daar door alle *Satisfactie*, alle Verzoening zou verydelen, en onmogelyk maaken, en Belediging op Belediging ſtaapelen."

Deeze aan het Groot Besogne overgeleeverd.

Deeze twee dringende Berigtschriften deeden Staaten van *Holland*, die niet voor Woensdag ſtonden te vergaderen, op Maandag, den tienden van Herfstmaand, zamen komen. De Pensionaris DE GYZELAAR, die zich te *Woerden* bevondt, werd ylings van daar te rug ontbooden. Men ſtelde vast die beide Berigtschriften het Groot Besogne in handen te geeven om 'er den volgenden dag op te berigten.

XLI. BOEK. — 1787. *Amsterdams* gedrag in deezen.

Terwyl een en ander Staatslid sterke verklaaringen, by voorraad deedt, en de Afgevaardigden van *Amsterdam* betuigden tot de raadpleegingen daar over niet mede gestemd te hebben: „ dewyl zy den inhoud deezer „ Berigtschiften beleedigend en hoonend „ hielden voor de Souverainiteit deezer „ Landen." In welke betuigingen, zo men wil, VAN BERCKEL, Pensionaris dier Stad, zich heftiglyk liet hooren.

Besluit om twee Gezanten ten *Berlynschen* Hove te zenden.

Op den raadslag van het Groot-Besogne besloot men, ter volgende Staatsvergadering, zich met dit laatstgemelde Berigtschrift niet in te laaten; maar, zich beroepende op het jongst vastgestelde Antwoord, verder den Koning van *Pruissen* by aanschryven, kennis te geeven van hunner Ed. Gr. Mog. bereidwilligheid tot het afzenden van twee voornaame Staatsleden na *Berlyn*, om by zyne Majesteit eene naauwkeurige en omstandige opening te doen van den toestand der zaaken in de Republiek in 't algemeen, en de Province van *Holland* in 't byzonder, betreffende. Uit deeze meende men zou ten *Berlynschen* Hove blyken, dat men daar, tot hier toe, niet naar waarheid was onderrigt geworden, wegens veele zaaken, gedüurende eenigen tyd in het Bondgenootschaplyk Gewest voorgevallen. Deeze Heeren zouden vertrekken, zo ras, by Antwoord des Konings, bleek dat hy dit onderrigt geevend Gezantschap zou ontvangen. —— Niet weinig bragt tot dit Besluit toe de bovengemelde Verklaaring der Stad *Amsterdam*, in wier on-

onlangs vorgestelde, maar toen geen ingang vindende, maatregelen, men nu tradt. XLI. BOEK. 1787.

Delft deedt den Voorslag om die Provincie of Provinciën, welke aan Krygsvolk des Konings van *Pruissen* den vryen Doorrocht na *Holland* vergunden, als *Vyanden van den Staat*, en *vervallen van het Bondgenootschap* te verklaaren. Op dusdanig een Voorstel was geen der Leden gelast, en werd het diensvolgens overgenomen (*). Voorslag van *Delft*.

Men zegt dat de Baron VAN THULEMEYER, verneemende welk een Besluit 'er op zyne jongst ingeleeverde Berigtschriften genomen was, in stede van een nog hooger en dreigender toon aan te neemen, gelyk men verwagt hadt, of wel terstond *'s Gravenhaage* te verlaaten, 't geen sommigen, in dit geval, als zeker stelden, zich vergenoegde met de enkele betuiging, „dat hy vreesde dat de Koning hier mede „niet voldaan zou zyn!" THULEMEYERS gevoelen over die Bezending.

Of eene vrees van gelyken aart de Meerderheid van *Holland* bekroop kunnen wy met geene zekerheid bepaalen, schoon wy zulks zouden mogen opmaaken uit de Bepaaling der Meerderheid, om, in gevalle de Koning van *Pruissen* mogt goedvinden, eenige vyandlykheden te beginnen, niet meer aan te dringen op de Bemiddeling des Konings van *Frankryk* (†); maar de daadlyke Hulp van zyne Allerchristelykste Maje- Besluit om de Hulp van *Frankryk* in te roepen.

(*) *Resol. van Holl.* 10 en 13 Sept. 1787.

(†) Zie over deeze Bemiddeling onze *Vaderl. Hist.* XIV. Deel, bl. 181.

XLI. BOEK. 1787.

jesteit in te roepen. De Renboode, met dit Besluit, op Maandag den tienden van Herfstmaand afgevaardigd, hadt last zo veel spoeds te maaken, dat hy zyne Boodschap 's naamiddags van den eerstvolgenden Donderdag aan het *Fransche Hof* kon overhandigen.

Gerustftellinge en Verzekeringen van *Frankryk*.

Frankryk was het plegtanker, waar op deeze Party het barnen van dien Staatsstorm dagt te kunnen afryden. Groot en veelvuldig waren de gerustftellingen, van tyd tot tyd, uit dit Ryk ontvangen, en welke men niet naaliet het Land te laaten doorklinken; met de volkomendste verzekeringen, dat de Koning van *Frankryk* het gedrag van *Holland*, volkomen goedgekeurd hadt; dat *Holland* zyns oordeels, niet anders kon handelen, wilde het de Souvereiniteit van dat Gewest handhaaven; dat hy *Holland* van zynen Bystand, op 't volkomenst, verzekerde, dat hy daar toe al zyn Magt zou verleenen, dat zyne Krygsmagt, in *Rysel*, *Givet* en elders liggende last ten aanmarsch hadt; als mede dat hy zyn Staatsdienaar ten *Berlynschen* Hove zou te rug geroepen hebben (*).

Verdenking op den Heer BRANTSEN gevallen.

Niet te vrede ondertusschen waren de vuurigste *Patriotten* geweest over den dus lang draalenden Bystand van *Frankryk*, en schreeven eenigen dit toe aan de werkzaamheden des Afgezants BRANTSEN ten dien Hove, dien zy beschreeven als het *Oranje Huis* toegedaan, en een volstrekt Aanklee-

ver

(*) Men zie te rugge op 't geen wy reeds aantekenden in het XIV. D. van onze *Vaderl. Hist.* bl. 292. enz.

ver van het Stelzel by 't zelve aangenomen; die duizende geheime Kunstenaaryen in 't werk stelde om den Koning en de Staatsdienaars te misleiden, en aan dezelve onregtmaatige denkbeelden van 's Lands Regeeringsvorm en de waare doeleindens der *Patriotten* te geeven. Zy wilden deezen opgeroepen, te rug ontbooden, en CAPELLEN TOT DEN MARSCH in diens plaatze derwaards gezonden hebben.

XLI. BOEK. 1787.

Zo hoog liepen de openlyke beschuldigingen van dien Afgezant, dat eenigen, die betuigden niets meer te verlangen dan de zodanigen, die de belangen des Vaderlands verwaarloosden uit het Bestuur geweerd te zien; doch afkeerig waren om, op algemeene en onbeweezene beschuldigingen, iemand te veroordeelen, om te kunnen beoordeelen of de Heer BRANTSEN *verdiend* of *onverdiend* die beschuldigingen werden nagegeeven, eene belooning van één Honderd Gouden Ducaaten aanbooden aan hem, die, vóór zekeren bepaalden tyd, onder een gemeld Addres, de Bewyzen dier Beschuldigingen voldoende opgaf; plegtig aanneemende ter kennis der Landgenooten te zullen brengen of en welke bewyzen by hun waren ingekomen, op dat zy konden beoordeelen, of de Heer BRANTSEN hun vertrouwen verdiende, dan niet; en met welk oogmerk zulke beschuldigingen gedaan werden (*).

Belooning uitgeloofd naar die de zaak van BRANTSEN in een helder licht stelde.

Schoon

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 2285. 4458.

XLI. BOEK.

1787.

Voorstel tot eene talryke bezending aan het Fransche Hof.

Schoon men de naamlooze rondgaande Brief aan de Landgenooten, waar in de gemelde Beschuldigingen van den Heer BRANTSEN voorkwamen, wraakte als de geboorte niet verschuldigd zynde aan de Commissie der Gewapende Burgercorps van *Holland* ter Expeditie van Militaire zaaken, aan welke dezelve algemeen werd toegeschreeven; deedt egter de Heer F. BERNARD, Afgevaardigde van wegen het Genootschap van Wapenhandel TOT NUT DER SCHUTTERYE te *Amsterdam*, ter Provinciaale Vergadering van de Gewapende Burgercorps in de Provincie van *Holland*, te *Leyden* gehouden, den zesden van Oogstmaand, op last zyner Zenderen, een uitvoerig Voorstel, strekkende om na het Hof van *Frankryk* te zenden, zodanige Afgevaardigden, als, naar maate van de tegenwoordige tydsomstandigheden, door het Volk zouden kunnen verkooren worden, om alzo des te meer luisters aan zodanige algemeene Volksvertegenwoordigers by te zetten. Een Voorstel 't welk ter gemelde Vergaderinge met de hoogste goedkeuring aangenomen, en in een Besluit veranderd werd.

Lyst om 'er vyf en twintig Persoonen uit te kiezen.

Welhaast zag men in druk een Papier ten Opschrift voerende, *Lyst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren, om daar uit te benoemen een getal van vyf en twintig Persoonen, als Nationaale Geconstitueerden tot de zaak der Onderhandelingen te Parys.* Deeze veertig waren Jonkheer R. J. Baron VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH; thans in *Amsterdam*, Mr. ANTHONIE HOYNCK

VAN

van Padendrecht, Secretaris van de Commissie tot het Defensieweezen in 's *Haage*; Mr. Hendrik Vitringa, geweezen Secretaris van *Elburg*, thans Fiscaal van de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raaden van het *Noorderkwartier*; Mr. J. Surendonk van Hoey, Stads Med. Doct. in 's *Haage*; J. le Sage ten Broek, A. L. M. Ph. Doct. en Professor en Predikant te *Rotterdam*; Antoinie Marie Cerisier te *Leyden*; Antonie du Mont Pigaille te *Leyden*; Gerrit Paape te *Delft*; Mr. Hendrik van Castrop, Advocaat te *Amsterdam*; Mr. Willem Buys, Advocaat te *Delft*; Mr. J. J. Cau, op het Huis *ter Horst* by *Voorschooten*; Mr. Fredrik Adolf van der Marck, Professor Juris te *Deventer*; Dr. Lucas van Steveninck van *Middelburg*; Jacob van Staphorst, Geconstitueerde te *Amsterdam*; Mr. Willem Daendels, geweezen Secretaris van *Hattum*; Francois Hoyer in den *Brielle*; Mr Otto Francois Berg, Geconstitueerde te *Amsterdam*; Mr. Pieter van Lelyveld, Pz. A. L. M. Phil. Doct, Capitein van de Schuttery te *Leyden*; Ds. Pieter Stolcker, Predikant by de Remonstrantsche Gemeente te *Schoonhoven*; Jan de Kruiff, Geconstitueerde te *Leyden*; G. J. G. Bacot, A. L. M. et Ph. Doct. en Predikant te *Eenrum*; Tonco Modderman, te *Groningen*; Theodorus van Leeuwen te *Amsterdam*; .... Pyman, Commandant van het Genootschap te *Zwolle*; Mr. J. Valckenaar, Professor Juris te *Utrecht*; Jonkheer van der Capellen tot Rys-

XII. BOEK. 1787.

XII. BOEK. 1787. RYSSELT, geweezen Burgemeester te *Zutphen*, thans in *Overysfel*; Mr. J. C. DE KOCK, Ontvanger van de Convoyen en Licenten te *Heusden*; Ds. PIETER VAN DEN BOSCH, Emeritus Predikant by de Remonstrantsche Gemeente te *Leyden*, thans te *Zoetermeer*; SALOMON BOSCH, Geconftitueerde te *Amsterdam*; Mr. REYER VAN DEN BOSCH te *Delft*; Dr. D. A. MARCELL, Predikant te *Ryswyk*, *Lande van Altena*; Mr. ÆGIDIUS DE WITT, Advocaat in *'s Hadge*; Dr. CORNELIS WILLEM VAN DEN HEUVEL te *Vlaardingen*; Dr. .... SERVAAS te *Delfshaven*; Mr. RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, Advocaat te *Amsterdam*; PIETER CAARTEN, Capitein van de Schuttery te *Rotterdam*; Mr. B. F. VAN LIBERHERR, Capitein van de Schuttery te *Utrecht*; de Baron VAN NYVENHEIM TOT NYKERKEN, thans te *Haarlem*; Dr. PIETER VAN SCHELLE, Stads Doct. te *Leyden* (*).

Vreemd gedrag des *Franschen* Afgezants DE VERAC. Strekte dus eene bedoelde Benoeming eens talryken Gezantschaps tot een blyk, dat men ten *Fransche* Hove de Volkszaak met glans wilde doen voorkomen, als mede dat men oordeelde dezelve niet te moeten overlaaten aan de gewoone Afgevaardigden van den Staat. Het gedrag des *Franschen* Afgezants in 's *Gravenhaage*, de Markgraaf DE VERAC, baarde hier te lande by niet weinigen veel opziens en verwonderings.— Deeze

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2290. 4029 en 4097.

XLI. BOEK. 1787.

Deeze was, gelyk de loop onzer Geschiedenisse heeft uitgeweezen, in meest alle Volksbeweegenissen gekend; hy reisde veelvuldig uit '*s Gravenhaage* na *Amsterdam*; zyne Gesprekken en Onderhandelingen met de Leden der Regeeringe der Grondwettige Herstellinge hartlyk toe gedaan, en byzonder met de Pensionarissen, die in *Holland* thans den meesten invloed hadden op het beleid der zaaken, waren aanhoudende, en zyne verzekeringen van *Franschen* Bystand sterk, en, hoe meer het gevaar der aannadering van *Pruissische* Benden naderde, hoe sterker.

'tVertrek van diens Schoonzoon baart agterdenken.

Wanneer de Markgraaf DE LA COSTE, Schoonzoon des Gezants DE VERAC, in 't laatst van Oogstmaand alleronverwagtst '*s Gravenhaage* verliet en na *Parys* vertrok, terwyl diens Egtgenoote hem spoedig derwaards zou volgen, wendde men voor, en de Dagpapieren bevestigden zulks, dat dit vertrek alleen het bezorgen van Familiezaaken ten oorsprong en drangreden hadt. Doch men vondt 'er, die de reden van dit vertrek stelden in de donkere wolken, welke die Markgraaf DE VERAC van den kant van *Pruissen* zag by een trekken, en waar van hy meer wist dan hy mogelyk aan zyne Vrienden, en aan de met hem zo gemeenzaame Pensionarissen, openbaarde. Zy gaven hun vermoeden te kennen, dat de Gezant DE VERAC binnen kort zou volgen, om de uitbarsting der zwangere wolken, welke hem van de eene en de andere Party boven het hoofd hingen, te ontwyken.

Dit

XLI. BOEK. — 1787. Zyn Opontbod en vertrek.

Dit vermoeden werd welhaast bevestigd, door het Opontbod deezes Gezants, 't geen aanleiding gaf tot duizenderlei gistingen. Die zich van de toegezegde Hulp van *Frankryk* verzekerd hielden beweerden, dat die Staatsdienaar, al te zagtzinnig in 't midden van zo veele onlusten, al die kragt niet hadt te werk gesteld, welke de staat der zaaken vereischte tegen eenige Staatsleden: zy namen dit tot een voorbeduidzel, dat het *Fransche* Hof meer genegen was om zyne Magt tot ondersteuning van *Holland* te gebruiken, dan hetzelve wel scheen. — De Verac nam, op den zeventiende van Herfstmaand, Afscheid van den Voorzitter der Algemeene Staaten, en vertrok den volgenden dag, met zo veel overhaasting, dat hy, noch het Tegenbezoek van den Voorzitter, noch de gebruiklyke Gelukwenschingen, verkoos af te wagten. Zeer moest zulk een onverwagt vertrek van eenen Gezant, in het zorglykst tydstip, wegens de herhaalde Vertoogen en den Aandrang des Konings van *Pruissen*, allen, die hem het oor geleend hadden, treffen. Troost en opbeuring nogthans vonden veelen in de verzekering, welke hy niet nagelaaten hadt, in de beleefdste en vleiendste uitdrukkingen, te geeven, dat de Koning hunne goede zaak, zo verre gebragt zynde, niet zou laaten vaaren, en dat hy, ten bewyze hier van, spoedig door den Heer de St. Priest zou worden opgevolgd. Zyn Koning zou, in geval eens Aanvals van buiten, kragtdaadige hulp bewyzen aan de

Party

Party, welke hy dus lang niet alleen voor 't oog des *Nederlandschen* Volks, maar voor dat van geheel *Europa*, hadt aangekleefd.

XLI. BOEK.

1787.

Oordeelvellingen wegens dit vertrek.

Verslaagenheid veroorzaakte dit onverwagt heenen gaan egter by allen, die meenden te moeten vastitellen, dat gewigtige redenen hem daar toe bewoogen, en dat waarschynlyk, ja genoegzaam zeker, het vast voorneemen des Konings van *Pruissen*, om het niet by Vertoogen te laaten berusten; maar den klem der Wapenen daar aan by te zetten, den *Franschen* Afgezant, moest bekend en de oorzaak van zyn vertrek zyn. — Stoffe van vreugde schonk dit heenengaan aan de Party in den Lande, die *Frankryks* invloed gewraakt en beweerd hadt, dat hoe zeer ook de Koning van *Frankryk*, of diens Staatsdienaars, de Gesteltenis van dit Gemeenebest naar hun zin wilden schikken, zy daartoe wel onder de hand, met raadgeevingen en aanmoedigingen zouden willen medewerken; maar nimmer eenen Oorlog aangaan.

Aanduiding van de oorzaak der Bedryfloosheid van *Frankryk* in deezen.

De oorzaak deezer Bedryfloosheid hiel den zommigen, schoon zy dezelve eer van verre aanduidden, dan met den vinger aan weezen, veel nader aan den Throon dan men vermoedde (*). „ Het zal," schryft een hunner, die zich diep in deeze zaak gemengd vondt, en betuigt dat zyn vertrouwen op *Frankryks* Bystand, zo stellig en by herhaaling toegezegd, onbepaald was,

(*) MANDRILLON *Mem.* p. 67.

XLI. BOEK. — 1787.

was, „ altyd eene waarheid blyven., dat „ toen *Frankryk* zag, dat eene vreemde „ Mogenheid ons vyandlyk naderde, daar „ men zo plegtig, behalven de stelligste ver- „ zekeringen van ons niet te zullen verlaa- „ ten, verklaard hadt, nimmer te zullen „ gedoogen, dat eene andere Mogenheid „ zich met den inwendigen staat der Repu- „ pliek zou bemoeijen, dat, zeg ik, toen „ het Hof van *Versailles* aan den *Engel-* „ *schen* en *Pruisfischen* toeleg niet meer „ kon twyfelen, men den slag, die ons ver- „ morsfeld heeft, hadt behooren te keeren! „ *Frankryk* bezeft zeer wel de mogelyk- „ heid van te kunnen ondervinden de ge- „ volgen der Ontrouw van dien geenen, „ die zo veel werks gehad heeft om LODE- „ WYK DEN XVI. ten onzen opzigte, een „ oogenblik te doen wankelen (*)!"

(*) CAPELLEN TOT DEN MARSCH *Mem.* bl. 91 en 92. Merkwaardig was het antwoord van een der Commisfarisfen der Nationaale Conventie te *Duinkerken* gegeeven, aan eenige Afgezondenen der *Nederlandsche* Uitgeweekenen, op de vervulling van voormaalige Beloften by den Uitvoerenden Raad van *Frankryk* aandringende „ De *Hollanders* zyn ons „ voorgegaan en hebben ons den weg tot de Vry- „ heid aangeweezen. Wy zyn gelukkiger geweest „ met de *Pruisfen* te verdryven dan gylieden; „ doch de *Franschen* hebben u verraaden. Ik „ wordt schaamrood, wanneer ik daar aan denke: „ maar wyt zulks niet aan de Natie, het was de „ daad van een trouwloos Ministerie, van eenen „ eerloozen BRIENNE; doch de tyd nadert dat gy „ in Zegepraal zulk worden hersteld, en dat wy de „ Vryheid by u planten zullen" *Historiesch Schouwtooneel van 's Werelds Lotgevallen*, in 't Jaar 1792. by A. LOOSJES, Pz., I. Deel, bl. 381.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Eén groot getal Gewapende Burgers trekt na Woerden. Byeenkomsten der Gewapende Burgeren van tyd tot tyd gehouden. Sterkdringend voorstel van Delft op de Leydsche Vergadering der Gewapende Burgeren. Raadslag hierop uitgebragt. Hier uit ontstaat het Vliegend Legertje in Zuidholland. Verklaard oogmerk van 't zelve. Dit wordt tot stand gebragt. Voorstel tot een Vliegend Legertje in Noordholland. Vergadering hier toe betrekkelyk gehouden. Commissie tot uitvoering van dit Plan benoemd. Door Gecommitteerde Raaden in het Noorderkwartier erkend. Door het Defensieweezen te Amsterdam ondersteund. Sterkte van 't zelve. De Toebereidzels des Konings van Pruissen op de Grenzen. Tydingen van Engelands zamenwerking met Pruissen. De Patriotten vleijen zich met Fransche Hulpe. Verklaaring des Konings van Pruissen aan den Gezant RHEEDE. *De Oostenrykshe Gezant* XLII. BOEK.

XLII. BOEK. *te Berlyn des verſtendigd, als mede de Franſche Zaakbezorger ten dien Hove. Daadlyke Verzameling eener Krygsmagt onder den Hertog* VAN BRUNSWYK. *De Hertog vervoegt zich na Nymegen. Doet 'er veele hem belangryke kundigheden op. Hoe men hem den ſtaat der Patriotten afbeeldde. Hoe die van des Stadhouders Aanhang. Schryven des Hertogs aan den Koning over den ſtaat der zaaken. Plan des Veldtochts den Koning gezonden. Toebereidzels tot den Veldtocht. Waakzaam tegen Frankryk. Zendt Officieren uit om verkenningen der wegen op te doen. Hulpe hun geboden. De Hertog doet ook andere Toegangen opneemen. Schikking met Gelderland en Utrecht gemaakt ten aanziene der Pruisſiſche Benden. Het Krygsvolk in beweeging en op de Grenzen gebragt. Komst der Pruisſen in Gelderland. Mandrillons pooging om het verder inrukken te beletten. Hoe daar toe aangemoedigd, en welke zwaarigheden hy voorzag. Zyn Onderhoud met den Hertog van* BRUNSWYK. *Zyn Geſprek met haare Koninglyke Hoogheid. Nader onderhoud met den Hertog. Ontwerp eens Briefs voor de Prinſesſe aan Staaten van Holland. Verzoekt andermaal gehoor; doch te vergeefsch. Zendt den reeds vertrokken Hertog een Brief. Inhoud van denzelven. Het Pruisſisch Krygsvolk rukt voort. Verklaaring des Hertogs aan de Ingezetenen van Holland. Brief van haare Koninglyke Hoogheid aan den Hertog, toen hy op 't punt ſtondt om in Holland in te rukken. Verklaaring van zyne Hoogheid. On- en ligtgeloovigheid der Patriotten. Vreemde gerustheid veeler*

der Staatsleden in Holland. Gerustſtellende berigten der Commisſie te Woerden, wegens de Inundatien. De Vergadering van Holland krygt berigt van de aannadering der Pruisſen. Brief van Amſterdam, dit bevestigende, en op het verplaatzen der Staatsvergadering aandringende. Brief van Dordrecht, over het verplaatzen der Staatsvergaderinge. Advysſen ter Staatsvergaderinge, en geen Beſluit. Veele Afgevaardigden verlieten 's Gravenhaage. Vergadering van hun Hoog Mogenden en Gecommitteerde Raaden, en den Raad van Staaten ten dien tyde. Nadere zamenkomst der Leden van Holland over het verleggen der Staatsvergaderinge. De Staatsleden, op den voorſlag van Gouda, in 's Gravenhaage beſchreeven. Inhoud des Briefs aan de Steden, die voor het verleggen der Seaatsvergaderinge geſtemd hadden. Berigtſchrift van de Gezanten der vreemde Mogenheden om veiligheid in de Hofplaats. 't Zelve aan Staaten van Holland gezonden. De Raadpenſionaris in 's Gravenhaage gehouden. Hoe het met de Byeenkomst der Staatsleden te Amſterdam toeging. Voorſtellen daar gedaan door Kreet *en* Castrop. *Antwoord daar op. Brief van de Commisſie ter Verdeediging aan hun Ed. Gr. Mog. den achtienden van Herfstmaand. Staatsbeſluit by Holland tot Herſtelling des Stadhouders. Bekendmaaking hier van in 's Gravenhaage. Gerustſtelling dat men van de Franſchen niets te vreezen hadt. Bekendmaaking van 's Prinſen Herſtelling aan hun Hoog Mogenden.* Willem de V. *komt in 's Gravenhaage. Publicatie van zyne Hoogheid tegen* XIII. BOEK.

XLII. BOEK.

Rustverstooringen. Publicatie van Holland ten zelfden einde; doch waarby het draage van Oranje wordt toegestaan. Afkondiging tegen de Bewerkers van eene Tegenomwenteling. Verbod van Wederstand aan de Pruissen en Ontslag der Commissie tot het Defensieweezen. Het Zuidhollandsch Vliegend Legertje verstrooid. Het Noordhollandsch gescheiden. Vlugt veeler Patriotten. Herstelling der voorige Officieren, by hun Ed. Gr. Mog. Besluit by hun Hoog Mog. omtrent de by voorraad geschortste Landofficieren. Besluit tot onderzoek na de ongehoorzaame Zeeofficieren. Vernietiging der Vrycorpsen en Genootschappen van Wapenhandel. Besluit om de ingediende Stukken, zo in de Steden, als in de Hooge Staatsvergaderingen, ingeleeverd, te onderzoeken. Voorstel en Besluit ter kragtloos verklaaring van alle Besluiten ten nadeele van zyne Hoogheid genomen. Frankryk de voorheen verzogte Hulpe afgeschreeven. De Prinses keert in 's Gravenhaage weder. Van wegen hun Hoog Mog. verwelkomt. Begroeting der Princesse door P. CAMPER. *Begroeting van zyne Hoogheid ter Algemeene Staatsvergadering. Aanspraak van* P. CAMPER *toen zyne Hoogheid eerst in den Raad van Staaten verscheen. Welk eene rol de Raadpensionaris* VAN BLEISWYK *speelde. Eerste verschyning van* WILLEM DEN V. *in de Kerk, Plegtigheden te deezer gelegenheid. Illuminatien in 's Gravenhaage. Vreugdemaaltyden. 's Gravenhaage van 't bezoek der Pruissen bevryd gebleeven. Groote Blydschap te Berlyn over deeze Gebeurtenis in Holland.* MANDRILLON *komt te Berlyn. Verstaat 'er het inruk-*

rukken der Pruisſen in Holland. Bezoekt den Graaf VAN HERTZBERG. *Spreekt ten besten van de verdrukte Hollanders by den Koning. Hoort den lof der Pruisſen in eene Zitting van de Academie der Weetenſchappen. Hoe de Graaf* VAN HERTZBERG *zich daar over liet hooren.* MANDRILLONS *Affcheid aan den Graave* VAN HERTZBERG. *Genoegen in Engeland en Weenen over deeze Omwenteling. Bykomende oorzaaken van het te niet loopen der Poogingen van de Patriotten.*

XLII. BOEK.

1787. Een groot aantal gewapende Burgers trekt na *Woerden.*

Hoe zeer men van verſcheide kanten, te midden van alle deeze Gebeurtenisſen in de weere was om den Stadhouder, diens Gemalinne, en Huis, in den zwartsten dag den Landgenooten voor te ſtellen hebben wy reeds in 't breede beſchreeven, en moeten zulks hier ſlegts herinneren (*). Allerſterkst in dit bedryf vonden wy de Gewapende Burgercorpſen (†), die een Lichaam uitmaakten, van welks Vergaderingen en Beſluiten wy te meermaalen ſpraaken. Omſtreeks *Woerden*, het middelpunt der Burger Krygsmagt, zo wel als van de Commisſie ter Vedeediging van *Holland* en der Stad *Utrecht* van welker Aanſtelling en Verrigtingen wy verſlag gaven (§), trok geen geringe Menigte Gewapende Burgers, van alle

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 218.
(†) *Ald.* bl. 235.
(§) *Ald.* bl. 257.

XLII. BOEK. 1787.

alle oorden, uit de Steden en Dorpen van *Holland*, met den naam van *Genootschappers* veelal bestempeld zamen, en die, van tyd tot tyd, door anderen werden afgelost, in aantal steeds vermeerderende.

Byeenkomsten derzelve van tyd tot tyd, gehouden.

Niet alleen oefenden deezen zich sterk in den Wapenhandel, terwyl zy de Wapenen in hunne hand als het volstrekt noodzaaklyk middel ter bekominge der gezogte *Grondwettige Herstelling* aanzagen; maar zy hielden, by aanhoudenheid, Vergaderingen in gewoone en buitengewoone onderscheiden, op welke zy hunne gevoelens over het Landsbestuur, onbewimpeld te kennen gaven, en middelen voorsloegen, welke zy oordeelden tot beterschap in 't zelve te kunnen strekken.

Sterk dringend Voorstel van *Delft* op de *Leydsche* Vergadering der Gewapende Burgeren.

Een byzonder en zeer sterk stuk van deezen aart treffen wy aan in een Voorstel, door de Afgevaardigden van het *Delftsche* Genootschap ter Buitengewoone Provinciaale Vergadering te *Leyden*, den zeventienden van Zomermaand gehouden. In 't zelve voerden zy deeze Taal. „ Het Genootschap van *Delft* heeft zyne Gecommitteerden gelast om te deezer Vergaderinge voor te stellen, dat, vermids de zaaken, in ons gefolterd Vaderland, zints eenigen tyd, meer agter uit dan voorwaards zyn gegaan, zo door het aanrigten van geweldige Oproeren, zo in de nabuurige als in onze Provincie, als ook door de slappe Maatregelen, zedert eenigen tyd, ter Staatsvergadering van *Holland* aangenomen en gevolgd, en

„ de

„ de daar uit voortvloeijende algemeene XLII.
„ werkloosheid, of het niet volstrekt nood- BOEK.
„ zaaklyk zy, dat 'er uit deeze Vergaderinge,
„ eene Commissie benoemd worde om zich 1787.
„ te vervoegen by de voornaamste Staats-
„ Ministers in *'s Haage;* ten einde daar
„ mede te confereeren, en gemelde Staats-
„ leden stellig af te vraagen de reden van
„ de zints eenigen tyd genomen en gevolg-
„ de Maatregelen, en verdere opening van
„ al zulke Plans, betrekkelyk het tegen-
„ woordig Bestuur der algemeene zaaken,
„ als de Gewapende Burgercorpsen vol-
„ strekt, te hunner eigene veiligheid, be-
„ hooren te weeten: dewyl het onmogelyk
„ en gevaarlyk is vol te houden voor de
„ goede Burgery, wanneer de zaaken niet
„ sterker, en op eene meer beslissende wy-
„ ze, dan tot nog toe geschied is, worden
„ voortgezet, en men tot sterker stappen
„ besluit. —— En verder te declareeren,
„ dat de weldenkende Burgercorpsen als nog
„ ten sterksten gezind zyn, om alle kragten
„ in te spannen, en met alle vermoogens
„ mede te werken, indien men van de zy-
„ de der Staatsvergadering slegts ernstige
„ maatregels wil neemen, en gecombineerd
„ met de gewapende Burgermagt bewerk-
„ stelligen, om dat het te bezien staat, dat,
„ zonder sterker werkzaamheid, de goede
„ zaak niet behouden kan worden, en de
„ Bloem der Burgers eindelyk afgemat en
„ uitgeput, de Slagtoffers onzer wraakgie-
„ rige Vyanden staan te worden.

„ Deeze Commissie zou daadlyk benoemd

XLII. BOEK. 1787. „ dienen te worden, en nog heden na „ *'s Haage* te vertrekken; ten einde gemelde Commissie op morgen Rapport van „ haare Verrigtingen ter deezer Vergadering „ kan geeven, die als dan zodanige Resolutien zou kunnen neemen, als de hooge „ nood en de gevaarlyke omstandigheden „ des Vaderlands vereischen.

„ Ter voorgemelde Commissie proponeeren wy de Benoeming van vier Heeren uit „ en door deeze Vergadering, geadjungeerd „ door twee presente Heeren van de *Woerdensche* Commissie ter Expeditie van Burger Militaire zaaken (*)."

Raadslag hier op uitgebragt.

Onmiddelyk beraadslaagden eenige Heeren, daar toe gelast, over dit Voorstel, en kwam hun Raadslag hier op neder, — Dat geene Politieke Middelen voldoende waren, dan gepaard met eene daadlyke Werkzaamheid. —— Dat 'er twee Hoofdpunten waren, waaromtrent het begeerde Herstel zich behoorde te bepaalen.

Voor eerst; de Verdeediging, tegen Buitenlandsche Aanvallen; dan hier omtrent vonden zy zich buiten staat iets in 't midden te brengen, zonder alvoorens met kundige en eerlyke Militairen te hebben geraadpleegd.

Ten tweeden; het bewaaren van de Rust van binnen. Hier omtrent waren zy van gedagten, dat ten spoedigsten één of twee Observations Corpsen uit de Gewapende Bur-

(*) Men zie wegens de oprigting dier Commissie, onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 202.

Burgeryen dienden zamen te trekken, binnen *Holland*, voorzien van eene genoegzaame trein Artillery, en eenige Manschap te paard. XLII. BOEK. — 1787.

Verder oordeelden zy, dat de Commissie te *Woerden* behoorde belast te worden met het geen tot het in staat brengen van dit *Observations Legertje*, noodig was, en alle Corpsen verzogt onderwyl op te geeven hoe veel Manschappen elk Corps, kon verschaffen tot het daar stellen van 't zelve, als mede hoe veel Kanon, met het aantal Kanonniers, en hoe veel Manschappen te paard het zy zonder, het zy met Paarden, het zy eindelyk Paarden alleen.

Wyders waren zy van gevoelen, dat de Vergadering, gelyktydig met het byeentrekken van het Corps, eene Verklaaring by den Souverain moest doen, dat zy de Verklaaring der uitgetrokkene Detachementen aanneemende en de haare maakende, om die ten uitvoer te brengen, hadt goedgevonden een *Observations Corps* zamen te trekken, dat geneegen was, niet alleen gepleegd Geweld te wreeken; maar ook zo veel mogelyk hetzelve te voorkomen, dat het, uit den euvelmoed, die de *Oranje-party* deedt blyken, en uit het voorneemen der goede Burgerye om deeze te beteugelen, geschapen stondt, dat een Bloedbad onvermydelyk was, ten zy de Souverain, door eene kragtdaadige Administratie der Justitie, hetzelve voorkwam; en dat men, zo wanneer de *gewoone wegen* daar toe ongeschikt waren, aandrong, dat de Souverain, daar

toe

XLII. BOEK. 1787.

toe *buitengewoone middelen* bezigde, zelfs al was het daar toe bepaald benoemen van een Staats Commissie, bestaande uit zodanige Persoonen waar op de Natie vertrouwen stelde, met aanbod, dat het zamengetrokken Corps dienen zou om de Justitie in haare werkzaamheid kragt by te zetten. Terwyl men, by de te leurstelling bepaald was door te tasten, en de gevolgen in dit geval, liet voor rekening van hun, die hunne regtmaatige vordering hadden verydeld (*).

Hier uit ontstaat het Vliegend Legertje in *Zuidholland*. Verklaard oogmerk van 't zelve.

Ingevolge hier van geschiedden de Verklaaringen uit den boezem der Vergadering van de Gewapende Burgercorpsen voortkomende, van welke wy in het begin deezes Boeks spraaken; en lieten zy het by woorden niet berusten. — Met den aanvang van Oogstmaand, werden omstreeks *Woerden* tenten opgeslaagen, tot een *Veldleger* van gewapende Burgers, zo te Voet als te Paarde, ten getale van eenige honderd Man, voorzien van alles wat ten Veldtocht vereischt wordt, waar over de Heer A. C. MAPPA, een *Delvenaar*, Commandant van het Vaderlansch Genootschap te dier Stede, het Opperbevel kreeg, by de zynen gehouden voor een Man van Moed, en in Krygskunde zeer bedreeven. „Dit Legertje zou," om de woorden te gebruiken van WYBO FYNJE „voornaamlyk dienen, om de „Oproermaakers in 't oog te houden, en „te trekken daar het noodig was, om de„zelve te beteugelen, en oogenbliklyk te „straf-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1658. enz.

„ straffen; voorts kon dit Campement die„ nen om de Burgercorpsen verder in den „ Wapenhandel, in de voor vrye Ingeze„ tenen zo hoogstnoodige Krygskunde te „ oefenen, en om den algemeenen Vyand „ afbreuk te doen: dewyl het zodanig was „ ingerigt, dat het oogenbliklyk trekken „ kon, waar de nood het vorderde (*)."

Dit tot stand gebragt.

Dit nieuw vreemd Vertoon, onder zo veel vreemds in den Lande, en 't geen niet weinig opziens baarde, lokte een onnoemlyk getal aanschouweren derwaards. Het kon niet missen veeler afkeuring in de hoogste maate te ondergaan, en door hun gevloekt te worden: terwyl anderen 't zelve aanzagen als het eenig redmiddel in den uitersten nood (†). — Van alles voorzien

(*) *Hist. Courant* van 4 Aug. 1787.

(†) Schoon niet gewoon ons 't Geschiedblad met Dichtstukjes op te vullen, kunnen wy niet voorby eenige Dichtregels ons voorgekomen, als ter vlugt in dit Burger-camp gemaakt, aan den voet deezer bladzyde te plaatzen; zy slaan den toon, die toen het geheele Land doorklonk.

Aldus herleeft de roemryke Eeuw
Der eerste onwinb're Batavieren,
ó, Holland! pronkt uw gryze Leeuw
Niet schoon met Burgerkrygsbanieren?
Zie hier 't oud Belgisch Oorlogsveld!
Zie hier CIVILIS *Zoons campeeren*
Om op 't verraaderlyk geweld,
Gelyk van ouds, te triumpheeren
Ruk aan, Landsaterling! ruk aan,
Kom met uw stugge Oranjebenden
Beproef hoe Burgerdrommen slaan,
En Beulen na den afgrond zenden.

Of

XLII. BOEK. 1787. zien brak het omtrent het midden van Oogstmaand uit de nabuurschap van *Woerden* op, verzekerd van onder den weg niet weinig versterkt te zullen worden, gelyk met de daad geschiedde.

Voorstel tot een Vliegend Legertje in *Noordholland*. Welhaast verspreidde zich, toen dit Burger-Legertje omstreeks *Woerden*, in *Hollandsch* Zuiderdeel, zamentrok, een gerugt, dat men ook, in het Noordendeel, een dergelyke Burgermagt tot stand zou brengen. Een gerugt niet van grond ontbloot. De Secretaris van hun Ed. Mog. Gecommitteerde Raaden in het Noorderkwartier, B. Blok, gaf hun te kennen den aanzoek hem gedaan, door verscheide Vrienden des Vaderlands om een Corps Gewapende Burger-militie, zamengesteld uit de Schutteryen en Genootschappen, in *Noordholland* byeen te brengen; dat hy zich verpligt vondt hier van de weete te doen aan hun Ed. Mog. met verzoek om hun inzien van deeze zaake te verneemen. Men vondt goed alvorens hier omtrent iets te bepaalen de Heeren Kloek, Verschuer, Mede-Broeders in den Raade, benevens den Secretaris Blok, te verzoeken, eene zamenroeping te doen van alle de Schutteryen en

Of wagt ge eerst vreemde Soudeniers?
ô, Laffe! steunt ge op hulpvermogen?
't Is wel: de moed des Bataviers
Ziet ook dien Vyand onder de oogen
Vermeetle! sidder daar ge ons dreigt
Nu Mappa's *Vaanen zich vereenen,*
Weet dat de dag ten avond neigt
Waarop uw Zon heeft uitgescheenen!

en Genootschappen in het Noorderkwartier, of eenige Leden van dezelve, om onderling te overleggen welke de beste middelen waren tot Heil van het Vaderland, en behoudenis der Rust „ welker stooring," gelyk zy zich uitdrukten, „ het eenig overgebleeven Plegtanker scheen te zyn van „ de Party, die alles toebragt om den val „ van haar eigen Vaderland te overhaasten." XLII. BOEK. 1787.

Deeze Schutteryen en gewettigde Genootschappen werden, diensvolgens beschreeven, om, tegen den één en twintigsten van Oogstmaand één of meer Afgevaardigden na *Hoorn* te zenden, waar de Zamenkomst in een der vertrekken van het Logement van hun Ed. Gr. Mog. stondt gehouden te worden. By de even opgenoemde Heeren uit hun Ed. Mog. vervoegden zich de Afgevaardigden uit de Schutteryen te *Alkmaar*, *Purmerende*, *Kastrikum* en *Oosthuizen*, en uit de Genootschappen te *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Purmerend*, *Oostzaandam*, *'t Kalf*, *Westzaandam*, *Wormer*, *Wormerveer*, *Zaandyk*, *de Koog*, *Westzaanen*, *Westzaanen aan den Overtoom*, *Hoogkarspel*, *Andyk*, *Buiksloot*, *Nieuwendam* en *Wisk*.

Vergadering daar toe betrekkelyk gehouden.

Het voorstel tot de Oprigting van een Burgercorps door den Secretaris Blok gedaan, werdt, gelyk wel te denken was, met greetige ooren aangehoord, en met vuurige harten omhelsd, door de Afgevaardigden, die meest allen, met hunne Manschappen, te meermaalen na *Woerden* en *Utrecht* uitgetrokken geweest waren, eenpaarig na-

men

XLII. BOEK. — 1787. men zy aan zulk een Gewapend Corps op te rigten.

Commissie ter uitvoeringe van dit Plan benoemd.

Uit de Afgevaardigden benoemde men onmiddelyk eene Commissie (*) waar aan de volvoering van dit Plan werd aanbevolen, met volmagt om van hun Ed. Mog. de noodige Patenten tot Aanmarsch te verzoeken, als mede, voor eerst, twee Veldstukjes met derzelver toebehooren en Ammunitie van Oorlog; met toezegging dat zy zich, ten allen tyde, op vordering van hun Ed. Mog. zouden laaten gebruiken, tot stuiting van alle Oproerige Beweegingen in het *Noorderkwartier*. Ook werd de Secretaris Blok gevolmagtigd om, by afweezigheid van hun Ed. Mogenden, de noodige Patenten na Plaatzen ten Plattenlande af te geeven, als mede de twee toegestaane Veldstukjes, met derzelver benoodigdheden.

Door Gecom-

Gemelde Commissie haar eerste Vergade-

(*) Deeze Commissie bestondt uit M. J. H. van Straalen, wegens *Hoorn*; R. Ruurdsen, wegens *Enkhuizen*; A. Lugtigh, wegens *Purmerende*; C. Duyn, wegens *Westzaandam*; C. Aalsmeer, wegens *Wormermeer*; Mr C. Sombeek, wegens *Oosthuizen*. Tot Secretaris der Commissie werd aangesteld Mr. J. Nuhout van der Veen uit *Kastrikum*. Aan de Commissie te *Woerden ter Expeditie der Burger-Militaire zaaken*, werd voor haare Vacatien vier Guldens daags betaald. Men bragt in overweeging of aan deeze Commissie in het *Noorderkwartier* niet een gelyk Daggeld moest gegeeven worden, en dat behalven alle buitengewoone kosten: de Commissie nam dit aan; schoon dezelve betuigen kon daar van niets genooten te hebben.

dering te *Hoorn* op den *Doele* houdende, stelde vast by hun Ed. Mog. te onderzoeken, of die deeze Commissie, volkomen als een Commissie der Gewapende Burgercorps erkenden, en instonden voor alle Kosten en Gevolgen, welke door dezelve en de uittrekkende Manschappen, ter bewaaring van de Rust en Veiligheid, zouden gemaakt worden; bepaalende verder de Stad *Purmerende* tot derzelver Residentie Plaats, om daar beschreeven te kunnen worden. Kort daar op kreeg de Commissie berigt, dat Heeren Gecommitteerde Raaden van het Noorderkwartier volkomen de *Qualiteit* deezer Commissie en derzelver *Existentie*, welke zy mede hadden helpen bewerken, goedkeurden, en kreeg dezelve den Tytel van *Commissie der Gewapende Burgercorps ter Expeditie der Militaire zaaken in Noordholland.* Men bepaalde de Soldy of het Weekgeld der uittrekkende Manschappen voor ieder op zes Guldens in de week, en dat de Officieren, een gelyk Salaris zouden ontvangen als in het *Zuiderkwartier* gegeeven werd. Gecommitteerde Raaden stonden voor de noodige Gelden in, dezelve konden te *Hoorn*, of elders, naar goedvinden, ontvangen worden.

XLII. BOEK. 1787. mitteerde Raade van hetNoorderkwartier erkend.

Het Defensieweezen te *Amsterdam* boodt der Commissie twintig of dertig Kanonniers aan; en de Secretaris BLOK nog vier Veldstukjes uit het Magazyn te *Hoorn*: ook nam deeze Heer op zich van het Defensieweezen te *Amsterdam* de noodige Ruitery en vyf-en twintig Kanonniers te zullen verzoe-

Door het Defensieweezen te *Amsterdam* onderfteund. Sterktte

XLIII. BOEK. 1787. zoeken. Het Bevel over het geheele Corps, op Patent in de Streek gelegerd, werd aan den Heer SWART, Adjudant Generaal der Burgercorps in *Zuidholland* opgedraagen, en door hem aanvaard. Dit Burger Legertje bestondt uit 21 Man te Paard, 19 Kanonniers, 225 Schutters, 40 Officieren, 7 Tamboers, 5 Pypers, in 't geheel 317 Mannen (*).

van 't zelve. Van de verrigtingen deezer *Vliegende Legertjes*, zo in *Zuid-* als in *Noordholland*, zullen wy spreeken, als onze Geschiedenis gevorderd is tot de beschryving der meer plaatslyke Gebeurtenissen. Het deswegen opgetekende, te deezer plaatze, keurden wy noodig om een volledig verslag te geeven van de Middelen in *Holland* aangewend, om de dus verre boven dryvende Party, die geschaapen scheen eerlang het onderspit te zullen moeten delven, in stand te houden, en, ware het mogelyk, de Zegenpraal te bezorgen. — Eene Zegenpraal die aan dezelve ontstondt, door het invoeren eener Buitenlandsche Gewapende Magt, van welker bestemming en daaden, wy nu het Verhaal moeten voortzetten.

Geruchten van De Koning van *Pruissen*, die zo sterke Eischen

(*) *Resol van Holl.* 15 Febr. 1788. Een Extract deezer Resolutien hunner Ed. Gr. Mog. nopens het Rapport van hunne Gecommitteerde Raaden in het Noorderkwartier, over het verrigte by dat Collegie, ten aanzien eener Defensie deezer Provincie te Water en te Lande, met alle de daar toe behoorende Bylagen, vindt men in de *Verzameling* by CHALMOT V. D. bl. 1. enz.

Eischen gedaan hadt, en aan welker voldoening men in *Holland* zich zo zeer huiverig betoonde (*), maakte, naar luid der inkomende Loopmaaren, in Hooimaand allen toestel om eene Krygsmagt te Velde, en dezelve op de Grenzen van dit Gemeenebest te brengen. *Kleef*, *Emmerik* en *Goch* stonden deeze Krygsluiden te ontvangen. By de twee laatstgemelde Steden werden Legerplaatzen afgestooken. Alle *Hollandsche* Schepen te *Wezel* werden in beslag genomen, om tot het vervoeren van Krygsvoorraad gebruikt te worden. Men deedt daar omstreeks eene opneeming van den voorraad van Tarw, Rogge, Gerst, Haver, Hooi en Stroo. De Landlieden in het *Kleefsche* ontvingen bevel om alle hunne Paarden na *Kleef* te brengen; ten einde daar uit de Paarden tot het vervoeren der Artillery te kiezen. Men begrootte het getal der tot deezen Tocht bestemde Manschappen op tusschen de 50 en 60,000 Man. Onophoudelyk was het zenden van Postboden uit *Berlyn* na *Frankryk*, na *Nymegen*, na *'s Gravenhaage* en *Engeland*.

XLII. BOEK. 1787. Toebereidzels des Konings van *Pruissen* op de Grenzen.

Die zelfde Tydingen spraaken van Raadsvergaderingen in *Engeland* gehouden over deeze zaak, en het afvaardigen van Postboden na *Berlyn* en *Versailles*. Zy verzekerden, dat de Staatsdienaars ten Hove van *St. James* besllooten hadden den Stadhouder in alle zyne Regten en Waardigheden te handhaaven, als mede van een aangegaan Be-

Tydingen van *Engelands* zamenwerking met *Pruissen*.

(*) Zie hier boven bl. 101. ens.

XLII. BOEK. —— 1787. Beschadigend en Verdeedigend Verbond tusschen zyne *Groot-Britannische* en *Pruissische* Majesteit; dat *Engeland*, indien *Frankryk* een Leger ten bystand van *Holland* zamenbragt, terstond eene Vloot van vyf en dertig Oorlogschepen in zee zou zenden: dat zyne *Keizerlyke* Majesteit zich met de zaaken van *Holland* niet zou bemoeijen, maar aan den Koning van *Pruissen* overlaaten (*).

De *Patriotten* vleijen zich met *Fransche* Hulp.

Alle deeze Tydingen werden door de *Patriotten* in den wind geslagen, en de Dagpapieren, van dien kant geschreeven, behelsden gerustitellingen en verzekeringen van *Fransche* Hulpe (†).

Verklaaring van wegen den Koning van *Pruissen*.

Desniettegenstaande werden de verzekeringen, wegens het misnoegen zyner *Pruissische* Majesteit, en diens oogmerk om 't zelve met de daad te toonen, sterker en bekommerlyker. Der Staaten Gezant aan het Hof

(*) Hoe veel deels *Engeland* nam in het herstellen des Stadhouders en de gereedheid om *Pruissen* te helpen, als mede om *Frankryk*, indien het tegen *Pruissen* zich aangordde, tegen te staan, bleek naderhand ten vollen, uit de Verklaaring van den Markgraaf van CHARMARTEN, *Engelschen* Afgezant by het *Corps Diplomatique* te *Keulen* gevestigd; als mede uit den Brief van Lord TORRINGTON, Gezant van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit aan het Hof te *Brussel*, geschreeven aan den Graaf DE MURRAY, Luitenant Gouverneur en Capitein Generaal in de *Oostenryksche Nederlanden*, en eindelyk uit het schryven onzer Gezanten in *Frankryk* aan den Griffier der Algemeene Staaten. Zie *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5142. en 5143. 5145.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 204. en hier boven bl. 106. *enz.*

Hof van *Berlyn*, de Baron VAN RHEEDE, by 's Konings Staatsdienaar den Graave VAN FINCKENSTEIN verzogt, ontving van deezen de Verklaring, „ dat de Koning, zyn „ Meester, zich genoodzaakt zag, wegens „ de onregtmaatige Handelwys der Pro„ vincien *Holland*, *Overysſel* en *Gronin-* „ *gen*, tegen zyne zo nabeſtaande Bloed„ vrienden, den Erfſtadhouder en deszelfs „ Gemalinne, Troepen te laaten marcheeren. „ De Koning hadt alle middelen aange„ wend om de zo zeer verblinde Staaten te „ toonen, dat hunne waare Grootheid in „ het behoud der Conſtitutie beſtondt, „ zulks toonden de door den Minister „ Graave VAN GOERTZ, verhandelde Ac„ ten. —— De vier overige Provincien „ hadden zulks erkend, en met toeſtem„ ming van deezen hadt de Koning dat „ Beſluit genomen, als het laatſte en eenig„ ſte middel, om de Orde weder te her„ ſtellen. De zo zeer verdwaalde Staaten „ mogten nu nog overlegging wat zy dee„ den, en geen geloof ſlaan aan hun „ welke hun eene andere Hulpe voor oogen „ ſtelden. Hy Heer Gezant, geliefde dit „ alles zyne Souverain te melden, en te„ vens dat de Koning niet zou ophouden, „ een getrouwe vriend te blyven van de „ Algemeene Staaten."

XLII. BOEK. 1787.

aan den Gezants RHEEDE.

Aan den *Oostenrykſchen* Gezant, Vorst REUSZ, gaf gemelde Staatsdienaar VAN FINCKENSTEIN, kennis van deezen ſtap zyns Konings, met de volgende bewoordingen. „ De verzekering, welke de Koning van „ 's Kei-

De *Oostenrykſche* Gezant te *Berlyn* des verſtendigd.

XLII. BOEK. — 1787. „ 's Keizers vriendschap heeft, doet hoo„ pen, dat ook deeze stap geene verande„ ring zal maaken. Verre van lofspraaken „ is het te bekend, dat uwe verheevene „ Monarch een vyand van zodanige Onge„ regtigheden is, die door de Staaten van „ *Holland* tegen het Erfstadhouderlyk Huis „ gepleegd worden" — Deeze gaf hier op te houden; „ dat hy reeds, op Order van „ zyn Hof, zyne Excellentie hadt moeten „ verklaaren, dat zyn Monarch niets meer „ wenschte dan te kunnen bewyzen, hoe „ aangenaam de goede verstandhouding met „ het *Pruisfische* Hof Hem was. Hy hoop„ te, dat de gelegenheid, welke zich thans „ opdeedt, en die de grootste Billykheid en „ Geregtigheids liefde regtvaardigde, de „ goede geneigdheid van zyn Hof jegens „ het *Pruisfische* in een helder daglicht zou „ stellen."

Als mede de *Fransche* Zaakbezorger te dien Hove. Ten zelfden dage vervoegde zich de Graaf VAN FINCKENSTEIN tot den *Franschen Chargé d'Affaires*, by afweezigheid van den Gezant, met opening van dit oogmerk zyns Konings 'er byvoegende; „ hoe de „ Koning, zyn Meester, zeker geloofde, „ dat juist de hardnekkigheid der Staaten „ van *Holland* en hunne Medegenooten, „ daar door onderhouden en nog meer aan„ gevuurd was geworden, dat kwalykge„ zinde Lieden hun een wenk van de Hulp „ eener Buitenlandsche Mogenheid gegee„ ven hadden. De Koning, zyn Meester, „ kon zich niet voorstellen, dat in *Europa* „ ééne Mogenheid zou gevonden worden,

„ die

„ die den onregtmaatigen ſtap der oproerige „ Staaten goed kon keuren." —— Deeze Zaakbezorger, en de *Oostenrykſchen* Afgezant vaardigden, dien eigen dag, Booden aan hunne Hoven af, met verſlag deezer gedaane verklaaringen van wegen zyne *Pruisſiſche* Majeſteit (*).

XLII. BOEK. —— 1787.

Met het verſtendigen van den daadlyken Aantocht der *Pruisſiſche* Benden, verflauwden de gerugten, welke men hadt laaten loopen, wegens toebereidzelen te Lande, van *Frankryk*, als mede van de Vloot, die te *Brest* ſtondt uitgeruſt te worden, om *Engeland*, zo 't zelve in den zin hadt de oogmerken van *Pruisſen* te onderſteunen, op Zee in bedwang te houden.

De gerugten van *Franſche* Hulp te Land en te Water verflauwden.

Welhaast vernam men, met volle zekerheid, dat de Hertog van *Brunswyk*, Koninglyk Veldmarſchalk, het aangeboode Opperbevel over het Leger, 't welk na onze Grenzen trok, op zich genomen hadt, en kreeg naarigt van de Krygsmagt beſtemd om, tegen het einde van Oogstmaand, te *Rees*, *Kalkar*, *Emmerik*, en in het *Kleefſche*, te moeten verzamelen. Het getal ſchoot verre te kort by de eerſte opgave, en beſtondt te zamen genomen uit drie en twintig Bataillons Voet- en vyf en twintig Esquadrons Paarden-volk, of 19000 Man, behalven de Kanonniers en Jaagers te voet (†).

Daadlyke verzameling eener Krygsmagt onder de Hertog VAN BRUNSWYK.

Met den aanvang van Oogstmaad kwam de

De Hertog VAN

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1787. bl. 3107.
(†) Volgens de Opgave van F. P. VAN PFAU, in zyne *Geſchiedenis van den Veldtocht der Pruisſen in Holland.* Te Amſt. by W. HOLTROP. bl. 2.

XLII. BOEK. de Hertog VAN BRUNSWYK by de Krygsmagt, over welke hem het Opperbevélhebberſchap was opgedraagen, en wenschte, by voorraad, de Officieren, die onder Hem zouden dienen, „ geluk met de Lau„ rieren, welke zy gingen plukken!" Onmiddelyk na zyne aankomst viel de Jaardag in van haare Koninglyke Hoogheid, de zevende van Oogstmaand. Op deezen was het te wagten, dat het Stadhouderlyk Hof, thans te *Nymegen*, vol zou weezen van Staats- en Krygsperſoonen om hunne opwagting te maaken, 't welk hem gelegenheid zou verſchaffen met deeze te ſpreeken, en uit hun veele naarigten te bekomen, welke hem in den Veldtocht, dien hy vastſtelde dat ondernomen zou worden, te ſtade konden komen. — *Holland* was hem niet onbekend; hy hadt 'er onderſcheide reizen in gedaan. De Geſchiedenis der Veldtochten van Koning LODEWYK DEN XIV. hadt in die reizen, zyne nieuwsgierigheid opgewekt, en zyne aandagt meer byzonder gevestigd op die ſtreeken, waar de *Franſchen*, in de voorgaande Eeuw, zo veele hinderpaalen ontmoet hadden. Doch, zo onverwagt opgeroepen om een Krygstocht in dien oord te doen, wenschte hy nadere kundigheden deswegen en omtrent andere zaaken te bekomen. Hy beſloot daarom, met 's Konings goedvinden, eene keer na *Nymegen*, op den gemelden dag, te doen, en volvoerde zulks na den Prins van *Oranje* en diens Gemalinne des verwittigd te hebben.

1787. BRUNSWYK vervoegt zich na *Nymegen*.

Nie-

CAREL WILLEM FERDINAND,
HERTOG VAN BRUNSWYK
EN LUNENBURG.

Niemand twyfelt aan 't genoegen, waar mede hy ontvangen werd door de Vorstlyke Persoonen, die in hem hunnen Verlosser aanschouwden, en 't Hoofd eens Legers, ten hunnen behoeve, in aantocht. In zyne verwagting vondt hy zich niet bedroogen. Ten Hove was een aantal Staats- en Krygslieden, uit welken hy berigten ontving, wegens den staat van *Holland*, van *Utrecht*, van de ontwerpen der *Patriotten*, en de gesteltenis van het Leger te *Zeist*.

XLII. BOEK. 1787. Doet'er veele kundigheden op.

De Berigten kwamen alle daar in overeen, dat zy den uitslag van den Veldtocht en den toestand des Stadhouders als zeer gevaarlyk voorstellen. Men verzekerde den onderzoekenden Hertog, dat de *Patriotten* niets verwaarloosden om hun doel te beschieten; dat zy meester wären van alle sterke Plaatzen van *Holland*; dat *Utrecht* versterkt was, dat zy, de Sluizen in hunne magt hebbende, de aannaderende Benden, aan drie onderscheidene Overstroomingen konden blootstellen. — Om te zekerder te gaan vervoegde de Hertog zich tot den Heer DU MOULIN, wiens post en lange ervaarenis hem eene volkomene kennis schonk van de Verdeedig-middelen in *Holland* voorhanden, en de gesteldheid der Vestingwerken, als mede tot andere Officieren, en Edellieden wier Goederen aan *Holland* grensden, die Land, Wegen, Sluizen en Sterktens kenden. Allen verzekerden zy hem, dat de *Patriotten* alle voorzorgen gebruikten, en beslooten hadden tot op het uiterste alles te verdeedigen; dat hun niet ontbrak aan be-

Hoe men hem den staat der *Patriotten* afbeeldde.

XLII. BOEK. — 1787.

kwaame Hoofden; de Rhyngraaf VAN SALM bezat hun gansche vertrouwen; de Commissie van *Woerden* hielp met al haar vermogen; met spaarde geen Geld; het getal der Gewapende Burgeren vermeerderde van dag tot dag; de Rhyngraaf hadt geregelde Bataillons, aangevoerd door bekwaame Officieren, van welken men een moedigen wederstand mogt verwagten; *Frankryk* hadt goede Ingenieurs, Kanonniers, Artillery Officieren bezorgd, en voer daar mede voort; der versterkte Plaatzen ontbrak het noch aan Geschut, noch aan Krygs- noch aan Mond-behoeften: en kon men deeze versterkte welvoorziene Plaatzen niet naderen dan langs enge wegen, bezet met Manschap, en op verscheide plaatsen doorsneeden en onbruikbaar gemaakt.

Hoe dien des Stadhouderlyken Aanhangs.

By deeze Schildery van den geduchten staat der *Patriotten* stak zeer af, die men hem ophing van dien der Stadhouderlyke Partye. Men verzekerde den Hertog van alle kanten, dat het onmogelyk was in *Holland* en *Utrecht* het getal haarer Aanhangers te bepaalen, en 'er staat op te maaken. 't Scheen, gaf men hem te verstaan, dat hunne getrouwheid afhing of van 't voordeel, of van 't gevaar, 't geen zy zagen in 't kiezen van een Party. Daarenboven was de geheele Uitvoerende Magt in handen der *Patriotten*, en de *Stadhoudersgezinden*, die het onderspit delfden, durfden hunne gevoelens niet openbaaren, of volgens dezelve handelen. — Te vergeefsch hadt de Hertog zich gevleid met het denkbeeld,

beeld, dat de Krygsmagt te *Zeist* verzameld deezer onderliggende Party nieuwen moed zou hebben gegeeven. Men onderrigte hem, dat dit Krygsvolk aan alles gebrek hadt, aan Paarden voor de Stukken, aan Krygsbehoeftens, aan een voldoend getal Kardoezen; dat men in het Kamp, uit gebrek aan eene Veld-bakkery, van de hand in de tand leefde; dat de noodzaaklykheid om alle dagen na de omliggende Dorpen te zenden, om 'er Brood te zoeken, de Bataillons en Esquadrons, behalven zulks reeds onvoltallig genoeg, nog meer verzwakte; dat het, eindelyk te vreezen was, dat deeze gansche Krygshoop geslaagen en verstrooid zou worden, zo dra de Rhyngraaf VAN SALM goed mogt vinden uit *Utrecht* te trekken en den aanval te waagen. —— Men was, daarenboven niet agterlyk met den Hertog te verstaan te geeven, hoe veel vertrouwen de *Patriotten* op de daadlyke Hulpe van *Frankryk* stelden, als hun volmondig toegezegd, indien eenige vreemde Mogenheid iets tegen hun onderneme; en hoe zy lieten verluiden, dat het den Hove van *Versailles* slegts eenige weinige woorden behoefde te kosten, om den Koning van *Pruissen* van plan te doen veranderen.

XLII. BOEK.

1787.

Schoon de Hertog, alles wat hem werd voorgehouden, niet voor even goede munt hieldt, gelyk het waarlyk niet was, deedt hy zo veele kundigheden op, dat hy over deeze reis na *Nymegen* wel te vrede, en in zyn schik was, met den Prins en de Prinses

van

XLII. BOEK. — 1787. van ORANJE, in zekere maate den toekomenden gang der zaaken afgesprooken te te hebben.

Wat de Hertog den Koning over den staat der zaaken schryft.

Dat alle deeze berigten hem niet veel moeds gaven, of den bedoelden Inval als eene kleinigheid deeden voorkomen, bleek uit zyn schryven aan den Koning: waar in hy sprak van de sterkte der *Patriottische* Party; van de zwakheid des Legers by *Zeist*; van de Plaatzen, welke de *Patriotten* in handen hadden, en boven alles van het vermogen der Onderwaterzettingen, door Sluizen, die in hunne magt waren, of welke zy nog zogten te vermeesteren; van de aanstalte, die zy ter moedige verdeediging maakten; en de hulpe hun reeds toegebragt door eene groote Mogenheid, met hun te voorzien van goede Officieren, uitmuntende Ingenieurs, en bekwaame Kanonniers, geschikt om, binnen korten tyd, de tegenweer gedugt te maaken.

Plan des Veldtochts den Koning gezonden.

Overeenkomstig hier mede was het Plan des Veldtochts, door den Hertog aan den Koning opgegeeven, om de aandagt der geenen, die zich gereed maakten om de Intreede in *Holland* af te weeren, te verdeelen, door hun, van verscheide kanten, aan te vallen; en in drie onderscheidene kolommen aan te rukken; waar van hy de verdeeling des Krygsvolks opgaf, en den weg, welken ieder derzelven zou neemen, afbaakende. Eene Kaart, op welke dit Plan van Krygsverrigtingen afgetekend stondt, met andere byzonderheden, om de onderneeming wel te doen slaagen, schikte hy den Koning toe.

In

In de verwagting dat dit Plan, althans in het hoofdzaaklyke, de goedkeuring van zyne Majesteit zou weg draagen, nam de Hertog alle maatregels noodig om het werkstellig te maaken, zo ras de Koning het volvoeren zou bevelen. De Magazynen, te *Emmerik*, *Kalkar* en *Kleef*, werden ryklyk voorzien. Men vervaardigde een Schipbrug om de Rivieren over te trekken; verzamelde Vaartuigen, zo om Krygsvolk over te scheepen, als tot het overvoeren van Leevensmiddelen. Vervoerbaare Hospitaalen, die het Leger te water konden volgen, werden in acht Vaartuigen gereed gemaakt.

XLII. BOEK.

1787.

Toebereidzels ten Veldtocht.

De mogelykheid, dat de *Franschen* iets mogten ondereeemen tegen het Hertogdom *Kleef*; het Hulpleger, waar van men zo veel sprak, en, zo men wilde, het Plan gereed lag, deedt den Hertog een waakend oog houden op de minste beweegingen der *Franschen*.

Waakzaam tegen *Frankryk*.

By de reeds ingewonne Berigten poogde de Hertog nog onderscheidener kundschap op te doen van de Wegen, welke hy moest doortrekken, en de Plaatzen, waar zyn Krygsvolk, van tyd tot tyd, ten voordeeligste, kon legeren. Hy beval vier Officieren van den Generaal Staf, en den Ingenieur Major VAN SCHÖLER, zich na *Nymegen* en *Arnhem* te begeeven, en van daar, langs onderscheidene wegen, de gansche streek, tot aan de Grenzen van *Holland*, op te neemen. De Hertog belaste die Officieren met eenen Brief voor haare Kon. Hoogh. Deeze ontving die Uitgezondene te *Nymegen*, en

Zendt Officieren uit om verkenningen van de Wegen op te doen.

XLII. BOEK. 1787. en stelde hun een Brief ter hand voor den *Hollandschen* Oversten BENTINCK te *Arnhem*, waar in zy hem beval, uit al zyn vermogen, de oogmerken der *Pruisfische* Officieren te begunstigen, en hun van *Hollandsche* Officieren te doen vergezellen. De Graaf BENTINCK geleide, in eigen Persoon, den Capitein MASSENBACH na *Zeist*. De Ingenieur Majoor van SCHÖLER ging, vergezeld van den Capitein D'ANKERS en den Luitenant VAN OOSTE, de wegen bezigtigen langs beide de Oevers van de *Waal*, na den kant in de *Vaart*. De Collonel van PFAU en de Major GOETZE, begaven zich na *Amersfoort*, voorzien van eenen Brief aan den *Hollandschen* Generaal VAN DOPF, waar in de Collonel BENTINCK hem verstendigde van de bedoeling dier Officieren, met verzoek, om 'er den Stadhouder van te onderrigten, en hun te helpen.

Hulpe hun geboden. Zyne Hoogheid hadt de aankomst der *Pruisfische* Officieren niet vernomen of hy deedt deezen by zich komen, en hun verslag van de gesteldheid der zaaken; wees hun aan wat hy oordeelde dat hunne opmerking verdiende, en beval den Generaal VAN DOPF, en diens Zoon, den Luitenant Collonel, hun den omtrek van *Amersfoort* te wyzen, den weg van *Naarden* na *Soestdyk* te toonen, en hun na *Zeist* te brengen. VAN SCHÖLER en MASSENBACH, hier by deeze Medeafgevaardigden gekomen zynde, gingen zy te gader het Leger te *Zeist* bezoeken. Zy konden, gelyk men van de *Pruisfische* zyde verzekert, niet ontveinzen, dat dit

dit Leger geenen zo voordeeligen ſtand genomen hadt, als het oogmerk der Veldlegering ſcheen te vorderen; doch gaven zy de ſchuld hier van niet aan de bevelvoerenden Generaal VAN MONSTER; doch ſchreeven zulks toe aan de *Prinsgezinden* in 't *Sticht*, die aangedrongen hadden op deezen ſtand, aan de zaak des Stadhouders wel nadeelig; maar die hunne Landwooningen dekte.

Doet ook andere toegangen neemen.

Door zyne Officieren hadt de Hertog alleén de Wegen doen opneemen, die na *Weesp* en *Naarden*, en die aan de andere zyde van de *Nieuwerſluis*, na 't hart van *Holland* liepen. Om zyne waare oogmerken te bedekken, of althans de *Patriotten* in onzekerheid te laaten, geliet hy zich met geen belang te ſtellen in de kennis van de Wegen en de Vestingwerken langs de *Lek*. 't Scheen allenhalven of men het op 't *Gooiland* gemunt hadt. Dan de Oevers van de *Lek* en de *Waal* werden, ſchoon op eene bedekter wyze, even zorgvuldig waargenomen. Het gaande blyven der Onderhandelingen tusſchen *Pruisſen* en *Holland* maakte het menigvuldig zenden van Couriers onvermydelyk. Hier van bediende zich de Hertog. Zyn tweeden Adjudant, Capitein VAN KLEIST na *'s Gravenhaage* zendende met Brieven voor den *Pruisſiſchen* Staatsdienaar, kreeg deeze last den weg over *Nymegen* en *Wyk by Duurſtede* te neemen, de Vaart by *Schoonhoven* en het Diep te *Kapellen* over te gaan, zich van daar na *'s Gravenhaage* te begeeven, en over *Krimpen*, de *Alblasſerwaart*,

Nieuw-

XLII. BOEK. 1787. *Nieuwpoort*, *Ameiden*, *Vianen*, *Leerdam*, *Asperen*, en langs de *Linge*, over *Thiel* te rug te keeren, met oogmerk om die gansche ſtreek op te neemen, en te onderzoeken of 'er Wegen waren, waar men met Kolommen kon aantrekken. VAN KLEIST deedt op deezen tocht, zonder eenige overhaasting, de aangelegenſte kundigheden op. Aan den eenen kant het doel van de werken der *Patriotten* ziende, en aan den anderen kant de middelen, welke men daar tegen kon ſtellen, beraamende. Reeds ontvangene tydingen verſterkte hy, met berigt, dat de *Patriotten* deeze geheele ſtreek verſterkt, en *Gornichem* in ſtaat van tegenweer geſteld hadden. Een onderrigt voor den Hertog van veel belangs; naardemaal zo de Werken van *Gornichem* en de *Vaart* wel verdeedigd, en de Sluizen tusſchen die twee Plaatzen open gezet wierden, het den *Pruisſen* onmogelyk zou vallen in dit vlakke land in te dringen.

Desgelyks hadden de op kennisneeming uitgezondene Officieren zich van de Magt des Rhyngraafs VAN SALM, van den weerbaaren Staat van *Utrecht*, van de daar omſtreeks leggende Oorden, de Waterwerken, en aangewende Verdeedigmiddelen, doen onderrigten. —— In een Mondgeſprek met Mevrouwe de Prinſesſe te *Kleef* hervatte de Hertog de raadpleegingen te *Nymegen* begonnen, en kwam men daar overeen, in eene ſchikking van het Krygsvolk des Stadhouders, om de inkomst aan het *Pruisſiſche* in *Gelderland* vry te laaten.

Hol-

Hollands bodem, waar op het eigenlyk gemunt was, als wegens de Aanhouding haarer Koninglyke Hoogheid, en het weigeren der gevorderde Voldoening, strafwaardig gekeurd, kon men niet betreeden, zonder over het Grondgebied van *Gelderland* en *Utrecht* te gaan. Met de Staaten deezer beide Gewesten, die in dezer voege het tooneel des Oorlogs stonden te worden, moest men handelen, en dezelve overhaalen om zich naar de oogmerken van het *Berlynsche* Hof te schikken, schoon dit eenigen tyd vorderde hadt het niet veel moeite in. —— Staaten van *Gelderland* vonden goed, uit hoofde van den aantocht des *Pruisischen* Krygsvolks, welke zomtyds onverwagt hun overvallen, en geen tyd tot de byeenroeping der Staaten zou overlaaten, de Gelastigden tot de Onderhandelingen, met de Gelastigden van de Staaten des Lands van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd, te magtigen de noodige voorzieningen te doen, waar door alle hinder dien aangaande weggeruimd en het noodige werkstellig gemaakt zou kunnen worden.

XLII. BOEK. —— 1787. Schikking met *Gelderland* en *Utrecht* gemaakt, ten aanziene der *Pruisische* Benden.

Onder het beraamen van dit alles, spaarde de Hertog geen geld om verwittigd te worden van alles wat 'er in *Holland* omging; en ontbrak het, behalven dit, niet aan Lieden, die, uit eigen beweeging, hem naauwkeurige onderrigtingen gaven van de oogmerken der *Patriotten*, van hunne vrees en hoope. De Krygsmagt tot den Tocht bestemd werd allengskens voltallig, en niets tot het openen en regelen van den

Het Krygsvolk in beweeging, en op de Grenzen gebragt.

XLII. BOEK. — 1787. Veldtocht bleef agterwege: ook bragt men het Krygsvolk in beweeging om ze tot de Grenzen van het Gemeenebest te brengen, en daar digter in een te fluiten.

Komst der *Pruissen* in *Gelderland*. Vrees voor het vertraagen van het openen van den Veldtocht, en dat, terwyl men op den onzekeren uitflag der Onderhandelingen wagtte, de *Patriotten* het plan der Onderwaterzettinge zouden volvoeren, bewoog den Hertog, een ftap verder te doen, en op *Geldersch* Grondgebied den voet te zetten. In drie Afdeelingen kwam dezelve in *Gelderland*; de eerfte en tweede toogen by *Westervoord* over den *Ysfel*, en betrokken eene Legerplaats by *Arnhem*, de derde Afdeeling geleidde den Hertog zelve na *Nymegen*, en legerde zich, de *Waal* overtrekkende, by *Lent*. In het doortrekken van *Nymegen* verlustigde zich het oog van haare Koninglyke Hoogheid, van haare Staatdames, en veele Heeren tot haar Hof en Party behoorende, nevens eene ontelbaare menigte Aanfchouwers, met het gezigt der *Pruisfische* Krygsbenden, gereed om Staaten van *Holland* de verzogte, maar geweigerde voldoening, te doen verfchaffen. Terwyl en daar, en te *Arnhem*, veelen, die daags te vooren den Aantocht der *Pruissen* na *Holland* nog in twyfel getrokken, en des groote weddingfchappen gedaan hadden, met neergeflaagene oogen en beklemde harten, dit vreemde Krygsgewoel zagen (*).

De

(*) Deeze byzonderheden hebben wy meest ons-

De Hertog van *Brunswyk* steeg te *Nymegen* af, en vervoegde zich by Mevrouw de Prinsesse. Hier geschiedde eene laatste pooging om den Intocht in *Holland*, ware het mogelyk, te weeren. — De Heer MANDRILLON, dien wy reeds meermaalen, aantroffen als een Man, die de rol van Middelaar speelde (*), hadt, in eene geheime zamenkomst in *'s Gravenhaage*, met eenige voornaame Staatsleden van *Holland*, in gevolge des verzoeks van één hunner derwaards gegaan, op zich genomen, zo ras mogelyk, na *Kleef* te trekken, waar zich toen de Hertog bevondt, om, indien hy konde, de rampen eens Oorlogs, die onvermydelyk scheen, af te wenden; en zyne reis tot *Berlyn* voorttezetten, indien hy by het Opperhoofd der op onze Grenzen gelegerde Krygsmagt geene den Lande heilzaame voorwaarde kon bedingen.

XLII. BOEK. 1787. MANDRILLON's pooging om het verder inrukken te beletten.

MANDRILLON te *Amsterdam* te rug gekeerd, om zich tot die reis toeterusten, vondt eenen Brief van Prins FREDRIK, met wien hy, als een Vriend, vertrouwde Briefwisseling hieldt, de begeerte van dien Prins vermeldende, dat hy te *Berlyn* zou komen, om eene nieuwe pooging by zyne Majesteit te doen. Zeer vondt hy zich vereerd door dit vertrouwen eeniger *Hollandsche* Staatsleden, en dit verzoek van Prins FREDERIK,

Hoe daar toe aangemoedigd, en welke zwaarigheden hy voorzag.

ontleend uit de *Geschiedenis van den Veldtocht der Pruissen in Holland* van T. P. VAN PFAU.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 106 en XIV. D. bl. 180.

XLII. BOEK. — 1787. RIK, om een Verzoening te bewerken tusschen de Party der *Patriotten* en het Huis van *Oranje*; doch bevroedde tevens de netaligheid der zaake, waar in hy zich vondt ingewikkeld. Want, hadt hy voor zich de vryheid om, in naam van eenige *Hollandsche* Staatsleden, te handelen, en den invloed van een Prins, bemind by den Koning van *Pruisſen*, en den Regeerenden Hertog van *Brunswyk*, hy hadt te kampen tegen de heerſchende gevoelens van het Kabinet te *Berlyn*, tegen de ſtreeken der *Engelſchen*, „alleen, gelyk hy ſchryft," „ſtrekkende om het vuur des Oorlogs aan „te blaazen," en boven al tegen de Heer DE HERTZBERG, door hem beſchreeven „als den geſlaagen Vyand van het Gemeenebest, en den voornaamen Bewerker „van de vyandlyke ſtappen des Hofs van „*Berlyn*."

Zyn Onderhoud met den Hertog. MANDRILLON, zich zyner byzondere zaaken onttrekkende om die zyns Vaderlands, naar zyn inzien, te bevorderen, nam den weg over *Nymegen*, vondt de *Pruiſiſche* Krygsmagt reeds in *Gelderland*, en vernam, dat de Hertog, dien hy, vóór zyn vertrek na *Berlyn*, wilde ſpreeken, te *Lent* was. De verzogte gelegenheid om met deezen, dien hy zints den jaare MDCCLXXXIV kende, in een mondgeſprek te treeden, werd hem oogenbliklyk verleend. — Hy ſmeekte den Hertog, dat het deezen mogt behaagen al zynen invloed by Mevrouw de Prinſesſe van *Oranje* aan te wenden, om van de Republiek alle

alle rampen, welke dezelve dreigden, af te keeren. — Het antwoord des Hertogs liep op deezen zin, „ Myn waarde Heer! „ gy kent my genoeg om te weeten dat „ ik, gelyk gy, een vriend der Mensch- „ lievendheid ben, en dat, indien 'er een „ middel is om eene Verzoening te treffen, „ ik gereed ben hetzelve te omhelzen. De „ Koning vordert volstrekt niets anders dan „ eene enkele Herstelling van de Belediging „ zyne Zuster aangedaan. —— De vraag is „ niet naar eenige Vergoeding; het is niet „ het punt van *Belang*, maar van *Eer*, 't „ welk zyne Majesteit doet werken. —— „ Wat my betreft, de Koning heeft my „ deeze zaak aanbevolen, en geene vreem- „ de beweegreden kan my aftrekken van „ myn pligt: maak een aanvang met zyne „ Majesteit te voldoen, en ik ben te vrede, „ alles kan hier afgedaan worden, zonder „ dat gy na *Berlyn* behoeft te gaan. Indien „ gy een Onderhoud met Mevrouw de Prin- „ sesse begeert, zal ik haar een Briefje „ schryven om haar ten uwen voordeele in „ te neemen."

XLII. BOEK. —— 1787.

Zeer begeerig toonde zich de Heer MANDRILLON tot dit Mondgesprek, maar tevens dat het onder vier oogen met haare Koninglyke Hoogheid mogt geschieden. Dit stondt de Hertog toe, en gaf hem een Heer ten geleide mede na *Nymegen*, die hem den toegang tot de Prinsesse zou bezorgen.

Dit onderhoud, 't welk wy, op het woord des Heeren MANDRILLON, moeten aanneemen, en 't geen wy nergens we- der-

MANDRILLON's onderhoud met

XLII. BOEK. —— 1787. de Prinsesse,

derfprooken vinden, is belangryk genoeg om hier plaats te krygen. Zo ras wy ons alleen bevonden, fchryft meergemelde Onderhandelaar, vroeg haare Koninglyke Hoogheid, of ik de Heer ware, die haar van *Amfterdam* over de Staatszaaken gefchreeven hadt (*)? — Dit erkend hebbende liet hy 'er op volgen, dat, indien zyn yver hem eenige uitdrukkingen hadt doen gebruiken, welke haare Koninglyke Hoogheid misbaagd hadden, hy des verfchooning verzogt ten wille van de beweegreden, die hem aandreef, geen ander doel hebbende dan het Algemeen Welzyn. —— Haare Koninglyke Hoogheid ftelde hem des volkomen gerust, en overgaande tot het Onderwerp, 't welk hem derwaards en tot dit mondgefprek gebragt hadt, betuigde de Prinfes den Heer MANDRILLON haar gevoelig leedweezen over den wederftand, dien de Staaten van *Holland* altoos gebooden hadden aan haare Voorflagen van Bevrediging; dat zy, noch haar Gemaal, ooit zouden gedoogen, dat men, in zulker voege, het Stadhouderfchap verkortte; dat de Algemeene Staaten de goede Vrienden waren van haaren Egtgenoot en Haar; en dat het grootfte gedeelte des Volks op hunne zyde was. —— Hy nam de vryheid om aan te merken, dat Staaten van *Holland*, wel verre van haaren Egtgenoot te

(*) Deeze Brief van MANDRILLON den 7 July 1787 aan de Prinfesfe gefchreeven, vindt men in zyne *Memoires* p. 11.

XLII. BOEK. 1787.

te willen berooven van diens Ampten en Voorregten, in tegendeel, door middel eener Hervorminge, over 't algemeen nuttig en noodzaaklyk, het Stadhouderschap op een veel hegter grondslag zogten te vestigen, en zodaniger wyze de Regten des Souverains, des Stadhouders, en des Volks te bepaalen, dat 'er nimmer een schadelyke schok tusschen de onderscheidene magten ontstondt; dat, indien de Heer Stadhouder, in stede van zyn Regten met een gewapenden Arm staande te houden, zyne belangen, en de geestdrift der Natie beter gekend hadt, ongetwyfeld, 'er eene vriendlyke Overeenkomst en geen Burgeroorlog, uit zou gevolgd weezen. Dat, wat de Algemeene Staaten betrof, de hoop van haare Hoogheid zeer wankel stondt: naardemaal eene kleinigheid, ten allen tyde, de balans ten voordeele der *Patriottische* Party kon doen overslaan, en voor altoos de tegenovergestelde bederven. En, wat het Volk aanbelangde, haare Hoogheid kon geene rekening maaken, dat zy 't zelve op haare zyde hadt: naardemaal het in alle Gewesten gewapend was om zyne Regten voor te staan, en het de *Gewapende Burgery* was, die waarlyk het *Volk* verbeeldde; en niet die onkundige en altoos oproerige Hoop, welke altyd alle de Partyen, welke het ten dienste stondt, onteerde; en dien men met den naam van *Gemeen* bestempelde: dat het *Volk*, in tegendeel, het dierbaarst gedeelte eener Natie zynde, daar van verdiende onderscheiden te worden.

XLII. BOEK. — 1787. Dit laatste zeggen trof haare Hoogheid en scheen haar te mishaagen: dan de Heer MANDRILLON, schoon hy begreep, dat het misschien onvoorzigtig was zodanig een taal te voeren, oordeelde dat het welzyn des Vaderlands te zeer in deeze zaak betrokken was, dan dat hy de waarheid zou agterhouden, uit vrees van te mishaagen. Hy liet 'er op volgen, dat de Gewapende Burgery gereed was de Wapenen neder te leggen, indien de Heer Stadhouder zyn Krygsvolk te rug zondt, en het *Pruisfische* Leger niet verder voortrukte.

Haar Koninglyke Hoogheid den Heer MANDRILLON aandagtig aangehoord hebbende, vroeg hem, met welke Vredesvoorslagen hy belast was? — Deeze gaf daar op te houden, dat dezelve te gemaklyker te omhelzen waren: dewyl zy te eenemaale van haare Hoogheid afhingen. Haare Hoogheid hadt slegts eenen Brief aan Staaten van *Holland* te schryven, waar in zy het sterk verlangen te kennen gaf van haaren Egtgenoot, om met Hun mede te werken aan een vasten en duurzaamen Vrede, om dus het storten van Menschenbloed te voorkomen; en dat hy haar durfde verzekeren, volgens zynen last, dat, indien haare Hoogheid, zich daar toe wilde leenen, zy ten antwoord den voldoenendsten Brief zou ontvangen, en zelfs het verzoek om in 's *Gravenhaage* te komen. — De Princes voerde hem hier op te gemoete; dat zy geene reden hadt om op de Beloften der Staaten van *Holland* te vertrouwen, die

haar

haar zo menigmaal bedroogen hadden; dat zy, ondertusschen, niets meer verlangende dan het Geluk en de Voorspoed van een Land, 't geen zy, zints zo langen tyd, voor het haare hadt aangenomen, en zich geheel gedraagen zou naar het licht en de wil van den Koning haaren Broeder, en myn Heer den Hertog.

XLII. BOEK.

1787.

Nader Onderhoud met den Hertog.

Van de trappen des Vorstlyken verblyfs afkomende vondt de Heer MANDRILLON, de Hertog daar, zeer nieuwsgierig na 't geen 'er, in dit Mondgesprek, was voorgevallen. Deeze begeerte vermeerderde de hoop des Onderhandelaars, en hy geloofde het by hem gewenschte wit beschooten te hebben. Hy verhaalde alles, deedt bovenal de laatste woorden der Prinsesse gelden, 'er byvoegende, dat hy, op zyne Eer, den Hertog kon verzekeren van de goede geneigdheid der Staaten van *Holland*, en dat, indien zyne Hoogheid hun Raadsbesluit van den achtsten van Herfstmaand, ter Beantwoording van het Tweede Vertoog des Heeren VAN THULEMEYER, wilde overweegen, hy des ten vollen overtuigd zou weezen; maar dat de Staaten, met welvoeglykheid, niet verder gaan konden; dat zy, beslooten hebbende een Gezantschap aan den Koning van *Pruissen* toe te schikken, om hem hulde te bewyzen, dit genoegzaam hunne begeerte en gevoelens uitdrukte; als mede dat hy geloofde, dat Mevrouw de Prinsesse zich niet kon onttrekken van aan de Staaten te schryven en haar voordeel te doen met derzelver goede gezindheid, om de algemeene rust te

XLII. BOEK. — 1787.

verhaasten. —— De Hertog antwoordde, „Zeer goed! Kunt gy niet zo omtrent opgeeven, wat Mevrouw de Prinsesse, ten deezen opzigte, aan de Staaten zou behooren te schryven? — Maar, myn waarde Vriend! de tyd dringt, myn Leger verspreidt zich; zie hier zelfs myne gedrukte Verklaaring, die ik aan de Steden van *Holland* gaa zenden!"

Ontwerp eens Briefs voor de Prinsesse om aan Staaten van *Holland* te schryven.

MANDRILLON vervaardigde een Ontwerp van eenen Brieve, hoedanig hy oordeelde dat Mevrouw de Prinsesse aan Staaten van *Holland* zou kunnen schryven. Dezelve luidde: „Wy zien met genoegen, uit het Besluit door U Ed. Gr. Mog. op den achtsten van September genomen, ten Antwoord op het Vertoog des Heeren VAN THULEMEYER, dat Gy, wel verre van te hebben willen in twyfel trekken onze vredelievende gevoelens, toen wy ons op den acht en twintigsten van Juny na ons *Huis in 't Bosch* begaaven, niet nalaat overtuigd te weezen, dat de beweegredenen, die ons aandreeven zeer zuiver en overeenkomstig waren met onze Pligten jegens de Republiek, als mede met de beginzelen, met welke wy altoos bezield waren. Het is mogelyk, en wy willen het gelooven, dat de Heeren Gecommitteerden te *Woerden*, kwalyk onderrigt geweest zyn van onze waare oogmerken, en in dwaaling geraakt door de misschien vergrootte gerugten van Volksbeweegingen in verscheide Steden van de Republiek; schandelyke beweegin-

„gingen, die wy zo veel te sterker afkeu- XLII.
„ren, daar ze buiten ons weeten verwekt BOEK.
„zyn, en die wy ten hoogsten wraaken. ——
„En, naademaal U Ed. Gr. Mog. ons het 1787.
„Regt laaten wedervaaren 't geen ons toe-
„komt, gevoelen wy, van dit oogenblik af
„onzen geest kragtdaadig verligt van den
„last onzer bekommernissen, op het voor-
„uitzigt der rampen van een Land, 't geen
„wy met genoegen voor ons Vaderland aan-
„genomen hebben, en 't welk wy al te op-
„regt beminnen om met een onverschillig
„oog alle de onheilen, welke hetzelve ver-
„woesten, te aanschouwen.

„Ik zal de uitdrukkingen, Ed. Gr. Mog.
„Heeren! van welke myne ziel vervuld is,
„bekorten. De tyd roept. De behou-
„denis des dierbaaren Vaderlands boven
„alles weegende, zullen wy, op nieuw, be-
„proeven, of 'er, in dit schriklyk uiter-
„sten, kragtdaadige middelen zyn, om U
„Ed. Gr. Mog. Heeren bewys te geeven
„van onze Opregtheid, van onze vuurige
„Liefde tot den Vrede, en van Menschlie-
„vendheid. Indien, derhalven, om de deer-
„lyke rampen eens Burgeroorlogs, en den
„onvermydelyken ondergang der Republiek
„af te weeren, U Ed. Gr. Mog. met Ons, wil-
„len zamenstemmen omtrent bevredigende
„middelen, die en voldoen aan de Eer der
„Republiek en aan onze eigene Kieschheid,
„denken wy dat, in de eerste plaats, on-
„vermydelyk noodig is een algemeenen
„Stilstand van Wapenen daar te stellen.
„Daarenboven belooven Wy U Ed. Gr.

„Mog.,

XLII BOEK. 1787.

„ Mog., al onzen invloed by zyne Majesteit den Koning, onzen Broeder, te zullen aanwenden, dat hy, ten spoedigsten, van het Grondgebied der Republiek te rug trekke de Troupen, die hy, onder het volstrekt Opperbevel van myn Heer den Regeerenden Hertog VAN BRUNSWYK gesteld heeft; een Prins wiens edele en edelmoedige gevoelens te algemeen bekend zyn om hier opgehaald te worden. Maar, eer men aan dit Bestand arbeide, is het noodig, dat U Ed. Gr. Mog. eenige Leden der Republiek volmagtigen om in Onderhandelinge te treeden over dit gewigtig stuk, en ons de stelligste Verzekeringen geeven, dat zy met opregtheid en kragtdaadig willen medewerken aan het heerlyk werk des Vredes, zo noodig voor het geluk onzer Medeburgeren, en des Volks voorspoed.

„ Het is in deeze edelmoedige gevoelens welke de Natie eertyds in Ons met zo veel genoegen onderscheidde, en welke Wy altoos heilig aankleefden, dat wy de eer hebben te zyn. *enz.*

Verzoekt andermaal gehoor; doch te vergeefsch.

Zodanig was de keten waar op de Prinses, naar de hoop van den Heer MANDRILLON, den inslag zou verwerken, en hy beloofde 'er zich de gezegendste uitwerkingen van. Om deeze te verhaasten liet hy, andermaal gehoor vraagen; voorneemens om eenige schaduwen aan het gegeeven Tafereel toe te voegen; haar de gevaaren voor oogen te stellen, welke, haar dreigden, indien zy voortvoer haare eischen te verdeedigen tegen

een Gewapend Volk, 't welk veel eer beslooten hadt om te komen, dan boeijen te ontvangen. Hy wilde haar het smertlyk tooneel schilderen van veele duizenden Ingezetenen in hun bloed gewenteld; van een vrugtbaar Land, 't welk men dreigde van alle kanten onder water te zetten, indien de Krygsmagt het bestondt tot in *Holland* door te dringen. Hy hoopte, eindelyk, het hart van haare Koninglyke Hoogheid te raaken, en te bepaalen tot het omhelzen van het Plan, 't welk de Hertog reeds in handen hadt; Maar, in stede van Gehoorverleening te verwerven, ontving hy een Briefje getekend, door den Heer DE STAMFORD, by 't welk haare Hoogheid hem liet weeten, dat het haar leed deedt hem niet andermaal te kunnen opwagten: dewyl zy, op dit oogenblik, de handen zeer vol hadt; doch dat, zo hy iets zeer gewigtigs aan haar te zeggen hadt, zy verzogt zulks in Geschrifte te doen.

XLII. BOEK. — 1787.

Zendt den reeds vertrokken Hertog een Brief.

De Hertog, die het gesprek met den Heer MANDRILLON zo spoedig hadt afgebrooken, en vervolgens hem zeer weinig tyds gegeeven om dit Ontwerp eens Briefs te vervaardigen, van 't welk hy, naauwlyks, door den aandrang des Boodschappers, een Afschrift voor zich zelven kon maaken, was reeds vertrokken. — Dit spoedig vertrek, gepaard met de weigering der Prinsesse, en de herhaalde onvoegelyke vraagen door verscheide Officieren ten zyne opzigte aan den Herbergier gedaan, die hem des verwittigde, als van belang voor zyne

Per-

XLII. BOEK. —— 1787. Persoonlyke veiligheid, deeden hem het besluit neemen, om zyne Reis na *Berlyn* te verhaasten. Dan hy vertrok niet zonder vóóraf, by eene Brieve, den Hertog geschreeven, dien van alles, als mede van zyn oogmerk om rechtstreeks na *Berlyn* te trekken, onderrigt te hebben. Deeze Brief, zeer ter opheldering strekkende van het overgegeevene *Ontwerp*, zal 'er by geplaatst dienen.

Inhoud van derzelven.

„ Naa 't geen ik de eer gehad heb, U „ Doorlugtige Hoogheid mede te deelen, „ blyven my geen andere wenschen uit te „ storten, dan die kunnen strekken om de „ Rust en het Geluk in den boezem dee„ zer Gewesten te herbrengen. Indien ik „ my niet verzekerd hieldt, dat uwe Hoog„ heid eenig vertrouwen stelt in myne Ver„ klaaringen, wel verre van dezelve te her„ haalen, zou ik reeds zints lang afstand „ gedaan hebben van de moeilyke taak, „ welke ik op my genomen heb, en de „ bevredigende Ontwerpen, die my bezig „ hielden van dat de Onlusten in de Repu„ bliek ten hoogsten top klommen.

„ Myn pligt, zo wel als redenen van „ voorzigtigheid, dringen my om myn ver„ trek na *Berlyn* te verhaasten: en dewyl „ ik den uitslag van het Ontwerp des Briefs, „ volgens den raad van Uwe Hoogheid, „ voor Mevrouw de Prinsesse ontworpen, „ niet kan afwagten, hoop ik dat Gy my „ Myn Heer! genoeg zult ondersteunen om „ myne hoop niet ydel te maaken. Dit Ont„ werp eens Briefs rust voornaamlyk op

„ de

„ de netelige omstandigheden der Aanhouding van de Prinsesse; ik heb getragt in zulker voege daar over te spreeken dat het de kieschheid van geen der beide Partyen kwetste. Uwe Hoogheid zal zonder twyfel aanvullen wat ik in gebreeke bleef te zeggen, en niet gedoogen, dat een middel zo eenvoudig en gemaklyk, om alles te bevredigen, een gelukkigen uitslag derve. My hier van verzekerd houdende, heb ik dit Ontwerp medegedeeld aan de voornaamste Leden der Staaten van *Holland*, en niet verzuimd 'er by te vermelden, dat ik niets gedaan heb buiten uwen raad.

XLII. BOEK. — 1787.

„ Ik bemerk, ondertusschen, dat het *Pruisfische* Leger den Marsch voortzet. Stel het, slegts eenige dagen, bid ik u, uit, en wy zullen, myn Heer, het genoegen smaaken van het heil eens geheelen Volks bewerkt te hebben. Uw roem, Myn Heer! zal benydenswaardig weezen. — Ik gaa zyne Majesteit den Koning van *Pruissen* onderrigten van dit Bevredigingsplan; ik zal zyne toestemming verwerven, door de hulde aller myner Medeburgeren voor zyne voeten neder te werpen: zyne goedheid zal het overige verrigten. Ik zal zyne Majesteit verzekeren, dat de Republiek hem plegtige Afgevaardigden zal zenden om te bevestigen deeze gevoelens van Vrede en Eensgezindheid, die voor altoos bestaan zullen tusschen zyne Majesteit en de *Vereenigde Gewesten*.

„ Schort

XLII.] BOEK. — 1787. „Schort op, ſchort op, Myn Heer! „uw optocht, en de Hemel zal uwe Mensch- „liefde zegenen! dit is myne hoop (*)."

Het *Pruisſisch* Krygsvolk rukt voort. Verre van voldoening aan deeze hoop te ſchenken was de loop der zaake. Terwyl MANDRILLON, daar mede vervuld; doch niet zonder inmengzel van welgegronde vreeze, den weg na *Berlyn* opſloeg, rukten de *Pruisſiſche* Benden voort, en de Verklaaring des Hertogs aan de Inwoonders van *Holland*, reeds eenigen tyd geleden opgeſteld (†), en den Heer MANDRILLON by het afſcheidneemen overgeleeverd, ging BRUNSWYKS Intreede in dat Gewest vooruit. Dezelve was woordlyk van deezen merkwaardigen en ontzettenden inhoud.

Verklaaring des Hertogs aan de Ingezetenen van *Holland*. „Zyne Majeſteit, de Koning van *Pruisſen* my gelast hebbende, om met een „Corps Troepen van zyne Majeſteit de Provincie *Holland* in te trekken, heb ik de „Inwoonders van die Provincie vóóraf willen onderrigten van de beweegredenen „van deezen Monarch, van de Bevelen van „den Koning, en van myne Intentien.

„Het is bekend en daarenboven duidelyk „genoeg bevestigd, door de Geſchriften „te

(*) MANDRILLON *Mem. pour ſervir a l'Hiſtoire de la Revolution des Prov. Unies* en 1787 p. 24—43.

(†) Volgens PFAU, bl. 17. hadt men aan deeze Verklaaring gearbeid, ten tyde, dat in het *Kleefſche* de Troepen aankwamen en men toebereidzels tot den marsch maakte. De Heer MANDRILLON ſchryft dat dezelve te *Berlyn* opgeſteld en gedrukt is. *Mem.* p. 44.

„ te *Nymegen* openbaar gemaakt (*), dat „ haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe „ de Prinsesse van *Oranje* en *Nassau*, den „ acht en twintigsten Juny eene Reis heb„ bende ondernomen na den *Haag* en „ na het *Huis in 't Bosch*, met het heilzaam „ oogmerk om, zo veel mogelyk, mede te „ werken tot de Herstelling van de zo on„ gelukkig en zo lang verbrookene Veree„ niging van de Republiek der Vereenigde „ Staaten, in die Reis, agter *Schoonhoven*, „ op het Territoir van de Provincie *Hol„ land* aangehouden is door gewapende Lie„ den, ten bevele staande van de Staaten „ deezer Provincie, waar door zy gebragt „ werd tot eene Plaats genaamd de *Goejan„ verwelle-Sluis*, en daar bewaard als een „ Gevangene, door Schildwagten geplaatst „ aan alle Deuren, en een Officier met een „ blooten Degen in haare Kamer. — Dat „ de Commissie van de Staaten van *Hol„ land*, welke te *Woerden* resideert, by „ haare Koninglyke Hoogheid gekomen zyn„ de, Hoogstdezelve verboden heeft ver„ der na den *Haage* voort te gaan, onder „ voorwendsel van strikte Orders van Staa„ ten van *Holland*, aan welken zy geschree„ ven hadden om nadere Beveelen in te nee„ men.—

XLII. BOEK. — 1787.

(*) Dit staat op de *Verzameling van Stukken*, waar van wy ons, het Aanhouden der Prinsesse ver haalende, zie onze *Vaderl. Hist.* hier boven bl. 10. mede bediend hebben. Het zal geene overtollige aanduiding zyn, wanneer wy den Leezer, by deeze *Verklaaring des Hertogs*, te rug wyzen op ons *Verbaal* ter aangehaalde plaatze.

XLII. BOEK. 1787. „ men. — Dat de plegtige Verklaaring „ van haare Koninglyke Hoogheid, dat zy „ deeze Reis tot geen ander einde voorneemens was te doen, dan met de zuiverste „ Oogmerken, om tot het Welzyn van „ het Vaderland mede te werken, door een „ regtvaardig en billyk Vergelyk te helpen „ treffen, noch gehoord, noch aangenomen „ is geworden. — Dat de Commissie veel „ eer haare Koninglyke Hoogheid noodzaakte om na *Schoonhoven* te rug te keeren, om daar de Resolutie van Staaten „ van *Holland* af te wagten op den Brief, „ welken haare Koninglyke Hoogheid van „ die plaats geschreeven hadt aan den Raadpensionaris der Provincie. — Dat, ingevolge van dit geval, naa te vergeefsch „ den ganschen dag, van den negen en twintigsten, antwoord gewagt te hebben, haare „ Koninglyke Hoogheid geen andere Party „ kon kiezen dan den dertigsten na *Nymegen* te rug te keeren, en dat haare Koninglyke Hoogheid niet anders dan by het „ overvaaren van de *Lek* antwoord kreeg; „ dat, door eene *voorgegeevene* Meerderheid „ van Stemmen, tegen die van de Ridderschap en een gedeelte der Steden, men „ het Gedrag der Gecommitteerden van „ *Woerden* hadt goedgekeurd, en de Missive van haare Koninglyke Hoogheid in „ handen van de Commissie gesteld, om daar „ verder over te delibereeren.

„ Een iegelyk, die volkomen onzydig is, „ moet bekennen, dat zo een Gedrag ten „ hoogsten onregtvaardig en onbillyk is;

„ de-

„ dewyl in een Land, *dat vry* wil genaamd XLII. BOEK.
„ worden, niemand, en veel minder eene
„ kleine Meerderheid van Staatsleden, het
„ regt kon hebben om te verbieden aan eene 1787.
„ Koninglyke Vorstin, Zuster van een
„ Groot Koning, Gemalinne van den Prins
„ Erfstadhouder der Provincie, en zynde hy
„ zelve een Lid van de Souverainiteit, van
„ vry te reizen in die Provincie, en zich
„ te begeeven na de Plaats van haare Con-
„ stitutioneele Residentie; vooral naa dat
„ haare Koninglyke Hoogheid plegtiglyk ge-
„ declareerd hadt niet dan de zuiverste Oog-
„ merken tot het algemeene Heil te heb-
„ ben, en daar door alle agterdogt van het
„ tegendeel moest verdryven.

„ Dit Gedrag, zo onregtvaardig in zich
„ zelven, wordt beledigend, en zelfs allerhoo-
„ nendst, door de Omstandigheden, niet
„ alleen voor haare Koninglyke Hoogheid
„ Mevrouwe de Prinsesse, en Hoogstder-
„ zelver Doorlugtigen Gemaal; maar ook
„ voor den Koning, haaren Broeder, daar
„ deeze zo waardige Vorstinne, die door
„ haare Deugden, en groote Hoedanighe-
„ den, zich de Goedkeuring en algemeene
„ Hoogagting en Eerbied van het verstan-
„ digste gedeelte der *Hollandsche* Natie hadt
„ weeten te verkrygen, door geringe Ge-
„ committeerden, en hunne *Suppoosten*, als
„ eene Gevangene, en op eene zeer hoo-
„ nende en weinig pasfende wyze behan-
„ deld wordt.

„ Deeze *zogenaamde* Meerderheid der
„ Staaten, van *Holland*, die zodanig niet

XLII. BOEK. 1787.

„ is dan door eene bekende Usurpatie, „ maakt zich verantwoordelyk voor gemel- „ de onregtvaardige en beledigende Gedraa- „ gingen, door dezelve goed te keuren, en „ openlyk te bekragtigen tegen de Stemmen „ van een geheel Corps van eene aanzien- „ lyke Ridderschap, en van een groot ge- „ deelte der Steden, als ook tegen het Ad- „ vys en de herhaalde en dringende Raad- „ geeving van hun Hoog Mogenden de „ Staaten Generaal der Vereenigde Provin- „ cien; naderhand bevestigd en vernieuwd „ door de Provincien in 't byzonder, ver- „ klaarende, dat zy alles lieten voor Reke- „ ning en Verantwoording van de Meer- „ derheid der Staaten van *Holland*.

„ Zyne Majesteit de Koning, niet kun- „ nende onverschillig zyn omtrent een zo „ verregaanden Hoon, met voorbedagten „ raade zyne dierbaare Vrouwe Zuster aan- „ gedaan, en welk dus op zyn eigen Per- „ soon te rug stuit, heeft zich zyn Maje- „ steit terstond vervoegd, zo by de Staa- „ ten van *Holland* als by de Staaten Gene- „ raal, door Memorien, welke zyn Minis- „ ter, de Heer VAN THULEMEYER, aan de- „ zelve heeft overhandigd, om eene spoe- „ dige en openbaare Satisfactie over deeze „ Injurie, en de Straffe, voor die geenen, „ die daar van oorzaak waren, te vor- „ deren.

„ Schoon de Staaten Generaal aan de „ Staaten van *Holland* op het sterkst geraa- „ den hadden, om de geëischte Satisfactie „ te geeven, hebben de laatstgemelden eg-

„ ter

„ ter kunnen goedvinden, dezelve te eene- XLII.
„ maal van de hand te wyzen, door een Boek.
„ Antwoord, zo overyld als hoog, en vol
„ uitvlugten, waar in zy, om het Gedrag 1787.
„ van hunne Gecommitteerden, door ydele
„ voorgeevingen te verschoonen, zich hoofd-
„ zaaklyk daar aan houden om de Preroga-
„ tiven van Staaten van *Holland*, als Sou-
„ verain, te doen gelden; en het Gevaar,
„ waar aan de Souverain in die Provincie
„ zou blootgesteld zyn geweest, door die
„ Reize van Mevrouw de Prinses; daar
„ haare Koninlnglyke Hoogheid hun alle
„ verzekering, omtrent dit Gevaar gegee-
„ ven hadt, door de duidelyke Verklaarin-
„ gen van haare Koninglyke Hoogheid;
„ behalven dat zy zelven, alle mogelyke
„ Middelen hadden, om zich voor dit Ge-
„ vaar; zo het plaats mogt hebben, te
„ dekken.

„ Zyne Majesteit zich niet kunnende ver-
„ genoegen met een zo weinig voldoenend
„ Antwoord, heeft egter nog wel den weg van
„ Gematigdheid willen kiezen, en nog eens
„ eene Satisfactie, evenredig aan de groot-
„ heid der Belediging, willen vraagen, door
„ de Memorien, welke de Heer van Thu-
„ lemeyer, op nieuw, den zesden van Au-
„ gustus, zo aan de Staaten van *Holland*
„ als aan de Staaten Generaal, heeft over-
„ gegeeven; en in dewelke men aan de eer-
„ sten, door incontestabele Feiten bewee-
„ zen heeft de weezenlykheid der Persoo-
„ neele Beledigingen aan Mevrouw de Prin-
„ sesse gedaan; en de niet weezenlykheid

 „ van

XLII. BOEK. — 1787.

„ van het Gevaar, dat men voorgaf uit
„ de bewuste Reize te kunnen ontstaan;
„ en de Onvoegelykheid van telkens de
„ Regten van den Souverein aan te haalen
„ tegen een voornaam Lid van dezelfde
„ Souverainiteit, en tegen eene vreemde
„ Mogenheid, voor welke de Souverainiteit
„ der Vereenigde Provincien niet wordt
„ gerepresenteerd dan door de Staaten Ge-
„ neraal.

„ Het is dan zedert den zesden van
„ Augustus dat de Koning te vergeefsch
„ een Antwoord van de Staaten van *Hol-
„ land* heeft verwagt. Zyne Maje-
„ steit kan zich ook geen Antwoord, dat
„ eenigzins voldoenend zou zyn, beloo-
„ ven: wanneer men ziet en van alle kanten
„ hoort, dat de zogenaamde Meerderheid
„ van die zelfde Staaten niet bezig is, dan
„ om Middelen uit te vinden, om, onder
„ ydele voorwendzels de geëischte Satisfac-
„ tie, te eludeeren, en niet werkt, dan
„ aan de Suspensie van den Stadhouder in
„ zyn Erflyke Charges; hem daagelyks
„ door alle lasterlyke Schriften te injuriee-
„ ren; de oude Magistraaten door illegale
„ en ongehoorde Violentien af te zetten;
„ en om in 't geheel alles te doen wat mo-
„ gelyk is tot de Verkleining en geheele
„ Vernietiging van het Erfstadhouderschap
„ van het Doorlugtig Huis van *Nassau*,
„ het welk door zyn bloed den geheelen
„ grond van *Neerlands* Republiek gelegd
„ heeft.

„ Zyne Majesteit heeft de vaste Resolu-
„ tie

„ tie genomen om zelfs te neemen en zich XLII.
„ te bezorgen de Satisfactie welke zyne BOEK.
„ Majesteit niet meer dorst hoopen van ——
„ door middel van Representatien te ver- 1787.
„ krygen. —— Zyne Majesteit heeft My,
„ ten dien einde gelast, met een Corps
„ Troepen, over welke zyne Majesteit My,
„ het Oppergebied heeft opgedraagen, in
„ de Provincie van *Holland* in te ruk-
„ ken.

„ En, dewyl deeze Troepen genoodzaakt zullen zyn om door eenige Provincien, die tot het Corps van de Republiek behooren, maar die geen deel neemen in het beledigend Gedrag van Staaten van *Holland*, door te trekken, verzekeren wy by deezen de Inwoonders van die Provincien, dat de Koninglyke Troepen hun niet het minste kwaad zullen doen, en slegts den vryen Doortocht over hun Territoir verlangen. Daarom worden gemelde Inwoonders verzogt zich niet tegen den Marsch der Troepen aan te kanten; maar veel eer aan hun alle vriendlyke hulpe en bystand, die zy mogen noodig hebben, te verleenen.

„ Wat de Inwoonders van de Provincie van *Holland* en andere Provincien, die de Party van de zogenaamde Meerderheid der Staaten dier Provincie aanhangen, betreft dewyl men weet, dat het grootste en verstandigste gedeelte van de *Hollandsche* Natie wel geintentioneerd is voor het *Oude Patriottische* en *Constitutioneele Systhema*, en dat het alleen door Ge-

XLII. BOEK. 1787.

„ weld en Overmagt is dat dat gedeelte is „ overgehaald geworden, om het *Systhema* „ van eene *Oproerige Party* te volgen, zo „ verzekert men plegtig, van wegen en uit „ Naam van zyne Majesteit den Koning van „ *Pruissen*, dat deeze Stap geenzins is om „ aan de Constitutie, Vryheid en Welzyn „ van de Republiek en der Provintien, die „ dezelve uitmaaken, eenig nadeel toe te „ brengen; maar alleen om die Satisfactie „ te neemen, die zy aan den Koning, en aan „ Mevrouw de Prinsesse van *Oranje* zyne „ Zuster, verschuldigd zyn; en om den „ hooggaanden Hoon, hunne Persoonen „ aangedaan te wreeken. Dat, derhalven, „ de Koninglyke Troepen, overal die goe- „ de en exacte Discipline zullen observee- „ ren, die hun altyd gekenschetst heeft; „ dat zy geen kwaad zullen doen aan de „ Inwoonders van het Platteland, die zich „ zullen stil houden, en zich niet zullen „ kanten tegen den Marsch, noch aan die „ Steden, die goedwillig de Poorten zullen „ openen, dat men die alle met alle vereisch- „ te Zagtmoedigheid en Gematigdheid be- „ handelen zal, en dat het alleen tegen die zal „ weezen, dewelken zich tegen de Troe- „ pen van zyne Majesteit zouden willen „ verzetten, dat men het Geweld gebrui- „ ken zal om hunnen Tegenstand en boozen „ Wil te verwinnen.

„ Het is, door alle deeze redenen, dat „ Ondergeschreevene Generaal Comman- „ dant en Chef van het Corps Troepen „ van zyne *Pruissische* Majesteit tot deeze

„ Tocht

„ Tocht geschikt, de bovengemelde Verzekeringen herhaalt aan alle de Inwooners van de Provincie van *Holland* en andere Provincien. —— Ik eisch van hun en vermaan hun op het sterkst en best, van zich niet aan te kanten tegen den Marsch en Tochten der Troepen, die ik gebiede; maar hun veel eer te verleenen een vryen Ingang, Goedwilligheid en alle Hulp en Bystand, die de Omstandigheden vereischen."

XLII. BOEK. —— 1787.

Welk eene aandoening de verleende Hulpe zyner *Pruisische* Majesteit by de Prinsesse scheen te verwekken, en hoe zy zich uitliet over deezen ingeslaagen weg om haar Voldoening te verschaffen, blykt ten vollen uit haar schryven aan den Hertog, toen hy op 't punt stondt, om, volgens de gemelde Verklaaring, den Stap op *Hollandsch* Grondgebied te doen; waarom wy 't zelve hier laaten volgen.

Brief van haare Hoogh. toen den Hertog in *Holland* zou rukken.

„ Op het oogenblik dat Uwe Hoogheid zich aan het hoofd van een Corps Troepen, over 't welk de Koning myn Broeder U het Bevel toevertrouwd heeft, na de Provincie van *Holland* staat te begeeven, zy het My geoorlofd Uwer Hoogheid nogmaals de Belangen dier Natie aan te bevelen, die my zo dierbaar is, en tot wier Voorspoed ik My altoos eene Eer rekene, zo veel doenlyk toe te brengen.

„ Ik heb niet kunnen voorzien, dat een zo eenvoudige stap, als na den *Haag* te willen gaan, zo gewigtige ge-

XLII. BOEK. —— 1787.

„ volgen zou kunnen hebben, en die, naar „ den schyn, zo weinig overeenkomen met „ de heilzaame oogmerken, welke My tot „ die Reis bewoogen hebben. —— Wel is „ waar, Ik verwagtte groote hinderpaalen „ in myn voorneemen om de Rust en Vre- „ de te herstellen; dan het eenig beletzel, „ daar Ik, als niet waarschynlyk zynde, „ ook niet op voorbereid was, heeft My, „ door den voortgang myner Reis geweld- „ daadig te stuiten, ongelukkiglyk geheel „ buiten staat gesteld aan myn oogmerk te „ voldoen; doch, zo de ongehoorde Han- „ delwyze tegen my in *Holland* gehouden, „ eene Handelwyze, waar van de indruk „ op myne ziel alleenlyk door de innige „ overtuiging van dezelve niet verdiend „ te hebben, verzagt is geworden. — zo „ die Handelwyze, zeg ik, alle de Ho- „ ven, ja ieder braaf en redelyk Mensch, „ verontwaardigd heeft, wat zal men van „ die geenen denken, welken thans de „ Meerderheid in de Vergadering van *Hol- „ land* uitmaaken, als men zien zal, hoe „ zy de Belangen van het Vaderland mis- „ kennen, dezelve aan kleine bedoelingen „ van Eigenbaat opofferen, en den Ko- „ ning noodzaaken eenen Satisfactie te nee- „ men, die men aan zyne Vriendlyke Ver- „ maaningen weigert.

„ De Verklaaring des Konings, dat zyne „ Majesteit den Hoon aanmerkt als Hem „ zelven aangedaan, heeft myn Hart met „ Dankbaarheid doordrongen; maar, naa „ de Antwoorden, welke men daar op

„ dorst

„ dorst geeven, en de Onregtvaardighe-
„ den; welke deeze Pretense Meerder-
„ heid onophoudelyk beging, zou die
„ zelfde Verklaaring My in de uiterste
„ Ongerustheid gebragt hebben voor een
„ Land, dat Ik, zedert twintig jaaren, als
„ myn Vaderland beschouwd, en wiens Be-
„ langen onafscheidlyk aan die van myn
„ Huis verknogt zyn, ware Ik niet opge-
„ beurd geworden door de Verklaaringen
„ van hun Hoog Mogenden, van de voor-
„ naamste Leden der Vergadering van *Hol-*
„ *land*, en het grootste gedeelte der Na-
„ tie, als mede door de grootmoedige
„ Denkwyze, die zyne Majesteit kentekent.

„ De Koning kon My geen sterker be-
„ wys van die Grootmoedigheid geeven,
„ dan door Uwe Hoogheid, met de Uit-
„ voering zyner Bevelen te gelasten; en
„ de Gevoelens, die uwe Hoogheid my te
„ kennen heeft gegeeven, en die uit het
„ *Manifest* en de *Declaratie* aan de In-
„ woonders van *Holland* blyken, laaten
„ My geen oogenblik aan de Wysheid en
„ Billykheid Uwer Bedoelingen twyfe-
„ len. — Vergeef my egter, Myn Heer!
„ dat ik niet te min Uwe Hoogheids Goe-
„ dertierenheid voor de misleide en door
„ drift vervoerde Ingezetenen inroep, en
„ dat Ik Uwe Hoogheid verzeker, de ver-
„ zagting van hun Lot, en de Bescherming
„ aller goede Ingezetenen, als eene by-
„ zondere Gunst voor Myzelve te willen
„ aanmerken.

„ Ik agt het tevens mynen Pligt, by dee-

„ ze

XLII. BOEK. 1787.

„ ze gelegenheid plegtiglyk aan Uwe Hoog„ heid te verklaaren, dat ik, volstrekt over„ eenkomstig aan de gemaatigde Beginzels „ van den Prins, nu wederom in een nader „ Declaratoir ontwikkeld, nooit de Omstan„ digheden, hoe voordeelig ook, te baat „ zal neemen, om aan myn Huis eenig uitge„ strekter Gezag te bezorgen, dan de Consti„ tutie en waare Vryheid deezer Landen aan „ hetzelve toekennen; en, wat My in 't „ byzonder aangaat, hoe gereed ook om al„ tyd mynen vlyt aan te wenden, ter bevor„ dering van de Belangen des Vaderlands en „ der Mynen, zonder eenige moeite of on„ aangenaamheid te ontzien, egter staa Ik „ na geenen invloed, noch verlang eenigen „ anderen, dan die, ik aan de welverdien„ de Vriendschap en Agting mogt verschul„ digd zyn (*)."

Verklaaring van zyn Hoogheid.

De nadere Verklaaring des Stadhouders, van welke Mevrouw de Prinsesse, in opgemelden Brieve, den vyftienden van Herfstmaand uit *Amersfoort* geschreeven, verdient om de gelykfoortigheid, en het aanbelang, in dit Tydsgewrichte, hier plaats te vinden, en, schoon deeze oorspronglyke Stukken vry lang vallen, zal derzelver geheele mededeeling de Geschiedenis de getrouwste taal van het gebeurde doen spreeken. „ Toen „ wy," dus luidt 's Prinsen Verklaaring, welke eenige dagen, naa de Uitvaardiging in *Holland* bekend werdt, „ toen Wy

„ Ons

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4585—4595.

„Ons noch voor weinige Maanden, door XLIII.
„den jammerlyken toestand van het dierbaar BOEK.
„Vaderland gedrongen vonden, om, by ——
„Ons Declaratoir van den zes en twintig- 1787.
„sten Mey laatstleden (*), de Heeren Staa-
„ten Generaal, zo wel als de Heeren Staa-
„ten der byzondere Gewesten, alle Colle-
„gien van Staatsbewind of Justitie, en der-
„zelver byzondere Leden, 'mitsgaders de
„goede Burgeryen, en verdere In- en Op-
„gezetenen deezer Landen, openlyk en
„plegtig uit te noodigen, om met Ons,
„elk naar zyne betrekkinge, op het yve-
„rigst, ter redding van 't zelve mede te
„werken —— toen vleiden Wy Ons, dat
„het verklaaren van onze Bereidvaardigheid
„daar toe, en het plegtig verzekeren van
„de zuiverheid onzer Inzigten, en Bedoe-
„lingen ons niet slegts van de algemeene
„goedkeuring en bystand, maar daar door
„van het volkomen gelukken van onze poo-
„gingen verzekeren zoude.

„Dan, hoe zeer de Handelingen en Be-
„sluiten der Staaten van het meerderdeel
„der Provincien, der Vergaderinge van
„Hun Hoog Mog., van den Raad van
„Staaten, en van andere Hooge Collegien,
„gelyk ook de eenstemmige Verzoekschrif-
„ten van het grootste en beste gedeelte der
„Natie, by den Souverain, tot Ons byzon-
„der genoegen, aan deeze onze Verwagting
„volkomen beantwoord hebben; hebben
„Wy

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl 206, waar men het Verhaal van het voorgevallene, met deeze Opgave van zyne Hoogheid ter vergelyking kan aanpryzen.

XLII. BOEK. 1787. „ Wy egter, tot onze grievendste smerte, „ moeten ondervinden, dat, in 't byzonder, „ by de tegenwoordige Meerderheid der „ Staatsvergadering van *Holland*, zodanige „ Maatregelen gevolgd en doorgezet zyn, „ waar door het Geweld van eenige Gewapende Ingezetenen zich hoe langer hoe „ meer boven het Gezag der Wetten verheft, met geheele Legerbenden van de „ eene Stad na de andere trekt (*), de „ Regeeringen, naar eigen willekeur, doet „ verzetten, en daar door, met verkragting „ van de heilige Previlegien, Octroijen en „ Vryheden, zodanige Lieden in de Stedelyke Regeeringen, en ter Staatsvergaderinge indringt, die niet anders beoogen, dan eene geheele Omkeering der „ Gevestigde Constitutie, en, ten dien einde, niet slegts onze wettige Regten, door „ veelerlei Verkortingen, en Suspensien, „ dagelyks, op de tergendste wyze, en onder „ de hoonendste voorwendzels, meer en „ meer verkorten; maar ook, zo omtrent „ het Regt van Territoir, als omtrent de „ Armée en Marine der Generaliteit, zich „ de wederregtlykste en gewelddaadigste „ stappen veroorlooven, tegen de Hooge „ Bondgenooten der Unie in 't gemeen, en „ tegen de meesten derzelven in 't byzonder; terwyl zy, daarenboven, voortgaan „ om, in verscheide der Vereenigde Provin- „ ci-

(*) Dit slaat op de Bedryven van het Vliegend Legertje zo in *Zuid-* als in *Noord-Holland*, waar van wy de Beschryving hebben uitgesteld tot wy aan het meer plaatslyk Verhaal gekomen zyn.

„ cien, zo wel als in die van *Holland* zel- XLII.
„ ve, het vuur van eenen rampzaaligen BOEK.
„ Burgerkryg, 't zy openlyk, 't zy bedekt-
„ lyk, te ontsteeken of te voeden; ten ein- 1787.
„ de langs dien weg ook aldaar de Regee-
„ ringen verdeeld of veranderd, en zich
„ zelven, door de Wapenen hunner Afhan-
„ gelingen, meester te zien van de gehee-
„ le Unie.

„ Wy oordeelen het ook alleen aan eene
„ halstarrige volharding in dat opzet te
„ moeten toeschryven, dat men zelfs haare
„ Koninglyke Hoogheid, onze dierbaare
„ Gemalinne, den acht en twintigsten Juny
„ laatstleden, den Doortocht belet heeft, en
„ dat men als nog den Toegang in de Pro-
„ vincie van *Holland* voor Hoogstdezelve
„ tragt geslooten te houden, *tot dat de*
„ *Rust*, gelyk men zich heeft willen uit-
„ drukken, *verzekerd zal kunnen zyn:* op
„ dat naamlyk die Vorstinne haare vredelie-
„ vende poogingen niet moge zien geluk-
„ ken, vóór en aleer die Omkeering van
„ Regeering en Constitutie geweldaadig
„ doorgedreeven en bevestigd zy, welke de
„ Hoofden der *Cabale* en hunne Medestan-
„ ders, door den Gewapenden Arm van ee-
„ nige misleide en gehuurde Ingezetenen,
„ of van vermomde Vreemdelingen, aan de
„ verdrukte Natie tragten op te dringen.

„ Deeze openlyke Hoon ondertusschen
„ aan Hoogstgemelde Onze Gemalinne aan-
„ gedaan, en de onverzettelyke Styfhoof-
„ digheid van deswegen aan zyne Maje-
„ steit den Koning van *Pruissen*, Hoogst-

„ der-

XLII. BOEK. — 1787.

„ derzelver Broeder, niettegenstaande de
„ nadruklyke Vertoogen van verre de mees-
„ te Bondgenooten, de gevorderde Satisfac-
„ tie te weigeren, heeft dien Monarch ge-
„ drongen, om de tegenwoordige Meerder-
„ heid der Staatsvergadering van *Holland*
„ met de Wapenen te dwingen, tot het
„ geen de wettige Regenten dier Provincie
„ zekerlyk nimmer zouden hebben doen ver-
„ langen: en Wy zien, aan de eene zyde,
„ met innerlyke smerte en droefheid, ons
„ lieve Vaderland aan alle de Onheilen van
„ eenen Oorlog, en onze meeste en beste
„ Medeburgeren aan jammeren en rampen
„ blootgesteld, welke nimmer door hun
„ verdiend; maar alleenlyk veroorzaakt en
„ berokkend zyn door de geweldige Maat-
„ regelen van hunne Gewapende Overheer-
„ schers; terwyl Wy aan den anderen
„ kant, deels door dat zelfde Geweld van
„ Wapenen, deels door de ontelbaare me-
„ nigte van Smaadheden en onwettige ver-
„ kortingen onzer Regten, zedert lange,
„ noch Vermogen, noch genoegzaame In-
„ vloed overig hebben, om de veelvuldige
„ Inbreuken op de Constitutie te weeren,
„ de wettige Regeering te herstellen, of by
„ de vereischte Vryheid van Deliberatien te
„ handhaaven, en daar door de Provincie
„ van *Holland* weder onder het vry bestuur
„ van den Wettigen Souverain te brengen,
„ zonder het welk Wy ons niet alleen bui-
„ ten staat gesteld zien, om te voldoen aan
„ onze heiligste verpligting tot handhaving
„ van de Justitie, en van de Regten en

„ Vry-

„ Vryheden van elke Burger en Ingezeten; XLII.
„ maar zonder het welk ook geen hoop BOEK
„ overblyft om de dreigende onheilen van
„ eenen Oorlog, als nog door gepaste mid- 1787.
„ delen af te wenden.

„ By de bitterheid van alle deeze weder-
„ waardigheden treft Ons niets grievender
„ dan dat Wy het geheele Bederf zouden
„ moeten zien naderen van eene Natie, aan
„ welke Wy door de heiligste en tederste
„ betrekkingen verknogt zyn, en met wel-
„ ker Vryheid en Welvaard Wy den Roem
„ en voorspoed van Ons en Ons Huis onaf-
„ scheidbaar verbonden agten.

„ En het is daarom dat Wy, als nog, en
„ andermaal, alle Overheden, Burgers en In-
„ gezetenen van *Holland* en *Westfriesland*,
„ zo in de Steden als ten Plattenlande, op
„ het nadruklykst willen aangemaand en op-
„ geroepen hebben, gelyk Wy alle dezelve
„ aanmaanen en oproepen by deezen, om,
„ in den dringendsten nood, waar in gemel-
„ de Provincie zich thans gebragt ziet, elk
„ naar zyn stand en betrekkinge, tot red-
„ ding en verlossing derzelve te willen me-
„ dewerken. —— In 't byzonder waarschu-
„ wen Wy het verdwaalde gedeelte des
„ Volks, en smeeken 't zelve, ten overvloe-
„ de, by hunnen plegtig gezwooren Bur-
„ gereed, by het Leeven en de Welvaard
„ van hunne Vrouwen en Kinderen, en by
„ alles wat hun verder dierbaar zyn kan,
„ om eindelyk eens, ter goeder trouwe, te
„ rug te koomen van hunne dwaalingen, en
„ alle roeklooze zugt tot Nieuwigheden,

XLII. BOEK. 1787.

„ benevens alle daar toe ingerichtte Wapening, en om, in tegendeel, alle wettige „ poogingen te helpen ondersteunen, welke „ aangewend worden, ter herstellinge van de „ Oude en gevestigde Constitutie deezer Provincie, en ter Vernietiging en Intrekking „ van alle Aantygingen en Verongelykingen, „ met welke men onze Eer beledigd, en onze „ Regten verkort heeft.

„ Gelyk Wy, van onze zyde, geene „ zwaarigheid maaken om openlyk en op 't „ plegtigst te herhaalen, 't geen Wy reeds, „ by ons voorgemelde Declaratoir, nadruk- „ lyk en duidelyk verklaard hebben, dat „ Wy geene andere noch meerdere Magt begeeren, dan die ons, uit kragte uwer „ Commissien, ontegenzeggelyke Staatsbesluiten, en deugdlyke Posseslie, wettig „ competeert; en dat Wy, daarenboven, „ geen ander voorneemen hebben, dan om „ dezelve eeniglyk te gebruiken, ter handhaaving van Godsdienst en Vryheid, ter „ bevordering van alle billyke Verlangen des „ Volks, benevens deszelfs wettigen Invloed op de Stedelyke en algemeene belangen, en in 't byzonder, ook ter ver- „ schooning en bescherming zelfs, van alle „ die misleide Ingezetenen, die in tyds nog, „ en van nu af aan, zullen te rug keeren van „ zodanig misdaadig Gedrag, als waar toe „ zy, geduurende de tegenwoordige Beroerten, door de Hoofden der Cabale, of „ door de hitte der Partyschappen, mogten „ zyn vervoerd geworden: terwyl het Ons „ niet dan hard en smertlyk zou vallen, naa

„ al-

„ alle de rampen van Ons Vaderland en „ Huis, één eenigen onzer Medeburgeren, „ wegens onverzettelyke Halſtarrigheid, te- „ gen alle zagter middelen, onderworpen te „ moeten laaten aan de ſtrengheid der Wet- „ ten (*).”

XLII. BOEK. 1787.

On- en Ligtgeloovigheid der Patriotten.

By het vast naderen der *Pruiſiſche* Krygsbenden beheerschte Ongeloovigheid aan den eenen, en Ligtgeloovigheid aan den anderen kant, de *Patriotten* in *Holland* zodanigerwyze dat men 'er bezwaarlyk een voorbeeld, daar mede gelyk ſtaande, in de Geſchiedenisſen zal aantreffen. Men trok de komst der *Pruisſen* niet alleen in twyfel, maar lochende dezelve in 't aangezigt van Perſoonen, die verklaarden, deeze Krygsmagt, op reis ontmoet en in aantocht gezien te hebben. Zy die des verzekering, als ooggetuigen, gaven, hoe zeer anders bekend voor *Patriotten*, konden verdenkingen en hoonende verwyten niet ontgaan. Van den anderen kant blies men elkander de ooren vol van *Franſche* Hulpe, als niet ſlegts in aantocht, maar daadlyk op 's Lands bodem, en vondt zulks, gereed geloof by eene vooringenomene menigte. De Dagpapieren van die dagen kunnen nog tot voldingende bewyzen ſtrekken hoe men, zo van de *Pruisſen* als van de *Franſchen* dagt en ſprak (†).

Dat

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4528.

(†) De Schryver der *Nederl. Jaarb.* heeft de moeite genomen om veele dier Brokken uit te ſchryven, Zie onder andere 1787 bl. 4542—4547. 4554—4556.

XLII. BOEK. 1787. Vreemde gerustheid veeler Staatsleden van *Holland*.

Dat het gros der *Patriotten* eene zo verregaande Verblinding beving; dat het zich door voorpraaten liet diets maaken, dat men alles, wat wegens de *Pruissen* verspreid werd, voor harssenschimmen, en wat men ten aanziene van *Frankryk* verzekerde, voor welgegronde waarheid te houden hadt, laat zich nog eenigzins begrypen; dan volstrekt onbegrypelyk blyft het ons, hoe Staatsbestuurders, in deezen gantschen toedragt van zaaken, onkundig konden weezen van het lot, 't welk hunne Party onmiddelyk dreigend over 't hoofd hing. — Misschien is 'er veel waarheids in 't geen de Heer CAPELLE TOT DE MARSCH schryft: „ Inmiddels hieldt men zich, als „ naar gewoonte, ter Staatsvergadering van „ *Holland* bezig met *delibereeren*; terwyl „ het personeel gevaar, en voor al de toe„ neemende vrees voor hetzelve, waar„ over men het Cabinet van *Versailles* met „ ruim zo veel nadruks onderhieldt, dan „ over de weezenlyke belangen van de al„ gemeene zaak, in de menigvuldige Secre„ te Besognes, niet werdt vergeeten (*)."

Gerustltellende Berigten der Commissie te *Woerden*, wegens de Inundatien.

Nog zeer gerustftellend was het schryven van het Defensiewezen te *Woerden*, op den veertienden van Herfstmaand, aan hun Ed. Gr. Mog. Zy gaven berigt, dat, door middel der doorgraaving van den *Lekkendyk*, by het Land van *Hagestein*, boven *Vianen*, dat gedeelte van *Holland* geheel onder water gezet, en die Doorsnyding met eene genoegza-

(*) *Mem.* bl. 99.

zame Battery gedekt was; dat mede, door het afdammen van de Rivier de *Linge*, de Stad *Gornichem* eerlang eene behoorelyke Inundatie tot dekking zou hebben; dat de Inundatien by *Naarden*, en aan de Oostzyde van de *Vecht*, door middel van die Rivier, desgelyks, binnen weinig tyds, zouden plaats grypen: alles ter dekking deezer Provincie (*). — Ook hadden zy den Watergraaf en Heemraaden van den *Overwaard*, gelegen in den *Alblasserwaart*, aangeschreeven om deeze onder water te zetten (†). Maar de laage Rivieren deeden dit wel sterk, doch van zo veele bykomende oorzaaken afhangende, verdeedigmiddel deezer Landen, van geene beduidenis worden; en was dit Jaarsaisoen althans het geschiktste niet om zich op Onderwaterzettingen te verlaaten.

XLII. BOEK.

1787.

De Vergadering van *Holland* krygt berigt van het aanaderen der *Pruisen*.

Dan alle gerustheid verdween, den volgenden dag, by de Vegadering op Zondag buitengewoon beschreeven, toen twee Heeren der Commissie, D. CANTER CAMERLING en M. VAN TOULON ter monsteringe van de Uitleggers op de Rivieren afgevaardigd, te *Gornichem* gekomen, van daar schreeven, ontrustende tydingen, wegens den Aanmarsch der *Pruissische* Troepen vernomen te hebben. Tydingen welke zy staafden door een Notariaal Getuigschrift van die zelfde Dagtekening,

(*) *Resol. van Holl.* 15 Sept. 1787.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4833.

XLII. BOEK. 1787. ning, waar in de Heer GEORGIUS JUSTINUS DE GROOT, te *Heukelum* woonagtig, verklaarde, 's avonds te vooren, na *Thiel* of hooger op gereeden te zyn, om te onderzoeken, of 'er *Pruisfische* Troepen in Aantocht waren, en hoe verre; dat hy, te *Thiel* komende, hoorde van *Pruisfisch* Krygsvolk te *Ochten* en *Dooyewaard* gelegerd; en derwaards gereeden dit waarheid bevondt, daar vernam, dat derzelver getal bestondt uit tusschen de zeven en acht duizend Manschappen; bestaande in Jaagers, Scherpschutters, Ulaanen, Husfaaren, en verder Voetvolk, met zich voerende verscheide stukken Kanon, zes en twaalfponds Mortieren: dat hy deeze Krygsmagt zag opbreeken en met dezelve voortgetrokken was tot digt by *Thiel*, terwyl een der Manschappen hem verzekerde, dat zy ten oogmerk hadden, heden deezen avond (den 15) tot *Gornichem* voort te trekken; als mede dat zy te *Thuyl* zouden scheiden, in twee deelen, het eene gedeelte na *Gornichem* en het andere na *Heukelum* en *Leerdam*: wyders hadt hy gehoord, dat 'er, buiten dit Corps, nog ruim 11000 Man ingerukt was, om gedeeltlyk na *Zeist* en *Vianen* te trekken.

De Heeren Commisfarisfen, deeze ontzettende verzekering vernomen hebbende, vermeenden hunne Reis niet te kunnen, noch te mogen, vervorderen; maar zich te *Gornichem* te moeten blyven ophouden; ten einde met den Commandant dier Stad en de verdere Opper - officieren, de noodige schik-

schikkingen te maaken, tot Verdeediging van *Gornichem*, zo wel als van *Woudrichem* en *Loevestein*; 't welk zy verklaarden, naar maate van de elendige Situatie, waar in zy dezelve bevonden, zo veel mogelyk, werkstellig gemaakt te hebben; doch, indien zy den benoodigden bystand niet konden bekomen, rekenden zy dit alles onvoldoende.

XLII. BOEK. —— 1787.

Brief van *Amsterdam* dit bevestigende, en op het verplaatzen der Staats-vergadering aandringende.

Dit werd ondersteund door eenen Brieve uit de Stad *Amsterdam*, van deezen bewaarenswaardigen inhoud: „ Wy zyn in het „ zekere geinformeerd, dat de *Pruisische* „ Troepen in vollen Aanmarsch zyn; ja „ zelfs dat 'er reeds tusschen de zeven en „ acht duizend Man te *Thiel* zyn gearri„ veerd, en dat eene andere Colonne, door „ *Arnhem* marcheert na *Zeist*, en mogelyk „ eene derde Colonne, over *Amersfoort* „ na het *Gooyland* en voorts na *Naarden*.

„ Daar nu de tegenwoordige Plaats van „ hun Ed. Gr. Mog. Residentie eene on„ beslootene Plaats is, en derhalven de De„ liberatien van Hoogstdezelven, daar bin„ nen, met geene veiligheid zouden kun„ nen worden gecontinueerd; by aldien de „ voornoemde Troepen, eenen vyandlyken „ Aanval op deeze Provincie onderneemen„ de, zich van eene der Frontierplaatzen „ van dezelve zouden mogen meester maa„ ken, en verder tot den *Haag* doordrin„ gen, is het Ons voorgekomen, dat dee„ ze Stad tot de voorzeide Deliberatien, in „ de tegenwoordige tydsomstandigheden, „ wel het meest geschikt zou zyn. Wy „ hebben, derhalven, de Eer U Ed. Gr.

 „ Mog.

XLII. BOEK. 1787.

„ Mog. dezelve ten dien einde aan te bieden; en naardemaal de gevaarlyke Situatie, waar in zich deeze Provincie bevindt, allen spoed vereischt, U Ed Gr. Mog. op het ernstigst, te inviteeren, om zich, zonder uitstel, herwaards te begeeven; ten einde op aanstaande Maandag den 17 deezer, de Besognes alhier te continueeren."

Brief van *Dordrecht* over de Verplaatzing der Staatsvergadering.

Desgelyks deelde de Raadpensionaris een Brief mede van Burgemeesteren, Oud Raaden, en Goede Luiden van Achten der Stad *Dordrecht* aan hem geschreeven, over de Verplaatzing der Staatsvergadering na *Amsterdam*, niet min mededeelenswaardig. „Daar wy in het zekere onderrigt zyn, dat de *Pruissische* Troepen, niet alleen den *Gelderschen* Bodem betreeden hebben; maar zelfs zo verre zyn geavanceerd, dat dezelve meer dan waarschynlyk tot aan het Territoir van deeze Provincie, op de hoogte van *Dalem*, by de Stad *Gornichem* zyn genaderd, zo hebben Wy gemeend, dat het continueeren der Staatsvergadering in eene open Plaats, gelyk den *Haag* alle vryheid van Deliberatien zou beneemen, en de Staatsleden exponeeren.

„Wy twyfelen geenzins of deeze Tyding zal reeds in *'s Haage* bekend zyn, en eene buitengewoone Convocatie hebben veroorzaakt, anderzins verzoeken Wy instantlyk, dat dit, hoe eer hoe beter, mag geschieden, alzo het voorgemelde, wegens den gezegden Aanmarsch in geen den minsten twyfel kan worden getrok-

„ ken,

„ ken, by welke gelegenheid Wy U Hoog „ Ed. Gestrenge verzoeken, vermids de „ Heeren onze Gedeputeerdens heden a- „ vond alhier geretoerneerd, niet present „ zullen kunnen zyn by eene te houdene „ Extra-ordinaire Vergadering op de voorsz. „ ingekomene tyding, om te declareeren, „ dat Wy volstrekt van begrip zyn, dat in „ de tegenwoordige Conjuncture de Staats- „ vergadering niet langer in *'s Haage* kan „ of mag worden gecontinueerd, maar na „ eene beslootene meer verzekerde Plaats „ behoort te worden overgebragt; waar „ toe Wy meenen dat de Stad van *Am-* „ *sterdam*, in de eerste plaats, in aanmer- „ king kan komen. Wy vleijen Ons, dat „ onze Consideratie van zo veel gewigts is, „ dat deswegen geen tweederlei Opinien „ zullen kunnen plaats hebben.

„ Weshalven Wy genegen zyn, om de „ Heeren onze Gedeputeerden, by conti- „ nuatie ter Staatsvergadering te doen Com- „ pareeren, byaldien dezelve na eene, „ voor dit moment, veilige Plaats en wel „ na de Stad van *Amsterdam* zal zyn over- „ gebragt."

Advyzen ter Staatsvergadering, en geen Besluit.

De Steden *Leyden*, *Schiedam*, *Alkmaar*, *Hoorn* en *Purmerende*, omhelsden het voorstel van *Amsterdam* en *Dordrecht*, onder verklaaring van zich voor eerst van de Vergadering te zullen onthouden. — *Haarlem* en *Delft* zouden het besluit aanzien. — De Afgevaardigden van *Gouda* behielden voor hunne Principaalen het doen plaatzen van hun Advys in de Staatsregisters. De

XLII. BOEK. — 1787. Pensionaris G. BYLEVELD, wegens *Gornichem* alleen tegenwoordig, vondt, om meer dan eene rede, zwaarigheid, om zonder uitdruklyken last van zyne Zenderen, voor of tegen het verleggen der Vergaderinge van hun Ed. Gr. Mog. eenen raadslag in te brengen, en betuigde, dat hy zich niet zou aankanten tegen het Besluit, 't geen in deezen zou mogen genomen worden, hoedanig 't zelve ook zou mogen zyn; doch door eene Boode daar van der Stads Regeeringe kennis geeven; ten einde met derzelver Orders, hoe hy zich in deezen zou hebben te gedraagen, te worden voorzien. —— De Heeren van de Ridderschap verzogten Afschriften der ter tafel gebragte Brieven, dit deeden ook de Afgevaardigden van *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*. —— Van *Rotterdam* en *Schoonhoven* vondt zich niemand tegenwoordig. — Ingevolge van dit alles viel 'er geen Besluit (*).

Veele Afgevaardigden verlieten 's Haage. Groote drukte hadt men waargenomen van pakken en verzenden in verscheide Logementen der Steden. De *Amsterdamsche* Afgevaardigden, uitgenomen de Pensionaris VAN DER GOES, waren, met groote haast, na *Amsterdam* vertrokken; werwaards de *Dordrechtsche* Pensionaris DE GYZELAAR, en eenige andere Afgevaardigden der Steden, die voor het verleggen der Vergaderinge na *Amsterdam* gestemd hadden, hun vergezelden, of volgden, om daar de Ver-

(*) *Resol. van Holl.* 16 Sept. 1787.

Vergadering der Staaten van *Holland* te houden.

Ten dien zelfden dage hielden hunne Hoog Mogenden, in den naamiddag Vergadering, op welke de laatste Verklaaring van zyne Hoogheid werd overgelegd (*). De Afgevaardigde van *Overysſel* gaf 'er kennis, dat zyne *Pruisſiſche* Majesteit van de Staaten zyns Gewests den doortocht voor het Krygsvolk verzogt hadt (†). —— Gecommitteerde Raaden, als mede de Raad van Staaten, waren bykans den geheelen dag vergaderd. —— Desgelyks werd, in een der vertrekken van Gecommitteerde Raaden, Krygsraad gehouden van de Opperofficieren der Bezettinge in 's *Gravenhaage*, waar de Generaal VAN KRETSCHMAR voorzat diens voorstel en verzoek om twee Veldstukken voor het Regiment Gardes, en om de Posten uit te zetten tot *Voorburg*, en de *Hoornbrug*, werd door de aanweezende Leden van *Holland* afgeslaagen.

XLII. BOEK. —— 1787. Vergaderingen van hun Hoog Mogenden; van Gecommitteerde Raaden en de Raad van Staaten, op dien tyd.

De in 's *Gravenhaage* gebleevene Leden der Staatsvergadering van *Holland*, die den zestienden 's avonds tot diep in den nagt byeen geweest waren, hielden 's volgenden daags Vergadering. Van *Amsterdam* was 'er geen Afgevaardigde dan de bovengemelde Pensionaris VAN DER GOES. Naauwlyks waren de Afgevaardigden van *Haarlem* een half uur daar tegenwoordig geweest of zy verlieten dezelve, in groo te

Nadere Zamenkomst der Leden van *Holland* tot het verleggen der Staatsvergadering.

(*) Zie deeze Verklaaring, bl 172. hier boven.
(†) *Resol. Gen.* 16 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

te haast, en ook de Hofplaats, na verklaard te hebben, dat zy van hun Advys des voorigen dag te rug keerden, en gaaf tot de verplaatzing der Vergaderinge toestemden. Van *Rotterdam* was een Brief ingekomen, waar by die Stad tot het verleggen der Vergadering stemde. Gevolglyk waren van de achttien Steden, *Dordrecht*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Monnikendam* en *Purmerende* afweezig. De *Gornichemsche* Pensionaris kon zig niet verklaren, als nog verstooken van de verhoopte bevelen zyne Stad. —— In den naamiddag kreeg hy door een Boode de ontzettende tyding, „ dat de Stad *Gornichem*, door „ den Vyand, met zo veel geweld was ge„ attaqueerd, dat reeds, door den val van „ Houwitzers of Bomben, op verscheide „ plaatzen Brand was ontstaan; dat de Re„ geering genoodzaakt geweest was de Stad „ aan den Vyand over te geeven," met byvoeging, dat de Heer Pensionaris hier uit begreep „ dat de Regeering niets „ anders kon doen, dan om het Punt, we„ gens het verleggen van de Vergadering „ over te laaten aan de Heeren Gedepu„ teerden, om daar omtrent te helpen re„ solveeren, als, in aanmerking van den „ nood, zal bevonden worden te behoo„ ren."

De Staatsleden, op den voorslag van *Gouda*, in

De Raadpensionaris, deeze Tyding van den Heer BYLEVELD verstaan hebbende, riep de Vergadering, op diens voorslag, 's avonds ten acht uuren zamen. Reden van deeze buitengewoone Zamenroeping gegeeven heb-

hebbende, bragt de Ridderschap een breed- XLII. BOEK. 1787.
spraakigen Raadslag uit, om de noodzaak-
lykheid aan te toonen, van den Prins Erf-
stadhouder, ten spoedigsten, te herstellen
in de uitoefening zyner hooge Waardighe- den *Haage* beschreeven.
den, en de Regten daar aan verbonden.—
Gouda gaf hier op in bedenking, of niet,
vóóraf, de afweezige Leden, by eenen
Brieve, behoorden te worden uitgenoodigd
om hunne Afgevaardigden wederom ter Vergaderinge te doen verschynen, en wel tegen den volgenden avond, ten acht uuren, en als dan zodanig een Besluit te neemen, als de nood des Gewests zou vereischen; en dat teffens daar in het Aanbod der *Amsterdamsche* Regeering, om binnen haare Stad de Staatsvergadering te houden, moest worden van de hand geweezen. Hier toe beslooten de aanweezende Staatsleden. — De *Gornichemsche* Pensionaris Byleveld bevondt zich zeker in geene geringe verlegenheid, om, zondere nadere bevelen, iets van wegen eene Stad, thans in handen der *Pruissen*, uit te brengen. Hy betuigde, „ als de „ éénige aanweezende Gedeputeerde van „ de Stad *Gornichem*, zich bewaard te vinden, om gebruik te maaken van de vryheid, door de Heeren zyne Principaalen „ aan Gedeputeerden, nopens het verleggen der Vergaderinge, gelaaten; maar „ hunne nadere Orders deswegen zou afwagten, terwyl hy zich niet opposeeren zou, indien conform de Considератien van de Heeren Gedeputeerden der „ Stad *Gouda* mogt worden geresolveerd."—

De

XLII. BOEK. 1787. De Raadpensionaris VAN BLEISWYK was door den Gedeputeerden der Stad *Amsterdam* onderhouden over de verschyning van een Gedeputeerden eener Stad, die, volgens het schryven der Stads Regeeringe zelve, in *de Magt des Vyands* was: eene zaak, welke zeker, aangemerkt hun stelzel, 't welk de Meerderheid der Staatsleden nog voerde, *dat de Provincie Vyandisch werd* aangevallen, ten uitersten bedenklyk was. De *Gornichemsche* Pensionaris verscheen niet weder ter Vergaderinge, en verliet ook *'s Gravenhaage*, na *Leyden* trekkende.

Inhoud des Briefs aan de Steden, die voor het verleggen der Staatsvergadering gestemd hadden.

De Brief aan *Amsterdam* en de Steden, die voor de verlegging van de Staatsvergadering derwaards gestemd, en zich daadlyk aan de Byeenkomst in *'s Gravenhaage* onttrokken hadden, dien avond opgesteld en afgezonden, was van deezen inhoud.

„ Wy accuseeren mits deezen de receptie der Missive van Ul. van den vyftienden deezer, by welken dezelve uit hoofde der zekere Informatie van den vollen Aanmarsch der *Pruissische* Troepes, als mede wyl de gewoone Residentieplaats van hun Ed. Groot Mogende eene Onbeslootene Plaats zynde, men ligtlyk in dezelve, (byaldien de voorsz. Troepen zich van eenige Frontieren mogten meester maaken,) konde doordringen, wel de goedheid gelieven te hebben aan hun Ed. Gr. Mog. gratieuslyk, derzelver Stad aan te bieden tot het houden hunner Deliberatien, met ernstig Verzoek, dat Hoogstdezelven,

„ zich

„ zich, zonder uitstel, derwaards geliefden „ te begeeven. —— Ten vollen penetree- „ rende de Essentie van dit Aanbod, zou- „ den Wy, vermeenende dat de zaaken daar „ toe eenigzins geschikt waren, daar aan „ gaarne, met zo veel bereidwilligheid, „ als spoed, voldoen.

XLII. BOEK. —— 1787.

„ Dan, daar het den Leden van een en „ dezelve Representative Souvereiniteit „ niet voegen zou, byzonder in een tydstip „ als het tegenwoordige, hunne Opinien „ voor den anderen te verbergen, mogen „ Wy niet ontveinzen, dat, hoe zeer „ alle de presente Leden op zich zelven „ zouden verlangen, om, kon het zyn, aan „ de wenschen om Ul. te gemoet te ko- „ men, egter aan de eene zyde een groot „ gedeelte derzelven, voor als nog, in „ generlei wyze heeft kunnen bevroeden, „ op welk eene, voor 's Lands Welzyn „ genoeg dienstige en nuttige wyze, de „ Vergadering van hun Ed. Gr. Mogenden, „ byzonder met betrekkinge tot de Exe- „ cutie van haare *Militaire*, *Politique* en „ *Finantieele* bevelen, buiten derzelver te- „ genwoordige Residentie, (die door hun „ Ed. Gr. Mog. daar toe met zo veel „ reden, voorheen, by expresse Resolutie, „ is geëligeerd,) zal kunnen worden ge- „ houden, en zulks wel naa dat dezelve „ Vergadering, met alles wat daar toe re- „ latief is, of van dependent, zedert zo „ lange Jaaren, onafgebrooken, alhier is „ gefixeerd geweest; terwyl aan den ande- „ ren kant, het andere gedeelte de Missi-

„ ve

XLII. BOEK. 1787.

„ ve en Invitatie van Ul. heeft overgeno„ men.

„ En daar, derhalven, de ſtaat der tegen„ woordige Deliberatien Ons geene vry„ heid laat, om, voor als nog, Ul. aan„ bod te accepteeren, en de Vergadering „ van hier na elders te tranſporteeren, „ is het uit dien hoofde, dat Wy, die „ met grievend leedweezen ondervinden, „ dat reeds verſcheide Leden der Verga„ dering van hun Ed. Gr. Mog. zich van „ hier hebben geretireerd, daarom Ul. by „ alles wat den Lande dierbaar is, in dee„ zen nood, en daar, door de overgave van „ zo veele Steden, het water tot aan de „ lippen gekomen, en het neemen van heil„ zaame en prompte Raadſlagen allerpres„ ſantst is, met den meesten ernst verzoe„ ken en obtesteeren, om bovengemelde „ onze Conſideratien nader te overweegen; „ met allerdringendſte Inſtantie, dat Ul. „ derzelver Gedeputeerden, tegen Morgen „ avond, welke zyn zal de achttiende dee„ zer, de klokke acht uuren, alhier in den „ *Haage* te doen ſisteeren; ten einde Wy „ met dezelven terſtond in eene Conferen„ tie mogen treeden, en verder, zo met „ Ul. als de verdere Leden der Souveraini„ teit van deeze eertyds zo gelukkige en „ eendragtige Provincie, alle kragten mo„ gen inſpannen, om den verderen voort„ gang van 's Lands Onheilen, met zo veel „ mogelyke eenpaarigheid, en op eene „ wyze, de Waardigheid van *Holland* al„ leszins pasſende, te keer te gaan, en,

„ tot

„ tot in de laatfte uuren, blyken te geeven „ van dat zuiver Attachement aan de Be- „ langens van den Lande en de Perfoo- „ nen van Ul. met welke Wy Ul. de Be- „ fcherminge GODES bevelen (*)."

Berigtfchrift van de Gezanten der vreemde Mogendheden, om veiligheid in de Hofplaats.

Terwyl dit ter Staatsvergadering van *Holland* omging leverde de Griffier FAGEL aan de Gedeputeerden van hun Hoog Mog., tot de Buitenlandfche zaaken, een Berigtfchrift over; hen ter hand gefteld door de Heeren CALITCHEF, buitengewoon Gezant van haare Rus-Keizerlyke Majefteit, en VAN WEEDFL VAN JARLSBERG, Gezant des Konings van *Deenemarken*, uit naam der Buitenlandfche Ministers in *'s Gravenhaage*; waar in zy betuigden billyke redenen van vreeze te hebben, dat de Veiligheid van de Refidentieplaats zou kunnen geftoord worden, ingevalle de gewoone Bezetting, tot derzelver zeker- en veiligheid beftemd, in de tegenwoordige omftandigheid van zaaken, daar uit weggenomen of verminderd werd, en het van de hoogstdringende noodzaaklykheid oordeelden, den Raadpenfionaris deswegen een ftellig en voldoenend Antwoord af te vraagen, als mede den Voorzitter van hun Hoog Mog. te verzoeken

(*) *Refol. van Holl.* 17 Sept. 1787. en *het Gedrag van* Mr. C. BYLEVELD, *Oud Penfionaris der Stad Gornichem, voor zo verre hy, uit hoofde van 't zelve, door de Regeering van gemelde Stad van zyne Bediening is ontflaagen geworden, verdeedigd, in eene Memorie, door denzelven aan welgemelde Regeering by Request geprafenteerd.* Te *Gornichem* by A. GOETZEE 1788.

XLII. BOEK. —— 1787.

ken van deezen stap ter Vergaderinge van hun Hoog Mog. kennis te geeven; ten einde, wegens hunne billyke bekommering, gerustitelling te bekomen.

'tZelve aan Staaten van *Holland* verzonden.

Ter Algemeene Staatsvergadering vondt men goed dit Berigtschrift aan Staaten van *Holland* te doen toekomen, met aanschryvens, dat, dewyl op een dergelyk Berigtschrift van den zevenden deezer Maand, tot heden toe, niets was verrigt geworden hier op behoorelyke aanmerking te willen neemen, en Orders te geeven; dat men geen Troepen, in 's *Haage* gewoonlyk in Bezetting leggende, tot zekerheid dier Residentieplaatze, deedt uittrekken, of na elders verzenden, en zorg te draagen, dat geen der Gewapende Vrycorporisten, van elders, in den *Haage* kwamen; ten einde niet alleen, de Buitenlandsche Ministers; maar zelfs de Vergadering van hun Hoog Mog., en van alle de Collegien der Generaliteit, daar zitting hebbende, 'er veilig en gerust hunne Residentie konden blyven behouden, en zy daar van de noodige verzekering aan hun Hoog Mog. wilden doen (*).

DeRaadpensionaris in den *Haage* gehouden.

Men vermeldt dat de Raadpensionaris VAN BLEISWYK, in deeze dagen, ook druk bezig geweest was met op te pakken, en dat Staaten van *Holland*, bekommerd dat hy, met de Zegels, na *Amsterdam* mogt vertrekken, hem door vier Staaten Bodens deeden bewaaren (†).

In

(*) *Resol. Gen.* 17 Sept. 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4553.

In *Amsterdam*, waar men de Staatsleden van *Holland* verzogt hadt, maakte men, op den Raadkamer, den zestienden, alles gereed, om, die ten volgenden dage, te ontvangen; en schikking op de plaatzen, die elk hunner zou bekleeden, met den noodigen toestel tot het houden eener zodanige Zamenkomst. Zy vergaderden daadlyk. De Generaal VAN RYSSEL, van *Naarden* gekomen, verscheen 'er, en men besloot tot verdeediging van die Veste, nogmaals dien Generaal in byzondere bescherming neemende. De Afgevaardigden van *Dordrecht*, de Pensionaris DE GYZELAAR en die van *Rotterdam*, ontvingen, van wegen hunne Steden, Brieven van Opontbod, en waren 'er, behalven van *Alkmaar* en *Purmerende*, geene Afgevaardigden tegenwoordig; dit klein getal van Staatsleden was naast denklyk oorzaak, dat men aan die Zamenkomst den naam van *Conferentie* en niet dien van *Staatsvergadering* gave.

XLII. BOEK. 1787. Hoe het met de Byeenkomst der Staatsleden te *Amsterdam* toeging.

De Heeren KREET, Advocaat te *Rotterdam*, en VAN CASTROP, Advocaat te *Amsterdam*, vervoegden zich voor deeze Vergadering, de eerste als Secretaris van de Algemeene Vergadering der Genootschappen, de tweede, als Afgevaardigde der Geconstitueerden te *Amsterdam*, en spraaken de Leden aan met den tytel van *Edele Groot Mogende Heeren*, droegen, in een hartroerend Vertoog, 's Lands hoogen nood voor, de Vergadering biddende, en by alles wat heilig en dierbaar was be-

Voorstel daar gedaan door KREET en CASTROP.

XLII. BOEK. 1787.

zweerende; „ Zy zouden toch het Bestuur van 's Lands zaaken op zich „ neemen; het Land, en byzonder *Amsterdam*, als het éénig overgebleeven bol„ werk der in gevaar zynde Vryheid be„ schermen; betuigende, in naam hunner „ Principaalen, de Vergadering in '*s Gravenhaage* niet te erkennen voor wettig, „ en derzelver Besluiten voór onwettig en „ door dwang afgeperst, beloovende dee„ ze Byeenkomst en de Regeering alhier tot „ den druppel bloeds te zullen helpen be„ schermen en ondersteunen; terwyl zy de „ Besluiten, hier te neemen, alleen voor „ wettig houden, en de Leden deezer „ Vergaderinge alleen erkennen zouden „ als de wettige Representanten van een „ Vry Volk, als den eenigen Souverain; „ dat men voort moest gaan met zich te „ verdeedigen; dat men, met de Bur„ germagt en het Krygsvolk, 't geen „ men hadt, als mede de *Fransche* Le„ germagt, welke eerstdaags stondt aan „ te rukken, den *Pruisfischen* Vyand wel „ ligt te keer zou kunnen gaan; dat men „ verder, om de Tegenparty in de Stad „ in toom te houden, eene Publicatie „ moest doen, om de zodanigen, die „ *Oranje boven!* zouden roepen of *Oranje* „ draagen, terstond, zonder form van Pro„ cees met den dood zou straffen!"

Antwoord daar op gegeeven.

Hoofdzaaklyk kwam het Antwoord deezen Heeren gegeeven hier op neder. „ Dat „ de omstandigheden, waar in zich ver„ scheide Leden van de Afgevaardigden „ der

„ der aanweezig zynde Steden bevonden, „ de gezamentlyke Leden hadden doen „ besluiten, aan deeze twee, dit voorstel „ doende, Heeren, van deeze omstandig„ heden kennis te geeven, en hun onder „ 't oog te brengen, dat het onmogelyk „ was, zonder naderen last van hunne „ Principaalen, iets te besluiten; doch „ dat zy tragten zouden naderen last te „ bekomen, en daarom onderlinge *Confe-* „ *rentien* zouden blyven houden." — De *Amsterdamsche* Heeren voegden 'er by, „ dat de Agtbaare Raad gereed was en „ bleef, alles in 't werk te willen stellen, „ tot bewaaring beveiliging en bescher„ ming der Stad en getrouwe Burgery."

XLII. BOEK. 1787.

Middelerwyl was *Utrecht*, zonder slag of stoot, ontruimd, door de *Patriotten*; en de Commissie ter Verdeediging dier Stad en van de Provincie *Holland*, op de verzekerende tyding der aannadering van *Pruissische* Legerbenden, en het verlaaten van *Utrecht*, van *Woerden*, ylings na *Amsterdam* vertrokken. Uit welke laatstgemelde Stad zy eenen Brief aan Staaten van *Holland* in *'s Gravenhaage* den achtienden van Herfstmaand afvaardigden. Wy zullen deezen plaats geeven, in zo verre dezelve strekt tot aaneenknooping der Geschiedenissen: dewyl wy, wat de ontruiming van *Utrecht* betreft, als mede de Bedryven des *Pruissischen* Krygsvolks, breeder spreeken moeten, als wy de zaken van het *Sticht*, en het meer plaatslyke in andere Gewesten, zullen behandelen.

Brief van de Commissie ter Verdeediging aan hun Ed. Gr. Mog. den 18 Sept.

N 3 Hun

XLII. BOEK. 1787.

Hun schryven liep op deezen zin. „Door „ de menigvuldige bezigheden, met welke „ wy, zedert drie dagen, zyn geoccupeerd geweest, hebben wy ons buiten de mogelykheid gevonden U Ed. Gr. Mog. nopens het geen tot de Evacuatie van „ *Utrecht* gelegenheid heeft gegeeven, „ volledig te informeeren, en ons enkel „ moeten vergenoegen met kortlyk aan den „ Heere Raadpensionaris van het verlaaten „ der Stad *Utrecht* kennis te geeven; — „ offchoon onze bezigheden nog even menigvuldig zyn, hebben wy begreepen „ niet langer te mogen uitstellen van aan „ U Ed. Gr. Mog. een omstandig berigt „ van 't geen nopens de Evacuatie dier „ Stad heeft plaats gehad, en 't geen tot „ dezelve aanleiding gegeeven heeft, te „ doen toekomen."

Naa eene opgave van het gehandelde met den Rhyngraave van Salm, vóór de verlaating van *Utrecht*, vermelden zy, „ dat zy, „ op den zestienden van September, in „ den vroegen morgen, op het onverwagst, „ tyding ontvingen; dat de Stad *Utrecht* „ geëvacueerd, en de Rhyngraaf in twee „ Colommen daar uit getrokken was, waar „ van de eene, onder zyn Commando, zich „ na den *Uithoorn*, *Ouwerkerk*, den *Overtoom* en *Weesp* begeeven hadt; en de andere onder Commando van den Baron van der Borch zich na de *Nieuwersluis*, „ *Loenen*, *Loendersloot*, *Vreeland*, *Muiden* en *Naarden* hadt vervoegd.

„ Hier op zyn wy, uit overtuiging, dat „ eene

„ eene Commissie als de onze zich niet XLII.
„ behoorde te exponeeren, om ingesloo- BOEK.
„ ten te worden: dewyl dan, *ipso momen-*
„ *to*, alle Expeditie ophieldt, van *Woer-* 1787.
„ *den* na *Amsterdam* vertrokken; waar op
„ wy vervolgens, in onze eerste Confe-
„ rentie, den Rhyngrave hebbende afge-
„ vraagd, welke de oorzaak van het spoedig
„ verlaaten der Stad *Utrecht* ware, en of de
„ hoogste Nood daar was? heeft hy ons te
„ kennen gegeeven, dat hy wederom nieu-
„ we berigten gekreegen hebbende van de
„ aannadering der *Pruisische* Troepen, en
„ verzekerd zynde dat de Stad waarschyn-
„ lyk den anderendaags, en misschien wel
„ van agteren zou geattacqueerd worden,
„ wanneer dezelve van geene Defensie was,
„ begreepen hadt, dat, met betrekking tot
„ de Defensie deezer Provincie, gesproo-
„ ken, de hoogste Nood daar was; en der-
„ halven noodig geoordeeld hadt, dezelve
„ Stad, zo dra mogelyk, te moeten verlaa-
„ ten; doch alvoorens egter deswegen een
„ Krygsraad te moeten beleggen, welke
„ dan ook in presentie met de Gedeputeer-
„ de Staaten geconfereerd heeft, en uit
„ eenige Hoofden van het Garnisoen heeft
„ bestaan, welke allen, zo wel als de Hee-
„ ren Gedeputeerde Staaten, den Rhyn-
„ graaf verklaarden, met hem van de nood-
„ zaaklykheid van de Evacuatie van *Utrecht*
„ te zyn geconvinceerd geweest.

„ In deeze gesteldheid van zaaken heb-
„ ben wy, op gisteren, directlyk met den
„ Rhyngrave de noodige schikkingen ge-

XLII. BOEK. — 1787.

„ maakt, om, uit de Troepen, die her-
„ waards getrokken waren, aan de Steden
„ *Woerden*, *Oudewater*, *Schoonhoven* en
„ *Gornichem*, daadlyk de noodige verster-
„ king te bezorgen; doch welke Executie
„ is verhinderd door de ingekomene onge-
„ lukkige tyding, dat de Stad *Gornichem*
„ in handen des Vyands gevallen was: ter-
„ wyl wy niet kunnen afzyn U Ed. Groot
„ Mog., by deeze gelegendheid onder 't
„ oog te brengen, dat wy de verdere Ver-
„ deediging deezer Provincie en der Stad
„ *Utrecht*, tegen de Magt, met welke de-
„ zelve werd gedreigd, wel op ons heb-
„ ben genomen, en dat wy vertrouwen de-
„ zelve zo te hebben aangelegd, dat wy
„ ons met het hoogste regt, met eene gun-
„ stige reusite mogten vleijen; doch dat wy
„ buiten de mogelykheid waren, en nim-
„ mer hadden kunnen wagten genoodzaakt
„ te zullen worden, om met eene geringe
„ Magt van 4000 Man, eene groote over-
„ magt Troepen van eene vreemde Mo-
„ genheid, en zulks, op het onverwagtst,
„ te resisteeren; te meer daar door de laa-
„ ge Rivieren en nadeelige Winden, de
„ Inundatien, waar toe wy, op Authori-
„ satie van U Ed. Gr. Mog. directlyk Or-
„ ders hebben gegeeven, niet naar behoo-
„ ren reusseerden, en wy daarenboven den
„ Vyand in onzen boezem hebben, en met
„ revolteerende Troepen moeten ageeren,
„ waar van wy nog op gisteren het fa-
„ cheuste gevolg gezien hebben, alzo twee
„ Compagnien van *Oudewater*, op eene ver-

„ raad-

„ raadlyke wyze, zich van het Fort de „ *Uitermeersche Schans* genaamd, hebben „ meester gemaakt, en hetzelve, tot op „ heden toe, ingehouden. XLII. BOEK. 1787.

„ Het is uit dien hoofde, dat wy noo„ dig geoordeeld hebben aan U Ed. Groot „ Mog. van deezen pericliteerenden toe„ stand van deeze Provincie te moeten ken„ nis geeven, en ons onvermogen te be„ tuigen, om, zonder andere hulpe, aan zo„ danig eene Overmagt, uit hoofde der „ bykomende omstandigheeden, te kunnen „ wederstaan: weshalven wy deezen toe„ stand der Provincie ten serieusten aan de „ attentie van U Ed. Gr. Mog. moeten aan„ bevelen, en verzoeken, dat U Ed. Gr. „ Mog. dieswegen de noodige en effica„ cieuste maatregelen gelieven te beraa„ men, terwyl wy intusschen, hoe zeer „ wy van de geringheid onzer Magt, tegen „ die van den Vyand gerekend, geen goe„ den uitslag verhoopen kunnen, zullen „ voortgaan om al wat mogelyk is tot be„ houd van 't lieve Vaderland in 't werk te „ stellen; ten einde, zo veel mogelyk, te „ beantwoorden aan de verpligting, welke „ U Ed. Gr. Mog. ons hebben opgelegd, „ en aan 't geen wy aan het Vaderland en „ onze Medeburgers verschuldigd zyn (*)."

Staatsbesluit by *Holland* tot Herstelling des

Naardemaal de beoogde Vergadering der Staaten van *Holland* binnen *Amsterdam*, zo luttel opgangs hadt, en zich tot weinig Leden bepaalde, ter oorzaake van de bystere

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 4561.

XLII. BOEK. 1787. Stadhouders.

tere ontsteltenis en verzwaring, welke op de maare van *Utrechts* Ontruiming en *Gorinchems* Overgaave, ook wrogt op veelen, die de Volkszaak, met de grootste opregtheid, ten yverigsten, waren toegedaan, was het wel te wagen, welk slag van Besluiten ter beschreevene buitengewoone Vergaderinge in '*s Gravenhaage* zouden genomen worden.

Op Voorstel der Ridderschap vondt men goed, de Besluiten, waar by zyne Hoogheid den Heer Erfstadhouder was geschort, in deszelfs Post van Capitein Generaal der Provincie van *Holland* in te trekken, en buiten werking te stellen; zyne Hoogheid het Bevel over de Bezetting in '*s Gravenhaage* weder op te draagen, met eene uitnoodiging en aandringend verzoek om zich na de Hofplaats te willen begeeven; „ ten „ einde met hun Ed. Gr. Mog." zo als zy zich uitdrukten, „ alles aan te wenden tot „ behoud van *Holland*, tot herstel der wag„ gelende Constitutie, en tot demping der „ vernielende tweespalt, de oorzaak van „ alle rampen."

Een Brief, hier mede overeenkomstig, werd onmiddelyk aan zyne Hoogheid afgevaardigd. Ook kreegen de Hoofden des Krygsvolks ter betaalinge van *Holland* staande, onmiddelyk aanschryving van deezen Ophef der schorting des Capiteins Generaals, met last om hem, in die Hoedanigheid, te erkennen, zyne Orders en Patenten naauwkeurig na te komen.

Bekendmaaking

Op het eindigen deezer Vergaderinge 's avonds

's avonds naa elf uuren, maakte men, naa dat de Alarmtrom geroerd en de gansche Bezetting, als mede de Schuttery der Hofplaatze, in de wapenen gekomen was, by uitroeping, dit Staatsbesluit der Herstellinge van zyne Hoogheid, bekend (*). 't Geen, in het toen zeer woelig *'s Gravenhaage*, by 's Prinsen Aanhangers, uitbundige vreugde baarde.

XLII. BOEK. 1787. hier van in *'s Haage.*

Te hunner gerustftellinge, dat men van wegen de *Franschen* niets te vreezen hadt, diende eene Bekendmaaking, op hoog gezag, uit een Brief van den Baron VAN RHEEDE, der Staaten Gezant ten *Berlynschen* Hoove, „ dat de *Fransche* Minister te *Berlyn*, „ aan het *Pruissisch* Ministerie gedeclareerd „ hadt, dat de Koning van *Frankryk* in „ geenendeele afkeurde, de Middelen, „ welke zyne *Pruissische* Majesteit aanwend„ de, met door het laaten marcheeren van „ zyne Troepen, zich te bezorgen Satis„ factie, wegens den Hoon aan haare Ko„ ninglyke Hoogheid, hoogstdeszelfs Zus„ ter aangedaan, het aanmerkende als een „ Punt zyner Eer te nagaande, en dat hy „ niets daar tegen in te brengen hadt; doch „ dat zyne Allerchristelykste Majesteit te„ vens vertrouwde, dat, wanneer zyne „ *Pruissische* Majesteit die Satisfactie, ten „ zynen genoege, zou hebben verkreegen, „ Hoogstdezelve zyne Troepen wel zou ge„ lieven te rug te trekken; en dat zyne Al„ lerchristelykste Majesteit, hier op vertrou„ wende, en tevens, op 's Konings Ge-

Gerustftelling dat men van de *Franschen* niets te vreezen hadt.

„ voe-

(*) *Resol. van Holl.* 18 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787. Bekendmaaking van des Prinsen Herstelling aan hun Hoog Mogenden.

„ voelens, ook de gegeeven Orders tot het „ formeeren van een Corps by *Givet* zou „ intrekken (*).”

Hoogst welkom was het Staatsbesluit van *Holland* ter Herstellinge van zyne Hoogheid, by hun Hoog Mogenden, die de Afgevaardigden, met vervoering van genoegen en vreugde, bedankten, onder verzekering, dat zy alles zouden toebrengen wat mogelyk was om de Rust, Eenigheid en Harmonie tusschen de Bondgenooten te herstellen (†).

WILLEM DE V. komt in *'s Haage*.

Op den eigen dag deezer Bekendmaaking aan de Vergadering der Bondgenootschaplyke Gewesten verscheen WILLEM DE V, ten twee uuren, ingevolge des hem aangenaamen verzoeks, in de Hofplaats. Eene schaare van veele duizenden, kon het uur zyner komste niet verbeiden; maar begaf zich na buiten op den weg, dien zy wisten dat zyne Hoogheid zou neemen. Een vierendeel uurs van *'s Gravenhaage* spanden zy de Paarden het Rydtuig af, en beyverden zich om het werk deezer Dieren te verrigten, en met eiden handen de Koets voort te trekken. Deeze vreemde optocht van zyne Hoogheid, begeleid door Gardes Dragonders en Gardes du Corps, geschiedde de

Bosch-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4570. Wy moeten hier onze Leezers, wegens deeze Verandering der maatregelen ten *Franschen* Hove, te rug wyzen tot bl. 113. hier boven.

(†) *Resol. Gen.* 20 Sept. 1787.

Boschbrug over, waar de Prins, door de gansche *Haagsche* Schuttery in de wapenen werd onvangen, en van dezelve, gelyk ook vervolgens van het Krygsvolk, Krygseerbewyzingen ontving, terwyl de lugt van Vreugdegeroep weergalmde, zo van dezelven als uit den mond van duizenden, zamengevloeid om deeze Intreede te zien, en hem na 't Stadhouderlyk Kwartier te begeleiden.

Verwelkomt door de Algemeene Staaten.

De Voorzitter ter Algemeene Staatsvergaderinge, van 's Prinsen verwagten aankomst in *'s Gravenhaage* op dien dag verwittigt, deedt den voorslag tot het benoemen eener Bezendinge om zyne Hoogheid te verwelkomen. Hier toe werden benoemd te Heeren VAN WELDEREN, VAN WASSENAAR, SPANBROEK, TWENT, VAN LYNDEN TOT BLITTERSWYK, VAN HEKEREN TOT BRANDSENBURG, BIGOT, HEERDT en TJASSENS, met den Griffier FAGEL.

Laatstgemelde, last gekreegen hebbende, om by zyne Hoogheid te verneemen, wanneer het hem gelegen zou komen, deeze Bezending te ontvangen, bragt de boodschap, dat hy gereed was hun terstond op te wagten. —— Waar op de Heer VAN WELDEREN, nevens zyne mede Gelastigden, onmiddelyk, met de gewoone plegtigheden, na het Stadhouderlyk Verblyf toog; en dit hoofd der Bezendinge, by de verwelkoming, te kennen gaf, „ de zonderlinge „ blydschap en vreugde van hun Hoog Mo„ genden, daar zy zyne Hoogheid, in vol„ maakten welstand, hier wederom mogten

„ zien,

XLII. BOEK. 1787. „ sien, hersteld in het Commando in den „ *Haage*, en in deszelfs Functie als Capi„ tein Generaal van de Provincie van *Hol„ land* en *Westfriesland*, en deszelfs voo„ rige Waardigheden, niet twyfelende of „ zyne Hoogheid zou, door zyn wys Be„ stuur alle zodanige middelen aanwenden, „ als tot conservatie van de dierbaare Pan„ den van Vryheid en Godsdienst, en be„ houd van de Constitutie en gemeene Rust „ konden strekken, om de vervallene zaa„ ken te herstellen, en, zo mogelyk, de Re„ publiek tot haaren voorigen bloei en luis„ ter te doen geraaken; waar toe hun Hoog „ Mog. de poogingen van zyne Hoogheid „ met allen yver zouden ondersteunen; „ voorts des Allerhoogsten dierbaarste Ze„ geningen over den Persoon van zyne „ Hoogheid, die van Mevrouw de Prin„ sesse en het gantsche Doorlugtig Huis, „ aan 't welk deeze Republiek zo veel „ verpligtinge hadt, toewenschende."

By het bedanken verzekerde zyne Hoogheid „ alle zyne vermogens te zullen aan„ wenden, om aan het heilzaam oogmerk „ van hun Hoog Mogenden te zullen vol„ doen (*)."

Publicatie van zyne Hoogheid tegen Rustverstooringen.

Om over 't geen in deeze Hofplaatze, behalven ter Staatsvergaderinge en 't geen onmiddelyk tot een algemeen verslag behoort voorviel, te spreeken zullen wy nader gelegenheid vinden; doch kunnen niet voorby hier aan te voeren eene Verklaa-

(*) *Resol. Gen.* 20 Sept. 1787.

klaaring en Waarschouwing van zyne Hoogheid zelve, op den dag zyner Intreede gedaan, welke alleen genoeg is om uit te wyzen, hoe verregaande Ongeregeldheden Rustverstooringen, aldaar ten dien stonde, plaats greepen: immers hy liet zich uit in deezer voege. „Wy WILLEM, „doen weeten, dat Wy met het uiterste genoegen en aandoening de algemeene blyken van vreugde en weelmeenende aankleeving der Burgers en Ingezetenen van allerlei Rang en Staat, by Onze Inkomst in deeze Plaats, op heden, hebben ontvangen, en Ons niet hebben onthouden deswegen Onze openlyke erkentenis te betuigen: —— dan, dat Wy, zonder hier door dezelve Burgers en Ingezetenen in deeze hunne Blydschap, en de blyken van die eenigzins te willen stooren, gemeend hebben een iegelyk van hun, op het ernstigste en vriendlykste te moeten aanmaanen en verzoeken, om zich vervolgens stil en ordentlyk te gedraagen, niemand, wie hy ook zyn mag, eenige de minste molleste aan te doen of te beledigen, veel min zich aan eenige buitenspoorigheid, faitlyke aanranding van Persoonen of Huizen, of aan het begaan van iets, het geen de publieke Veiligheid zou kunnen stooren, of billyke aanleiding tot klagten geeven, schuldig te maaken; maar zich, integendeel, zorgvuldig te onthouden van alles, 't geen tegen de Wetten en Plakaaten van den Lande eenigzins zou mogen aanloopen; ten einde de Vreugde en 't

XLII. BOEK. —— 1787.

„al-

XLII. BOEK. 1787.

„ algemeen Genoegen van de tegenwoor-„ dige heuchlyke Omwending van zaaken, „ nergens door moge bezwalkt worden. „ Zullende al dat geen, het welk tegen dit „ ons Declaratoir en rustlievende Waar-„ schouwing, eenigzins zou mogen aanloo-„ pen, Ons ten hoogsten onaangenaam zyn, „ en niet anders dan Onze billyke ver-„ ontwaardiging, en hoogst misnoegen, kun-„ nen verwekken."

Van Holland ten zelfden einde; waarby het draagen van Oranje wordt toegestaan.

Staaten van *Holland* hadden reeds, op de twee voorgaande Dagen, twee Afkondigingen tegen Overlast, Geweld en Plundering, laaten doen; zich by de eerste beroepende op de voorheen deswegen gegeevene, in de laatste, nogthans by voorraad opschortende het voorheen vastgestelde, met opzigt tot het draagen van *Oranje Cocardes, of andere Linten en Ornamenten van die Kleur, en het uitsteeken van Vlaggen, laatende een iegelyk onverlet daar omtrent naar goedvinden te handelen* (*).

Afkondiging tegen de Bewerkers van eene Tegenomwenteling.

Rotterdam betoonde zich ter Staatsvergadering van *Holland* boven anderen volyverig om alles, wat de tot dus verre gebragte Omwenteling zou kunnen tegenwerken, uit den weg te ruimen, en te keer te gaan. Uit een voorstel dier Stad werd de volgende openbaare Afkondiging gebooren. „ Naardemaal, door de zonderlinge en „ aanbiddelyke Voorzienigheid van den Al-„ lerhoogsten, de ongelukkige omstandig-„ he-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4574. 4575. en 4578.

„ heden, in welken zich voornaamlyk deeze Provincie, door hooggaande Onlusten en Verdeeldheden, tusschen Regenten en Regenten, Burgers en Burgers, en In- en Opgezetenen, was gedompeld, merklyk ten besten zyn veranderd, door de gelukkige Herstelling van den Heer Prins van *Oranje* en *Nassau*, Erfstadhouder, Erf-Capitein Generaal deezer Provincie, in alle zyne hooge Waardigheden, Hoogstdenzelven, by zyne Meerderjaarigwording, Staatsgewyze, wel en wettig opgedraagen, welhaast, zo wy van GODS gunstigen Zegen hoopen en verwagten, geheel zullen ophouden, indien niet het Geluk, de Rust, en de Welvaard van den Lande weder op nieuw werde gestoord en beroerd, door de kwaade Machinatien van de zodanigen, welke het Land tot op den oever van deszelfs verderf hebben gebragt, en 'er Ons dieshalven niets meer, in dit gezegend tydstip, kan ter harte gaan dan dat de Rust, Vreede, Eendragt en goede Harmonie tusschen Ons en Hooggemelde zyne Doorlugtige Hoogheid op nieuw werde bevestigd en bestendig gemaakt; en Wy niet te min, tot Ons grievend leedweezen, ondervinden, dat dezelve Machinatien en Aanstookingen tot Verdeeldheden steeds by zommige Leden en Ingezetenen van eenige Steden deezer Provincie nog plaats vinden, en worden aangestookt, tot merkelyke veragtering van het Welvaaren van den Lande. —

XLII. BOEK.

1787.

XLII. BOEK. 1787.

„ Zo is het, dat Wy, daar tegen willende
„ voorzien, allen en een iegelyk, van wat
„ Staat, Rang, of Conditie dezelve ook
„ binnen deeze Provincie zoude mogen
„ zyn, en wel in het byzonder de zoda-
„ nigen, welken zich nog binnen deeze
„ Provincie, de Qualiteit van Gecommit-
„ teerden ter Directie van eenige Stad
„ of Plaats zouden mogen aanmaatigen, uit
„ hoofde van de geëxteerd hebbende Ge-
„ nootschappen van Wapenhandel, welke
„ alle wy, by Onze Resolutie van den twin-
„ tigsten deezer, hebben gedisfolveerd, bui-
„ ten Onze Protectie gesteld, en uit hoof-
„ de van die hunne pretense Qualiteit of In-
„ vloed, zouden mogen tragten de Regee-
„ ring van zommige Steden te beletten om
„ zich by de door Ons, tot redding van het
„ Vaderland, thans genomene Resolutien
„ te vervoegen; of dezelve te noodzaaken
„ om zich tegen den Inmarsch der *Pruissi-
„ sche* Troepen, als ware het tegen eén
„ Vyand, te verzetten, en door het door-
„ steeken van Dyken en andere Middelen
„ van Defensie, niet alleen de goede Inge-
„ zetenen deezes Lands, op eene onher-
„ stelbaare wyze, in hunne Goederen te
„ ruïneeren; maar ook, daar door die zelf-
„ de Troepen, hoe zeer tot geheel andere
„ einden, en althans met geene Vyandlyke
„ oogmerken, binnen deeze Provincie ge-
„ komen, onvermydelyk tot vyandlykhe-
„ den te provoceeren, en dezelve Ingeze-
„ tenen niet alleen in hunne Goederen;
„ maar ook in hunne Persoonen en Familien
„ aan

„ aan de woede van eenige Duizenden „ Krygsknegten, door een vrugtloozen „ wederstand getergd, en dus aan de aller- „ akeligste gevolgen, bloot te stellen, wel „ ernstiglyk willen hebben vermaand, om „ van dezelve voor den Lande zo verderf- „ lyke Machinatien af te zien, als verklaa- „ rende Wy alle en een iegelyk, wie hy „ ook zy, welke met raad of daad zal me- „ dewerken om verder tegen de wettige van „ ouds welgevestigde Constitutie eenigen „ Indragt te doen of te helpen bevorderen, „ of de Herstelling van de voorzeide Rust, „ Eendragt en Harmonie, zoude willen „ dwarsboomen, te houden voor Weder- „ streevens van de waare Prosperiteit van „ den Lande, en Perturbateurs van de Publie- „ ke Rust, waarom Wy willen dat tegen „ allen de zodanigen, ten strengsten zal „ worden geprocedeerd, en zy, naar exi- „ gentie van zaaken gestraft (*)."

Verbod van wederstand aan de *Pruisfen*, en Opheffing van de Commisfie ter Defenfie.

Overeenkomstig met deeze Waarschuwing was de Aanschryving der Staaten aan alle de Commandanten der Steden en Plaatzen in *Holland*, om, by de verschyning van *Pruisfisch* Krygsvolk, en by eenen aanval, geen wederstand te doen; niet te gehoorzaamen aan eenige Orders van de reeds gecasseerde Commisfie ter Defenfie deezer Provincie, terwyl Gecommitteerde Raaden reeds gelast waren geene verdere Betaalingen, op Orders van die Commisfie, te doen; ter-

(*) *Resol. van Holl.* 21 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787. terwyl men deeze vernietigde Commisſie riep tot eene ſpoedige verantwoording (*). De

(*) *Reſol. van Holl.* 20 en 27 Sept. 1787. Uit deeze den 30 van October ter Staatsvergadering ingebragt, bleek dat de Commisſie ontvangen hadt eene Somma van *Zevenhonderd en vyftig duizend Guldens.* Van welke de volgende Uitgaven gedaan waren.

Douceur voor de Officieren . .	f 163649: 5: 10.
Extraordinaire Douceuren .	f 3424: 4: 0.
Daggelden en Vacatien . .	f 20845: 12: 0.
Geheime Expeditien . . .	f 1208: 5: 0.
Recruut Gelden, en wat daar toe behoort . . .	f 78651: 1: 8.
Geld aan diverſe Perſoonen op goede rekening gegeeven .	f 50402: 6: 10.
Geldleening aan de Stad *Utrecht*.	f 39000: 0: 0.
Betaaling aan de de Gewapende Burgercorpſen . .	f 27000: 0: 0.
Onkosten, Defenſie op de Rivieren.	f 140000: 0: 0.
Defenſieweezen te *Amſterdam* .	f 207791: 13: 6.
Premie voor nieuw aangeworven Deſerteurs en Vreemdelingen	f 22711: 10: 0.
Diverſe Reſpecten . .	f 7127: 5: 8.
	f 762011: 3: 10.

Eene Nota onder deeze Balans ſtrekke om de ſom der Ontvangst en Uitgave te vereffenen. De Brief ter geleide van deeze Balans, was door den Secretaris Costerus alleen; doch op naam der Commisſie getekend; maar de Balans zelve door drie Leden der Commisſie onderſchreeven, en bekragtigd.—Met deeze algemeene Opgaave was men niet te vrede: blykens eenen Brieve van Heeren Gecommitteerde Raaden van Staaten van *Holland*, ſtrekkende om de Leden van het Defenſieweezen der Stad *Utrecht* te *Woerden* zich onthouden hebbende, benevens de Le-

De Burgerlegertjes, in *Zuid-* en *Noordholland*, die derzelver werkingen, om de oogmerken

XLII. BOEK.

1787.

Het *Zuidbollandsch* Vliegend Legertje verstrooid.

Leden van de Perfoneele Commisfie tot Verdeediging van *Holland*, verantwoording te laaten doen van alle derzelver Krygsoperatien, Uitgaven en verdere Handelingen, den 11 *Jan* 1788. gedagtekend. Wel hadden zy veel lichts kunnen fcheppen, uit de Quitantiën en Notitien van den Heere Canter Camerling verzogt en ontvangen, dienende tot regtvaardiging der Posten in de Uitgaave op de Balans gebragt: doch vonden zy zich verlegen omtrent de verantwoording en deugdlykheid der meest in 't oog loopendfte Posten, als de *Gedaane Geldleeningen aan de Stad Utrecht; de Betaalingen aan de Gewaapende Burgercorpfen; als mede aan het Defenfieweezen der Stad Amfterdam*, te zamen *f* 273791 : 18 : 6. beloopende. Deeze verklaarden zy dat niet naagegaan konden worden, zonder eene volledige kennis te hebben van de einden waar toe die Penningen waren verftrekt geworden; eene opheldering welke de Heeren in die Commisfie geweest zynde, alleen konden geeven; ten welken einde zy wilden, dat van die Heeren een omftandig Verflag en mondelinge opheldering en zouden gevorderd worden.

Wanneer deeze Balans het licht zag fchreeuwden eenigen wel zeer luide over de groote Som, die zy verkwist oordeelden; anderen verwonderden zich dat dezelve niet hooger liep; en boven al dat, aan *Geheime Expeditien* niet meer dan 1208 Guldens waren befteed geworden; van oordeel zynde, dat eene ryklyker uitgave van Gelden tot dat einde, der zaake die zy voorftonden, zeer veel voordeels hadt kunnen aanbrengen.

Aan Gecommitteerde Raaden in het *Noorderkwartier* was gebleeken, dat, ten dienfte der *Zeearmade* uit het Comptoir Generaal was betaald geworden de fomma van . . *f* 37000: 0:0.
Hier van was in geld wedergegeeven *f* 9115: 0:0.

Dus bleef 'er ter verantwoording over *f* 27885: 0:0.

XLII. BOEK. 1787. ken der Voorstanderen eener Grondwettige Herstellinge kragtdaadig te ondersteunen, naauwlyks aangevangen, en in eenige Steden de Regeering veranderd hadden, scheidden. — Het *Zuidhollandsche*, zich in het *Westland* bevindende, vlugtte over *Delft* en *Leyden*, na *Haarlem*; van waar het slegts een weinig stilgehouden hebbende door trok na *Amsterdam*, en is met de overgaave dier Stad verdweenen (*).

Het *Noordhollandsch* gescheiden. Het *Noordhollandsche* toog van *Medemblik* na *Hoogkarspel* in de *Streek*, van waar, op eisch van het Defensieweezen te *Amsterdam*, de Ruitery en Kanonniers na die Stad wederkeerden, als mede eenige Schutters, die

Van deeze Penningen was betaald geworden

Aan het Defensieweezen te *Amsterdam*	*f* 10000: 0:0.
Aan den Capitein BRAAK, Commandant der Vaartuigen op de *Zuiderzee* . . .	*f* 10000: 0:0.
Aan een Scheepstimmerman te *Amsterdam* . . .	*f* 5634: 0:0.
Aan een dito	*f* 1040: 0:0.
Aan R. RUURDSEN voor Vacatie etc	*f* 365: 0:0.
Aan den Secretaris BLOK voor dito.	*f* 515: 0:0.
Aan de Heer CLAUS dito . .	*f* 330: 10:0.
Geheel : :	*f* 27885: 0:0.

Het Burger Veldleger in het *Noorderkwartier* deedt ook Rekening en Verantwoording, wegens Ontvang en Uitgaaf, by welke bleek, dat de Commissie ter Expeditie der Militaire zaaken in *Noordholland* *f* 10000:0:0, ontvangen en *f* 10317:0:4 uitgegeeven hadt (†).

(†) *Res. van Holl.* 15 Febr. 1788.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4643.

die op verzoek van hunne Woonplaatzen derwaards trokken. — Hier verslag van den toestand der zaaken in het Vaderland bekomen hebbende, oordeelde men het best, met de nog overig zynde Manschappen, op te breeken en na *Purmerende* te gaan. Door *Hoorn* derwaards trekkende bragt men het Kanon weder in 's Lands Magazyn. Te *Purmerende* gekomen, vervoegden zich hy de Commissie de Gecommitteerde Raaden KLOEK, CLAUS, en WALLENDAL, benevens den Secretaris BLOK en de Heer VITRINGA, die, op den twee en twintigsten van Herfstmaand, den ommekeer van 's Lands zaaken, en het elders voorgevallene, bloot lagen. Waar op de Commissie, als buiten staat om der algemeene zaake eenig nut meer te kunnen toebrengen, besloot het geheele Corps te ontbinden, en de Manschappen na huis te doen trekken. Dit werd terstond bewerkstelligd, ook scheidde daar op onmiddelyk de Commissie (*).

Vlugt veeler *Patriotten.*

Niet weinigen der eerste Aanvoerderen van beide deeze Burgercorpsen verlieten eerlang het Vaderland, uit vreeze voor Vervolging; terwyl veelen, die eene mindere rol gespeeld hadden, uit mismoedigheid en verdriet, zich na elders begaven, in de hoope

(*) *Memorie raakende hoofdzaaklyk als het geene door de gefungeerd hebbende Commissie van de Gewapende Burgercorpsen ter Expeditie der Militaire zaaken in Noordholland, geduurende deszelfs existentie, en dus van den* 21 Aug. tot den 22 Sept. 1787. *is gedaan en verrigt.* In de *Verzameling by* CHALMOT V. D. bl. 36.

XLII. BOEK. 1787.

hoope van gunstiger tyden te zullen zien aanbreeken. *Brabant*, *Fransch Vlaanderen* en *Frankryk* waren de algemeenst verkoorene Wykplaatzen.

Herstelling der voorige Officieren by hun Ed. Gr. Mogenden.

By deeze Omwenteling viel het wel te wagten Besluit by hun Ed. Gr. Mog. om alle de Officieren, door *Holland* in hunnen Dienst geschort, of van denzelven afgezet, weder in hunne voorige Posten te herstellen; en de nieuw aangestelden af te zetten (*).

Besluit by hun Hoog Mog. omtrent de by voorraad geschorte Land-Officieren.

Wegens de buiten dienst gestelde Officieren stelden de Algemeene Staaten vast, om het beslootene, op den eersten van Zomermaand, betreffende de Opschorting by voorraad gedaan van alle Officieren, welken zich aan de overtreeding van die Eed aan de Generaliteit hadden schuldig gemaakt, te bekragtigen, met byvoeging van alle zodanige andere Officieren, welken zich mogten hebben misgreepen, en gebrekkig geweest waren in hun pligt: en den Raad van Staaten te verzoeken, dit uit te voeren, en zulks onverminderd zodanige Actien als van wegen het Officie Fiscaal zou geoordeeld worden tegen hun te moeten worden ingebragt; als mede dat de Raad van Staaten, tot waarneeming van het Officie Fiscaal, in dit zo buitengewoon geval, te volmagtigen en te gebruiken één van 's Lands Advocaaten, 't zy van hun Hoog Mogenden, 't zy van gemelden Raad (†).

(*) *Resol. van Holl.* 18 Sept. 1787.
(†) Dit geschiedde, vermids de Fiscaal van de Ge-

Als Capitein Generaal der Unie werd zyne Hoogheid verzogt aan de Officieren, die getrouw gebleeven waren aan hunnen Eed en Verpligting aan de Generaliteit, als mede aan de Gouverneurs, Commandeurs en Majors der Garnisoenen, het genoegen en de goedkeuring van hun Hoog Mog. wegens derzelver gehouden gedrag, te kennen te geeven.

Besluit tot onderzoek na de ongehoorzaame Zeeofficieren.

Men vondt desgelyks goed de Zeeraaden in den Lande aan te schryven, om, ten spoedigsten, aan hun Hoog Mog. op te geeven of en welke Officieren 'er zich bevonden, die in dienst van anderen getreeden of gebleeven waren, zonder of tegenbehoorlyk Verlof daar toe verkreegen te hebben (*).

Vernietiging der Vrycorpsen.

Alle Vrycorpsen en Genootschappen van Wapenhandel, voorheen gewettigd, werden thans vernietigd. Eenigen, die in de gevangenis zaten, wegens het voorstaan van de Stadhouderlyke Partye, werden in *'s Gravenhaage* geslaakt, en daar tegen verscheide Leden der Societeiten, die zich voor de andere Party hadden doen gelden, in hegtenis gebragt. Welk bedryf het vlugten uit den Lande zeer vermeerderde. Onder de Per-

Generaliteit, in diens Advys aan den Raad van Staaten hun Hoog Mogenden den 26 July laatstleden toegezonden, zich reeds zo verre hadt uitgelaaten, dat hy, zo men oordeelde, niet wel voeglyk in de hoedanigheid die Post bekleeden kon, en deswegen een ander Persoon diende gemagtigd te worden. *Resol. Gen.* 28 Sept. 1787.

(*) *Resol. Gen.* 28 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

Persoonen, die *'s Gravenhaage* ylings naa de Omwenteling verlieten telde men de Raadsheeren uit den Hooge Raade TORK en VAN SPAAN, den Fiscaal LUYKEN, en diens Drost VAN DER MEER.

Besluit om de ingediende Stukken zo in de Steden als ter hooge Staatsvergadering ingeleverd, te onderzoeken.

Geen geringe, schoon niet onverwagte ontzetting, beving veelen op het gedaane Voorstel van *Rotterdam*, overeenkomstig 't welk men besloot, en dit Besluit aan den Hove Provinçiaal verzondt. De Afgevaardigden dier Stad bragten in 't midden; „Of niet, in aanmerking van de verscheide Declaratoiren, Propositien en „Voordragten, zo in de Steden, als in de „Souveraine Vergadering van hun Ed. Gr. „Mog. door zommige Gewapende Schutteryen, Genootschappen, Burger Socie„teiten, of door derzelver Gecommitteer„den, of door wien ook gedaan, waar in „de verregaandste, ongehoordste en on„regtvaardigste bedreigingen zelfs aan hun „Ed. Gr. Mog. voorkomen, de Hove „Provinciaal behoorde te worden ver„zogt en gelast, om alle dezelve behoore„lyk te examineeren, en hun Ed. Gr. Mog. „te dienen van derzelver Considerațien en „Advys, wat in deezen, tot Rust van den „Lande, tot Veiligheid van hun Ed. Gr. „Mog. of van andere Regeeringen of Per„soonen, die daar in genoemd of bedoeld „zyn, zou kunnen en behooren te worden „gedaan (*).

Voorstel en Besluit tot

Eene dergelyke, schoon meer zydelingsche strekking, hadt een Staatsbesluit op het

(*) *Resol. van Holl.* 22 Sept. 1787.

het Voorstel van *Hoorn* gegrond. De Afgevaardigden dier Stede hadden, zo wel als hunne Lastgeevers, gelyk zy betuigden, met innige smerte en grievend leedweezen, moeten zien, en hooren 't geen de Leugen en de Laster, zedert eenige jaaren, ten nadeele van zyne Doorlugtige Hoogheid en Haare Koninglyke Hoogheid en Hoogstderzelver bedoelingen en verrigtingen hadden uitgedagt en verspreid; van welk men ook de blyken vondt in de Notulen van hun Ed. Gr. Mogenden: waardoor zyne Doorlugtige Hoogheid, huns inziens, de Vergadering van *Holland* met deszelfs tegenwoordigheid niet zou kunnen vereeren, vóór en aleer die Flettrissures uit die Staatspapieren, waren weggenomen.

XLII. BOEK. — 1787. kragtloosverklaaring van alle Resolutien, ten nadeele van zyne Hoogheid genomen.

De Raadslag hier op uitgebragt, en onverwyld in een Besluit veranderd, liep op deezen den Prins geheel ontschuldigenden en zyne Party bezwaarenden zin. „ Men „ hadt dit Voorstel overweegende bevonden, „ dat de Requesten, Remonstrantien, De„ claratoiren, en Memorien, aan de Staats„ vergadering, geduurende die jaaren ge„ presenteerd en overgegeeven, en waarby „ de Eer, de Bedoelingen en Verrigtingen „ van zyne Hoogheid, zo indecentlyk, en „ op eene zo hoonende wyze, waren ge„ taxeerd en geledeerd, den oorsprong ver„ schuldigd waren, aan de hooggaande Par„ tyschap in deeze Provincie, aan de aan„ blaazing van zeer veele injurieuse en las„ terlyke Geschriften, in eene verbaazende

„ me-

XLII. BOEK. — 1787. „ menigte, en met toomlooze licentie, „ zonder genoegzaam vermogende beteugeling der Justicie, waren te voorschyn gekomen; en vervolgens uit de daar uit „ voortvloeiende, en tot den hoogsten trap „ ingevoerden dwang van den gewapenden „ Arm der geweezene Vrycorpsen, afzonderlyke Schutteryen en Genootschappen, „ in de Steden en ten Plattenlande, en derzelver onderlinge Verbintenissen, Aanhitzingen van allerlei aart en persoonen, en „ nooit gehoorde willekeurige Besluiten, „ en Onderneemingen, onder welke de Regenten van genoegzaam alle de Steden „ deezer Provincie, welke tot het neemen „ van dezelve Resolutien hadden geconcurreerd, waren gebragt; dat voorts, alle „ Aantygingen, en bezwalkende Imputatien by de voorsz. Requesten, Remonstrantien, Declaratoiren en Memorien, „ voorkomende ten aanzien van den Persoon, Verrigtingen en Bedoelingen van „ zyne Hoogheid, in zyn respective Eminente Charges en Digniteiten, duidlyk „ gebleeken waren ongegrond en onbeweezen te zyn, en eeniglyk te hebben „ bestaan gehad in de ongelukkige verhitting der gemoederen, van zeer veele „ kwalykgezinde, geinstigeerde of misleide „ Persoonen gelyk derzelver Aanneeming „ en min of meer gehomologeerde Goedkeuring van zommige van dien, door „ eenige Leden der Vergaderinge, tegen „ het Sentiment en de Protestatie van anderen, voornaamlyk was toe te kennen

„ aan

„ aan de uitwerkzels der factieuse tyden, „ die men toen beleefde.

„ Dan dat hun Ed. Gr. Mog., ten dui„ delykften overtuigd van de zuiverheid van „ zyne Hoogheids Bedoelingen, en een vol„ komen vertrouwen ftellende in zyne Va„ derlandlievende Gezindheid en welmee„ nenden Yver voor de waare belangen dee„ zer Provincie, de Aanneeming der voor„ noemde Requesten, Adresfen, mitsgaders „ de Refolutien of Difpofitien, van tyd tot „ tyd, daar op genomen, niet anders konden „ of wilden confidereeren, dan als de uit„ werkzels van den voornoemden geweldi„ gen dwang, onder welken de Regenten „ der Steden, welke tot het neemen of uit„ brengen van dezelve eenigzins hadden me„ degewerkt, en daar in geftemd, door „ den meergemelden gewapenden Arm der „ Genootfchappen en veranderde Schutte„ ryen, waren gebragt geweest."

Waar op men goedtvondt, „dat alle dee„ ze Refolutien en Difpofitien, zouden „ worden ingetrokken, geannulleerd en bui„ ten allen Effect en Werking gefteld, „ zodanig, dat daar uit nimmer, te„ gen de waare meening van hun Ed. Gr. „ Mog. eenige Ilatie omtrent de zuiverheid „ der bedoelingen van zyn Hoogheid, en „ zyne beproefde Trouw aan den Lande, „ zou kunnen of mogen worden afgeleid en „ opgevat; en dat, ten einde hier van daad„ lyk en, by de lecture zelve van voor„ noemde Refolutien en Difpofitien, mits„ gaders van de Notulen dien aangaande, in

„ de

XLII. BOEK. 1787.

„ de Registers voorkomende, zou mogen „ blyken, nevens ieder van dezelve Resolutien en Dispositien, en het verder genotuleerde in Margine zou worden aangetekend, *Dat dezelve, uit kragte van deeze hun Ed. Gr. Mog. op heden genomene Resolutie, waren ingetrokken, volkomen geannulleerd en buiten Effect en Consequentie gesteld.*

„ Alles nogthans onverminderd zodanig „ een Onderzoek na de Aucteurs en Bewerkers van alle zodanige violente, wederregtlyke en hoogststrafbaare bedreigingen, gepleegde excessen als bevonden zou worden het Regt van de Hooge Overheid te vereischen."

De Raadpensionaris werd verzogt om dit Besluit in Persoon aan zyne Hoogheid mede te deelen; en daar benevens hem, uit naam van hun Ed. Gr. Mogenden te verklaaren, dat het hun zeer aangenaam zou zyn, dat zyne Hoogheid, in deezen nog zorglyken tyd, tot spoedige bevordering van de verdere Rust, bevestiging der Constitutie, en herstelling van het algemeen Vertrouwen, de Raadpleegingen van hun Ed. Gr. Mog. van tyd tot tyd, geliefde by te woonen (*).

Frankryk de voorheen verzogte Hulp afge-

Hadden Staaten van *Holland*, by een Besluit van den tienden van Herfstmaand, de Hulp van *Frankryk* tegen *Pruissen* verzogt, op den één en twintigsten dier zelfde Maand, stelde men vast de Gezanten van dee-

(*) *Resol. van Holl.* 24 en 28 Sept. 1787.

deezen Staat onmiddelyk aan te schryven, om aan zyne Majesteit den Koning van *Frankryk* kennis te geeven „ dat de geschillen tusschen deeze Provincie en den Heer „ Erfstadhouder gelukkig bygelegd waren, „ en dezelve in alle zyne Waardigheden „ hersteld was; dat insgelyks de bewuste „ Voldoening, wegens het Oponthoud van „ haare Koninglyke Hoogheid, met het Hof „ van *Pruissen* mede stondt geschikt te worden; dat dus geene Vyanden hier meer zynde, de Resolutie van tien September was „ vervallen. Dat hun Ed. Gr. Mog. zich verpligt geagt hadden, hier van ten spoedigsten „ aan zyne Allerchristelykste Majesteit kennis te geeven, niet twyfelende of Hoogstdezelve zou, in deeze gelukkige Herstelling „ der Rust alhier, wel dat deel neemen, „ het welke hy steeds getoond hadt zich „ aan te trekken, nopens de demping der „ Tweedragt, en bevordering der Welvaard „ alhier, waar toe de goede geneigdheid „ van zyn Majesteit steeds aan hun Ed. „ Gr. Mog. ten hoogsten aangenaam zou „ zyn (*)." —— Verontwaardiging vervulde de gemoederen der doorzigtigen op dit schryven, zo geschikt om den niet ergdenkenden Landzaat de volste gerustheid in te boezemen.

XLII. BOEK. —— 1787. schreeven.

Te midden van alle deeze Staatsverrigtingen naderde de dag op welken haare Koninglyke Hoogheid, by eenen Brieve door hun Ed.

De Prinses keert in '*s Hage* weder.

(*) *Resol. van Holl.* 21 Sept. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

Ed. Groot Mog. uitgenoodigd, om in de Hofplaats te komen, derwaards zou wederkeeren. In den naamiddag den vier-en twintigsten van Herfstmaand, naderde zy, nevens haar Twee Zoonen, Dogter, en verder Gevolg, *'s Gravenhaage*. Even als by 's Prinsen wederkomst, was de geheele Krygsbezetting met de Schuttery in de Wapenen. By haare verschyning vervulde het uitgelaatenst vreugde geschreeuw, het schieten, het getrommel, en wat ten betoon der woeligste blydschap kon dienen, de lugt. Eene menigte Mannen en Vrouwspersoonen drong door tot het Rydtuig, 't geen de Prinses met de Vorstlyke Telgen voerde, begeleid door een aantal Gardes du Corps en Ruiters, en ontspande, aan 's Boschwagters huis gekomen, de Paarden, trekkende 't zelve van daar tot op het Binnenhof voor de Stadhouderlyke vertrekken.

Van wegen hun Hoog Mog. verwelkomt.

Voor eene dergelyke Bezending uit de Algemeene Staaten als ter verwelkoming by zyne Hoogheid geweest was (*), hadt de Griffier FAGEL gehoor gevraagd, en onverwyld bekomen: weshalven deeze 's volgenden daags zich na het Stadhouderlyk verblyf vervoegde. Aan de trappen gekomen werden deeze Heeren ontvangen door de twee jonge Prinsen, die hun geleidden tot het Vertrek waar hunne Vrouw Moeder de Bezending verbeidde, welke, by monde van den Heere VAN WELDEREN, verstondt

(*) Zie hier boven bl. 205.

ftondt de betuigingen, „ van de opregte XLII.
„ vreugde, met welke hun Hoog Mogen- BOEK.
„ den waren aangedaan geweest, over het
„ Herstel van zyne Hoogheid in alle des- 1787.
„ zelfs Waardigheden, en de wederkom-
„ ste van haare Koninglyke Hoogheid: dat
„ hunne Hoog Mogenden zeer wel wisten
„ de Verpligtingen, welke zy aan haare
„ Koninglyke Hoogheid hadden, en zich
„ ook vleiden, dat haare Koninglyke Hoog-
„ heid overtuigd was van het aandeel, 't
„ geen hun Hoog Mogenden in haaren
„ toestand genomen hadden; dan dat zy
„ zulks niet verder zouden aanroeren,
„ weetende dat 't zelve haare Koninglyke
„ Hoogheid niet aangenaam zou zyn: al-
„ leen zich vergenoegende met vuuriglyk
„ te wenschen, dat de Rust en Eenigheid
„ hoe eer zo beter mogt worden hersteld,
„ en dat de dierbaarste zegeningen mogten
„ blyven berusten, op den Persoon van
„ zyne Hoogheid, van haare Koninglyke
„ Hoogheid en de Vorstlyke Kinderen."

Betuigingen door de Prinsesse, in de *Hollandsche* taal, met veel betoons van gevoeligheid en erkentenisse beantwoord: waar op de Bezending, door de twee jonge Prinsen uitgeleid, ter Vergaderinge wederkeerde.

Alle de byzondere Begroetingen en Verwelkomingen deezer te rug gekomene Vorstlyke Persoonen op te haalen, zou een eentoonige en daar door verveelende arbeid weezen; doch kunnen wy niet voorby

XLII. BOEK. 1787. Begroeting der Prinsesse door P. CAMPER.

van dit agterwege laaten uit te zonderen eene en andere Aanspraak, te deezer gelegenheid gedaan, met de ontmoetingen, die dezelve vergezelden.

Op den eigen dag der aankomste van haare Koninglyke Hoogheid, en dus vóór de evengemelde Begroeting der Algemeene Staaten, hadt de geweezene Hoogleeraar PETRUS CAMPER (*), als Voorzittend Lid in den Raad van Staaten, zich by haar vervoegd, en deeze Aanspraak uitgeboezemd.

„ Koninglyke Prinsesse! Doorlugtigste „ Vorstin! het Heil, de Liefde en het Vertrouwen van *Nederland!* — Doorlugtigste „ Prin-

(*) Een Man, die, door zyne veelvuldige en groote bekwaamheden in het Vak der Genees- Ontleed- en Tekenkunde, zich eene onsterflyken Naam gemaakt heeft, en den Vaderlande tot Roem ook by den Buitenlander strekte; tot wiens welverdiende gedagtenisse, uit dien hoofde, in zyne Geboorte-Stad *Leyden*, in de *St. Pieters Kerk* een Gedenkteken is opgerigt, in 's *Gravenhaage* den 7 van April 1789 overleden zynde. Zie de Afbeelding van 't zelve in het *Historisch Schouwtoneel van den Jaare* 1792, by A. LOOSJES Pz. I. D. II. st. bl. 394. — Ongelukkig dat de Heer CAMPER by den *Geleerden* ook de *Staatsman* wilde weezen, en in 't laatste gedeelte zyns leevens, van wegen *Friesland*, in dit Vak eene rol speelde, die wel zyne verdiensten in het andere niet wegnam; doch geenzins kon nalaaten te verdonkeren. Hoe zeer hij den Hoofschen vleitoon meesterlyk verstondt, zal de volgende Aanspraak, en nog meer eene tweede, welke wy zullen mededeelen, uitwyzen. Wy behoeven ze met geene Aanmerkingen te vergezellen.

XLII. BOEK. — 1787.

„ Prinsesse en Prinsen! — De Raad van „ Staaten ziet, op deezen heuchlyken Dag, „ de vuurigste wenschen van zyn hart, te „ eenemaale vervuld, en, het valt my te „ beurt Uw Koninglyke Hoogheid, in des- „ zelfs naam geluk te wenschen met Uw „ Koninglyke Hoogheids aankomste in dee- „ ze Provincie, en in deeze Residentie.

„ De Leden van deezen luisterryken Raad „ herinneren zich, met grievende smert, Ko- „ ninglyke Vorstinne! twee volle jaaren „ lang verstooken geweest te zyn van de te- „ genwoordigheid van eene der schrander- „ ste, deugdzaamste en roemwaardigste „ Vrouwen van deeze Eeuw. Zy zyn te „ gevoeliger getroffen geweest over deeze „ te lang geduurd hebbende afweezigheid, „ om dat het snood Verraad, en het listig „ Gedrag van eenige weinige Staatsministers „ de werktuigen van deeze inwendige „ beroertens, tot smert van alle braave en „ weldenkende Ingezetenen, die Uwe Ko- „ ninglyke Hoogheid op de handen en in hun- „ ne harten draagen, door allerleye ver- „ foeilyke dwangmiddelen, Uw Koninglyke „ Hoogheids komste niet alleen vertraagden, „ maar te eenemaal onmogelyk maakten.

„ Wy verheugen ons, Mevrouwe! dat het „ Opperweezen, door zyn aanbiddelyk ver- „ mogen, de heillooze voorneemens der „ Vyanden van het Vaderland, het welk „ Uw Koninglyke Hoogheid, met zo veel „ regts, het Uwe noemde, verydeld heeft, „ en in de harten der Staaten van deeze „ Provincie, aan welke de Edele Ridder-

 „ schap,

XLII. BOEK. 1787.

„ schap, en eenige Steden gestadig zulk een
„ loflyk voorbeeld gaven, dien yver heeft
„ doen blaken om Uw Koninglyke Hoogheids
„ Gemaal, tot algemeene vreugd der wel-
„ denkende Ingezetenen, weder volkomen
„ te herstellen in zyne wettige en door de
„ geheele Natie, in den jaare MDCCLXVI.
„ zo heilig bevestigde Voorregten.

„ Gelyk de Raad Uw Koninglyke Hoog-
„ heid en Hoogstderzelver Vorstelyk Huis
„ geluk wenscht met deeze lang gewenschte
„ en gezegende Ommekeering van Zaaken
„ in dit Gemeenebest, en der andere Bond-
„ genooten, heeft de Raad teffens de eere
„ zich allereerbiedigst in de bescherminge
„ en het gunstig aandenken van Uw Koning-
„ lyke Hoogheid aan te beveelen, en op-
„ regtlyk toe te wenschen, dat het den
„ Grooten GOD gunstig behaage Uw Koning-
„ lyke Hoogheid, en Uw Koninglyke Hoog-
„ heids dierbaare Kinderen, de heuchlyke
„ Panden der bestendigheid van onze Vry-
„ heid en Godsdienst, met de uitgeleezend-
„ ste zyner Zegeningen te willen overlaaden,
„ en Uw Koninglyke Hoogheids Leeven, zo
„ dierbaar voor uw Vorstlyk Huis, en voor
„ ons Vaderland, nog lange te spaaren, tot
„ vreugde, tot welzyn en bloei van deeze
„ Vereenigde Gewesten (*)!"

Verschyning van zyne Hoog-

Wanneer zyne Hoogheid, op den vyf en twintigsten van Herfstmaand, de eerste keer naa zyne lange afweezigheid ter Algemee- ne

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5126.

ne Staatsvergadering verscheen, begroette de Voorzitter TIASSENS den Stadhouder met eene Aanspraake, die, zo min als het Antwoord daar op, iets byzonder merkwaardigs hadt: waarom wy 'er geene byzonderheden van optekenen (*). Alleen melden wy hier in 't voorbygaan, dat deeze Heer, daadlyk de oude gewoonte weder invoerde, om, als voorzittend Lid van hun Hoog Mogenden, éénmaal 's weeks vóór de Vergadering, en telkens naa dezelve, Gehoor by zyne Hoogheid te vraagen.

XLII. BOEK. —— 1787. heid ter Algemeene Staatsvergadering.

Doch traden wy met stilzwygen voorby de Begroeting ter Algemeene Staatsvergadering, wy moeten, in volle lengte, opgeeven, de Aanspraak van den Heer CAMPER, dien wy by haare Koninglyke Hoogheid het woord hoorden voeren, en ter gelegenheid dat de Stadhouder voor 't eerst de Vergadering van den Raad van Staaten weder bywoonde, als Voorzittend Lid, wegens *Friesland*, in deezen vloed van hoogzwellende woorden, uitborst (†).

Aanspraak van P. CAMPER toen zyn Hoogheid eerst in den Raad van Staaten verscheen.

„ De

(*) *Resol. Gen.* 25 Sept. 1787.

(†) Wy schreeven bl. 226 dat Wy deeze Aanspraken, met geene Aanmerkingen behoefden te vergezellen; doch ééne enkele mogen wy niet agterwege laaten: naamlyk dat, behalven zo veel ongegronds, verdraaids, en aanstootlyks, als 'er in bykans elken volzin voorkomt, veelen zich hoogst ergerden aan de *Godsdienst* hier, met zo veel schynbaaren nadruks, herhaalde keeren, ingevoerd: daar men den Heer CAMPER verdagt hieldt zich des weinig te bekreunen. Veelen was niet vergeeten den inhoud van *Twee Brieven*, van den Heer J. H. SWILDENS, *aan den Hooggeleerden* Heer PE-

XLII. BOEK. 1787.

„ De Republiek der Zeven Vereenigde „ Gewesten in *Nederland* is, van haaren „ oorsprong, tot heden, nimmer in zulk „ eenen kommerlyken, nimmer in zulk „ eenen vernederden, nimmer in zulk een „ beklaaglyken staat geweest, als zy zich „ bevondt op het oogenblik, als wy de „ eere hadden Uwe Doorlugtige Hoogheid, „ wederom binnen deeze muuren, op den „ allerheuchlykſten Twintigſten Dag van „ deeze Maand September, ingehaald te „ zien door de verblyde Inwoonders, en „ de getrouwe Burgerye van deeze Resi„ dentie plaats! Een Dag, die by ons en „ alle rechtgeaarte Vaderlanders, altoos in „ Zegeninge blyven zal!

„ Deeze luisterryke Raad, die thans we„ der het genoegen heeft Uwe Doorluch„ tige Hoogheid aan zyn hoofd te zien, „ kwytte zich, te dier gelegenheid, door zyn „ Voorzittend Medelid den Heer PE„ TERS van zynen pligt, en verwelkomde „ Uwe Doorlugtige Hoogheid en corps, „ met een oprecht hart, op het allerpleg„ tigſte!

„ Dan, Doorlugtige Prins! deeze pligt„ pleeginge bestondt alleen in de betuiging „ van onze algemeene vreugde en waare „ blydschap, die weinige betrekkinge had„ den op het weezenlyker en inwendig ge„ noe-

PETRUS CAMPER *Volmagt ter Landsdage &c.* te *Amſterdam* by W. HOLTROP 1782, door den Heer CAMPER zo veel wy weeten noit beantwoord.

„ noegen, welke de Raad thans gevoelt „ van Uwe Hoogheid in deeze luisterryke „ Vergadering geluk te mogen wenschen: „ en Uwe Doorlugtige Hoogheid, onder „ de wonderbaare bescherminge van het „ aanbiddelyk Opperweezen, den God „ van Uw Doorlugtig Huis, die teffens de „ God van *Nederland* is, wederom inge- „ roepen te zien in het midden van eene „ verdwaalde Natie, dewelke, voor een „ groot gedeelte, misleid was, door de ver- „ giftigde Staatkunde, van eenige weinige „ Staatsministers, en omgekogt door het „ snood vernuft van één der gevaarlykste „ Nabuuren; in het byzonder door een „ aantal Geestlyke Huichelaaren, waar on- „ der de *Roomschgezinde* Priesters de god- „ looste rol speelden, gedwongen werd, „ om Uwe Doorlugtige Hoogheid, en de „ Braave Regenten van dit voorheen zo ge- „ zegend en bloeijend *Nederland*, niet al- „ leen, op de verfoeilykste wyze, te ver- „ guizen; maar, het geen nog duizend- „ maalen 'erger is, de gantsche Republiek, „ voor meer dan eene halve Eeuwe, in den „ grond te bederven, en zo wel met be- „ trekkinge tot den Welvaard en Handel, „ als buitenlandsch Vertrouwen, in erger „ omstandigheden te storten, dan ooit een „ buitenlandsche Oorlog, hoe verwoestend „ ook, dezelve gebragt zou hebben! Een „ Oorlog put, buiten tegenspraak, 's Lands „ Schatkist uit, en verlegt de Commercie; „ doch slegts voor eenen tyd! Daar dee-

XLII. BOEK. 1787.

XLII. BOEK. 1787.

„ ze, de Burger-oorlog naamlyk, de
„ schriklykste van alle onheilen! 's Lands
„ Schatkisten, en haare Bronnen verdelgt,
„ en doet verdroogen, de gemoederen der
„ Burgeren, zelfs van Bloedverwanten, en
„ anders vreedige Huisgezinnen, verdeelt,
„ en door onverzettelyken haat van een
„ scheurt; den yver der Ingezetenen, van
„ hunne bedryven aftrekt, en dus alle ze-
„ nuwen van den Staat teffens vernielt.

„ De Verdrukking en de geweldaadige
„ Behandeling, welke eenigen der voor-
„ naamste Staatsministers van *Holland*, on-
„ belemmerd uitoefenden, baarden niet al-
„ leen by de weldenkende Staatsleden dier
„ Provincie schrik en vrees; maar dreigden
„ overal wreede Vervolging en Verwoes-
„ ting!

„ Die verschriklyke Bedreigingen hadden
„ ook ongelukkig invloed op den Raad
„ van Staaten! De heilzaamste Voorslagen
„ door deszelfs Leden gedaan, werden dik-
„ werf afgekeurd, en te leur gesteld, door
„ schrikwekkende sluitredenen, gepaard met
„ bedreigingen van nog erger gevolgen;
„ alleenlyk voorgesteld om den Raad te doen
„ wankelen; en helaas! hoe dikwerf zyn
„ de Leden van deezen Raad daar door
„ niet afgetrokken geworden van derzelver
„ heilzaamste oogmerken? Men vleidde de
„ Vergadering met schynschoone palliative en
„ conciliatoire middelen, die in de daad
„ niet uittevoeren waren, en alleenlyk aan-
„ leiding gaven tot grooter verwoestinge,

„ in

„ in plaats van met eene bedaarde ſtand- XLII. BOEK.
„ vastigheid, het kwaad zelve tegen te gaan
„ en met den wortel uit te roeijen.

„ Uwe Doorlugtige Hoogheid vindt, ze- 1787.
„ dert haare afweezigheid, welke, tot Ons
„ ongeluk en ſmert, twee volle jaaren ge-
„ duurd heeft, niet ſlegts de Finantien van
„ de Generaliteit in de grootſte verwarrin-
„ ge, maar het geheele Militaire weezen
„ verwilderd, verguisd door de ſnoode Lis-
„ ten dier helſche Vyanden van Uwe Door-
„ lugtige Hoogheid, en van ons Vaderland!
„ door duizenderleie Kunſtenaryen in den
„ grond bedorven.

„ De Tugt, zo onontbeerelyk in den
„ Krygsdienst, is geheel verwaarloosd; de
„ Eerzugt, de eenige prikkel tot roem-
„ rugtige daaden voor een Krygsheld, is
„ door de laage ſtreeken van die laffe Ver-
„ raaders des Vaderlands vertrapt; de Zugt
„ en Yver om het Vaderland en den Wet-
„ tigen Souverain, volgens Eed en Pligt,
„ te dienen, is door de ſnoode Suspenſien,
„ Licentiatien, Casſatien, en 't geen nog
„ nypender en verderflyker was, door de
„ weigering en afſchaffing van Betaaling,
„ geweldig onderdrukt, en nog verder uit-
„ gerooid door het voorleggen van listige
„ Quitantien, en de onvermydelyke verplig-
„ ting om dezelve, hoe ſtrydig ook met
„ den Eed aan de Generaliteit gedaan, te
„ doen ondertekenen! Terwyl men zich
„ niet ontzag, noch ſchaamde, wufte laa-
„ ge en onwaardige Zielen, tot onverdien-
„ de trappen in den Krygsdienst te lokken,

XLII. BOEK. — 1787.

„ te verheffen, en door dezelfde Bezoldingen te mesten, welke aan andere Mannen! Mannen van Geweeten, Eer, en Vroomheid, door de geheele Vereenigde Republiek, op de heiligste wyze waren toegezegd, en op wettig verkreegene Commissien van den Raad van Staaten, regtvaardig toekwamen! De zugten van de braafste Officieren hadden geenen invloed op het verwoed en onbarmhartig *Hollandsch* Defensieweezen! De traanen hunner waardige Echtgenooten en het gekerm hunner lieve Kinderen, door honger en gebrek veroorzaakt, werden lachend veragt van die onmenschlyke Vloekgenooten! Ik beroep my op het getuigen van de Leden van deezen voortreflyken Raad, hoe dikwerf en hoe lang dezelve ontroerd en aangedaan geweest zyn over deeze rampzalige klagten? en hoe diep zy in het harte getroffen geweest zyn, over hunne onmagt om ze met de daad weg te neemen, of te verzagten.

„ Ik zegge, ja ik herhaale het, met de innigste ontroering, Doorlugtige Vorst! die ongelukkige Officieren, die braave en eerlyke Helden, zugten nog onder dezelfde verdrukkingen, en schreeuwen nog om Brood, om hunne Vrouwen, hunne Kinderen en zichzelven by het leeven te houden! Die beklaagenswaardige Mannen zyn helaas! nog niet gehoord, veel min geholpen, en uit hunne benaauwdheid gered!

„ De heiligste Verbonden, die de Re-

„ pu-

XLII. BOEK. 1787.

„ publiek aangegaan heeft met de getrouwste nabuurige Vorsten, en met de *Zwitsersche* Cantons over derzelver Legerbenden, werden verbrooken door diezelfde Landverraaders, en door nog meerdere bedreigingen, tot onuitwischlyke schande voor onze geheele Natie, ergerlyk geschonden!

„ Het doemwaardig oogmerk van de eerlooze Staats-ministers was alleenlyk ingericht om de geheele Armée van den Staat door wanhoop woedend te maaken, en te vernietigen, zonder zich te stooren aan de rampen en onheilen, welke de goede Burgers over 't hoofd hongen, wanneer zulk eene gewapende menigte, door honger geperst, en aan het muiten geraakt, op hun aanviel!

„ De Staats-Resolutien, door de getrouwgeblevene Provincien na de Frontieren wyd en zyd vertoonden, en de gegronde klagten der *Ommelandsche* Staaten, wyzen uit, hoe verraadlyk men allerlei schuim van Vreemdelingen, bedekt, verkleed, vermomd, dievelings, door magt van geld aangeritst, van alle kanten inriep, om de dwinglandyen, byna ten top gereezen, voor de nabuurige Provincien, nog doodlyker te maaken.

„ De Verwoestingen, aangericht door het Schendvolk des verraadlyken SALMS in *Friesland*, tegen de geheiligste Wetten, zonder Patent van den Capitein Generaal der Unie, zonder Attache in de Provintie gezonden, zyn zo veele

„ be-

XLII. BOEK. 1787.

„ bewyzen van de gewelddaadige Overheer„ sching van *Holland* over haare Bondge„ nooten!

„ Ik zwyge van de verraaderlyke, laf„ hartige en schandlyke wyze om de deugd„ zaamste en schranderste Vrouwe onzer „ Eeuwe, Uwe Doorlugtige Hoogheids „ Gemalinne, haare Koninglyke Hoog„ heid, schoon met de heilzaamste Oog„ merken bezield, de Intreede in *Holland*, „ na haare eigene Bezittingen, niet alleen „ te betwisten; maar die roemenswaardi„ ge Prinsesse geweldaadig gevangen te „ houden, en met zulk een veragtinge te „ behandelen, waar van de herinnering my „ doet beeven, en billyk vreezen, dat die „ schandvlek voor de *Hollandsche* Natie, „ by de volgende Eeuwen, nimmer uitge„ wischt zal worden!

„ Met zidderen herdenke ik, Doorlug„ tige Prins! hoe deeze Residentie voor „ de vreemde Gezanten der Nabuurige „ Mogenheden, en voor de Hooge Staats„ vergaderingen, altoos te vooren voor vei„ lig gehouden, geduurig gedreigd wierd, „ door een hoop omzwervend gewapend „ Volk ongedisciplineerd, voorzien van „ Grof Geschut, omgekogt door die zelf„ de Landverraaders, welke niet slegts dee„ ze Stad, en deeze Residentie, maar dee„ zen Raad, deedt beeven! Te meer, om „ dat een naauwkeurig onderzoek naar des„ zelfs gezag over de Militie van den Ver„ eeni den Staat, hier garnisoen houden„ de, klaarblyklyk deedt zien, dat hunne

„ Hoog

„ Hoog Mogenden, even weinig als de „ Raad van Staaten, eenig zeggen, of „ eenig bewind hadden over de hier in Gar„ nisoen liggende Troepen, zonder de uit„ druklyke toestemming van Gecommitteer„ de Raaden van *Holland*, die, zo wel als „ de overige Staatsleden, bukken moesten „ onder het juk dier Staatsministers, „ en onder een Defensieweezen, waar over „ de Staaten van *Holland* zelve geen magt „ meer scheenen te hebben.

„ Het zogenaamd Territoriaal Regt deedt, „ in dit onvoorziene tydstip, den Raad van „ Staaten zelve versteeken zyn van het be„ wind over het Generaliteits Tuighuis, en „ over derzelver Kruidmagazynen: de „ Dwinglandy ging zo verre, dat men zelfs „ het benoodigde niet van *Delft* dorst te „ laaten haalen, uit vrees voor weigering, „ door de zogenaamde gelegaliseerde Vry„ corpsen van *Holland!*

„ Deeze omstandigheid alleen doet ge„ noegzaam zien, hoe noodzaaklyk het voor „ deeze Residentie der Algemeene Staaten, „ en derzelver onderhoorige Collegien is, „ dat het Gebied over de Troepen van den „ Staat, hier Garnisoen houdende, aan „ uwe Hoogheid aanbevolen blyve!

„ En hoe gevaarlyk teffens voor de Ver„ eenigde Provintien, dat derzelver Veld„ tuighuis en Kruidhuizen in eene Provin„ cie gevonden worden, die, by zulke „ voorvallen, het nut en het gebruik 'er van „ aan de mededeelhebbende Eigenaars be„ twisten kan!

„ Zeer

XLII. BOEK. — 1787.

„ Zeer lang ben ik, met verscheiden Leden van den Staat, bevreesd geweest, dat die woeste hoop, nu binnen in den *Haag* van Geschut voorzien, zich eerlang meester zou maaken van de Generaliteits Kasse, voor welker behoud ik geenen uitweg zag; offschoon ik in het geheim op middelen bedagt geweest ben, om haar op een veiliger plaats te brengen, en daar door, zo mogelyk, te behouden!

„ Men vraage niet, of het geen ik hieromtrent zegge waar zy? Men herinnere zich de veelvuldige Representatien, die deswegen, by de Staaten van *Holland*, met zeer veel nadruks, gedaan zyn, om alle die onheilen voor te komen.

„ In plaats van onze wettige vrees op te ruimen, ontnam men de getrouwe Schutters van deeze Residentie hunne scherpe Patroonen, men vergrootte dus het Gezag van die woeste Bende; men veroorloofde dezelve niet alleen een Hoofdwagt en Militaire Eerbewyzing in deeze Residentiestad, schoon van Staaten Garnisoen voorzien; maar men stondt haar Geschut toe, men ontzag zich niet de Militie, door de geheiligste Eeden aan de Generaliteit verbonden, dagelyks en openlyk, tot bespotting toe, te gebruiken, om dien eerloozen hoop te dekken, met Krygsmuzyk in te haalen, te beschermen; en op die wyze nog stouter nog vermeeteler en nog gevreesder te maaken; terwyl het Garnisoen nog daarenboven aanzegging kreeg van Gecommit-

„ teer-

„ teerde Raaden om geene Orders, hoege- XLII.
„ naamd, noch van hun Hoog Mogenden BOEK.
„ noch van den Raad van Staaten, te ge-
„ hoorzaamen, zonder hunne voorkennisse, 1787.
„ 't welk ontegenzeggelyk insloot, zonder
„ hunne toestemminge.

„ Zodanig was Doorlugtige Vorst! door
„ het ongelyk Uwe Doorlugtige Hoogheid,
„ tegen de heilige Eeden der Natie aange-
„ daan, de droevige en ongelukkige staat
„ van deeze Provincie, en zo gevaarlyk was
„ de Residentie voor de veiligheid der
„ vreemde Ministers, en voor de Afgezon-
„ denen der Bondgenooten, ja zelfs voor
„ de Kasse van de Generaliteit, en haare on-
„ schatbaare Magazynen van Oorlog.

„ Dan heden danken wy den Goedertie-
„ ren God, *Nederlandsch* Beschermer,
„ dat hy de Staaten van *Holland*, de Re-
„ genten van byna alle de Steden en der-
„ zelver Burgeren, verlicht heeft, en het
„ loflyk voorbeeld van de Edele Ridder-
„ schap en nog eenige weinige Steden dier
„ Provincie heeft doen volgen! Die van
„ *Holland* niet alleen, maar die van de Stad
„ *Utrecht* zyn nu, eenpaarig van hunne
„ groote en gevaarlyke dwaalingen te rug
„ gekeerd, en hebben Uwe Doorlugtige
„ Hoogheid weder hersteld in de Voorreg-
„ ten en Preëminentien, welke, schoon op
„ U Doorlugtige Hoogheid erflyk en wettig
„ gekomen, in den Jaare MDCCLXVI, nog-
„ thans allerplegtigst bekragtigd waren.

„ Mogt het God behaagen, dat de In-
„ wooders van *Amsterdam* te rug kwamen,
„ en

XLII. BOEK. 1787.

„ en door zich by hunne Bondgenooten de
„ Ridderschap en de overige Steden van
„ *Holland* te voegen, den gevaarlyken slag
„ af te keeren, die haare luisterryke Stad
„ dreigt en voor ons allen, en voor gantsch
„ *Europa*, van zo groot belang is! Wy
„ waren als dan volkomen gelukkig, en in
„ het harte verblyd; wy zouden, op die
„ heuchelyke Tyding, zyne Goedertierenheid
„ met oprechte Dankoffers looven.

„ Wanneer ik, ondertusschen alle deeze
„ akelige omstandigheden, deeze eindlooze
„ verwarringen, en byna onherstelbaare gebreken,
„ in het Staatsbestuur, in het Financie-
„ en Militaire weezen beschouwe,
„ naar waarde inzie en overpeinze, staa ik
„ in twyfel, Doorlugtigste Vorst! of ik
„ wel regt heb om Uwe Doorlugtige Hoogheid
„ geluk te wenschen met haare terugkomste
„ in deeze Provincie, in deeze Residentie,
„ en in den Raad zelve! Het
„ hart zinkt my weg als ik de moeilykheden,
„ zo niet de onmogelykheden gade
„ slaa die zich van alle kanten opdoen,
„ om de zo noodzaaklyke herstelling te bewerken.

„ Ik moet dan, niet Uwe Doorlugtige
„ Hoogheid, maar deezen zo deerlyk geteisterden
„ Raad, gelukwenschen met de
„ tegenwoordigheid van Uwe Doorlugtige
„ Hoogheid; zonder uwe komst, dierbaare
„ Prins! zonder uwen Invloed, is het onmogelyk
„ de Unie der Zeven Gewesten,
„ schoon nog niet ten eenemaale gebrooken
„ maar deerlyk verzwakt, behoorelyk te

„ her-

„ herstellen: geen Gezag, dan het Uwe, XLII.
„ door het geheele Bondgenootschap aan BOEK.
„ Uwe Doorlugtigheid verleend, kan het-
„ zelve weder tot eendragt brengen, en zo 1787.
„ naauw verbinden dat de Zeven Gewesten
„ eendragtig hetzelfde doel, dat van het
„ behoud des Vaderlands, bewerken en be-
„ reiken.

„ Om wel te slaagen, Doorlugtige Vorst!
„ zal het noodig zyn uit het Staatsbestuur te
„ verbannen die gevaarlyke Persoonen, wel-
„ ke alle deeze Onheilen, en al dit Bederf
„ berokkend hebben. Verdenk my niet,
„ edelmoedige Vorst! als of ik Wraakzugt
„ beoogde? Zulk eene laagheid was niet
„ alleen onbetaamlyk, maar mag en kan
„ niet vallen in uw zagtmoedig en deugd-
„ zaam Character: dan, even gelyk een
„ akker, hoe wel ook bebouwd en toege-
„ steld, geene goede vrugten kan gee-
„ ven, zo lang het verderflyke onkruid
„ dezelve overmeestert, zo kan ook dit
„ Gemeenebest niet bloeijen, zo lang dat
„ verfoeilyk onkruid hetzelve onder de hand
„ blyft bederven.

„ Op honderderlei wyzen immers zullen
„ die snoode Landverraaders, die teffens de
„ gezwooren Vyanden van Uw Doorlugtig
„ Huis zyn, zich vermommen, om Uwer
„ Doorlugtige Hoogheids gevoelig hart op
„ nieuw te streelen, in te neemen en te ver-
„ meesteren: dan dit alleen gebiedt my
„ myn Pligt, en myne Liefde tot het Va-
„ derland, Uwe Doorlugtige Hoogheid te moe-
„ ten verzekeren, dat, zo lang U Door-

XLII. BOEK. —— 1787. „ lugtige Hoogheid dit manmoedig besluit „ niet neemt, en niet daadlyk ten uitvoer „ brengt, het Staatsgebouw nog lang zal „ blyven waggelen, en U Doorlugtige „ Hoogheid zal zich nooit verwerven de „ agting en het weezenlyk vertrouwen der „ weldenkende Ingezetenen van deeze Re- „ publiek. Zeer spoedig zullen wy, onder „ het valsch gevlei van die Onwaardigen, „ het vuur van Tweedragt en Burgerkryg, „ nu slegts oppervlakkig en, voor een tyd, „ uitgedoofd, weder zien uitbarsten, en tot „ de geheele verdelging van de Republiek „ toe, zien woeden: dan ik keer te rug „ van deeze uitweiding.

„ De Post, die ik thans de eer heb te „ bekleeden, gebiedt my, om, uit naam „ van deeze luisterryke Vergadering, Uwe „ Doorlugtige Hoogheid eerbiedig te ver- „ zoeken met onvermoeiden yver mede te „ werken, aan de moeilyke taak, ter her- „ stellinge van het zo deerlyk vervallene „ Finantie- en Militaire weezen, en van al „ wat verder, tot behoud der Republiek be- „ hoorende, aan de zorge van Uw Door- „ lugtige Hoogheid en den Raad van Staa- „ ten is aanbevolen. De Raad verwagt dee- „ ze zo noodige Herstellinge alleen van „ den wettigen invloed, welke Uw Doorlug- „ tige Hoogheid over de Zeven Vereenig- „ de Gewesten toekomt, en welke, tot „ behoud derzelven, als volstrekt noodzaak- „ lyk vereischt wordt.

„ Onder Uw Schild en Bescherming, „ Doorlugtige Vorst! zal de Raad rustig

„ en

„ en onvermoeid voortgaan om het ver- „ vallene, zo veel mogelyk, te herstellen; „ door Uw Hoogheids. bystand kan de Raad „ zich vleijen, gelukkig te zullen slaagen, „ en aan zynen pligt, zo wel als aan de „ verwagting der Algemeene Staaten, en „ der goede Ingezetenen van de Zeven Ge- „ westen te zullen voldoen.

XLII. BOEK. 1787.

„ Wy bidden en smeeken onderwylen „ den grooten GOD, zonder wiens alver- „ mogenden bystand niets goeds geschieden „ kan, dat het Hem genadig behaage, ons „ verdrukt, vernederd en byna verdelgd „ Vaderland wederom op te beuren, en te „ zegenen; dat het Hem behaage Uw Door- „ lugtige Hoogheid, en de Leden van dee- „ zen Raad, door zynen Geest kragtdaa- „ dig te verlichten, en Onze raadslagen „ zodanig te zegenen, dat wy den voori- „ gen luister van deezen Raad, in dit Ge- „ west, weder zien verschynen, en Uw Door- „ lugtige Hoogheid lange zien leeven tot „ heil en roem van deeze Gewesten!"

Welk eene rol de Raadpensionaris VAN BLEISWYK speelde.

Zulke redenen, uit den mond van eenen Staatsman, die, althans in den laatsten tyd, het Huis van *Oranje* hadt aangekleefd, daar zy de denkwyze dier Partye in een sterk licht stellen, kan men met eenig geduld hooren, en ten slot zeggen, de Spreeker blyft zich zelven gelyk; maar 't geduld moet ons begeeven als wy ons eenen Raadpensionaris van *Holland* verbeelden, die, op een nadruklyke wyze, zyn groot genoegen betuigt van zyne Doorlugtige Hoogheid, in alle zyne Waardigheden hersteld

XLII. BOEK. 1787. te zien. De Heer VAN BLEISWYK in de noodzaaklykheid gesteld om eene leevendige blydschap naa te bootzen speelde die rol onvergelyklyk. Zyn gedrag in deezen gehouden ontging de scherpste aanmerkingen niet; terwyl men wist met welk eene Party hy het nu eenigen tyd gehouden hadt. — Om deezen veranderlyken Man te beschaamen moet een bedryf en zeggen van WILLEM DEN V. gediend hebben, die den Raadpensionaris, wanneer deezen zich, zo ras de Prins in *'s Gravenhaage* was aangekomen, ten Hove begaf, voor een venster bragt, en hem wees de groote menigte van uitgelaaten blyden en Hoezee roependen, met byvoeging, *zie daar, myn Heer* VAN BLEISWYK! *de Volksstem!* (*).

Het

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4621. PFAU *Geschiedenis van den Veldtocht der Pruissen in Holland*, bl. 76. Zonder deezen Raadpensionaris te bezwaaren met het geen van zyn verraadlyk gedrag, op het tydstip der tegenwoordige Omwentelinge, hem ten laste gelegd wordt, Zie MANDRILLON *Memoires pour servir a l'Histoire de la Revolution des Provinces Uniès* in 1787. p. 120. kunnen wy niet voorby deeze gelegenheid waar te neemen, om eene byzonderheid hem betreffende, door ons in het duister gelaaten, wanneer wy, zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 117, over de berugte *Acte van Consulentschap* handelden, te vermelden. Geen anderen grond hebbende dan het niet wel te betrouwene getuigenis van den Hoogl. SCHLÖZER, om den Heer VAN BLEISWYK voor den *Ontwerper dier Acte* te houden, lieten wy zulks in 't midden. Doch vinden zulks, in de naderhand uitgegeevene *Memorien* van Mr. J. RENDORP ten vollen bevestigd. Immers hy tekent op, dat de Heer F. FAGEL, tweede Griffier van hun Hoog Mog. hem, in den Jaare 1768. ver-

Het Hof en de Raadzaalen waren niet alleen getuigen van deeze Omwenteling, maar ook de Kerk moest des weergalmen. Op den drie en twintigsten van Herfstmaand deedt WILLEM DE V, in de Groote Kerk zynen Kerkgang. Een getal van omtrent veertig Muzykanten hadt zich op het Orgel geplaatst, die, toen zyne Hoogheid ter Kerke intradt, met Trompetten en Pauken, een Voorspel maakten, waar op het bekende Deuntje *Wilhelmus van Nassauwen*, met het

XLII. BOEK. —— 1787. Eerste verschyning van WILLEM DE V. in de Kerk en Plegtigheden daar by

verhaald hadt, „dat de Heer VAN BLEISWYK toen „nog Pensionaris van *Delft*, en den Heer Erfstad„houder, en den Hertog byzonder toegedaan, aan „zynen Vader, den Heer Griffier FAGEL gezegd „hadt, dat, dewyl hun Hoog Mogenden hadden „goedgevonden, by hunne Resolutie van 14 April „1766. de Keizerin te verzoeken, den Hertog, „die in haare Majesteits en des Ryks dienst was, „toe te laaten, *nog eenigen tyd met zynen wyzen* „*Raad zyne Hoogheid te adsisteeren*, en dat dit „verzoek was toegestaan, het noodig was gemelde „Hertog daar toe als nu te verbinden. Dat ge„melde Griffier daar op gevraagd had, *wel wie* „*zal daar toe het noodig Opstel maaken?* en de „Heer VAN BLEISWYK geantwoord; *dat zal ik wel* „*doen*. — Dat eene korte poos daar naa laatstge„melde Heer een Concept van die Acte aan den „Griffier vertoond hadt; doch dat deeze niet heeft „kunnen goedkeuren, dat, in het eerste Artykel, „*zonder bepaaling* gezegd werd, *dat de Hertog* „*zyne Hoogheid met raad en daad ten allen tyde* „*zou bystaan*, als daar in opgesloten liggende eene „verpligting als of zyne Hoogheid, *ten allen tyde*, „den Raad van den Hertog zou moeten vraagen; „dat de Heer Griffier derhalven vermeend hadt, „dat noodwendig, in plaats van *ten allen tyde*, be„hoorde gesteld te worden, *zo menigmaal wy* „*zulks van Hoogstdenzelven zullen requireeren en*

XLII. BOEK. 1787. hebbende plaats.

het Orgel en 't geheel Orkest werd aangeheeven, tot dat zyne Hoogheid plaats genomen hadt. Hier op volgde een kort Gebed en het Psalmgezang, met het Orgel, ondersteund door alle de Muzikanten. Dit Zangspel werd nog driemaalen tusschen en naa de Kerkelyke Redenvoering herhaald, en by het uitgaan wederom het evengemelde Deuntje aangeheeven. De Predikant den dienst verrigtende was DANIEL ALBERT REGULETH, thans bekend voor heftig Voorstan-

„ *noodig oordeelen*; als mede dat de duurzaamheid „ van opgemelde Verbintenis bepaald werd op drie „ Jaaren. Dat men daar op goedgevonden hadt, „ ingevolge de eerste Aanmerking, de evengemelde „ woorden in *Art.* I. te stellen; en om te voldoen „ aan de andere, in 't einde by te voegen, *en dit* „ *alles zo by provisie* en tot ons wederzydsch ken„ nelyk wederzeggens toe. — Dat de Acte op dien „ voet gepasseerd was, met kennis en goedkeuring „ van den Raadpensionaris STEIN; doch buiten wee„ ten van den Heer VAN RHOON, die daar naa de„ zelve ten hoogsten hadt afgekeurd, gelyk mede „ de *Engelsche* Ambassadeur, Ridder YORKE ge„ daan hadt. *Mem.* I. D. bl. 211." Uit het Verhaal door den Burgemeester RENDORP, ter aangeduide plaatze, gegeeven blykt op welke gronden de *Amsterdamsche* Gecommitteerden, tot het Onderzoek deezer Acte aangesteld, hun vermoeden, wegens de Persoonen, die de hand tot het vervaardigen deezer Acte geleend hadden, steunde. Ons gegeevene Berigt te gemelde plaatze, wordt niet weinig toegelicht door het breed verslag des Heeren RENDORP van bl 177—218. —— Wy vinden, 't geen ter versterking dient van 't geen men by MANDRILLON, op boven aangetoogen plaats, leest, met ronde woorden vermeldt, „dat" *Holland* door een verraadlyken trek van den falsaris VAN BLEISWYK, in een paar dagen van Systema veranderde, *N. Post van den Neder-Rhyn*. Nº 24 bl. 196.

ſtander van het Stadhouderlyk Huis, ſchoon 'er zyn die beweeren dat hy, op zyne voorige Stadsplaats *Haarlem*, der andere Partye ſcheen toegedaan te weezen. Wat hier van zyn moge, 'er valt geen twyfel aan of het zal deezen Kerk-Redenaar, die het 8. en 9. vers van den V. *Pſalm* ten grondſlage zyner Aanſpraake nam, niet ontbrooken hebben aan vuur, aan woelenden yver, en valſche welſpreekenheid, om 'er niets meer van te zeggen (*).

XLII. BOEK. —— 1787.

Illuminatie in *'s Haage.*

Ten openbaaren betoon van Vreugde over deeze Omwenteling, ſtelden Gecommitteerde Raaden vast, op den vier en twintigſten van Herfstmaand, de Hofplaats te illumineeren, en gaven daar toe eene Waarſchuwing drie dagen te vooren, met aanmaaning tegen alle Ongeregeldheden; doch werd dit bedryf één Dag verſchooven, om dat men haare Koninglyke Hoogheid, met

(*) Wy zouden ons over eene Leerreden, die wy noch gehoord hebben, noch in druk is, zo niet durven uitlaaten, indien wy den Eerw. REGULETH niet eenigzins gekend, en niet in handen hadden, *zyne Plegtige Hiſtoriſche Redevoering, by gelegenheid van het groot Vocaal en Inſtrumentaal Muzyk, ter heuchlyke Verjaaring van de Gezegende Omwenteling in ons Vaderland, en de gelukkige Herſtelling der oude en welgevestigde Conſtitutie, op den* 18 *van Herfstmaand* 1788. *in de Groote of St. Jacobs Kerk binnen 's Gravenhaage, uitgeſprooken, door* DANIEL ALBERT REGULETH, *Predikant aldaar. In 's Haage* by J. A. BOUVINK en J. P. WYNANDS. Dit Staaltje van 's Mans welſpreekenheid rechtvaardigt onze gemaakte bedenking over eene Leerreden, in de eerſte verrukking van blydſchap opgeſteld en uitgeſprooken.

XLII. BOEK. 1787.

het verder Hofgezin, dan verwagtte, en deeze die Vreugdeviering zou kunnen bywoonen. Den vyf en twintigsten was *'s Gravenhaage* van acht tot twaalf uuren verlicht. De verblyde *Haagenaars* zogten elkander te overtreffen in de by zulke gelegenheden gebruiklyke Cieraaden. De Groote Kerktooren was met Lantaarnen, de Vyver rondsom met Flambouwen verlicht. De *Oprechte Vaderlandsche Societeiten*, de Buurt van de *Vlaamingstraat* met eene fraaije Eerepoort, staaken, nevens het Huis des Engelschen Afgezants, den Ridder HARRIS, boven allen uit. Zyne Hoogheid en het gansche Hofgezin bezigtigden, met de veele duizenden derwaards heen gevloeide Aanschouwers, deeze Verlichting der Hofplaatze. Voor het Societeitshuis op het Buitenhof was Muzyk van de Garde, en de Vreugde wierd met een Bal besloten.

Vreugde Maaltyden.

Vreugdemaaltyden volgden deeze Blydschaps-avonds. Onder deeze stak uit een pragtige Maaltyd in de Hofplaats, 's anderen daags in de Doelen, gegeeven door veele Regenten, uit verschillende oorden van het Gemeenebest, die zich, naa de Omwenteling, in *'s Graavenhaage* bevonden. Tot dit Feest waren de Gezanten van vreemde Hoven, en Officieren van Rang verzogt. De meeste Leden van de Staats Collegien bevonden zich daar tegenwoordig, als mede de hooge Amptenaars; doch niet de Thesaurier Generaal WYTENHELDT BISDOM, noch ook de Secretaris van den Raad van Staaten MOLLERUS. Van de Ridderschap

van

van *Holland* ontbrak alleen, Jonkheer VAN WASSENAAR VAN STARRENBURG. De Generaal Major VAN KRETZMAR, die, geduurende de afweezigheid van zyn Hoogheid, het bevel over het Krygsvolk in *'s Gravenhaage* gevoerd hadt, was 'er niet genoodigd, ook geene Officieren van het Bataillon van BYLANDT. —— De tafel was voor honderd en twintig Perſoonen gedekt, geduurende den Maaltyd hief, by wylen, een Orchest van vyftig Muzykanten een ſtreelend Muzyk aan, by 't welk men het Deuntje *Wilhelmus van Nasſauwen* niet vergat. Bovenal liet zich de Muzyk hooren by het drinken van *het welzyn van zyne Doorlugtige Hoogheid*; *haare Koninglyke Hoogheid*; *en het Vorstlyk Huis.* —— *Zyne Majeſteit den Koning van Engeland.* —— Op voorſtel van den *Engelſchen* Gezant den Ridder HARRIS, *dronk men het Herſtel en Behoud der Staatsgeſteldheid, zo als die in 't Jaar* MDCCLXVI. *bevestigd was.* — *Zyne Majeſteit den Koning van Pruisſen.* — *Den Regeerenden Hertog* VAN BRUNSWYK.

XLII. BOEK. —— 1787.

De Ridder HARRIS, die zich zo zeer liet gelegen leggen aan het Herſtel en Behoud der Staatsgeſteltenisſe, gelyk hy het noemde, betoonde het deel 't welk zyn Hof nam in de tegenwoordige Omwenteling, niet alleen door het pragtig verlichten zyns Verblyfs, by de algemeene Illumatie; maar ook door het geeven van een Feestmaaltyd, op welken zyne Hoogheid, nevens diens Gemalinne en Kinderen verſcheen, en talryk was door de vreemde

XLII. BOEK. Gezanten en veele aanzienlyke Persoonen dien daar op genoodigd (*).

——— 1787. Zo vertoonden zich de luidruchtige en schitterende Vreugdevieringen in de Hofplaatze, terwyl in de meeste andere oorden des Vaderlands, en bovenal in *Holland*, veeler hart van weedom kromp, en de gesmoorde klagten over het leed den Ingezetenen aangedaan door de *Pruisſiſche* Krygsbenden, den boezem vervulden. Van het bezoek deezer troepen was *'s Gravenhaage* verschoond gebleeven. Twee Afgevaardigden, de Graaf VAN WASSENAAR en de Heer VAN DER DOES, Raad en Vroedschap der Stad *Gouda*, door hun Ed. Gr. Mog. tot den Hertog VAN BRUNSWYK gezonden, hadden te *Schoonhoven* dien Prins verzogt geen Krygsvolk tot *'s Gravenhaage*, de Vergaderplaats der Raadscollegien en Zetel der vreemde Gezanten, te willen doen trekken; aan welk verzoek deeze terstond zyne toestemming gaf. Weshalven deeze Hofplaats van *Pruisſiſche* Inlegering en gevolglyk van de Ongeregeld- en Baldadigheden en Plunderingen, dier Krygsknegten bevryd bleef.

Ongeregeld- en Baldaadigheden en Plunderingen, welke wy elders zullen vermelden; hier nog met een woord gewag maakende, dat een aantal Vrycorporisten door de *Pruisſen*, by het inrukken en vermeesteren, gevangen genomen, naa *Wezel* gevoerd, onder den weg, en aldaar, de deerlykſte mishandelingen moesten verduuren,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4622. 5141.

ren, op welker herdenken de Menschlykheid gruwt (*).

XLII. BOEK. — 1787.

Groote Blydschap in *Berlyn* over het gebeurde in *Holland.*

De Zegepraal door de *Pruisfische* Krygsmagt op de *Patriotten* behaald, de te onderbrenging van de *Gemeenebestgezinden*, schonk ten Hove van *Berlyn* groote voldoening en verwekte eene blydschap, geëvenredigd aan den haat deezer Partye in de *Vereenigde Gewesten*, zints lange toegedraagen. Niet ongepast zullen wy des een verslag geeven, met hoofdzaaklyk over te neemen, wat een oor- en ooggetuigen des ondervondt.

Mandrillon komt te *Berlyn.*

De Heer Mandrillon, dien wy, naa zyne vrugtlooze poogingen om het inrukken der *Pruisfische* Krygsbenden te beletten, den weg na *Berlyn* zagen opslaan (†) dagt tyding genoeg die Hofstad te zullen bereiken, om de Vyandlykheden tusschen de *Pruisfen* en de *Patriotten* voor te komen. Hy rekende daar en boven op de verdeedigmiddelen der laatstgemelden, en stelde vast, dat, indien, tegen zyne verwagting, de Hertog van Brunswyk den aanval waagde, deeze zo veel wederstandt en

(*) Men vindt deeze vermeld in een klein welgeschreeven Stukje getyteld, *Lotgevallen der Nederlandsche Burgers, welke door de Troupen, van zyne Pruisfische Majesteit in de Maand September van het Jaar* 1787. *zyn Krygsgevangen gemaakt. Door een der Gevangenen zelve beschreeven. Te Brusfel* by J. P. de la Croix. Van de egtheid veeler daar in opgetekende gevallen hebben wy de verzekering gehoord, uit den mond van een ander dier ongelukkigen.

(†) Zie hier boven bl. 159.

XLII. BOEK. 1787. en hindernissen zou ontmoeten, dat 'er niet weinig tyds zou noodig weezen om die te overwinnen. Den twee en twintigsten van Herfstmaand te *Potsdam* gekomen en door zynen Vriend Prins FREDRIK heusch ontvangen, stelde hy, door diens tusschenkomst, den Koning een Vertoog ter hand, onder den weg vervaardigd, behelzende een schets van den toestand zyns Vaderlands, en van 't geen hy meende, dat de Koning, ten beste van 't zelve, zou kunnen en behooren te doen.

Verstaat 'er het inrukken der *Pruissen* in *Holland*.

Prins FREDRIK, het Vertoog zyner Majesteit overgegeeven hebbende, kwam te rugge, vermeldende, dat 'er eene Boode uit *Holland* was aangekomen, met de tyding van het Inrukken der *Pruissen*, en den volkomen Val der *Patriotten*, dat de meeste Steden met *Pruissisch* Krygsvolk bezet, en de Hoofden dier Party meest gevlugt waren, dat de Stadhouder zegevierend in *'s Gravenhaage* stondt te trekken. De eenige voldoening welke hy wegens zyn Vertoog ontving, was het zeggen des Konings; „ *Ik* „ *weet,* MANDRILLON *is een braaf Man;* „ *het spyt my zynen halven dat hy te laat* „ *gezonden is!* "

Bezoekt den Graaf VAN HERTZBERG.

Verslaagen, wegens het lot zynen Vaderlande overgekomen, gaf MANDRILLON te *Berlyn* een bezoek aan den Graave van HERTZBERG. Een Staatsdienaar door hem beschreeven, als de geslaagen Vyand der Gemeenebestgezinden hier te Lande, als den Man, die de trouwlooze bedoelingen van *Groot-Brittanje* ondersteunde, de onbegrensde Eerzugt der Prin-

Prinsesse van *Oranje* streelde, en zynen Vorst verkeerde inboezemingen gaf, wegens de zaaken van *Holland*. By deezen verborg hy zyne gevoelens niet over diens gedrag ten aanziene van het Gemeenebest; dan weetende hoe men Staatkunde moet gebruiken by allen, die niets zonder Staatkunde doen, liet hy een geschrift by dien Staatsman, behelzende eenige aanmerkingen over de wederkeerige belangen der *Vereenigde Nederlanden* en *Pruissen*, met verzoek om 'er zyne aandagt op te vestigen. Dan, in een tweede bezoek, bespeurde hy, in deezen Staatsdienaar zo veel verknogtheids aan *Engeland*, en de byzondere belangen des Stadhouders, dat het dwaasheid zou geweest hebben, meer over dit stuk te spreeken.

XLII. BOEK.

1787.

Begaan met de onzekerheid van het lot den zynen en zynen Vrienden in *Holland* overgekomen, stelde hy den Koning een tweede Vertoog ter hand, diens hulp verzoekende voor de behoudenis en rust der Familien, die, het onderspit delvende, in hun Vaderland gebleeven waren.

Spreekt ten beste der onderdrukte *Hollanders* by den Koning.

De Feesten ten Hove, de openbaare Vreugdbetooningen over de Zegepraal der *Pruissen* in *Holland*, deeden smerten aan zyne smerten toe. Hy ontweek ze zo veel mogelyk; doch eene Openbaare Zitting van de *Koninglyke Academie der Weetenschappen* te *Berlyn* bywoonende, verwagtte hy geenzins, dat die dag meer zou gewyd weezen om den Lof der *Pruissen* in het ver-

Hoord den lof der *Pruissen*, in eene Zitting van de Academie der Weetenschappen.

XLII. BOEK. vernederen van *Holland* uit te brommen, dan om ſtukken, de Kunſten en Weetenſchappen betreffende, te behandelen.

1787. De Graaf VAN HERTZBERG plaatſte den Heer MANDRILLON naast zich. De Vergadering was talryk, 'er bevonden zich de Erfprins van *Pruisſen*, diens Broeder, veele Buitenlandſche Staatsdienaaren, en Hovelingen, onder deezen de Graaf VAN GOERTZ, die met den Heer DE RAYNEVAL vrugteloos aan eene Bevrediging gearbeid hadt (*).

Hoe de Graaf van HERTZBERG zich daar over liet hooren.

Als Bezorger deezer Academie opende de Graaf VAN HERTZBERG, de Zitting met eene Redenvoering, over de Weldaaden, die de thans regeerende Koning, de voetſtappen zyns onſterflyken Voorgangers drukkende, by aanhoudenheid, zynen Onderdaanen bewees. — Na eene korte tusſchenpooze, las hy een Vertoog, over de Zegepraalen, welke het *Pruisſisch* Leger in *Holland* behaalde „ daar," gelyk hy zich uitte, „ voor altoos verdelgende „ dien geest van Verdeeldheid en Regee- „ ringloosheid, welke, zo onregtvaardig, „ zints veele Jaaren, het Doorlugtig Huis „ van *Oranje* beroofde van de wettige Voor- „ regten verknogt aan de gewigtige post „ van Stadhouder der *Unie*." —— Bovenal deedt hy de Vergadering opmerken, hoe gelukkig zyne verrigtingen, als Staatsdienaar, geſlaagd waren, ondanks alle tegenwer-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl 336.

werkingen der Vyanden van *Pruissen*, en het Huis van *Oranje*. —— Vervolgens verhief hy den lof des Hertogs van Brunswyk in deezen Krygstocht, en den vollen loop geevende aan zyne geestvervoering vergeleek hy dien by Cesar, en bragt het bekende *veni*, *vidi*, *vinci* te pasfe (*). XLII. BOEK. —— 1787.

Dat de Heer Mandrillon met deeze opgaave, de waarheid niet voorby loope, of den Graaf van Hertzberg bezwaare, blykt uit de gedrukte *Memorien der Academie*. Der Staatszaaken vol hadt die Staatsdienaar, op den drie en twintigsten van Oogstmaand deezes Jaars, eene Redenvoering uitgesprooken, waar in hy, ten opzigte van *Holland*, zich in deezer voege liet hooren. —— „ De Koning heeft geene raadgeevingen, geene „ vertoogen gespaard om *Holland* te bevre„ digen; maar alles is vrugtloos afgeloo„ pen; de drift der Partyen is tot eene „ hoogte geklommen, dat 'er maar één „ stap noodig was tot eenen Burgeroorlog; „ en de crisis is vergroot, door een nieuw „ *onvoorzien* voorval (†). Mevrouw de „ Prinsesse van *Oranje* wilde eene nieuwe „ proeve neemen om de zaaken tot eene „ draag-

(*) *Ik kwam*, *ik zag*, *ik won*, beter zou, in dit geval, volgens Mandrillon, gevoegd hebben, *veni*, *vidi*, *intravi*. *Ik kwam*, *ik zag*, en *trad in*.

(†) *Onvoorzien*, dit woord paste althans niet in den mond des Heeren van Hertzberg, ten aanzien van hem zelven, indien hy anders. gelyk Mandrillon beweert, de *Aanraader* tot die Reis geweest hebbe *Mem.* p. 59.

XLII. BOEK. 1787.

„ draaglyke Bemiddeling te brengen, door „ haare Reis naa den *Haage*. Zy is in deeze Reis verhinderd, op eene wyze zo „ hoonend, dat dezelve het regtmaatig „ misnoegen van den Koning heeft ontstooken, en dat zyne Majesteit zich niet „ heeft kunnen onthouden van eene Voldoening te vraagen evenredig aan de Belediging, en een aanzienlyk getal Krygsvolk na den *Rhyn* te doen trekken, om „ zyn eisch te ondersteunen. —— Men „ moet hoopen, dat men in *Holland* eenmaal aan de stem der Rede gehoor zal „ geeven, en dat de Nabuurige Mogenheden der Republiek, even zeer belang „ hebbende by de herstelling van derzelver „ rust en geluk, den storm nog zullen „ voorkomen, en den staat des Gemeenebests „ herstellen, als mede dien van eene Familie, aan welke hetzelve zyn bestaan „ verschuldigd is, op eenen constitutioneelen voet, en ten welzyn van alle de daar „ by belang hebbende Partyen."

Als een Byvoegzel op dat Vertoog gaf de Graaf van Hertzberg, in de Zitting op den zeven en twintigsten van Herfstmaand, het volgende over. „ De Koning van *Pruissen* heeft, door den Heer van Thulemeyer, „ van de Staaten van *Holland* gevorderd, „ dat zy, *in vier dagen tyds*, aan zyne Majesteit, de zeer gemaatigde en geenzins „ bezwaarlyke Voldoening van hun gevorderd, zouden geeven. Op *de volstrekte* „ *weigering* der Staaten van *Holland*, is de

„ Re-

„ Regeerende Hertog VAN BRUNSWYK den XLII.
„ veertienden van Herfstmaand, met het Le- BOEK.
„ ger in *Holland* gerukt, heeft *Gorkum*, ——
„ *Utrecht* en *andere voornaame Steden* van 1787.
„ *Holland* verlost. De Vermeesteringen
„ van dien Prins zyn zo snel geweest dat
„ men 'er de schoone woorden *veni*,
„ *vidi*, *vinci* op mag toepassen. —— In
„ 't kort deeze schitterende voortgan-
„ gen hebben de gelukkige Omwente-
„ ling, veroorzaakt, dat de *waare Staa-*
„ *ten van Holland*, den Prins van
„ *Oranje* na '*s Gravenhaage* te rug ge-
„ roepen en in zyn Erflyk Stadhouder-
„ schap hersteld hebben: terwyl de *Over-*
„ *weldigers* na *Amsterdam* getrokken zyn.—
„ In deezer voege heeft Koning FREDERIK
„ WILLEM de II. als een edel en grootmoe-
„ dig Nabuur van het Gemeenebest der
„ *Vereenigde Nederlanden*, aan dezelve de
„ *Vryheid* wedergegeeven, door eene *tweede*
„ *gelukkige Omwenteling*, gelyk zyn Over-
„ grootvader de Keurvorst FREDERIK
„ WILLEM DE GROOTE, die, voor-
„ heen, zo veel toebragt om het Stad-
„ houderschap, het Huis van *Oranje*,
„ en de vryheid der Republiek te herstel-
„ len."

De gryze altoos aanblyvende Secretaris dier Academie de Heer FORNEY, zogt in deeze Zitting by den Staatsdienaar zyn Hof te maaken, met het voorleezen van een stuk tot de Overwinningen van dien dag betrekkelyk; doch hy droeg de toejui-

XLIII. BOEK. chingen, zo mild VAN HERTZBERG geschonken, niet weg.

1787. Zyne betuiging ten afscheid aan den Graaf VAN HERTZBERG.

Eer MANDRILLON *Berlyn* verliet moest hy den Graaf VAN HERTZBERG nog gaan zien, om hem over te leeveren het Getuigschrift waar by deezen tot Lid van de *Hollandsche Maatschappy der Weetenschappen* te *Haarlem*, werd aangenomen; welke gelegenheid hy waarnam om deezen Staatsman te verzekeren; „dat men, „wel verre van *Holland* bevredigd, en „de *Patriottische* Party daar te ondergebragt te hebben, de wederzydsche haat „veel grooter en gevaarlyker geworden „was (*)."

Genoegen van *Engeland* en *Weenen* over deeze Omwenteling.

Engelands genoegen over deeze Omwending, waar aan 't zelve zo veel toegebragt hadt, lydt geen twyfel, het vertoonde zich in klaaren dag, door het geen wy reeds, wegens den Gezant HARRIS, in *'s Gravenhaage* optekenden (†). — Ten Hove van *Weenen* was ook de Vreugde daar over algemeen, althans de Gezant VAN HAAFTEN, schreef den Griffier FAGEL, zyne blydschap deswegen betuigende; „Het is „opmerkelyk, zo als groot en klein „alhier deel in die onverwagte Revolu„tie neemt; zo dat men my in de gezel„schappen omringt, om 'er de byzonder„heden van te verneemen, en 'er my „geluk over te wenschen." — De Keizer zelve

(*) MANDRILLON *Mem.* p. 51—75.
(†) Zie hier boven bl. 248.

zelve schreef een allerbeleefdsten brief, met de sterkste uitdrukkingen, aan haare Koninglyke Hoogheid, om haar met de Ommekeer van zaaken, en de Herstelling van den Prins haaren Gemaal, geluk te wenschen (*). XLII. BOEK. 1787.

Dit Boek schetste de groote Omwenteling deezes altoos gedenkwaardigen Jaars, blykbaar daar gesteld door het inrukken der *Pruissische* Krygsbenden; eene Omwenteling, zo onverwagt als onverhoopt voor de *Patriotten*, in het verloop van veertien dagen, te wege gebragt, die de *Grondwettige Herstelling*, waar aan men zo lang, en zo veel, gearbeid hadt, eensklaps den bodem insloeg, de hoop, de verwagting, en de poogingen veeler Vaderlandschgezinden verydelde.

Bykomende Oorzaaken van het te niet loopen der poogingen van de *Patriotten*.

Dan, schoon, zonder die gewapende tusschenkomst, deeze Omwenteling haar beslag geheel of althans bylange zo spoedig niet, zou gekreegen hebben, deeden verscheide andere oorzaaken veelen duchten, dat het gevaarte der *Grondwettige Herstelling*, zou instorten, eer het voltooid was. Wy kunnen niet nalaaten eenige deezer, ten slot aan te wyzen, en derzelver opgave over te neemen uit eenen Schryver, die, van den loop der zaaken, in deeze dagen, wel onderrigt was, en veel hadt bygedraagen, om, zyne Landgenooten, tot die groote Onderneeming aan te spooren,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5150.

XLII. BOEK. — 1787. en daar in te ondersteunen; hy draagt dezelve voor om zyne Landgenooten, naa deezen schok, de rampzalige klippen aan te wyzen, op welken zy schipbreuk geleden hadden; op dat zy die, by gunstiger tyd en gelegenheid, zo dezelve immer opdaagde, mogten vermyden.

Voor eerst, (op deezen zin loopen deezes Mans bedenkingen,) wanneer het gebeurde in den jongsten *Engelschen* Oorlog, de na eene rechtmaatige wraak reikhalzende Natie deed zien, dat haare hooge Vertegenwoordigers, die, in haaren naam, de Souveraine Wetgeevende Magt uitmaakten zelve niet in staat waren, 's Lands Verdeediging tegen den Vyand door te zetten, niettegenstaande Hoogstdezelve, te gelyk met de Natie haare klaagstem verhieven, begreep het Volk, dat 'er een Invloed en Staatsgebreken heerschten, die het Land verderflyk waren; het wilde die beteren; men sloeg de handen aan het werk, en vong aan een Republicainsch Gebouw op te haalen, — doch ongelukkig zonder eenig Grondbestek, Tekening van 't geheel, of Plan, waar volgens, men geregeld van de Grondslagen af, tot den Top kon voortwerken. Terwyl de doorzigtigsten de eerste steenen tot den Grondslag aanbragten, begonden anderen reeds aan het Dak te arbeiden; men haalde het een door 't ander. Ieder wilde de voornaamste Werkbaas zyn, 't zy kundig of niet, het was het zelfde, men moest uitblinken. En, in

de daad, de meeste Bouwlieden waren meer bedagt om *zichzelven een Tempel* van *Eer* en *Roem*, by het grootste doch minst kundige gedeelte der Natie, dan wel eenen *Tempel van waare Vryheid voor het algemeen*, te stigten. —— Hier uit kon niet anders dan eene vernielende verwarring ontstaan, welke grooter moest worden naar maate dan het getal der Bouwlieden grooter en de aangebragte Bouwstoffen menigvuldiger wierden. Men smeet alles by elkander en door een: waar door in de daad niets werd uitgevoerd, en men verheugde zich over de aangebragte Bouwstoffen; zonder dezelve regelmaatig en naar order te gebruiken en in een te schikken.

XLII. BOEK. 1787.

Iedere Provincie, iedere Stad, ja ieder Dorp, werkte op zich zelve, zonder den zamenhang van het geheel te kennen, en te onderzoeken; zonder te overweegen of het geen men begreep dat verbeterd moest worden, thans zyne behoorelyke rypheid hadt; of en in hoe verre hetzelve strookte met het *Algemeen Belang*; met één woord, met het beste hart, met het eerlykst en belangloost voorneemen, werkte men veelal zonder oordeel, of goed beleid.

Ten tweeden: De welmeenende Yver der *Patriotten*, hunne belanglooze Opregtheid, om het Vaderland van Kluisters te bevryden, deedt hun allen vertrouwen stellen in zommigen, die, schoon zelve welmeenende, niet genoeg zulk eene allergewigtigste zaak, als de *Herstelling der Ne-*

XLII. BOEK. — 1787. *Nederlandsche Vryheid*, kenden, of hadden doorgedagt. Zy geloofden, dat de zulken, die het hardst schreeuwden de beste en kundigste Vaderlanders waren, aan welken zy blindeling alles, en niets minder dan hunne dierbaarste belangen, moesten toevertrouwen; zonder te onderzoeken of die Voorlichters en Voorwagters met hun dezelfde gewigtige belangen hadden, of dezelven niet meer werden gedreeven door een zugt naar Roem, om te praalen, als de *Man des Volks*, dan wel door eenen waaren Yver, om, met opoffering van alle Heerschzugt, met Beleid, Oordeel en Getrouwheid, het Algemeen Belang te behartigen.

Kan het worden tegengesprooken, dat er hier en elders wierden gevonden, die, hoe zeer der *Patriotsche* Partye toegedaan, nogthans aan dezelve meer schade, vertraaging, ja bederf, hebben toegebragt, dan alle de poogingen der *Antipatriotten*, hoe listig uitgedagt, en stout in het werk gesteld? — Zy, die het meest en hardst op schreeuwen over het yzeren juk den *Despoten* en *Aristocraaten*, waren zelve de grootste en wreedste *Dwingelanden*, die alles naar *hunnen* zin, alles naar hunne begrippen wilden in het werk gesteld en volvoerd hebben, die zo onvatbaar waren voor goeden raad, als styfhoofdig in het verwerpen der begrippen van andere Welmeenenden, misschien veel oordeelkundiger en naauwgezetter op het waare behoud

en

en de doorzetting van het *Patriotismus* dan zy. XLII. BOEK.

Ten derden. De onderlinge Verdeeldheid. Men was vergeeten *dat Eendragt Magt maakt*. Ieder Vaderlander zag en gevoelde dat eene waare Herstelling en Verbetering in het Volksbestuur allernoodzaaklykst was. —— In zo verre was men het éêns met elkander; dan in de wyze hoe en de middelen, door welken, dat noodzaaklyk, dat voortreflyk, werk moest worden uitgevoerd, was men veelal wyd van elkander. In plaats nu dat men overtuigd van elkanders goede meening, met malkander, door vriendlyke en oordeelkundige redeneeringen, de uit eenloopende gevoelens tot één hoofdpunt, tot één en hetzelfde doeleinde bragt, dezelve zuiverde van die Gebreken, welke of misschien schadelyk, of zeker gevaarlyk, in hunne gevolgen konden zyn; vatte men woedende het zwaard tegen elkander op; men spaarde niets om elkander te dwarsboomen, en by het Volk, door schelden en lasteren, gehaat te maaken. Dus werd de weezenlyke Kragt verlooren, en het Lichaam der *Patriotten* in zo veele deelen gescheiden, dat elk, doorzigtige al ras vreesde, dat het door deszelfs zwakheid eerlang zou verbryzeld zyn. 1787.

Slaat uw oog, myne Landgenooten! te rug op het gezegde, en ik ben verzekerd dat gy hetzelve zult toestemmen. —— Ik durf my zelfs beroepen op

XLII. BOEK. 1787. hun, die van die ongelukkige Verdeeldheid de werkende oorzaaken geweest zyn, en die thans, nu zy de zaaken in haare gevolgen zien, zullen moeten toestemmen, dat zy veelal die rampen hebben veroorzaakt.

Slaat uwe oogen eens te rug op zo veelen, welken met ons de hand aan de ploeg hebben geslaagen; welken met ons niets spaarden om de heerschende Inbreuken te keeren, 's Lands Welvaard en 's Volks geheiligde Regten te vestigen; en ziet dan eens hoe veelen het goede werk hebben laaten steeken, met smerte en moedloosheid; of aan de zyde onzer Tegenstreevers zyn overgegaan, uit spyt en wraakzugt, om dat de raazende drift van sommige Yveraars hun op de bitterste wyze vervolgde, hun met de zwartste koolen openlyk schetste; hunne Denkwyze, schoon al eens in eenig opzigt niet strookende met het geheiligste Regt des Volks, uitschreeuwden als *Verraad*, in zo verre dat men niets onbeproefd liet om hun aan de woede over te geeven.

Men denke niet, dat ik de denkbeelden van die Lieden, in alle opzigten, billyk, veel minder dat ik hunne lafhartigheid in het niet volhouden voor het belang des Volks, of hunnen schandelyken overgang tot onze Tegenpartyders eenigzins wil verschoonen; neen daar door hebben zy getoond, dat zy hunne eigene Eer stelden boven het Algemeen Belang des Volks, zo het anders waar-

waarheid is, dat iemands Eer door laster kan worden gekrenkt. —— daar door eerst zyn zy die veragting waardig geworden, welke men hun heeft berokkend, daar zy dubbelen lof zouden waardig zyn geweest, indien zy, zonder zich aan de pylen der Heerschzugtigen eenigzins te bekreunen, met dubbelen yver waren voortgegaan in het behartigen van 's Volks belang. —— Ik voer dit alleen aan, ter betooging, dat de onderlinge Verdeeldheid veel tot krenking der Vaderlandſche Zaak heeft toegebragt.

Men ſlaa nu eens het oog op het gedrag van onze Tegenparty, op hun, die zich tegen het Volk, en tegen de Herſtelling van deszelfs waare Regten, hebben verzet, en welk een verbaazend onderſcheid wordt men dan niet gewaar? Zy die yverden voor de uiterlyke en ſchynende Grootheid van den Stadhouder, waren allen Broeders: allen hadden dezelfde Doeleindens, hetzelfde Plan; allen werkten met eendragtige ſchouders, en ſchoon de een kundiger, de ander onkundiger, de een driftiger, de ander lauwer was, nogthans hebben zy vermyd, elkander te verbyten en als gedwongen om van batterye te veranderen. —— De *Ariſtocraaten*, even zo groote vyanden van den Stadhouder als van het Volk, en zelfs zyn eeuwig verbitterde Vyanden, trokken allen dezelfde lyn. Hoe zeer de een min de ander meer yverde om den Stadhouder te vernederen; hoe zeer de een meer de

XLII. BOEK. 1787.

ander min op het regtvorderende Volk was verbeeten, zy allen sloegen de handen toch eendragtig in een, om zich staande te houden, en de Stem des Volks te dooven. — Dit niet alleen; maar zelfs toen de Magt des Volks geducht werd, toen zy vreesden, dat het Regt en 's Lands Welzyn zoekend Volk alle hinderpaalen, door standvastigheid en moed, zouden te boven komen, vereenigden zy zich met die Party met welke zy den Oorlog hadden aangevangen, met de Party des Stadhouders, liever willende, om dus te spreeken tot hun eigen uitbraakzel wederkeeren, dan hun Gezag, als van het Volk ontleend, erkennen, en aan hetzelve dien Invloed op deszelfs Vertegenwoordigers toestaan, welke de Privilegien, de Billykheid en Zekerheid des Lands vereischten.

Ten vierden. De Drift van zommigen, om de *Aristocratie te gelyk* met het *Despotismus* te neder te vellen, heeft de Party der *Patriotten* geenen minderen slag toegebragt, en dezelve verzwakt, eer het de tyd was om dezelve tot rede te brengen. Zeker is het dat de *Aristocratie van veelen* voor een Vry Gemeenebest niet minder ondraaglyk, ja veel ondraaglyker is, dan het *Despotiek Gezag* van éénen. De *Aristocraaten*, welken zich met de waare *Patriotten* hadden vereenigd, ja dezelve dag en nagt opgewonden om den te uitgebreiden en geduchten Invloed des Vorsten te weeren, waren yverig bezig om het magtloos Volk te versterken tegen dien invloed. Het

Pa-

Patriotisme der waare Vrienden van het Algemeen Belang, van de Herstelling der verdrukte Volksregten, was als nog in de Kindschheid, en te zwak om op eigen beenen te staan. Waarom de welmeenendste, of liever doorzigtigste, *Patriotten* van gevoelen waren, dat men de hulp der *Aristocraaten* moest blyven behouden, om het *Despotisme*, het welk eerst aan de Natie rede, regtvaardige rede, van misnoegen gegeeven hadt, te beteugelen, tot dat men meer op eigen beenen kon staan; meer vereenigde kragten hadt om aan alle Overheersching het hoofd te bieden; zonder dat hetzelve zich versterkt zag door de *Aristocraaten* was het gemaklyk te overwinnen. De *Patriotten*, met de *Aristocraaten* vereenigd, waren als twee tegen één, en zeker zou het *Despotisme* al voor lang binnen dien kring zyn gebragt, door het vereenigd vermogen van beiden binnen welken het buiten staat was, de hoornen op te steeken tegen 's Lands Welvaard en Behoud: waar naa de waare *Patriotten* hunne weezenlyke belangen hadden kunnen inbrengen en handhaaven tegen de *Aristocraaten*, welke naar reden en billykheid zouden hebben moeten luisteren, het zy willens, het zy onwillens. Het onderscheid in deezen was, dat de *waare Patriotten*, met de *Aristocraaten* vereenigd, tegen den *in schyn Stadhoudergezinden*, twee tegen één waren; doch door het overloopen der *Aristocraaten* tot 's Lands Vyanden, werd het tegendeel waar, en de *Stad-*

XLII. BOEK. — 1787.

XLII. BOEK. *Stadhoudergezinde Party* was nu twee tegen één (*).

1787. Schoon deeze aangevoerde redenen, voor een gedeelte, het *Sticht*, en de Stad *Utrecht*, meer dan eenig ander Gewest des Bondgenootschaps, betreffen, gelden dezelve over het geheel omtrent het gedrag van de tegen elkander woelende en krygvoerende Partyen in den Lande. — Een oog te rug geslaagen op dit Tydvak onzer Geschiedenissen zal niet weinig voorwerpen ontmoeten, waar by het staan blyvende des verzekering vindt, en durven wy verzekeren, dat de meer byzondere Beschryving der voorvallen, waar toe wy, in ons eerst volgend Boek, treeden, ter bevestiging hier van zal strekken.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XII. D. bl. 1191.

* * *

V A

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

DRIE EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XLIII. BOEK.

Stoffe van dit Boek. Het Voorstel van Amsterdam ter Bepaalinge van de Uitvoerende Magt. Door Haarlem byzonder goedgekeurd. Aandrang daar op in het Voorstel van Haarlem. Bygevoegd Voorstel over den Volksinvloed. Wat aanleiding gegeeven hadt tot het doen deezes Voorstels. Commissie benoemd tot het onderzoek, en het bepaalen der Uitvoerende Magt. Verdeeling van den arbeid dier Commissie. Voortzetting van dit Werk, en hoe verre voltooyd. Concept Instructie voor den Stadhouder. Concept Instructie voor den Capitein Generaal van Holland. Concept Instructie voor den Admiraal van Holland. Onderscheide Oordeelvellingen over deeze Concept Instructien. Handelingen over het Voorstel van den Volksinvloed. Adresfen daar voor te Haarlem ter tekeninge gelegd. Inhoud van het Adres der Haarlemsche Burgers aan Staaten van Holland, wegens den Volksinvloed. Andere Steden

XLIII. BOEK. *den en Dorpen onderschraagen dit Verzoek. Verzoekschrift aan de Regeering van Amsterdam ten dien einde. Aandrang in 't zelve gebruikt. Gunstig antwoord van Burgemeesteren en Raaden. Twee verschillende Benoemingen tot de Commissie over den Volksinvloed. De Stem der Stad Amsterdam beslist voor het aanstellen van negentien Heeren. Geschil deswegen ter Staatsvergaderinge. Tegenverklaaring der Minderheid. Men oordeelt dit stuk de zaak der Burgeryen te weezen. Misnoegen te Amsterdam tegen de drie Afgevaardigden uit de Vroedschap. Besluit aldaar tot een Adres. Aanbod, om, by de Overleevering, het Stadhuis met Burgers te bezetten, aangenomen. Overleevering van 't zelve. Inhoud des Verzoekschrifts. Antwoord van Burgemeesteren. Verschillende begrippen der Burgemeesteren over de Raadpleeging der Vroedschap op dit stuk. Verscheidenheid van begrippen der Raadsleden, door de Stem van Burgemeester* HOOFT, *ten genoegen der Burgeren, beslist.* HOOFT *maakt dit in een kring van Burgeren bekend. Een Afschrift des Besluits beloofd. Het afleeveren des Afschrifts mart. Inhoud des Besluits. Door eenige Heeren onwettig verklaard, met toegezegde Aantekening daar tegen. Anderen behouden aan zich eene Tegenaantekening. Tweegevegt tusschen* VAN DER GOES *en* HOVY. *Ingediende Tegenverklaaringen. Eenige Heeren, tot de Commissie benoemd, bedanken. Voorstel ter Vroedschappe van de Stad Haarlem om den Volksinvloed Stedelyk te verklaaren. Goedgekeurd. Gequalificeerden en Geconstitueerden te Haarlem benoemd. Het Concept-*

cept-Regeerings Reglement in gereedheid. Ter Leezinge voorgelegd. Voorstel om het, ter Aggreatie, aan Staaten van Holland te zenden. Door de Burgery goedgekeurd, en aan Staaten van Holland gezonden. Inhoud eens Briefs tot geleide. De Aggreatie door de Meerderheid der Staatsleden verleend. De Dag ter Invoeringe van het Stads Regeerings-Reglement bepaald. Verandering in de Haarlemsche Schuttery. Geschenken daar aan gedaan. Plegtige overleevering der Vaandels en twee Veldstukjes. Kerkleerreden ter voorbereidinge van het invoeren des Nieuwen Regeerings-Reglements, door W. MOBACHIUS QUAET *gehouden. Vryheids Tempel. Schikking gevolgd by de staatlyke Invoering. Beëediging des Nieuwen Regeerings Reglements. Afkondiging van de Aanneeming. Afloop deezer Plegtigheid. Maaltyd en Vreugdebetooningen. Tegenverklaaringe van* P. VERMEULEN *en* J. G. DEKKER. *Burgergecommitteerden benoemd. Verkiezing van Burgemeesters. Bedaard- en geschiktheid met welke alles toeging. Te Leyden eene Commissie uit de Vroedschap benoemd, om met Geconstitueerden over den Volksinvloed te handelen. Poogingen van het Vaderlandsch Gezelschap te Leyden om den Volksinvloed te bewerken. Plan daar toe opgegeeven. De Tempel te Haarlem afgebrooken. Weinig Pruissen in Haarlem door het afbranden der Liebrugge. Wat 'er by de Omwenteling voorviel. Een dreigend Oproer door de Burgers gestuit. Mislukte pooging te Alkmaar om den Volksinvloed daar te stellen.*

XLIII. BOEK.

Over

XLIII. BOEK.

1787.

Stoffe van dit Boek.

Overeenkomstig met het bestek, 't geen wy ons voorstelden, hebben wy, in de laatst voorgaande Boeken, dit woelig Jaar MDCCLXXXVII betreffende, zodanige Stukken bygebragt, en zulke Voorvallen beschreeven als tot de groote Omwenteling in Herfstmaand des gemelden Jaars, den Staat meer algemeen betroffen, of daar op eenen onmiddelyken invloed hadden, en zyn thans gevorderd tot dat gedeelte onzer Geschiedenisse, waar in wy ten oogmerke hebben, meer byzonder te overweegen, wat in de Onderscheide Gewesten des Bondgenootschaps, en meer plaatslyk voorviel (*).

Niet oneigenaartig geeven wy, in dit Geschiedkundig Verslag, den voorrang aan *Holland*. Het Gewest, waar, als in een middenpunt, alles zamenliep, wat de groote bedoelde Staatszaak, de *Grondwettige Herstelling*, betrof, en het Tooneel waar de reeds algemeen beschreevene Omwenteling, stand greep, op eene wyze, die zich tot alle de Bondgenootschaplyke Gewesten uitstrekte.

Dan, eer het daar toe kwame, eer die groote en als elkander verdringende Gebeurtenissen voorvielen, aanschouwde *Holland*, de meeste Steden, en veele Plaatzen in 't zelve, eene menigte van Byzonderheden, terwyl zy een aantal Lotwisselingen ondergingen, zo groot, zo veelvuldig, in een zo kort tydsbestek, als onze Vaderlandsche Ge-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 156.

Geschiedenis nimmer aanboodt, en waar van men bezwaarlyk een wedergade in de Geschiedenis van andere Volken zal aantreffen.

1787.

Het Voorstel van *Amsterdam* ter Bepaaling van de Uitvoerende Magt.

Een Voorstel, in Wynmaand des verstreeken Jaars, door de Afgevaardigden van *Amsterdam*, uit naam der Vroedschap, gedaan, hieldt in het bepaalen van eene Commissie, uit eenige Leden der Regeeringe van *Holland*, om behoorelyk te onderzoeken, de Paalen van de Uitvoerende Magt zo van den Stadhouder als van den Capitein Generaal en Admiraal; en, omtrent de waarneeming dier Bedieningen, als mede de Pligten en Voorregten daar aan verknogt, zodanige Plans en Instructien te beraamen, als met de Hoogheid van de Souverainiteit, de behoudenis van 's Lands en der Ingezetenen Voorregten en Vryheid, en met het Algemeen Welzyn van den Lande, meest overeenkomstig zou geoordeeld worden, en 't zelve vervolgens aan hunne Lastgeevers voor te draagen (*).

Door *Haarlem* byzonder goedgekeurd.

Byzonderen indruk hadt dit Voorstel gemaakt op die van *Haarlem*. hebbende zy het volledige Besluit op dit stuk gereedlyk goedgekeurd, begrypende, dat, uit hoofde van den oorsprong en de natuur der tegenwoordige Verschillen, het voornaame middel, zo tot vereffening derzelven, als tot voorkoming van dergelyke in het vervolg, juist in zulk een Onderzoek, en daar op volgend eindelyk Besluit behoorde te bestaan (†).

Met

(*) *Resol. van Holl.* 25 Oct. 1786.
(†) *Resol. van Holl.* 13 Dec. 1786.

XLIII. BOEK.

1787.

Aandrang daar op in het Voorstel van *Haarlem*.

Met dit alles bleef eene zaak van dat aanbelang en klaarblyklyke nuttigheid draalen. Dit bewoog de Afgevaardigden van *Haarlem*, dit stuk, in Louwmaand deezes Jaars, aan te binden, en te raaden om, zonder uitstel, de handen aan 't werk te slaan, en een begin met dit Onderzoek te maaken: daar men, vry kon vast stellen, dat zonder de zaak van die kant aan te tasten, de zo gewenschte Rust, als die op eene wegneeming der gronden van het heerschend Misverstand berusten moest, nimmer gebooren althans niet bestendig gemaakt zou worden: terwyl eene rampzalige ondervinding het maar al te zeer bevestigde, dat, hoe langer Twisten van die natuur aanhielden 'er meer verhittings in de gemoederen ontstondt, en dezelve, van dag tot dag, ongeschikter deedt worden voor die Vereffening van zaaken, welke toch eindelyk zou moeten plaats hebben.

Het daadlyk te werkstellen deezes Besluits oordeelden zy te meer te moeten aanpryzen, om dat zy zich verzekerd hielden, dat de verkeerde Denkbeelden hier en daar ontstaan, en veelal met argelistige oogmerken door zommigen voortgezet en aangeblaazen, als of men op eene Verandering der Constitutie, door de Vernietiging der Bedieningen van *Stadhouder*, *Capitein-Generaal* en *Admiraal*, of ten minsten door het berooven van die Posten van 't geen weezenlyk daar toe behoort bedagt was, dat, nimmer beter zoude worden te keer gegaan en gelogenstraft, dan door het daadlyk beraamen eener Com-

mis-

missie, welke de Behoudenis dier gewigtige Waardigheden ten grondslage hebbende, verder byzonder ten oogmerk zou hebben om dezelve, overeenkomstig de regelen eener regtmaatige Billykheid, en de waare Constitutie van den Lande, te meerder dienstbaar te maaken aan de groote Einden waartoe zy ingevoerd waren; en tevens te ontheffen van die Duisterheden en Onzekerheden, welke nu derzelver richtige Uitoefening dikwerf moesten belemmeren, en voor het algemeene welzyn onverstaanbaar maaken.

XLII. BOEK. 1787.

Hier by lieten het de *Haarlemsche* Afgevaardigden niet berusten. Schoon ten vollen overtuigd van de noodzaaklykheid om dit Werk ten spoedigsten voort te zetten, en ten einde te brengen, konden zy niet ontveinzen van gedagten te zyn, dat, hoe gelukkig ook de uitslag daar van zou mogen weezen, 't zelve nogthans aan het groot oogmerk eener *Volledige Herstelling* van de Rust, en het Vertrouwen in den Lande, maar *gedeeltlyk* zou voldoen, indien niet een Onderzoek van eene andere natuur, ten zelfden tyde, ondernomen en afgedaan wierd.

Bygevoegd Voorstel over den *Volks-invloed*.

Welk een Onderzoek zy beoogden, zullen wy met hunne eigene woorden en redenen voordraagen: dewyl dit stuk van zo veel gevolgs was. „ Immers," dus lieten zy zich hooren, „ daar het aan een ieder, die „ eenige kundigheid van de Constitutie „ deezer Republiek in 't algemeen en van „ deeze Provinçie in 't byzonder heeft,

 „ niet

XLIII. BOEK. 1787.

„ niet kon onbekend zyn, dat de *Regeeringsvorm* alhier niet anders is, of zyn „ kan, dan by wege van *Representatie*, dat „ het overzulks, naar den aart eener diergelyke Regeering, geconsidereerd vooral „ de Fundamenten waar op onze Vryheid „ en Onafhanglykheid gegrond is, niet anders dan billyk, regtmaatig en waarlyk „ constitutioneel kan worden gerekend, dat „ dit *Representative* aan geenerhande twyfeling onderheevig zy, en dat teffens het „ *Volk* op zyne *Vertegenwoordigers* zelven „ Invloed hebbe, waar door zich deszelfs „ weezenlyk Voorregt boven anderen, die „ onder een *Volstrekt Gebied* leeven, ten allen tyde kan vertoonen.

„ Maar dat, hoe wettig en billyk dit ook „ zy, het nogthans even zeker is, dat dit „ eene en andere zekere bepaalingen moet „ hebben, zal het, aan den eenen kant, geene Jalousie verwekken tusschen Ingezetenen en Ingezetenen, en, aan de andere „ zyde, niet uitloopen in eene schadelyke „ Belemmering voor hun, die met het een „ of ander gedeelte van het Publiek Bestuur „ belast zyn, om hunne Bedieningen, tot „ waar nut en voordeel, van dat Volk, 't „ welk zy helpen representeeren, waar te „ neemen en dus het heil van 't algemeen „ Vaderland, dat ook het hunne is, in alle „ opzigten te behartigen.

„ Dat ondertusschen deeze Consideratien „ thans meer dan ooit in aanmerking moeten komen, en tot eene gepaste Voorziening aanleiding behoorden te geeven. Eens-

„ deels

„ deels om alle vrees, als of men, by het be- XLIII.
„ raamen van Middelen tot Herstel der Rust, BOEK.
„ het *Fundamenteel Principe van eene Re-* ——
„ *presentative Regeeringsvorm*, en van *eenen* 1787.
„ *noodzaaklyken Invloed des Volks daar op*,
„ uit het oog zou kunnen verliezen, uit de
„ gemoederen der goede Ingezetenen weg
„ te neemen, — en anderdeels om voor te
„ komen eene alzins pernicieuse en het
„ Herstellingswerk al te zeer ondermynende
„ Verdeeldheid onder de Natie, welke het
„ natuurlyk gevolg zyn moet van eene
„ verscheidenheid van Plans, en Ontwer-
„ pen, uit hoofde van de aanleiding, die
„ daar uit meer dan waarschynlyk zou ge-
„ booren worden, tot de allernadeeligste
„ verwarringen."

Te deezer oorzaake waren zy gelast, aan de Vergadering voor te draagen, en ten sterksten aan te dringen; *Voor eerst*, dat, ter voldoening van het reeds genomen Besluit, ten spoedigsten voortgang mogt worden gemaakt met de daar by daadlyk beraamde Commissie tot het Onderzoek der Paalen van de Uitvoerende Magt. Dat daar, ten deezen aanziene niets overschoot, dan de Heeren, die deeze Commissie zouden uitmaaken te benoemen, en hier toe terstond een Dag te bepaalen.

En *ten anderen*, „dat mede met den eer-
„ sten eene Commissie van eenige Leden
„ van de Regeering deezer Provincie mogt
„ benoemd worden, om de thans zo alge-
„ meen aangevoerd wordende Bedenkingen,
„ omtrent de *Generaale Representatie* van

 „ 't ge-

XLIII. BOEK. 1787. „ 't geheele Volk, welke, volgens de Gesteldheid van het Gemeenebest, alhier, „ zou behooren plaats te hebben, te examineeren; en teffens na te gaan en te „ onderzoeken, op hoedanig eene wyze, „ ingevolge van de Constitutie, en 's Lands „ waare Belangen, eenige Generaale Maximes omtrent de Invloed, welke uit hoofde van de *Regeeringsvorm by Represen-* „ *tatie* notoirlyk aan het Volk toekomt, „ zouden behooren te worden gearresteerd; „ mitsgaders aan welke billyke Bepaalingen, „ die alle twyfeling en regtmaatigen argwaan „ affnyden kunnen, dat een en ander onderheevig zou kunnen gemaakt worden. „ Ten einde deeze Commissie, als in het „ natuurlykst verband staande, met die by „ het *Eerste Artykel* opgegeeven, even „ spoedig als dezelve zou kunnen worden „ getermineerd; en op het Resultaat van „ beiden, ten zelfden tyde, de noodige Re- „ solutien genomen zouden kunnen worden (*).”

Wat aanleiding gegeeven hadt tot het doen deezes Voorstels.

Schoon het Voorstel deezes Onderzoeks uit den mond der *Haarlemsche* Afgevaardigden in *Hollands* Raadzaal gehoord werd, en 't zelve, ingevolge van deezen uiterlyken toedragt, geheel aan *Haarlem* wordt toegeschreeven, en ook met den naam des *Haarlemschen Voorstels* betyteld, allerwegen voorkomt, is 'er reden om vast te stellen, dat het den oorsprong verschuldigd was, aan twee toen ten tyde veel

(*) *Resol. van Holl.* 30 Jan. 1787.

veel opziens baarende Gebeurtenissen; waar van wy de eene vermeld hebben, en andere nog moeten boeken. —— De eerste was de voor *'s Volks invloed* yverenden aandrang in *'s Gravenhaage* gedaan door eene Burger-bezendig, wanneer men de Onderhandeling met den Graave VAN GOERTS en DE RAYNEVAL, niet vertrouwde (*). — De andere de stoute stappen te *Heusden* genomen om *'s Volks invloed* in de Aanstelling der Stadsregeeringe te doen gelden, over welke, gelyk wy naderhand zien zullen, zo veel in *Hollandsch* Staatsvergadering te doen viel. — Ons is van goeder hand verzekerd, dat de Pensionarissen eeniger voornaame Steden, over dit belangryk Onderwerp te zamengekomen, een Voorstel van zo algemeenen aart, noodig oordeelden, om zich uit den maalstroom veeler byzondere Verzoeken, op één te redden, en eene Vaststelling te maaken, die overal ten Maatregel diende; waar uit dan dit *Haarlemsche Voorstel* geboorен en in verband met dat van *Amsterdam* voorgedraagen wordt (†).

XLIII. BOEK.

1787.

In-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 386.

(†) Een Schryver van dien tyd laat zich, wegens het bewerkstelligen dier beide Voorslagen, in deezer voege hooren. „ Vooral zal 't noodig „ zyn, dat het Volk op zyne hoede zy, en daar „ op aanhoude, dat het *Eerste Lid* van *Haarlems* „ *Propositie* niet buiten het *tweede*; maar het *Tweede* vóór, of ten minsten gelyktydig met het *Eerste*, „ worde afgedaan: want de *Aristocraat*, zynen Zetel ziende bestormen, zal zich door allerlei listen staande zoeken te houden, en van het Stadhou-

XLIII. BOEK. — 1787. Commisſie benoemd tot het onderzoek van den Last des Stadhouders enz.

Ingevolge van den Aandrang van *Haarlem* werd de vyftiende van Sprokkelmaand bepaald ter benoeming van de Commisſie in het eerſte Artykel begreepen, en benoemde men ten dien dage tot dit Onderzoek en het Ontwerpen dier Inſtructiën, de Heeren OCKER GEVAERTS, Burgemeester der Stad *Dordrecht*; ADRIAAN VAN ZEEBERGH, Raad en Penſionaris te *Haarlem*; ADRIAAN VAN DER GOES, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Delft*; HENDRIK BALTHAZAR VAN HALTEREN, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Leyden*; ELIAS HUYDECOPER VAN MAARSEVEEN, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Amſterdam*; HUYBERT VAN EYCK, Vroedſchap te *Gouda*; SAMUEL VAN HOOGSTRAATEN, Vroedſchap der Stad *Rotterdam*; ABRAHAM VAN BLEISWYK, regeerend Burgemeester en Raad der Stad *Gorinchem*; LEONARDUS DEN BEER, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Schiedam*; GUALTERUS GEORGE GIDEON VAN DER MIEDEN, regeerend Burgemeester en Raad der Stad *Alkmaar*; NANNING VAN FOREEST, regeerend Burgemeester en Raad der Stad *Hoorn*; AUGUSTINUS HENDRIK DUYVENSZ, regeerend Burgemeester en Raad der Stad *Enkhuizen*. Mitsgaders tot Ministers en Medeleden de Heeren CASPER CLOTTERBOOKE, Secretaris van hun Ed. Groot Mogen-

„ houderlyk Juk verlost zynde, en daar door meer„ der magts in handen gekreegen hebbende, des te „ moeilyker tot overgave te dwingen zyn. *Post* „ *van den Neder-Rhyn*, XI. D. bl. 882.

gende; BERNARDUS BLOK, Secretaris van het Collegie van Gecommitteerde Raaden in *Westfriesland* en het *Noorderkwartier*; en PIETER PAULUS, Raad en Advocaat Fiscaal van het Collegie der Admiraliteit op de *Maaze*. —— De Ridderschap, tot het Besluit niet medegestemd hebbende, zag deeze Benoeming aan; één haarer Leden de Baron van WASSENAAR STARRENBURG bedankte voor de Benoeming. — *Delft* benoemde de Heeren VAN DE WALL, van *Dordrecht*; VAN DER GOES, van *Delft*; HUYDECOPER, van *Amsterdam*; BLEISWYK, van *Gornichem*; VAN DER WILLIGEN, van *Enkhuizen*; waar by zich zeven Steden voegden, te weeten *Amsterdam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*. De meerderheid der Afgevaardigden van *Amsterdam*, naamlyk de Heeren BEELS, ALEWYN en LAMPSINS, want de Pensionarissen VAN BERCKEL en VISSCHER stonden in een ander gevoelen, lieten aantekenen, „ dat geen Ministers in zodanig eene Com„ missie behoorden benoemd te worden, en „ wilden dus de Heeren VAN ZEEBERGH, „ CLOTTERBOOKE, BLOK en PAULUS uit„ geslooten hebben (*).”

XLIII. BOEK. —— 1787.

Verdeeling van den arbeid deezer Commissie.

De twaalf Afgevaardigden, uit de gemelde Steden, benevens de drie Ministers, vingen, op den veertienden van Lentemaand, in een der vertrekken van Gecommitteerde Raaden, hun gewigtigen arbeid aan. Dee-

(*) *Resol. van Holl.* 15 Febr. 1787.

XLIII. BOEK. — 1787.

Deezen verdeelden zy, naar de taak hun opgelegd, in drie afzonderlyke ploegen. Welker eerste over het Stadhouderschap, de tweede over het Capitein Generaal- en de derde over het Admiraalschap, de verzogte nasspeuringen deedt, en ingevolge daar van Concept Instructien opmaakten.

Voortzetting van dit werk, en in hoeverre voltooid.

Zy zetten dit werk zo verre voort, dat zy, elk in hun vak, met den aanvang van Herfstmaand, gereed waren; wanneer de toen zamen zynde Heeren het best oordeelden de drie onderscheidene overgegeevene Stukken, met den meesten spoed en geheimhouding, in een klein getal, (twintig zo ons onderrigt is) te doen drukken; en één Exemplaar daar van aan ieder van de Leden der Commissie te doen geworden, om dezelve met de vereischte aandagt te onderzoeken, en in eene nadere Byeenkomst van alle de Heeren, op den derden van Wynmaand bepaald, in overweeging te neemen, en zo spoedig als bekwaamlyk kon geschieden een Verslag by hun Ed. Gr. Mog. uit te brengen. Elk der Gelastigden tot dit werk werd den negenden van Herfstmaand, een Afdruk toegezonden. — De Omwenteling, die vóór het verschynen des bestemden dags ter nadere algemeene zamenkomst plaats greep, verydelde de bedoelde algemeene Vergadering, waar men de Stukken zou vergeleeken, en de oneffenheden, die uit zulk een verdeelden arbeid bykans onvermydelyk moesten ontstaan, zou overeen gebragt hebben.

Het

Het verhandelde en vervaardigde in deeze drie onderscheidene vakken van werkzaamheid, draagt de blyken van kunde, van oplettenheid, van gemaatigdheid; en mag gehouden worden als de keurigste Bydraagen behelzende van 't geen tot de drie meergemelde Waardigheden behoort. Men heeft zorg gedraagen om het by de weinige eerste Afdrukken niet te laaten berusten; maar alles door Nadrukken den Landgenoot in handen gesteld (*), schoon 'er van al dien arbeid, ter reeds gemelde oorzaake, niets kwame.

XLIII. BOEK. 1787.

Wy kunnen niet voorby de *Concept Instructien* zelve op te geeven, zonder te gewaagen van het Verslag, 't welk tot Inleiding dient, of nevens ieder Artykel te plaatzen, de Beweegredenen en Ophelderingen, telkens daar bygevoegd (†). De *Concept Instructie voor den Stadhouder* of *Gouverneur van Holland* en *Westfriesland*, in der tyd, is begreepen in de volgende Artykelen.

Concept Instructie voor den Stadhouder.

Art. I. „De voorsz. Stadhouder zal „naauwkeurig toezien, dat de Souverainiteit en Authoriteit van de Staaten, „mitsgaders de Geregtigheden, Privile- „gien,

(*) Men vindt het Werk deezer Commissie in de *Zaaken van Staat* en *Oorlog* by Allart, IV. D. bl. 243. *enz.*

(†) Dit een en ander, zo gewigtig om over den aart en het oogmerk van ieder Artykel wel te oordeelen, moet gezogt worden in de hier boven aangeweezen Werk.

XLIII. BOEK. 1787.

„ gien, en de welherbragte Costumen van „ den Lande van *Holland* en *Westfriesland*, mitsgaders van de Leden, Steden, „ en Ingezetenen van dien, ongeschonden bewaard, derzelver welvaaren bevorderd, „ en alle geweld, overlast, afbreuk en schade geweerd worde.

Art. II. „ Zal mede toezien, dat de „ waare Christlyke Gereformeerde Religie, „ zo als die door de Staaten deezer Provincie is aangenomen, en waar van hy openbaare Professie zal moeten doen, mitsgaders derzelver openlyke Exercitie gehandhaafd en geen hinder of belet aan dezelve „ toegebragt worde; noch ook door iemand, „ wie hy zou mogen zyn, eenigerhande „ inbreuk gemaakt worde op het Regt, 't „ welk aan de Staaten deezer Provincie, als „ Hooge Overheid in Kerklyke zaaken toekomt, en dezelve, by de *Unie van Utrecht* uitdruklyk aan zich gereserveerd hebben. — En, wanneer ter zyner kennisse mogte komen, dat tegen het geen „ by dit en het voorig Artykel is gemeld, „ iets beraamd of in 't werk gesteld wierd, „ zal Hy daar van terstond kennis moeten „ geeven aan de Staaten, of, zo Dezelven „ op dien tyd niet vergaderd mogten zyn, „ met en benevens de Heeren Gecommitteerde Raaden daar tegen provisioneel de „ noodige voorzieninge doen, en Zyne bevinding en verrigting aan gemelde Staaten by Derzelver eerste Byeenkomst, rapport doen.

Art. III. „ Zal Sessie en Stem hebben

„ in

„ in het Collegie van Gecommitteerde Raa-
„ den, en zal insgelyks ter Staatsvergade-
„ ring mogen compareeren, om zodanige
„ Voorstellen te doen als Hy voor den Lan-
„ de dienstig zal oordeelen, zonder egter
„ de Deliberatien te mogen bywoonen: dus
„ zal de tegenwoordige Stadhouder onge-
„ prejudiceerd blyven by het Regt hem als
„ beschreeven in de Orde van de Ridder-
„ schap en Edelen competeerende; doch zal
„ geen volgende Stadhouder of Gouverneur
„ Lid van de Orde van de Ridderschap en
„ Edelen mogen zyn.

Art. IV. „ Zal binnen de voorsz. Lan-
„ den doen administreeren Regt en Justitie
„ door de Hoven en Geregten daar toe ge-
„ steld, aan een iegelyk, die het zal ver-
„ zoeken, en zulks met advis en goedvinden
„ van den President en Raaden van den
„ Hove: ten welken einde Hy aan 't hoofd
„ van dat Geregtshof geplaatst zal zyn, en
„ Sessie en Stem in 't zelve hebben, zul-
„ lende de Mandamenten en andere Provi-
„ sien van Justicie gedepecheerd worden,
„ ten naame van Stadhouder, President, en
„ Raaden; en in cas van feitlyke Oppo-
„ sitie tegen den vryen loop van de Justi-
„ cie, of van Conflict van Jurisdictie zo
„ verre gaande, dat te vreezen zou weezen
„ voor daadlykheden of disorders, zal hy
„ daaromtrent zodanig moeten handelen als
„ by Art. I. en II. is vermeld.

Art. V. „ Zal verleenen Brieven van
„ Gratie, Remissie, Pardon of Abolitie
„ met Advis van het Hof, en naa voorgaan
„ de

XLIII. BOEK. 1787. „ de berigt van den Officier, en de Regters „ van de Stad of Plaats, daar het fait of „ delict begaan is; doch niet anders dan „ van ordinaire Delicten: des zullen zoda- „ nige Brieven op naam van de Staaten, „ by raade van den Stadhouder of Gou- „ verneur gedepecheerd worden, en geen „ effect sorteeren, ten zy dezelve by 't „ Hof behoorlyk zyn geinterineerd. — „ En zal, by het ontvangen van eenige „ Verzoeken van Gratie, Remissie, Par- „ don of Abolitie, daar van daadlyk com- „ municatie, met byvoeging van de Re- „ questen en verdere Bescheiden, moeten „ geeven aan de Gecommitteerde Raaden: „ ten einde dezelven zouden kunnen toezien, „ dat die alleen betreffen ordinaris en geen- „ zins enorme Delicten, als Moord, Ver- „ giftiging, Brandstigting, Rovery, op de „ publieke wegen, en soortgelyke, waar „ van by den Stadhouder geen Remissie „ of Pardon zal mogen gegeeven worden. „ En wat betreft zodanige, waar by de Hoog- „ heid, Rust of Politie van den Lande is „ geinteresseerd, als daar zyn de *Crimina* „ *Majestatis*, *perduellionis*, *seditionis vis* „ *armatæ* enz., van dezelve zal insgelyks „ geene Brieven van Gratie, Pardon of „ Abolitie mogen verleend, of by het Hof „ geinterineerd worden; dan met goedvin- „ den van Gecommitteerde Raaden, be- „ houdens in alle gevallen de Souveraine „ Dispositie van de Staaten.

ART. VI. „ Zal ten opzigte van zoda- „ nige Faiten of Delicten, staande ter Ju-

„ di-

„ dicatuure van Gecommitteerde Raaden, „ de Brieven van Gratie, Remissie, Pardon „ of Abolitie verleenen, naa voorgaand Ad„ vis van Gecommitteerde Raaden.

Art. VII. „ Zal met Advis en goedvin„ den van onze Gecommitteerde Raaden in „ de beide Kwartieren, en wel van ieder „ Collegie, voor zo verre de Steden of „ Plaatzen van hun Kwartier aangaat, ten „ behoorlyken tyde, vernieuwen en veran„ deren de Burgemeesteren en Schepenen „ van zodanige Steden en Plaatzen, welker „ Octroyen en Privilegien, of Costumen „ alwaar geene Octroyen of Privilegien „ zyn, zulks komen te vereischen, en in „ conformiteit van dezelve, of van zoda„ nige Octroyen en Privilegien, als in 't „ vervolg door de Staaten zouden mogen „ worden verleend; mitsgaders in voege „ voorschreeve eligeeren of aanstellen zoda„ nige Schepens en andere Regters als „ waar toe dezelve, by speciaale Resolutie „ van hun Ed. Gr. Mog., in dato den 19 „ April MDCCXLVIII, is gequalificeerd.

Art. VIII. „ Zal geene Verkiezingen „ mogen doen, dan uit Nominatien door de „ daar toe bevoegde Collegien geformeerd „ en aan Hem, gezonden; doch wanneer „ hy gegronde redenen mogt hebben om aan „ de Wettigheid eener Nominatie te twyfe„ len, of daar in defecten of abuizen te „ ontdekken, strydig tegen de Privilegien „ en Octroyen, zal hy het Collegie, 't welk „ dezelve geformeerd heeft, daar van ad„ verteeren, met de opgave der redenen van

„ twy-

XLIII. BOEK. —— 1787.

„ twyfeling, of aanwyzing der Defecten; ten „ einde ten spoedigsten te dienen van berigt, of de Defecten te corrigeeren. —— „ En wanneer zodanig Collegie daar op „ geen voldoenend berigt mogt geeven, of „ van geene Defecten of Abuizen wilde „ convenieeren, en 'er dus geschil ontstaat of zodanige Nominatie, al of niet, „ volgens de Privilegien of Octroyen ware „ geformeerd geworden, zal Hy de zaaken „ brengen ter kennisse van de Staaten, die „ dezelve zullen onderzoeken, en hangende derzelver Deliberatien, ten opzigte „ van de Regeering dier Stad of Plaatze, „ ongeprejudicieerd het wederzydsch gesustineerde, inmiddels zodanige Voorziening doen. als tot conservatie van de „ goede Orde zal bevonden worden te behooren; zo nogthans, dat, ingevalle de „ Staaten op dien tyd niet vergaderd waren, de bovengemelde provisioneele „ Voorziening zal worden gedaan door „ Gecommitteerde Raaden.

Art. IX. „ Zal gehouden zyn van de „ door Hem gedaane Electie aan de respective Steden en Plaatzen in tyds behoorlyke kennisse te geeven; ten einde de verkoozene Persoonen, op den „ dag by de Privilegien, en Octroyen, of „ oude Costumen, bepaald, in hunne Bedieningen zouden kunnen worden gesteld.

Art. X. „ Wanneer zich de Stadhouder of Gouverneur buiten de Provincie „ mogt bevinden, zullen de Nominatien

„ ge-

„ gezonden moeten worden aan Gecommit-„ teerde Raaden, in het Kwartier waar toe „ de Steden of Plaatzen behooren, dewelke „ met Hem over de Electie zullen corres-„ pondeeren; ten ware hy zo verre mogt „ geëloigneerd zyn, dat zulks tusschen dien „ tyd wanneer de Nominatie moet ingeleeverd „ en dien wanneer de Installatie moet ge-„ gedaan worden, niet konde geschieden; „ in welk geval de Verkiezing, voor die „ keere, door Gecommitteerde Raaden „ alleen zal gedaan worden; gelyk ook „ plaats zal hebben, wanneer de Stadhou-„ houder of Gouverneur mogt in gebreke „ blyven, om de gedaane Electie, binnen „ den bepaalden tyd, aan de respective Ste-„ den of Plaatzen toe te zenden.

Art. XI. „ Zal uit eene Nominatie van „ drie Persoonen, door de Staaten te for-„ meeren, hebben de Electie van zodanige „ Ampten, Officien en Bedieningen als op „ de hier agter gevoegde Lyst staan ver-„ meld (*), mits de Electie geschiede bin-„ nen

(*) Lyst van de Ampten, waar van de Electie aan den Stadhouder zal gelaaten worden, uit eene Nominatie door de Staaten te formeeren.

In den Hoogen Raad.

De President.
Zes Hollandsche Raaden.
De Griffier.
De Substituit Griffier.
De Rentmeester der Exploiten.
De *Nominatien tot* President *en* Griffier, *worden door Staaten van* Holland *en* Zeeland, *gezaamenlyk gemaakt.*

XLIII. BOEK. 1787.

„ nen acht dagen naa dat dezelve aan Hem
„ zal zyn toegekomen, of dat anderzins
„ zodanig eene Electie zal geschieden door
„ de Staaten zelve; onverminderd nogthans
„ de Magt van daadlyke Aanstelling door
„ de Staaten, indien dezelven, om gewig-
„ tige redenen, in een of ander byzonder
„ geval, zulks ten beste van den Lande
„ noo-

In het Hof.

De President, op de tour van *Holland.*

Acht *Hollandsche* Raaden, daar onder twee wegens de Ridderschap.

De Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal in Crimineele Zaaken.

De Griffier op de tour van *Holland.*

Drie Secretarissen, zo ver op de tour van *Holland* openvallen.

De Rentmeester van de Exploiten op de tour van *Holland.*

De Substituit Griffier van het Hof wordt door het Hof zelve aangesteld.

De Advocaat Fiscaal in zaaken van hun Ed. Gr. Mog. Domeinen

De Raaden in de Kamer van Justitie van *Vianen* en *Ameiden.*

Baillnw en Dykgraaf van *Rhynland.*

Baillnw en Dykgraaf van *Delfland.*

Baillnw en Dykgraaf van den *Brielle*, en Lande *Voorne* met *Grysoort.*

Ruwaart, Baillnw en Dykgraaf van den Lande van *Putten.*

Drossaart en Dykgraaf van *Gornichem* en Lande van *Arkel.*

Drossaart en Castelein van *Muiden*, Baillnw en Dykgraaf van *Naarden* en *Gooyland*, Hoofdofficier van *Weesp*, *Weesperkarspel* en *Hoog-Bylemer.*

Castelein, Drossaart, Schout en Dykgraaf der Stede en Lande van *Heusden.*

Baillnw van *Kennemerland.*

Bail-

„ noodig oordeelen, als reserveerende de XLIII. BOEK.
„ Staaten aan zich zodanig Regt, Hun als
„ wettig Souverain competeerende. 1787.

ART. XII. „ Zal niet vermogen te trekken eenige Pensioenen, noch ook door eenigerhanden Dienst, 't zy Militair of Politiek, geen uitgezonderd, noch ook door eenigen Eed verpligt of verbonden „ mo-

Bailluw van *Zuid-Holland* en *Wieldregt*.

Dykgraaf van de Hondsbossche, en Duinen tot *Petten*.

Heemraaden van den Hondsbossche en Duinen tot *Petten*.

Dykgraaf van de Uitwaterende Sluizen in *Kennemerland* en *Westfriesland*.

Heemraaden van de Uitwaterende Sluizen enz.

Dykgraaf van de *Slooterdyker Meer*.

Schout en Hoofdofficier der Stad *Dordrecht*.

Schout der Stad *Haarlem*.

Schout der Stad *Delft*.

Schout der Stad *Leyden*.

Bailluw en Schout der Stad *Gouda*, Bailluw en Schout van *Bloemendaal*, met den aankleeven van dien.

Bailluw en Schout van *'s Haage*.

Raad en Rentmeester Generaal van hun Ed. Gr. Mog. Domeinen in *Noordholland*, *Kennemerland*, *Brederode* en het *Zuiderkwartier*.

Raad en Rentmeester Generaal als vooren in *Zuidholland*.

Raad en Rentmeester Generaal als vooren in den Lande van *Voorne* en *Beyerlanden*.

Raad en Rentmeester Generaal als vooren in *Westfriesland* en het *Noorderkwartier*.

De Griffier van de Leenkamer van *Holland*.

De vyf Commissarissen der Posteryen, als mede de Secretaris en Commis-Generaal der Posteryen worden, volgens hun Ed. Gr. Mog. Resolutie van den 23 July 1751. en 7 October 1773, op Benoeming van den Stadhouder of Gouverneur door de Staaten aangesteld, en van Commissie voorzien.

XLIII. BOEK. 1787.

„ mogen weezen aan eenige Koningen, Prinsen, Potentaaten, andere Republieken, buitenlandsche Staaten of Steden, directelyk of indirectelyk, in eeniger maniere; zo nogthans dat daar onder niet verstaan wordt begreepen te zyn, de Ordinatis Eed van Vasfalage, dien Hy ter respecte van Leengoederen te presteeren schuldig zou mogen zyn, noch ook de Tytel en Digniteit des Ridders van deeze of geene Orde, welke door den eenen of anderen Koning, Prins of Staat op Hem geconfereerd zou mogen worden."

Art. XIII. „ Zal genieten een Tractement als Stadhouder ter somma van ƒ (*)."

Art.

(*) Schoon wy de Beweegredenen en Ophelderingen agterwege gelaaten hebben, omtrent de andere *Artykelen*, kunnen wy deeze gaaping niet zien, zonder de Ophelderiug 'er nevens te voegen. „ De „ Invulling," leezen wy op den kant, „ van „ dit Tractement is opengelaaten, uit hoofde van „ de Considerarie, welke wy ten opzigte van de „ Vrydommen der Impositien, en andere Gemeenelands lasten, door de Stadhouders genooten „ wordende, gemeent hebben ten slot 'er te moeten byvoegen, waar door wy buiten staat gesteld „ wierden, om, wilden Wij de Deliberatien der „ Staaten niet anticipeeren, voor dat gemis, een „ geschikt Equivalent tot een Dedommagement te „ bepaalen: te meer ook nog daar reeds betrekkelyk eenige Posten, welke hier onder zouden „ moeten begreepen worden, by hun Ed. Groot „ Mog. Deliberatien zyn aangelegd, en 't Advis „ van Gecommitteerden tot de zaaken van de Financie met Gecommitteerde Raaden is gerequireerd geworden; terwyl inmiddels 't zelve Tractement, hangende de Deliberatien van hun Ed. „ Gr. Mog. zou kunnen gelaaten worden op den „ on-

XLIII. BOEK. 1787.

Art. XIV. „ Zal in alle Plaatzen binnen deeze Provincie genieten de groote „ Mi-

„ ouden voet." — In de Aanmerkingen, ten slot by de Instructie gevoegd, betreffende eenige Punten, die, schoon als nog niet geschikt tot een Voorwerp der ontworpen Instructie, egter, huns oordeels, wel verdienden de aandagt van den Souverain, ten einde door vrugtbaare Besluiten, ook ten dien opzigte zouden kunnen geweerd worden alle Misbruiken en Ongelegenheden, welke daar uit, ten nadeele van den Lande en der Ingezetenen reeds voortgevloeid zyn of nog zouden kunnen en mogen voortvloeijen, bekleedt, die van de verleende Vrydommen aan den Stadhouder de eerste plaats en verdient, nevens de andere Punten, daar ter Overweeginge voorgesteld, naageslaagen te worden. — Intusschen herinneren wy, dat het Jaarlyks Tractement des Stadhouders van *Holland*, 't welk men zo lang op den ouden voet wilde laaten, was *f*6528 : - : -

Wy hebben in onze *Vaderl. Hist.* met aanwyzing van den Schryver, in het XI. D. bl. 412 eene Opgave gedaan van des Stadhouders verbaazend hoog loopende Inkomsten, en kunnen niet afzyn hier by te voegen een gedeelte van de ophelderende Aanmerking der Ontwerperen deezer Instructie, wat den Vrydom van Belastingen betreft. Zy schryven: „ Dat, offchoon aan de voorige Stadhouders of „ Gouverneurs, van den beginne af, waren verleend „ diverse Vrydommen van Impositien en andere Ge„ meenelands Lasten; ten einde overeenkomstig den „ Rang, waar in zy, met betrekking tot die Post, „ gesteld waren, aan Hem een convenabeler On„ derhoud te verschaffen, en daar door eenigzins „ te gemoet te komen aan den zwaaren last, waar „ mede zy in den beginne door menigvuldige uit„ giften, ten dienste van den Lande gedaan, ge„ drukt werden, en waar toe hunne toenmaalige „ Patrimonieele Goederen en andere Inkomsten niet „ toereikende waren, (als merkelyk verschillende „ van de inportante Revenuen, welke aan het

 „ Stad-

XLIII. BOEK. 1787.

„ Militaire Honeurs, en byzonder ook in „ de Residentie-plaats van de Staaten, uit- „ ge-

„ Stadhouderlyk Huis, zedert dien tyd, by diver- „ se gelegenheden, van meer dan eene zyde, zo „ by Donatien, Pensioenen, Verhoogingen van Trac- „ tementen, en anders, zyn geaccordeerd en toe- „ gevoegd, en alleen ten tyde van MAURITZ, FRE- „ DERIK en WILLEM DEN II. zo van den Staat in „ het gemeen, als van de Provincie *Holland* en „ *Westfriesland* in 't byzonder, boven en behal- „ ven de Extraordinaris Giften van de *Oost- en* „ *Westindische* Compagnien, boven de Vereerin- „ gen van eenige Provincien, of Steden in 't par- „ ticulier, boven de Profyten van Veldtochten, „ die onwaardeerlyk zyn en excessive sommen zou- „ den beloopen, en boven meer andere Profyten, „ by ruwe opneeming wel Twintig Millioenen Gul- „ dens bedraagen, en welke Som, zedert dien tyd, „ tot nu toe, niet weinig zal vermeerderd zyn,) „ en het genot daar van, derhalven, meer of min „ als weinig zou kunnen geconsidereerd worden, „ het egter nimmer de waare meening geweest is, „ of heeft kunnen zyn, dat die Vrydommen zich „ onbepaald zouden extendeeren tot alles, 't welk, „ by vervolg van tyd, maar eenige relatie zou „ kunnen hebben tot den Stadhouder, of door „ denzelven geacquireerd worden; alzo het na- „ tuurlyk gevolg daar van zou komen te zyn, dat, „ naar maate zy door aanwas van Rykdommen, in „ staat gesteld wierden hunne vaste Bezittingen „ en Capitaalen te vermeerderen, zy ook daar door „ de voornaamste Inkomsten van den Lande in „ hunnen schoot zouden kunnen overbrengen, en „ naar hun welgevallen, hunne Inkomsten door het „ onbepaald genot dier Vrydommen jaarlyks ver- „ meerderen; terwyl de Vermindering van 's Lands „ Inkomsten hier door, gepaard met de immense „ Voordeelen, welke de Stadhouders in alle hun- „ ne onderscheide betrekkingen van den Lande ge- „ nieten, niet dan een ondraagelyken en drukken- „ den last voor de Ingezetenen zou komen ten ge- „ vol-

„ gezonderd alleen gedurende de Sessie van XLIII.
„ derzelver Vergadering, ten opzigte van BOEK.
„ de Hoofdwagt op het Binnenhof, de Rui-
„ terwagt op het Buitenhof, en de Wagt 1787.
„ aan de Grenadierspoort.

Art. XV. „ Zal voorts in alles deeze „ Instructie, en het Ampt van Stadhouder „ of Gouverneur over den Lande van *Holland* en *Westfriesland* aangaande, zich ge„ draagen als een goed en getrouw Stadhouder „ of Gouverneur verschuldigd is, en be„ hoort te doen; zonder zich meerder aan„ temaatigen dan uitdruklyk aan Hem, by „ deeze Instructie, is gedefereerd, en exac„ telyk obedieeren alle zodanige Orders en „ Bevelen als Hem, in gemelde kwaliteit, „ door de Staaten zullen gegeeven wor„ den.

Art. XVI. „ Zal gehouden zyn in han„ den van de Staaten Eed te doen van dee„ ze Instructie in alle deelen te zullen ag„ tervolgen en nakomen.

Art. XVII. „ En reserveeren de Staaten „ wel expresselyk aan zich de Magt en Fa„ culteit om, ten allen tyde, deeze Instruc„ tie te mogen altereeren, amplieeren, ver-

„ meer-

„ volge te hebben, daar dit een en ander niet dan „ door verzwaaring van hunne lasten kan en zelfs „ moet gevonden worden uit het zweet en den „ nyveren arbeid van den geringsten Bewooner dee„ zer Provincie." —— Te aangehaalder plaatze van onze *Vaderl. Historie* wordt de Vrydom van Impositien en Extraordinaire Verponding voor Willem den V. op 150,000 Guldens 's jaars begroot.

XLIII. BOEK.

1787.

Concept Instructie voor den Capitein Generaal van *Holland*.

„ meerderen of verminderen, naar dat de „ Nood of de Dienst van den Lande zal „ vereischen (*).”

De Heeren, wier taak het was eene *Concept Instructie voor den Capitein Generaal der Provincie van* Holland *en* Westfriesland, te vervaardigen, volvoerden dit werk, met eerst dezelve in 't geheel te geeven, en 'er vervolgens eene Memorie, tot nader opheldering, by te voegen, die wy, te breed voor ons Bestek zynde, moeten agterwege laaten, en alleen de *Artykelen* opgeeven.

Art. I. „ De Capitein Generaal der „ Provincie van *Holland* en *Westfriesland* „ zal in die kwaliteit hebben en exerceeren het Commandement over al het „ Krygsvolk in den Dienst van deezen „ Staat zynde, en zich op het Territoir „ van deeze Provincie bevindende, en zulks „ zonder onderscheid van Repartitie, of van „ de Plaats, al waar het zelve binnen de „ Limiten van *Holland* en *Westfriesland* zich „ zou mogen ophouden; daar mede, ten „ dienste van deezen Lande, of van deeze „ Provincie, overeenkomstig met de Hem „ te geevene Orders, ageerende, tot handhaaving van de gemeene Rust en publie-

„ ke

(*) Men vergelyke de *Concept Instructie*, als mede de volgende, met het geen over die Waardigheden geschreeven is in de *Staatkundige Gedenkschriften opgesteld en nagelaaten door* Mr. Simon van Slingbland, te *Amst.* by P. Schouten 1784.

„ke Authoriteit tegen allen overlast en „oppositie, mitsgaders tot afweering van „allen geweld of ongelyk, 't welk door „uitheemsche of inheemsche Heeren, Vor„sten, Landen, Provincien of Steden der „Provincie van *Holland* en *Westfriesland* „mogt worden aangedaan of bedreigd. XLIII. BOEK. 1787.

ART. II. „In dit alles zal Hy, voor zo „veel 's Lands algemeenen Dienst betreft, „moeten naakomen en doen naakomen en „executeeren alle de Orders en Bevelen, „die Hem door of wegens de Staaten Ge„neraal, of den Raad van Staaten, con„form de Ordere van den Lande, en met „toestemming van hun Ed. Gr. Mogen„den, worden toegezonden; en, ten aan„zien van 't geen deeze Provincie aangaat, „in 't byzonder moeten pareeren en ten „uitvoer brengen de Bevelen, die Hem „door of van wegen hun Ed. Gr. Mog. „of het Collegie van Heeren Gecommit„teerde Raaden deezer Provincie, gegeeven „worden.

ART. III. „Het Krygsvolk, 't welk in „afzonderlyken Eed of Dienst van deeze „Provincie zou mogen zyn, zal mede on„der het voorz. Bestuur van den Capitein „Generaal staan; doch zal dezelve zich „ten dien opzigte alleen reguleeren naar de „Orders, die Hem deswegen, door hun „Ed. Gr. Mog. of het Collegie van Hee„ren Gecommitteerde Raaden, zouden mo„gen worden gegeeven.

ART. IV. „Het voorz. Generaal Opzigt

XLIII. BOEK. — 1787.

„ over het Krygsvolk zal egter niet gerekend „ worden eenigzins te vernietigen zodanig „ Militair Bestuur, als in de respective Steden, „ Sterkten, en Garnizoen-plaatzen, naar „ ouder gewoonte, en volgens de Ordere „ van den Lande, aan den Commandee„ renden Officier wettiglyk zou mogen com„ peteeren; gelyk ook in 't byzonder aan „ het voorz. Generaal Commandement nim„ mer verbonden, veel min daar aan on„ derworpen zal zyn, het Regt en Vermo„ gen, 't welk met betrekking tot de in „ Garnisoen liggende Militie van wegen de „ Politie in zulke plaatzen kan en moet „ worden geëxerceerd.

ART. V. „ In geval van Aanwerving, „ Recrutteering, Cassatie en Reductie, zal „ de Capitein Generaal de Orders daarom„ trent, met Consent van hun Ed. Gr. Mog. „ by de Generaliteit gesteld, en hem con„ form de Orders van den Lande toegezon„ den, ten opzigte van alle de Militie, ter „ Repartitie van deeze Provincie staande, „ of zullende gebragt worden, waar ter „ plaatze dezelve zich ook mag bevinden, „ stiptlyk en promptelyk ten uitvoer bren„ gen en doen brengen; en speciaal in 't „ geval van Reductie of Cassatie, die Com„ pagnien of Manschappen afdanken, wel„ ke hem door of van wegen derzelver Be„ taalsheeren worden opgegeeven. — Ge„ lyk hy mede, in cas van byzondere Aan„ werving of Aanneeming en Afdanking van „ eenige Militie, door deeze Provincie, de

„ Or-

„ Orders van hun Ed. Gr. Mog. des aan- XLIII.
„ gaande met allen yver zal moeten execu- BOEK.
„ teeren.

Art. VI. „ Ten aanzien der Begeeving 1787.
„ van Militaire Charges ter bezoldinge van
„ hun Ed. Gr. Mog. staande, van Collonel
„ tot Vaandrig incluis, of het verleenen
„ van Dispensatie wegens derzelver Waar-
„ neeming, of wel het accordeeren van
„ daadlyke Demissien, zal de Capitein Ge-
„ neraal zich geenerhande Dispositie mogen
„ aanmaatigen; maar zich moeten laaten
„ welgevallen de schikkingen door Hoogst-
„ dezelven daar op gemaakt, of nog te
„ maaken. —— Doch, wanneer in eene
„ Expeditie te velde eenige van de gemelde
„ Charges, bekleed wordende door Officie-
„ ren zich in persoon daar by bevindende,
„ vacant mogten vallen, zal de Capitein
„ Generaal daar over mogen bestellen, en
„ die doen bedienen: behoudelyk dat de
„ geen, die door den Capitein Generaal
„ tot een van de voorschreevene alzo vacee-
„ rende Charges, in maniere bovengemeld,
„ zou mogen weezen geëligeerd, gehouden
„ zal weezen de Acte ten dien einde ten
„ zynen behoeve gepasseerd, te presentee-
„ ren, voor zo veel de Posten van Collo-
„ nels tot Capiteinen incluis aangaat, aan
„ hun Ed. Gr. Mog. en voor zo veel de
„ mindere Posten betreft aan deeze Ge-
„ committeerde Raaden van 't Kwartier,
„ waar op zodanig een Charge zal staan ge-
„ repartitieerd; ten einde door 't verleenen
„ van Commissie, (wanneer naamlyk alles
„ mogt

XLIII. BOEK. 1787. „ mogt worden bevonden naar de Ordere „ van den Lande en de Reglementen op de „ Regeering van Militaire Posten behandeld „ en ingerigt te zyn,) daar op gedispo- „ neerd zou kunnen worden.

Art. VII. „ Zal de reeds gemaakte of „ nog te maaken Plakaaten en Ordonnan- „ tien, concerneerende het ſtuk der Mon- „ ſteringe van de Militie, in den particu- „ lieren Dienst, op de Repartitie of het „ Territoir van deeze Provincie zich bevin- „ dende, naauwkeurig obſerveeren en doen „ obſerveeren, en zorgvuldig agt geeven, „ dat de Compagnien, zo te Voet als te „ Paard, in compleeten getale, en in goe- „ den ſtaat, volgens de Orde van den Lan- „ de respective, worden gehouden.

Art. VIII. „ Ten dien einde zal Hy de „ Garniſoenen, zo wel buiten deeze Pro- „ vincie, (wanneer dezelve geheel of ge- „ deeltlyk uit Troepen van de *Holland-* „ *ſche* Repartitie beſtaan,) naa voorgaande „ ſecreete kennisgeeving aan den Raad van „ Staaten, voor zo veel de Generaliteit „ aangaat, en aan de Gedeputeerde Staa- „ ten der respective Provincien, ten aan- „ ziene van de aldaar liggende Militie van „ deeze Repartitie, als ſpeciaal binnen de „ Landen van *Holland* en *Westfriesland*, „ voor Hem de Revue doen pasſeeren, zo „ dikwyls hy het noodig zal vinden, mits- „ gaders aan zich doen overleveren Lysten „ van de ſterkte en Conſtitutie der Regi- „ menten, en van de Preſenten en Abſen- „ ten, als mede van alles, wat Hy verder

„ noo-

„ noodig heeft om ten allen tyde geinfor- XLIII.
„ meerd te zyn van de Constitutie der Mi- BOEK.
„ litie, en om die buiten verval te houden;
„ mits in allen gevalle de Monsterrollen 1787.
„ zendende om geslooten te worden, aan
„ den Raad van Staaten, voor zo veel de
„ op *Holland* gerepartitieerde Militie be-
„ treft; en ten aanzien der Provinciaale
„ Militie, aan Heeren Gecommitteerde Raa-
„ den.

Art. IX. „Zal gehouden zyn de Pla-
„ kaaten en Ordonnantien, op de Wape-
„ ningen, Militaire Exercitien en Krygs-
„ discipline gemaakt, of nog te maaken,
„ en speciaal de Resolutie van hun Ed.
„ Gr. Mog. op het Stuk der *Militaire*
„ *Jurisdictie*, van den dertigsten April
„ MDCCLXXXIII. scherplyk by een ieder
„ te doen onderhouden, en te zorgen dat
„ alle Reglementen, zo daar op als op de
„ verdere deelen van den Dienst gemaakt,
„ precisely worden nagekomen; en, in ge-
„ val Hy vermeent, dat daar omtrent eeni-
„ ge nadere Orders behooren te worden
„ vastgesteld, zich deswegen aan hun Ed.
„ Gr. Mog. of aan 't Collegie van Heeren
„ Gecommitteerde Raaden addresseeren,
„ om daar op by dezelve respectivelyk te
„ worden gedisponeerd, of ter Dispositie
„ gedirigeerd, daar zulks zal behooren. —
„ Gelyk Hy, in 't byzonder ook verpligt
„ zal zyn om de particuliere Orders, wel-
„ ke hun Ed. Gr Mog. nopens de Militaire
„ Disipline binnen hunne Provincie, noodig
„ zouden mogen oordeelen te stellen,

„ promp-

XLIII. BOEK. — 1787. „ promptelyk ten uitvoer te brengen, en „ doen brengen. — Als mede om te zorgen, dat alle kwestien over de Soldyen, „ en wat daar van dependeert, raakende de „ Militairen ter Repartitie, directelyk gebragt worden ter kennisse en decisie van „ Heeren Gecommitteerde Raaden.

Art. X. „ Zal naauwkeurig hebben toe „ te zien, dat geen Militie, zonder onderscheid door wien ze betaald wordt, in „ meerder of minder getal, van de eene „ of andere plaats binnen deeze Provincie „ trekke, of daar in of uit marcheere, „ ten zy respectivelyk op een behoorelyk „ Patent of Attache, verleend by hun Ed. „ Gr. Mog. zelve, of wel by het Collegie van Heeren Gecommitteerde Raaden, „ als aan welken dit speciaal gereserveerd „ blyft: zonder dat hy Capitein Generaal „ zich hetzelve zal mogen aanmaatigen, ten „ zy Hem, om byzondere redenen, en in „ singuliere omstandigheden, zulks, voor „ een tyd, door hun Ed. Gr. Mog. mogt „ worden overgelaaten. — En zal Hy gehouden zyn aan zodanige Patenten of „ Attaches direct de noodige Executie te „ geeven, en doen geeven; mitsgaders te „ zorgen voor de rigtige nakoming der „ Orders, die daaromtrent verder verleend „ mogten zyn.

Art. XI. „ Ten aanziene der Militie „ op *Hollandsche* Repartitie staande, doch „ buiten het Territoir deezer Provincie verblyvende, zal Hy, zo veel in Hem is, „ moeten agt geeven en zorg draagen, dat

„ al-

„ alle de Patenten, de gemelde Militie concerneerende, overeenkomstig zyn aan de Orders, daar op met concurrentie van hun Ed. Gr. Mog. by de Heeren Staaten der gezamenlyke Provincien gearresteerd, of nog te arresteeren. XLIII. BOEK. 1787.

Art. XII. „Zal ook niet toelaaten, dat eenige Militie op het Terriroir van deeze Provincie trekke, ten zy alvoorens den Eed, daar toe gesteld, te hebben gepresteerd aan die geenen, welken door hun Ed. Gr. Mog. of Heeren Gecommitteerde Raaden, daar toe gequalificeerd mogten zyn.

Art. XIII. „In geval van verandering van Garnisoenen of Bezetting van eenige Plaatzen binnen deeze Provincie zal hy de noodige Orders stellen, dat de Militie aan de Stedelyke of Plaatslyke Overheden, omtrent welken zulks gebruiklyk is, telkens by het inkomen aldaar, den Eed van Getrouwheid presteere. — En, by aldien 'er onder de Militie, welke in dier voege binnen deeze Provincie van Garnisoen verandert, of tot Bezetting van eene te vooren niet bezette Plaats gebruikt wordt, zich ook de zulke mogt bevinden, niet in *Hollandsche* Betaaling zynde, zal Hy daar van met den eersten Advertentie doen aan den Raad van Staaten, en boven dien ook, voor zo verre zy op byzondere Provincien mogt gerepartitieerd zyn, aan derzelver respective Betaalsheeren.

Art. XIV. „Ten aanzien van de Troepes,

XLIII. BOEK. —— 1787.

„ pes, op *Hollandsche* Repartitie staande,
„ en zich buiten het Territoir van deeze
„ Provincie bevindende, zal Hy aan Hee-
„ ren Gecommitteerde Raaden eene naauw-
„ keurige Opgave bezorgen met opzigt zo
„ tot derzelver Sterkte, als tot de Plaat-
„ zen, al waar zy zyn gelegen, telkens
„ aan het zelfde Collegie ook de noodige
„ Informatien geevende van de Patenten,
„ die aan de gezegde Troepes tot het mar-
„ cheeren na eene andere Plaats verleend
„ mogten zyn, of staan te worden.

Art. XV. „Zal zorge hebben te draa-
„ gen en exactlyk toe te zien, dat, in het
„ verleenen van Verlooven aan de Militie,
„ ter Repartitie van deeze Provincie staan-
„ de, worde gehandeld overeenkomstig de
„ Ordere van den Lande, alreede geëtablis-
„ seerd, of nog nader vast te stellen; en
„ in 't byzonder om de Officieren, die alzo
„ Verlof bekomen zouden mogen hebben,
„ daar toe te houden, dat zy op 't zelve,
„ alvoorens 'er van te mogen jouisseeren,
„ Attache verzoeken van Heeren Gecom-
„ mitteerde Raaden, en het ter Financie
„ doen registreeren: welke vraage van At-
„ taches op Verlooven, ook zal moeten
„ worden geobserveerd met betrekking tot
„ Officieren van Militie, op eene andere
„ Repartitie staande; doch binnen deeze
„ Provincie Bezetting houdende. —— En
„ ten aanzien van de Militie, in privativen
„ Eed en Dienst deezer Provincie zynde,
„ zal Hy niet gedoogen dat van eenige
„ Verlooven gebruik gemaakt worde,

„ dan

„ dan die verleend zyn by Heeren Gecom„ mitteerde Raaden, als welken daar om„ trent regulier disponeeren zullen, het „ zy op voordragt van den Capitein Gene„ raal, of wel, naa ingenomen Advis van „ denzelven, op de hier toe gedaan wor„ dende verzoeken.

Art. XVI. „ Gelyk het Commando en „ Bestuur over de Militie in voege voor„ schreeven aan den Capitein Generaal toe„ vertrouwd wordende, in 't byzonder de „ handhaaving der Politie, Rust, Veilig„ heid en Welvaard van den Lande en de „ goede Ingezetenen op het oog heeft, en „ dus nooit tot bevordering van tegenge„ stelde einden moet kunnen dienen, zo zal „ Hy zich wel zorgvuldig hebben te wag„ ten, om van 't zelve Vermogen, onder „ pretext van Commissie of Auctorisatie „ van hun Hoog Mog. of den Raad van „ Staaten, of onder eenigen anderen titel, „ schyn of voorwendzel immermeer ge„ bruik te maaken, of uit kragte daarvan „ eenige Ondernéemingen binnen het Ter„ ritoir deezer Provincie te doen, veel min „ ietwets werkstellig te maaken, of ter exe„ cutie te doen leggen, 't welk ingerigt „ zou mogen zyn tegen de eene of andere „ Leden of Steden deezer Provincie, noch „ ook tegen eenige Regeerderen, Bedien„ den of Ingezetenen van dezelven, hoe of „ en waar het ook zou mogen zyn, direc„ telyk of indirectelyk, in eeniger ma„ niere.

Art. XVII. „ Voorts zal Hy gehouden

XLIII. BOEK. 1787. „ zyn in handen van hun Ed. Gr. Mog. ; „ den Eed te doen, van deeze Instructie „ punctuëelyk te zullen agtervolgen.

Art. XVIII. „Reserveerende hun Ed. „ Gr. Mog. aan zich, de Interpretatie van „ alle duisterheden of twyfelagtigheden, „ die uit deeze Instructie zouden mogen ry- „ zen: en ook de Ampliatie en Verandering „ van dezelve, zo als ten meesten dienste „ van den Lande zal bevonden worden te „ behooren."

Concept Instructie voor den Admiraal van *Holland* en *Westfriesland*.

Ter Inleidinge van de *Concept Instructien* voor *den Admiraal van* Holland *en* Westfriesland, *als mede voor den Admiraal Generaal der* Vereenigde Nederlanden, treft men een verslag aan van 't geen, in vroegeren tyde, deswegen vastgesteld is, en ten leiddraad genomen wordt van 't geen men nu dienstig oordeelde voortefchryven; terwyl men, by elk *Artikel* des overwyzingen doet, ter aantooninge van de overeenkomst, vermeerdering of afwyking, welke wy agter wege zullen laaten, het genoeg oordeelende de Artykelen der *Concept Instructie voor den Admiraal van* Holland *en* Westfriesland alleen op te geeven; daar de andere, voor den *Admiraal Generaal der* Vereenigde Nederlanden, in het hoofdzaaklyke, daar mede zamenstemt, als geschikt voor een Officier van denzelfden Naam en Rang, en wiens Commissien alleen verschillen, in zo verre een *Provinciaal Admiraal* van een *Generaliteits - Admiraal* onderscheiden is, terwyl die beiden met elkander moeten overeenstemmen in het bevorderlyk wee-

weezen van het Heil eens byzonderen Gewests en der Bondgenootschaplyke Gewesten zamen genomen. De *Concept Instructie voor den Admiraal van* Holland *en* Westfriesland, is in deeze Artykelen begreepen. XLIII. BOEK. 1787.

ART. I. „De Staat en Waardigheid van „Admiraal over *Holland* en *Westfriesland* „zal, volgens de Commissie van de Hee„ren Staaten van de voorschreeve Lan„den, in dato zeven en twintig February „MDCCLXVI. bediend en bekleed worden, „door zyne Doorlugtige Hoogheid WIL„LEM DEN V, Prins van *Oranje* en *Nas*„*sau*, Erfstadhouder en Capitein Generaal „van dezelve Landen; mitsgaders by op„volging door Hoogsdeszelfs wettige Des„cendenten in de Manlyke, en by gebrek „daar van in de Vrouwlyke Linie, in ge„volge de Resolutie van Hooggemelde „Staaten, in dato zestien November „MDCCXLVII, in maniere als daar bree„der is gestatueerd.

ART. II. De Admiraal van *Holland* en „*Westfriesland* zal dienvolgende zyn aan „het Hoofd van de Zeemagt van deeze „Provincie, en over zulks presideeren in „alle Vergaderingen van onze Raaden ter „Admiraliteit gesteld of nog te stellen; „daar in meede opineeren; de Stemmen „colligeeren, en met de Meerderheid in „alle voorvallende zaaken concludeeren: „ten ware dat 'er ten definitiven gedelibe„reed zou moeten worden, om te deci„deeren eenige zaaken van Buiten of Pry-

XLIII. BOEK. 1787. „ zen, het zy door 's Lands schepen van „ Oorlog, of ter Vrybuit uitgevaaren, in„ gebragt, waar in de Admiraal zyne ge„ regtigheid van den Tienden Penning of „ anderzins zou moeten hebben: in welk „ geval zodanige zaaken besloten en gede„ finieerd zullen worden by die van den „ voorz. Raaden alleen, in absentie van „ den Admiraal zelven.

Art. III. „ Hy zal, in de voorschree„ ve Vergaderingen of Collegien present „ zynde, of ten minsten zich bevindende ter „ Plaatze, alwaar dezelve zullen worden „ gehouden, alle daar uit proflueerende Or„ ders, Reglementen, Actens, Instructien, „ en alle verdere Stukken, welke gepara„ pheerd behooren te worden, parapheeren „ en zorg draagen, dat de Expeditie daar „ van altyd promptelyk en preciesselyk ge„ schiede.

Art. IV. „ Aan Hooggemelde Admi„ raal, mitsgaders aan de voorz. Raaden, „ nevens denzelven weezende, zal staan de „ Directie en het Beleid van voorz. onze „ Zeemagt, met al het geene daar aan „ kleeft, gelyk ook de Directie en het Be„ leid van den Oorlog ter Zee, welke „ Hoooggemelde Staaten genoodzaakt zou„ den zyn, of geraaden vinden, te voe„ ren: —— onverminderd nogthans hunne „ Souveraine Magt en Authoriteit om zelfs „ zodanige Orders en Instructien te geeven „ als Hoogstdezelven, des geraaden vin„ dende, zullen oordeelen te behooren.

Art. V. „ Ten dien einde zal dezelve

„ Ad-

„ Admiraal, met en benevens de voorz. Raaden hebben de Kennisse, Judicature „ en Jurisdictie van alle Kwestien en Ge„ schillen, die tusschen eenige Persoonen „ van de Schepen van Oorloge deezer Pro„ vincie, den Lande dienende, zouden mo„ gen voorvallen, of die op Bestelling van „ den Admiraal ter Vrybuit zouden mogen „ vaaren, van alle Misbruiken en Misdaa„ den, (waar van de Kennisse en Straffe „ den Capiteinen niet zal competeeren,) „ die by eenige van dezelve Persoonen zou„ den mogen worden gecommitteerd; mits„ gaders over die geenen, welken van eeni„ ge Zeeroveryen zouden worden betigt of „ agterhaald: ten einde over alle dezelve „ Persoonen in Zaaken Vonnis te wyzen „ en Regt te doen, zo als, in gevolge van „ de Plakaaten en Ordonnantien van den „ Lande, bereids gemaakt of nog te maa„ ken, van regtswegen zal bevonden wor„ den te behooren: zo nogthans, dat Mis„ daaden buiten Scheepsboord gepleegd en „ niet weezende Militaire Misdaaden, ge„ straft mogen worden by de Magistraaten, „ Officieren, en Justicieren van de Steden „ of Plaatzen, in welker Jurisdictie dezelve „ geperpetreerd, of zodanige Delinquanten „ gevonden zullen worden. — Gelyk de „ Admiraal en Raaden voorn. invoegen als „ by Art. II. hier vooren gemeld, ten op„ zigte van den Admiraal is geordonneerd, „ mede zullen hebben de Kennisse, Judica„ ture en Jurisdictie over alle Buiten en „ Pryzen, die door voorz. Schepen van

XLIII. BOEK. — 1787. „ Oorlog of andere by Particulieren uitgerust, en op des Admiraals Bestellinge „ uitvaarende, agterhaald en binnen deeze „ Provincie ingebragt zullen worden. — „ Zullende alle Sententien, in alle de voorz. „ zaaken geweezen wordende, gelyk ook „ alle Actens, Orders, Instructien *enz.*, „ welke by den Admiraal en voorz. Raa- „ den zullen worden gegeeven, worden ge- „ pronuncieerd en gedepecheerd op naam „ van Hooggemelden Admiraal en voorz. „ Raaden.

Art. VI. „ Hooggemelde Admiraal zal „ ook, zo wel afzonderlyk, als met en ne- „ vens de voorz. Raaden, hebben het Regt „ van Monstering der Schepen of van het „ Volk ten Oorloge ter Zee, zo menigmaal „ als zulks, ten dienste van den Lande oor- „ baar zal worden gerekend. — Gelyk hy „ ook, zo wel afzonderlyk als met dezelve „ Raaden, zal verpligt zyn, overal op de „ Schepen en daar buiten te doen houden „ goede Wagt en Militaire Discipline; voor „ te komen of te sluiten alle Foules, Ge- „ weld of Disorders; en zorg te draagen „ dat daar door niemand in zyne Goede- „ ren, Eer of Leeven eenig nadeel kome „ te lyden.

Art. VII. „ Nog zal Hooggemelde Ad- „ miraal, met en benevens de voorz. Raa- „ den, getrouwlyk zorg draagen, dat alle „ Kusten, Stroomen, Rivieren, en Have- „ nen van deeze Provincie met Schepen, of „ Vaartuigen van Oorloge, zulks voorzien „ worden en blyven, als tot volkomene

V „ ver-

„ verzeekerdheid derzelve Provincie, Na- XLIII. BOEK. 1787.
„ vigatie, Commercie en Trafike van de-
„ zelve noodig zal zyn; mitsgaders, dat
„ op de voorz. Kusten, Stroomen, Rivie-
„ ren en Havenen niets onordentelyks be-
„ dreeven worde, of den navigeerende In-
„ gezetenen deezer Landen, daarop eenig
„ ongemak of verdrietlykheid werde aange-
„ daan.

Art. VIII. „ En om daar in te zeker-
„ der en ten meesten dienste van den Lan-
„ de te handelen, zal Hooggemelde Ad-
„ miraal, zo wel afzonderlyk als te zamen
„ met voorz. Raaden, altyd vaste Corre-
„ spondentie houden met de Heeren Staa-
„ ten van deeze Provincie, en, in Hoogst-
„ derzelver absentie, met Heeren Gecom-
„ mitteerde Raaden; Hoogstdezelven re-
„ spectivelyk, voor al in tyden van nood,
„ informeerende van de Schikkingen en
„ Maatregelen, welke tot de voorz. ze-
„ kerheid van de Provincie zyn genomen,
„ of zouden behooren genomen te wor-
„ den; daar toe aan Hooggem. Heeren
„ Staaten in tyds voorslaan het benoodigd
„ getal Schepen en Scheepsvolkeren aan
„ te neemen, gelyk ook om dezelven af
„ te danken, naar omstandigheden van zaa-
„ ken; en zich voorts in het toerusten, of
„ afdanken en opleggen derzelver Schepen
„ alleszins gedraagen agtervolgens de Re-
„ solutie van Hoogstgem. Staaten; mitsga-
„ ders zelfs in het verleggen, gebruiken,
„ of verdeelen van dezelve Schepen, in-

XLIII. BOEK. 1787.

„ dien zulks door Hoogstdezelven anders „ zou bevonden worden te behooren.

Art. IX. „ De Admiraal zal over alle „ de voorz. Lands Schepen, op alle tyden „ en plaatzen en gelegenheden, voeren het „ Opperst Militair Bevel, zonder daar in „ eenigen tegenstand of beletzel te ontmoeten, directelyk of indirectelyk, of „ van wien zulks zou mogen weezen; behoudelyk nogthans, dat dezelve Admiraal, zo wanneer Hoogstgem. Heeren „ Staaten genoodzaakt zouden mogen worden of geraaden vinden eene Navale „ Armade in Zee te brengen, zich het „ daadlyk Commandement over dezelve Armade niet zal mogen onderwinden, zonder hunne nadere en speciaale Authorisatie; gelyk dezelve Admiraal daar en „ tegen, wanneer Hy zou mogen worden „ gelast eenige Navale Armade van Staat „ in eigen Persoon in Zee te brengen en te „ commandeeren, zal gehouden zyn na te „ komen en te agtervolgen het geen by de „ Heeren, hun Ed. Gr. Mog. Gedeputeerden en Gevolmagtigden in dezelve Vloote, waar van de Admiraal altyd een integreerend Lid zal zyn, en dien volgende „ daar onder mede Stem hebben, naa ingenomen Advis van den Scheeps-Zee-„ Krygsraad, geresolveerd en gedecreteerd „ zal worden: zullende, tot Hoogstdeszelfs „ gerustheid en volkomen verantwoording „ deswegen, van alle Resolutien, die by „ dezelve Heeren Gedeputeerden en Ge-

„ vol-

„ volmagtigden worden genomen, door XLIII.
„ dezelven, is 't doenlyk; nog vóór de BOEK.
„ Executie, en, indien de tyd het niet kan
„ lyden, zo haast hetzelve gevoeglyk kan 1787.
„ geschieden, gegeeven worden schrifte-
„ lyke Acte, geëxtendeerd in goede klaare
„ en duidelyke termen.

Art. X. „ Hy zal, tot een Teken van zo-
„ danig Opperst Commandement, het Regt
„ hebben, om, op alle tyden, plaatzen
„ en gelegenheden, te voeren den Wimpel
„ boven de Vlag; dienvolgende door alle
„ Schepen van Oorlog, het zy afzonder-
„ lyk, het zy in Vlooten by elkander zyn-
„ de, met één en twintig schooten gesa-
„ lueerd worden, gelyk ook voorts moe-
„ ten genieten alle Militaire Honneurs zo
„ te Water als te Lande, die daar aan ver-
„ der zyn verknogt.

Art. XI. „ De Admiraal zal met Advis
„ van de voorz. Raaden, het Regt heb-
„ ben, om by vacature of anderzins wan-
„ neer de omstandigheden van tyden of
„ zaaken zouden vorderen, dat iemand daar
„ toe werd aangesteld, aan Hooggem. Hee-
„ ren Staaten voor te draagen eene Nomi-
„ natie van drie Persoonen, zo tot Luite-
„ nant-Admiraal, Vice-Admiraal en Schout
„ by nagt, om daar uit een door Hoogst-
„ dezelven te worden gekoozen. —— Zul-
„ lende aan de geenen, die alzo in een
„ der voorschreeven Kwaliteiten worden
„ geëligeerd, door Hooggemelde Heeren
„ Staaten Commissie in forma worden ge-
„ depecheerd; op welke Commissie de-

XLIII. BOEK. 1787.

„ zelven zullen verpligt zyn, den Eed in „ Hoogstderzelver handen af te leggen; en „ op dezelve te verzoeken de Attache van „ den Admiraal, en de Registratie en in het „ voorz. Collegie, mitsgaders in zodanig „ ander Collegie van de Admiraliteit, binnen deeze Provincie resideerende, als „ waar onder dezelve Persoonen zullen mogen ressorteeren.

Art. XII. „ En wat aangaat de Capiteinen van Oorloge te Water, zal by vacature van eenigen derzelven, of wel in cas „ eenigen op nieuws zouden moeten worden „ aangesteld, door hetzelve Collegie eene „ Nominatie van twee Persoonen voor ieder „ worden geformeerd, en aan den Admiraal worden toegezonden of gepresenteerd, welken mits deezen wordt gedefereerd het Regt en de Bevoegdheid om „ daar uit de Electie van de voorz. Capiteinen te doen, zonder dat dezelve daar „ nogthans buiten zal mogen gaan; ten „ dien effecte dat die geenen, die door „ den Admiraal tot de voorz. Capiteinschappen zullen worden verkooren en „ aangesteld, derzelver Commissie daar toe „ zullen ontvangen van den Admiraal; doch „ dezelve zullen moeten presenteeren en „ doen registreeren in het voorz. Collegie, „ en aldaar op dezelve Commissie afleggen den Eed daar toe staande.

Art. XIII. „ Voorts zullen de Commandeurs of Capitein Luitenants, de „ Luitenants, zo eerste als tweede, Cadets of Adelborsten *enz.*, mitsgaders alle

„ ver-

„ verdere Scheepsvolkeren, door het Collegie van Admiraal en Raaden worden „ aangesteld, en voor hetzelve doen den „ Eed daar toe staande.

Art. XIV. „ Geen van 's Lands Schepen van Oorloge zullen mogen uitvaaren, „ zonder behoorlyke Commissie van Hooggem. Staaten of van den Admiraal afzonderlyk, of van Admiraal en Raaden, „ en zonder dat de Commandanten derzelver Schepen den behoorlyken Eed in „ Onze handen, of in het Collegie van „ Admiraal en Raaden zullen hebben gedaan; gelyk ook die van de Schepen „ ter Vrybuit uitgerust, niet anders dan op „ Commissie of Bestelling van den Admiraal, en mits suffisante Cautie zullen hebben gesteld voor hunne handelingen, „ op pœne van gehouden en gestraft te „ worden voor Piraten en Zeroovers, indien zy anders uitgevaaren zullen zyn.

Art. XV. „ By het maaken en opbrengen van Buiten of Pryzen, ingebragt by „ eenige Schepen, by Particulieren op „ Commissie ten hunnen kosten uitgerust, „ zal de Admiraal daar van, voor zyn Aandeel, genieten den Tienden Penning, hetzelfde waar dezelve Pryzen zullen worden gemaakt; met dien verstande nogthans dat zulks alleen zal weezen van het „ zuiver van dien, en dat daar van vóór „ alles voor de Geregtigheid van den Lande, of de gemeene zaaken zal worden „ afgetrokken de Vyfde Penning. —— En „ wanneer eenige Buiten of Pryzen zullen

„ zyn

XLIII. BOEK. — 1787.

„ zyn gemaakt by eenige Oorlogschepen, „ tot koste en soldye van den Lande uitgerust, zal daar van door den Admiraal, „ van het zuiver van dien mede den Tienden Penning worden genooten; doch „ met deezen verstande, dat daar van alvoorens, voor den Lande de vyf zesde Deelen zullen worden afgenomen; ten ware „ dat in het een of ander opzigt, specialyk anders zou worden geordonneerd, „ tot meerder afbreuk des Vyands,

Art. XVI. „ De Admiraal zal, zo wel afzonderlyk als met en benevens de voorz. „ Raaden gehouden en verpligt zyn om aan „ Hooggemelde Heeren Staaten te dienen „ van Consideratien en Advis, zo omtrent de „ jaarlyks te doene Equipage van Schepen, van wegen de Bondgenooten in 't „ byzonder, als omtrent al het geene de „ Zeemagt van de Republiek in 't Generaal verder zou mogen aangaan; ten einde daar omtrent door Hoogstdezelven „ met des te beter kennis van zaaken zou „ kunnen worden geresolveerd, zo als ten „ besten van den Lande in 't algemeen zou „ behooren.

Art. XVII. „ Hooggem. Admiraal zal, „ zo wel afzonderlyk als met en benevens „ de voorz. Raaden, voorts verpligt zyn „ het oog te houden op al het geene dat „ eenigzins zou kunnen strekken, tot bevordering van de Commercie en Navigatie, zo buiten als binnen 's Lands: en „ wanneer hun binnen 's Lands iets zou „ mogen voorkomen, dat daar toe zou

„ kun-

„ kunnen dienen, verpligt zyn, hetzelve „ eerstlyk te brengen ter kennisse en onder „ het oog van den Magistraat der Steden en „ Plaatzen, door welken 't zelve zou kunnen „ worden geëffectueerd; wyders, indien 't „ zelve door dezelve Steden of Plaatzen „ niet zou mogen worden goedgevonden en „ verrigt, in cas dezelve Admiraal en Raa- „ den niet overtuigd zyn geworden, door „ de redenen, welken daar tegen door de- „ zelve Steden en Plaatzen worden inge- „ bragt, daar van al mede aan Ons de noo- „ dige opening moeten doen; ten einde „ daar op door Ons als dan zou kunnen „ worden gedisponeerd, zo als bevonden „ zal worden ten beste van den Lande te „ behooren; gelyk dezelve Admiraal en „ Raaden in voege voorschreeven van het „ geene tot bevordering der voorz. Com- „ mercie en Navigatie buiten 's Lands zou- „ de mogen dienen, directelyk aan Ons „ zullen moeten kennis geeven.

Art. XVIII. „ De Admiraal van *Holland* „ en *Westfriesland* zal niet vermogen te „ trekken eenige Pensioenen, noch ook „ door eenigerhanden Dienst, het zy Mi- „ litair of Politiek, geen uitgezonderd, „ noch ook door eenigen Eed, verpligt of „ verbonden mogen weezen van of aan „ eenige Koningen, Prinsen, Potentaaten, „ andere Republieken, Landen, Staaten, „ of Steden, directelyk of indirectelyk, in „ eeniger manieren; zo nogthans dat daar „ onder niet verstaan wordt begreepen te „ zyn de Ordinaris Eed van Vassalage,

„ dien

XLIII. BOEK. 1787. „ dien hy, ten respecte van Leengoederen, te presteeren, schuldig zou mogen „ zyn; noch ook de Tytels en Digniteit „ van Ridder van deeze of geene Orde, „ welke door den eenen of anderen Koning, „ Prins of Staat op Hem geconfereerd zou „ mogen weezen; noch ook de Waardigheden van Stadhouder, Capitein en Admiraal Generaal, welken, zo door de „ Staaten van den voorsz. Lande, als door „ Hoogstderzelver verdere Bondgenooten, „ respectivelyk of gezamenlyk, op Hoogstdenzelven geconfereerd zyn; en door „ Hoogstdenzelven dienvolgende bekleed „ worden.

Art. XIX. „ De Admiraal van *Holland* „ en *Westfriesland* zal zyn vaste Woonplaats en Residentie moeten hebben in „ den *Haage*, en zich voor langer tyd, dan „ vier weeken, niet buiten voorsz. Lande „ mogen begeeven, buiten kennis en aggreatie van de Heeren Staaten van denzelvèn Lande.

Art. XX. „ Hooggemelde Admiraal zal „ tot een jaarlyks vast Tractement hebben „ eene Somme van *f* en op „ Reis in Commissie gaande, tot het doen „ van Monstering, Visitatie van Reeden, „ Kusten, Stroomen, Rivieren *enz.* daar en „ boven daar op genieten *f* (*).

Art.

(*) Wegens deeze opengelaatene Sommen vinden wy op den kant aangetekend. „ 't Is te verwonderen, dat aan den Admiraal van *Holland* en *Westfriesland*, geenerlei Tractement, zo veel men „ weet, is toegelegd. Men heeft het derhalven in „ Blanco

Art. XXI. „ Voorts zal de voorsz. Admiraal alles doen dat een goed en getrouw Admiraal van de voorsz. Landen van *Holland* en *Westfriesland* vermag en schuldig is te doen, in conformié van deszelfs Commissie.

„ En reserveeren Hooggem. Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland* aan zich de Magt en de Faculteit, om deeze Instructie te mogen altereeren, ampliëeren, vermeerderen of verminderen naar dat de nood of dienst van den voorsz Landen vereischen zal."

Onderscheiden Oordeelvellingen over deeze Concept-Instructien.

Hoewel deeze *Concept Instructien*, gelyk wy, by den aanvang der vermelding, reeds vermeldden, door de Omwenteling, die ras op de afzonderlyke gereedmaaking volgde, van geene beduidenis hoe genaamd waren, oordeelden wy de Opgave der Artykelen noodig, als een tastlyk bewys opleeverende hoe men althans niet ten oogmerke hadt de Waardigheden des Prinsen van *Oranje* weg te neemen, of zodanig te bekorten, dat 'er niets meer dan eene enkele scha-

„ Blanco gelaaten. — Men proponeert *f* 7000. Tractement en *f* 60 Vacatie daags, of *f* 10000 zonder Vacatie.

In de *Concept-Instructie voor den Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden*, die, in al het weezenlyke, met de boven opgegeevene, met de noodige veranderingen, de *Algemeene Staaten* betreffende, overeenstemt, is desgelyks de Jaarwedde onbepaald gelaaten, met hetzelfde byvoegzel, en stelde men voor *f* 10000. en *f* 60. Vacatie of *f* 18000. — Nevens beide *Concept-Instructien* waren de *Concept-Eeden* gevoegd.

XLIII. BOEK. 1787.

schaduw van overbleeve. Zo veel liet men overblyven dat WILLEM DE V. gezegd wordt, naa het doorleezen deezer Stukken, verklaard te hebben, „ dat hy niet gedagt hadt dat „ men het zo redelyk met hem maaken „ zou!" —— Intusschen waren zy, in 't oog der Voorstanderen van onbegrensde Stadhouderlyke Magt en alles zig aanmaatigend Krygsbewind, zo te Lande als te Water, veel te verre gaande Beperkingen. Terwyl anders denkenden in den Lande oordeelden, dat men, hoe veel veranderings en verbeterings zich ook opdeedt in deeze *Concept Instructien*, zich by het vervaardigen, te veel by 't oude gehouden, en daar door aan die Waardigheden eene Magt gehegt en Voordeelen gelaaten hadt, te groot en te veel voor eenen Dienaar van den Staat, om dezelve nuttig en vrugtbaar te maaken voor *Holland* in 't byzonder, en voor het belang der gezamenlyke Bondgenooten in 't algemeen, 't welk toch in het opdraagen van Ampten of Waardigheden, van welk een aart en aanzien dezelve ook mogen weezen, het éénig doelwit kan zyn, en ook altoos en in alle gevallen, de Opperste Wet moet blyven.

Handelingen over het Voorstel van den Volksinvloed.

Was de Commissie, ter voldoening aan het *Eerste Punt* des *Haarlemschen* Voorstels ras, zonder veel tegenwrytings benoemd, zette dezelve haare werkzaamheden onbelemmerd voort, in dier voege als wy hebben opgegeeven; noch de Benoeming der Staatsleden, die over het *Tweede*, veel neteliger *Punt*, den *Volksinvloed*, zouden zit-

zitten, noch derzelver arbeid, hadt dien spoed.

Het Voorstel was egter naauwlyks gedaan en bekend, of het ontving eene toejuichende goedkeuring. In de Burger Societeit te *Haarlem* lagen reeds den tweeden van Sprokkelmaand, tweede Adresfen ter tekening voor elk Inwooner dier Stad en derzelver Grondgebied; een aan Staaten van *Holland* en een aan de Vroedschap der Stad. Het eerste strekkende om eene spoedig en gunstig Besluit te verzoeken, op het Voorstel door der Stede Afgevaardigden, den dertigsten van Louwmaand gedaan; ten einde eene gepaste Voorziening te maaken, om den regtmaatigen en constitutioneelen Invloed des Volks op deszelfs Vertegenwoordigers, op wettige en duurzaame Gronden, te vestigen; en het tweede om aan de Vroedschap eene pligtmaatige Dankbetuiging te doen voor derzelver heilzaame poogingen tot in standbrenging der Burgerlyke Vryheid.

XLIII. BOEK. 1787. Adresfen daar voor te *Haarlem* ter tekening gelegd.

In het Adres, ingerigt om by hun Ed. Groot Mog. ingediend te worden, verklaarden de *Haarlemmer* Burgers, die 't zelve ten getale van twaalf honderd en tachtig, waaronder welken men de aanzienlykste Inwooners telde, met hunne Naamtekening bekragden; „ dat de Gevoelens in het Voorstel „ door hunner waardige Vertegenwoordi- „ gers aan den dag gelegd, ook de gevoe- „ lens waren der geheele *Haarlemsche* Bur- „ gerye. Zy vertrouwden, dat niemand de „ onwrikbaare Argumenten, met welke het „ be-

Inhoud van het Adres der *Haarlemsche* Burgerye aan Staaten van *Holland*.

XLIII. BOEK. 1787.

" bekleed was in staat zou zyn te ontkennen, dat de volledige Herstelling van de Rust en het Vertrouwen in den Lande nimmer zou kunnen bereikt worden, indien 'er niet, op dit tydstip, — een tydstip van zo veel belangs, dat zy durfden zeggen, dat het aanstaand Geluk of Ongeluk deezer Landen, van hetzelve afhing, eene gepaste Voorziening in tyds werd gemaakt om het Representative van de Regeeringsvorm deezer Provincie, en de Republiek in 't algemeen, buiten allen schyn van twyfeling te zetten, en mitsdien den billyken en rechtmaatigen Invloed des Volks op zyne Vertegenwoordigers, voor altyd, op zekere gronden te vestigen, welke Invloed alleen hun weezenlyk Voorregt uitmaakt, boven die onder een volstrekt Gebied leeven. — Het was by hun eene even onlochenbaare waarheid, dat, om deeze Herstelling, op eene wettige wyze, in te voeren, en op eenen duurzaamen grond te vestigen, nimmer iets van meerder nuts zou zyn, dan wanneer dit werk, in de Vergadering van hun Ed. Gr. Mog. zelve, wierd aangevangen: als waar door de alleszins verderflyke Verdeeldheid, welke anders het natuurlyk gevolg zyn moest van eene verscheidenheid in Plans en Ontwerpen, hoogstwaarschynlyk voorgekomen en de zo hoogstnoodzaaklyke Eensgezindheid, onder de weldenkenden en welgezinden in den Lande zou behouden worden."

Andere Steden

Op deeze gronden verzogten zy een spoedig

dig en gunstig Raadsbesluit. Dit deeden, ook ten zelfden dage, een aanzienlyk getal Burgers uit *Leyden*, *Gouda*, *Rotterdam* en *Enkhuizen*. Veele Dorpen, meer en min aanzienlyke, in *Zuid-* en *Noordholland*, onderfteunden, door hunne Verzoeken, van tyd tot tyd ingeleeverd, den Voorslag, die het Vryheidminnend deel van 's Lands Ingezetenen zo welgevallig klonk, dat hunne Voordragten en Verzoeken, daar van als 't ware de wedergalm uitmaakten (*).

XLIII. BOEK. 1787. en Dorpen onderschraagen dit verzoek;

Elders, was men yverig in de weere om de Stadsregeeringen tot het voorstaan en bevorderen deezes Voorstels te beweegen. Dit vondt inzonderheid plaats te *Amsterdam*, waar een Verzoekschrift aan Burgemeesteren en Raaden ter tekening gelegd werd. Waarin de Ondertekenaars, die het getal van Drieduizend éénhonderd en vyftien uitmaakten (†), onder welke men eenige Leden des Krygsraads, waar onder de Collonel GOUDOEVER, vyf en twintig Capiteinen, eenige Luitenants en Vendrigs, en alle de Sergeanten, veele Pylaaren van de Koopbeurs en

Verzoekschrift aan de Regeering van *Amsterdam* ten dien einde.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 233. 389. Welke Dorpelingen hier voor yverden vinden wy in *den Post van den Neder-Rhyn*, XI. D. bl. 650.

(†) De geringheid van dit getal, naar gelange der Stad, werd daar aan toegeschreeven, dat het slegts op drie plaatzen hadt voorgelegen; te weeten in der beide Huizen der Burger Societeit, en in de Herberg de *Karsseboom*, en alzo het niet uit den schoot des Krygsraads was voorgekomen, aan de Compagnien niet ter tekening hadt kunnen worden aangeboden.

XLIII. BOEK. en aanzienlyke Burgers vondt, zich met veel aandrangs lieten hooren.

1787. Onder andere betuigden zy, „ dat zy de „ waare oorzaaken van 's Lands Ongeluk„ ken, en de daar uit ontstaane Gistingen en „ Verdeeldheden, naspoorende, wel dra, tot „ hunne verbaazing, ondervonden hadden, „ dat de Stadhouderlyke Waardigheid, wel „ verre van hoofdzaaklyk te dienen ter be„ vordering der vereeniging van de onder„ scheidene te zaam Verbondene Provincien, „ en te strekken tot eene promptere en „ kragtiger Uitvoering van des Souverains „ Bevelen, in tegendeel dermaate, boven „ derzelver eigenlyk bestek en bedoeling, „ in Magt was uitgegroeid, dat 'er niets „ minder vereischt wierd, dan die treffende „ Gebeurtenissen, welke, hoe smertelyk „ op zichzelve, egter nog tydig, zints het „ uitbarsten des *Engelschen* Oorlogs, waren „ voorgevallen, en op den andere gevolgd, „ om den *Nederlander*, het aangrimmend „ gevaar van Overheersching te doen gevoe„ len, en de Natie te bemoedigen om de „ Stadhouderlyke Magt in derzelver voort„ gang te stuiten.

„ Even zeer waren zy, den toestand des „ lieven Vaderlands nagaande, op de tast„ baarste gronden, overtuigd geworden, dat „ de noodlottige bron van 's Lands Rampen „ niet ééniglyk te zoeken was in de verre „ boven deszelfs waare bedoeling toegeno„ me Magt en Invloed van het Stadhouder„ schap; maar ook en wel voornaamlyk, in „ het gebrek aan *een heilzaam en constitu*-

„ *tio*-

„ *tooneel Verbond tusschen de Burgeryen en* „ *hunne Vertegenwoordigers*; een gebrek, „ 't welk alleen kon verholpen worden, „ door dien *gevoeglyken en billyken Invloed* „ *der eersten op hunne Regeeringen*, welke „ wel eenigzins geschikt is eene merkelyke be- „ weeging by de Natie te veroorzaaken; doch „ zonder welke zy aan geduurige Omwente- „ lingen zal blyven blootgesteld, waar van „ van de uitslag nimmer te berekenen maar „ altoos te duchten is.

„ Hier in de hoofdoorzaaken van 's Lands „ Ongelukken en de daar uit ontstaane en „ voortduurende Staatsgeschillen en Verwar- „ ringen vindende, en te gelyk de onmoge- „ lykheid bezeffende om, zonder het Her- „ stel dier gebreken, eene gewenschte en „ duurzaame Rust in het Vaderland te doen „ herleeven, zagen zy met een vuurig ver- „ langen, het aanwenden van cordaate en „ belanglooze stappen eener Vaderlandlie- „ vende Regeering, ter bereiking deezer „ gewenschte oogmerken, te gemoete.

„ Met een hartelyk genoegen hadden zy „ in zo verre aan hun vuurig verlangen vol- „ daan gezien, door het belangryk Voorstel „ wegens de Stad *Haarlem* ter Staatsverga- „ dering voorgedraagen, en was hun ge- „ noegen vergroot; vermids dat Voorstel „ niet alleen geschikt was ter bereiking van „ die oogmerken, welke zy zich steeds op- „ regtlyk hadden voorgesteld; maar ook uit „ bezef dat de *Drangredenen*, daar toe door „ de Regeering dier Stad voorgesteld, juist

XLIII. BOEK. 1787. „ die gronden insloeten, welk zy rondborstig verklaarden als de hunne te hebben „ aangenomen, en waar op ontegenzeggelyk de gezonde Staatkunde voor ons 't Vaderland moet gevestigd zyn.

„ Zy vermeenenden eerbiedig te mogen „ vertrouwen, dat hun Ed. Gr. Agtb. wel „ alles zouden gelieven aan te wenden, wat „ eenigzins ter bevordering der heilzaame „ oogmerken van dat Voorstel, zou kunnen „ strekken. Tot welk vertrouwen zy vermeenden te meer regts te hebben, wanneer zy bezeften *dat het Eerste Lid volmaakt beantwoordde aan den Inhoud en „ tot bevordering strekte van het oogmerk der „ Propositie wegens deeze Stad op den vyf en „ twintigsten van October laatstleden ter „ Staatsvergadering gedaan, en de daar „ op gevallen Resolutie; terwyl ook het „ Tweede Lid der Propositie van de Stad „ Haarlem, met opzigt der daar by erkende Regeeringsvorm by Representatie, „ en de noodzaaklykheid van eenen behoorelyken Invloed van het Volk op de Regeeringen*, juist die denkbeelden van waare Staatkunde insloot, *welke reeds in den „ Jaare* MDCCLXXXI, *by hun Ed. Gr. Agtb. „ aangenomen*; en voor het oog der geheele Natie ten toon gespreid werden, by „ die aan de Heere Stadhouder voorgeleezene Memorie, waar by hun Ed. Groot „ Agtb. niet slegts *het Regt van Invloed „ des Volks op de Regeeringen*, maar met „ zo veele woorden, het *plaats hebben*

„ *van*

„ van eene Volksregeering alhier erken- „ den (*).

XLIII. BOEK.

1787.

Gunstig antwoord hier op van Burgemeesteren en Raad.

By de staatlyke Inleevering deezes Verzoekschrifts by Burgemeesteren was het antwoord des Voorziters HOOFT. „ Dat Heeren Burgemeesters niet twyfelden of de „ Heeren zouden weeten dat het Verzoek „ reeds een Punt van Raadpleeging in de „ Vroedschap was geworden; dat hun Ed. „ Gr. Agtb. het zouden onderzoeken, en „ daarop behoorelyke aandagt slaan." —— 's Volgenden daags werden de Inleeveraars verzogt weder op Burgemeesters Kamer te

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 76. Men verzuimde niet die *erkentenis* aan te dringen, door in de Nieuwspapieren te doen plaatzen een *Berigt aan de Amsterdamsche Burgery*; waar in zy, ten einde weg te neemen alle twyfeling, die omtrent de waarheid van het aangehaalde uit gemelde *Memorie*, by zommigen mogt ontstaan, een gedeelte dier *Memorie* woordlyk plaatsten. Burgemeesters hadden daar in verklaard, *dat hun Ed. Gr. Agtb. verpligt waren om daadlyk, op de best mogelyke wyze, te toonen, geene gelegenheid voorby te willen laaten gaan, om den welstand van het Land en deszelfs goede Ingezetenen te behartigen en vorderlyk te zyn, indien zy lieden het behoorelyk Gezag en de goede Orde, welke in eene* VOLKSREGEERING *alleen gevestigd zyn in het vertrouwen van de Gemeente in de Burgery op derzelver Regenten, niet geheel en al zouden verliezen, en binnen kort alles het onderst boven wilden zien.* — Uit welk alles klaar bleek, dat 'er geen Vertrouwen van Geméénte en Burgery op hunne Regenten in eene VOLKSREGEERING, (welke hun Ed Gr. Agtb. daadlyk stelden) kon plaats hebben, zonder een behoorlyken Invloed des Volks, welke dus alleenlyk den Grondslag van zulk een Vertrouwen moest uitmaaken.

XLIII. BOEK. — 1787.

te komen, en kreegen tot bescheid. „Dat, Burgemeesters het Request by de Vroedschap „hadden ingeleeverd; dat daar op een fa„vorabel Rapport was gevallen, en aan „het Verzoek der Requestranten was vol„daan, overeenkomstig het Request; dat „het Rapport reeds na den *Haag* was ver„verzonden; waar van de Heeren aan hun„ne Committenten konden kennis gee„ven." —— Op wier gelaad, in de Vaderlandsche en Burger Societeiten, het genoegen, wegens dit wedervaaren en antwoord, te leezen was.

Twee verschillende Benoemingen tot die Commissie.

Tot het benoemen van Staats- of Regeeringsleden, ter volvoeringe van dit hooggewigtig Stuk, het daarstellen en bepaalen van den Volksinvloed, was de dertigste van Lentemaand bepaald. Door de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar* en *Purmerende* werden benoemd, de Heeren VAN WASSENAAR STARRENBURG, beschreeven, in de Orde van de Ridderschap; P. L. VAN DE KASTEELE, Pensionaris van *Haarlem*; F. G. BLOK, B. E. ABBEMA, A. H. METELERKAMP en D. VAN HORSBAG, Vroedschappen der Steden *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda* en *Schoonhoven*, R. PALUDANUS, Burgemeester van *Alkmaar*; en A. VAN DER WILLIGEN, Vroedschap van *Enkhuizen*. Acht Mannen allen bekend wegens hunne kunde, meest Voorstanders der Volks- en Burgervryheid, schoon men 'er onder vondt, die, in meer dan een geval, hunne gezindheid voor het Stadhouderschap aan

den

den dag gelegd hadden, 't geen men voor een blyk der in 't oog gehoudene Onzydigheid aanzag. Doch de Ridderſchap, gevolgd door de Steden *Delft*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*, wilden uit hun Lichaam en uit ieder Stad een Lid van Regeering in die post geſteld zien, en ſloegen daar toe dus Negentien Perſoonen voor, en wel, wegens de Ridderſchap D. VAN BOETZELAAR *van Kyfhoek*; wegens *Dordrecht* P. H. VAN DE WALL; wegens *Haarlem* C. J. VAN DAM; wegens *Delft* G. DE ROO VAN ROOZENBURG; wegens *Leyden* JOHAN GAEL; wegens *Amſterdam* B. E. ABBEMA; wegens *Gouda* A. H. METELERKAMP; wegens *Rotterdam* R. F. VAN STAVEREN; wegens *Gornichem* J. S. VAN HOEY; wegens *Schiedam* D. F. PICHOT; wegens *Schoonhoven* S. J. SCHELTUS; wegens *Brielle* G. L. VAN OOSTEN; wegens *Alkmaar* P. BINKHORST; wegens *Hoorn* H. DE HART; wegens *Enkhuizen* H. A. VAN BLEISWYK; wegens *Edam* R. BOOT; wegens *Monnikendam* C. VAN ALSEM VAN LINGEN; wegens *Medemblik* J. PAN; en wegens *Purmerende* L. PEEREBOOM. Een negentien tal waar onder men 'er eenigen telde, die meer dan verdagt waren van de Volkszaak niet toegedaan, maar aan de andere Party verſlaafd te zyn.

XLIII. BOEK.

1787.

De Stem van *Amſterdam* beſlist voor 19 Heeren.

Op de Stem van *Amſterdam* hadt men voor het eerstgemelde *Achttal* gerekend, en zou die zich daar bygevoegd hebben, hadden de Penſionarisſen VAN BERCKEL en VISSCHER dezelve uitgebragt; doch zeer onverwagt waren de Vroedſchappen dier

XLIII. BOEK. —— 1787.

Stad VAN DER GOES, MUILMAN en MUNTER in 's *Gravenhaage* gekomen. Deezen de Meerderheid van *Amsterdam* uitmaakende verklaarden, dat zy in last hadden, gelyk die hun ook met de daad gegeeven was, schoon men het tegendeel deedt verluiden, om den Heer ABBEMA, van wegen hunne Stad te benoemen, en voor het overige een ieder zyne vryheid lieten. Genoeg gezegd om zich, daar zy den Volksvriend ABBEMA stemden, by het Ridderlyk Voorstel te voegen.

Geschil deswegen ter Staatsvergaderinge.

De Afgevaardigden van *Haarlem*, dit doorziende, merkten op, dat door deeze wyze van Benoeming hun Voorstel vrugtloos gemaakt en het Volk van *Holland* getergd wierd; doch zonder vrugt: want dezelfde Meerderheid der *Amsterdamsche* Bezendinge kon goedvinden zich te voegen by de Stemming door de Ridderschap, met de haar volgende Steden uitgebragt. Naa veel en heevig twistens op deeze Vergadering, die tot vyf uuren in den naamiddag duurde, vondt zich de Raadpensionaris gedrongen, daar deeze Dag bepaald was om dit stuk af te doen, het Besluit, overeenkomstig met de dus verkreegene Meerderheid op te maaken.

Tegenverklaaring der Minderheid.

By mondelinge Tegenspraak liet de Minderheid het niet berusten; doch verklaarde schriftelyk, dat zy, in de Benoeming van *Negentien Heeren*, zo als dezelve daar lag, geen deel hadden; maar van gedagten waren geweest, dat deeze Commissie, om weezenlyk van vrugt te zyn, behoorde te worden opgedraagen aan een kleinder Getal van

van Leden, waar toe zy de *Acht* reeds gemelden hadden opgegeeven; doch dat, vermids de Meerderheid der Leden, in weerwil van de ernstige gedaane Waarschouwing, dat het vervullen van de Commissie op die wyze als nu gedaan was, bewyzen zou inhouden van eene begeerte om dezelve, van den beginne af, onnut te maaken, evenwel geweigerd hadt om van haar gevoelen in 't minste af te gaan, zy, om zich niet verantwoordelyk te stellen voor de gevolgen, uit deeze waarschynlyke verydeling der hoope van de geheele Natie te duchten, zich verpligt hadden gevonden, dit hun begrip, by voorraad in de Staatspapieren te doen blyken, en voorts aan de Heeren hunne Lastgeevers, die zy wisten, dat deeze zaak ten uitersten ter harten ging, voorbehielden het doen van zodanig eene Aantekening en Stap als dezelve het meest gepast en kragtdaadigst keurden. —— Naar gewoonte hieldt de Ridderschap, met *Delft*, de Meerderheid van *Amsterdam*, en de Afgevaardigden der overige Steden het aan zich om eene Tegenverklaaring in te leeveren (*).

XLIII. BOEK. —— 1787.

Eigenaartig kwam by veelen het denkbeeld op, dat het nu de zaak der Burgeryen in de onderscheidene Steden zou zyn, te onderzoeken of de Vroedschap uit haar Stad, in die Commissie verkooren, by haar dat vertrouwen bezat, 't welk eene zaak van een zo groot belang als de Volksinvloed

Men oordeelt dit Stuk de zaak der Burgeryen te weezen.

(†) *Resol. van Holl.* 30 Maart 1787.

XLIII. BOEK. —— 1787. vloed vorderde. En was het te voorzien, dat hier uit groot misnoegen zou ryzen; gelyk met de daad plaats greep, zo ras den volgenden dag het voorgevallene ter Staatsvergadering rugtbaar werd.

Misnoegen te *Amsterdam* tegen de drie Afgevaardigden uit de Vroedschap.

Bovenal toonde zich dit Misnoegen te *Amsterdam*, waar een aantal der Burgerye zo zeer voor deeze zaak ten beste des Volks geyverd en de bemoedigendste toezegging van de vervulling hunner hoope ontvangen hadt. Het borst byzonder los op de drie Afgevaardigden, die door hun verschillend begrip van dat der twee Pensionarissen, de schaal welke ter Staatsvergaderinge, door het geeven van hunne Stém aan de Ridderschap, hun oordeels, van den kant des Volks welzyns tot dien des Volks verderfs hadt doen overslaan. Op de Koopbeurs, door de geheele Stad, hoordde men zeggen, „ Ziet daar, zo gaat „ het, wy zyn bedroogen, de Stem onzer „ Afgevaardigden is geenzins de Stem onzer „ Vaderlandlievende Burgerye, en dus in „ geenen deele de stem der Stad. Nu blykt „ het allerzekerdst dat al ons loopen, ver- „ trouwen en verwagten, volstrekt niets „ helpen kan. Men gaat zynen gang, men „ neemt zyn kans waar, en zoekt ons te „ verkloeken. 'Er ligt onze Beurs en Stad „ ten hoogsten 'er aan gelegen, dat geene „ *Aristocraaten* de Meerderheid hebben in „ eene Staatscommissie, die Waarborgen zal „ stellen tegen de Aristocratie." —— Terwyl Yveraars deeze en dergelyke taal voerden, stonden meer bedaarden onder de Burgers,

die

die hun sterker yverende Vrienden steeds tot een geduldig wagten aangemaand hadden, verslaagen over het gebeurde; zy kwamen 'er voor uit. „Neen, waarlyk, door „het Volk in zyne verwagting zodanig te „leur te stellen, en, gelyk het veelen moet „toeschynen, te bedriegen, is geen middel om de Rust en het Vertrouwen in het „Vaderland, te doen herleeven!" — Men oordeelde het meer dan tyd, dat door geheel *Holland* de Burgeryen, als één Man zich vereenigden om hunne Vertrouwde Regenten te ondersteunen.

Besluit tot een Adres.

Men maakte hier van te *Amsterdam* eenen aanvang, en voerde het uit op eene wyze, die meer dan ter loops verdient opgetekend te worden. Het door gemelde en dergelyken gesprekken steeds aangroeiend wantrouwen op de drie meergemelde *Amsterdamsche* Afgevaardigden, deedt wel haast het Besluit onder de misnoegden gebooren worden, om by Adres, Burgemeesteren en Raad, de bezwaaren, welke zy hadden, onder het oog te brengen, en herstel te verzoeken.

Reeds op den tweeden van Grasmaand hieldt een aanzienlyk getal Leden van den grooten Krygsraad, eene Byeenkomst, en bepaalde 's volgenden daags, een Verzoekschrift, door hun allen getekend, gezamenlyk der Regeeringe aan te bieden. Middelerwyl hadden deeze Krygsraadsleden vernomen, dat de Burgery op dit stuk niet stil zat, en dezelve, door haare tegenwoordigheid, aan het Verzoekschrift meer klems wilde geeven.

Hier

XLIII. BOEK. 1787. Aanbod om by de Overlevering het Stadhuis met Burgers te bezetten, aangenomen.

Hier uit was een grooten toeloop Volks voor en in het Stadhuis te wagten. Geraaden vonden het de Leden des Krygsraads Burgemeesteren aan te bieden, ter voorkoming van ongeregeldheden, en onbelemmerde raadpleeging des Raads, het Stadhuis met een genoegzaam aantal Schutters te bezetten. Niet alleen namen hun Ed. Groot Agtbaarheden deezen Voorslag aan; maar ook die vier Heeren Collonellen, anderzins, in veele opzigten niet eens denkende met de Leden van den Krygsraad, bewilligden hier in. Het Burger Request, met dat des Grooten Krygsraads éénsluidende, lag inmiddels ter Tekeninge, zo in de *Vaderlandsche* als in de beide Huizen der *Burger Societeit*.

Overleeleevering van 't zelve.

Drie Burger Compagnien bezetten vroegtyds het Stadhuis, de één buiten op den Dam, en de twee andere op de Zaal. Burgemeesters en Schepenen, ten gewoonen tyde vergaderde, ontvingen by de komst aan het Stadhuis Krygsmans Eerbewys. De beschreeve Vroedschap vergaderde ten elf uuren. Uit de Verzamelplaats der Leden van den Krygsraad, het Huis der Vaderlandsche Soecieteit in de *Kalverstraat*, kwamen deezen te voorschyn, ten getale van honderd en twee zo Capiteins, Luitenants als Vaandrigs, met den Collonel VAN GOUDOEVER aan het hoofd. By hunne komst voor het Stadhuis en op de Zaal werd de Trein met Krygseere begroet, en geleid in Burgemeesters Vertrek. Naa zich te hebben doen aandienen by Burgemeesteren trokken zy allen gepaard, langs de

de Zaal, na Burgemeesters Kamer. Te vergeefsch hadden Burgemeesters door den Secretaris HUIGENS laaten voorstellen, dat de Collonel GOUDOEVER, alleen vergezeld van vier of vyf Officieren, zich in Burgemeesters Kamer zou vervoegen. Zy leeverden beide de Verzoekschriften over. Dat des Krygsraads waar door Honderd en zeventien, dat der Burgerye door ruim Twee duizend Persoonen ondertekend.

Inhoud daar van.

In 't zelve opgehaald hebbende het belang des Voorstels van *Haarlem* over den Volksinvloed, 't geen hun bewoogen hadt om de medewerking van *Amsterdams* Afgevaardigden te verzoeken, en hoe zy met genoegen vernomen hadden, dat by den Agtb. Raad een besluit was gevallen overkomstig met hunne billyke begeerte. Hier op hadden zy hun vertrouwen gevestigd, dat, wanneer men ter Staatsvergaderinge tot het daadlyk benoemen deezer belangryke Commissie zou treeden, dezelfde Vaderlandsche bedoelingen, van welke zy, met zo veel duizenden hunner braave Landgenooten, zich zo veel goeds beloofd hadden, door de Afgevaardigden der Stad pligtmaatig zouden zyn in 't oog gehouden. Hierom, hadden zy, tot hunne uiterste verbaazinge, zo wel als grievende smerte, vernomen, dat de Meerderheid der Afgevaardigden, HENDRIK MUILMAN, CORNELIS MUNTER en FRANS VAN DER GOES, hadden kunnen goedvinden zich af te zonderen van die Staatsleden, welke in den Voorslag hadden bewilligd, en zich te voegen by de Ridderschap en andere Leden,

XLIII. BOEK. 1787. den, welke zich onverzettelyk daar tegen verklaard hadden (*). —— Door dit gehouden gedrag was te wege gebragt, de Benoeming eener groote Meerderheid van zodanige Regenten, wier dikwerf aan den dag gelegde denkwyze, een onverzettelyk Systema hadt doen blyken om zich tegen alle Verbeteringen in ons vervallen Staatsweezen te verzetten, en alle poogingen ten dien einde door Vaderlandsche Regeeringen en verlichte Burgeryen in 't werk gesteld, tegen te werken. —— Te meer hadt dit Gedrag hun moeten verbaazen: terwyl de Afgevaardigden hadden moeten begrypen, dat het met den aart der zaake, met het oogmerk van hun Ed. Gr. Agtb., en met de billyke begeerte van die Burgerye, welker belangen hun gedrag moesten regelen, onbestaanbaar was, hunne Stem te voegen by die Staatsleden, welke zich uit alle magt tegen het Voorstel van *Haarlem* hadden aangekant, en aan welke Leden niets anders overbleef, dan, om door zodanig een Benoeming, als de Ridderschap hadt voorgeslaagen, de Vaderlandsche Bedoeling

(*) Hier lieten zy niet agterwege te herinneren, hoe de Ridderschap, en die het met dezelve stonden, als het aankwam op het vernietigen van het Corps van den Rhyngraave VAN SALM, wel spraaken van het bezuinigen van 's Lands Penningen, (Zie hier over onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 325.), thans *negentien* Heeren tot eene Commissie voorsloegen, die anderen wilden dat uit *acht* Persoonen zou bestaan, en dus den Lande veel minder kosten; eene aanmerking op deezen Voorslag ook door anderen gemaakt.

ling van het *Haarlemsch* Voorſtel vrugtloos te maaken, ja zelf eene tegenovergeſtelde uitwerking te doen hebben. — In nog ongunſtiger daglicht vertoonde zich het gedrag dier Heeren Afgevaardigden, by de beſchouwing, dat het Voorſtel der Stad *Haarlem*, gegrond zynde op de daar by erkende billykheid en wettigheid van eenen redelyken Volksinvloed op de Regeering, het eene handtastlyk ongerymdheid insloot, dat het opgeeven van eenige Grondregelen omtrent dien Invloed, zou toevertrouwd worden aan eene Commisſie, waar van de groote meerderheid de billykheid en wettigheid van denzelven, by herhaaling, ontkend hadt. — Dat hier door het groote oogmerk der Stad *Haarlem*, om door eene Staats-Commisſie, den te regt op zyne Vryheid jaloerſchen *Nederlander* te verzekeren, dat zyne weezenlyke belangen in vertrouwde handen waren, niet alleen gedwarmsboomd; maar zelfs daar door uitgewerkt was, dat de argwaan en het mistrouwen noodwendig meer en meer moesten aangroeijen, en tot eene hoogte opklimmen, waar van de gevolgen van een onberekenbaar nadeel voor den Lande konden zyn. — Nog meer moest dit gedrag de verontwaardiging der Vroedſchap, en de afkeuring der braave Burgerye verdienen, daar het hun niet onbekend kon zyn, dat zy geene bevoegdheid hadden om door derzelver Stemming alles toe te brengen wat ſtrekken kon om die beginzels van waare Vryheid tegen te werken, welke door hun Ed. Gr. Agtb. reeds in den

XLIII. BOEK.

1787.

XLIII. BOEK. 1787. Jaare MDCCLXXXI. waren omhelsd geweest; en waar van *Amstels Raad*, zonder haare Agtbaarheid, door eene onbestaanbaare handelwyze, te verkleinen, niet kon afgaan. Zo wel de Agtbaarheid van den Raad als het Heil van Land en Stad, was 'er dus aangelegen, dat hun Ed. Groot Agtb. een openbaar bewys gaven van derzelver afkeerigheid van het gedrag der gemelde Afgevaardigden; als niet alleen strydig met de meermaals aangekondigde Beginzelen van hun Ed. Gr. Agtb. maar ook met de meer en meer algemeen wordende denkwyze der Burgeren en Ingezetenen.

Naa de opgave van alle deeze redenen deeden zy het ernstig en nadruklyk Verzoek, 't geen wy met hunne eigene woorden zullen opgeeven, „ om gemelde Heeren Gedeputeerden, MUILMAN, MUNTER en VAN DER GOES illico, immers ten allerspoedigsten, te rappelleeren, en wyders, van wegen deeze Stads Burgery ter eerste Staatsvergadering te doen verklaaren; dat hun Ed. Gr. Agtb. wel verre van de Stemming van opgemelde Heeren Gedeputeerden te homologeeren, dezelve, in tegendeel, als tegen hun Ed. Gr. Agtb. gemanifesteerde Intentie by de Benoeming der dikwyls gemelde Commissie, in conformité van de Nominatie der Ridderschap uitgebragt, expresselyk en volkomen te desapprobeeren; en dat hun Ed. Groot Agtb. daar tegen de Stem deezer Stad voegden by de Nominatie van *Dordrecht*, *Haarlem* en de andere zeven Steden, wel-

„ ke

„ ke daar mede hadden ingestemd; — Dat „ hun Ed. Gr. Agtb. voorts het gedrag door „ de Heeren Pensionarissen VAN BERCKEL „ en VISSCHER by die gelegenheid ter Staats- „ vergadering gehouden, volkomen appro- „ beerden; en dat hun Ed. Gr. Agtb. voor- „ taan als Gedeputeerden ter Staatsverga- „ dering geliefden te committeeren alleen „ de twee voornoemde Pensionarissen, of „ anderzins met en benevens dezelven zo- „ danige Heeren Raaden, waar in de Bur- „ gery deezer Stad, een genoegzaam Ver- „ trouwen stelde, en welke behooren tot „ de bekende *Minderheid*. — Reservee- „ rende voorts aan zich het neemen van zo- „ danige gepaste maatregelen, ten opzigte „ van de Heeren MUILMAN, MUNTER en „ VAN DER GOES als dezelven in tyd en „ wylen zouden oordeelen te behooren."

XLIII. BOEK. — 1787.

Antwoord van Burgemeesteren.

Wanneer de Capitein GALE IZAAK GALES dit Adres voorgeleezen en 't zelve met het gelykluidende der Burgeren, Burgemeesteren ter hand gesteld hadt; verklaarde de Voorzittende Burgemeester HOOFT, *dat hy dit Adres allezins goedkeurde; dat hy geene zwaarigheid zou maaken, om 't zelve, als Burger, het eerste te ondertekenen; dat hy het ook in de Vroedschap met al zyn vermogen zou ondersteunen.* — Burgemeester DEDEL gaf te verstaan, *dat hy zyn gevoelen zou zeggen als de Heeren Requestranten vertrokken waren.* Burgemeester BEELS deedt 'er het zwygen toe, schoon zeker met den Heere DEDEL instemmende.

XLIII. BOEK.

1787.

Vefchillende begrippen der Burgemeesteren over de Raadpleeging der Vroedfchap op dit ftuk.

By de verdere Raadpleeging van Burgemeesteren was Burgemeester Hooft van gevoelen, dat het Verzoekfchrift ter *Kennisfe* en *Beraadflaaging* der Vroedfchap behoorde gebragt te worden. Dedel en Beels oordeelden, dat het eerfte kon gefchieden; doch dat de zaaken daar in vervat geen voorwerpen van Raadpleeging konden uitleeveren: naardemaal het verzoek om de drie meergenoemde Heeren, ter Dagvaard gezonden, op te ontbieden, en vervolgens de twee Penfionarisfen alleen ter Staatsvergaderinge te zenden, of anders nevens hun Raaden der Burgerye aangenaam, onbeftaanbaar was met een Befluit in den jaare MDCLXXXV. by den Agtbaaren Raad, op een foortgelyk onderwerp, genomen; terwyl de Afkeuring van het Gedrag dier Heeren ter Staatsvergadering gehouden, en de Goedkeuring van dat der Penfionarisfen, en het voegen van de Stem der Stad *Amfterdam* by die van *Dordrecht* en andere Steden, geen ftuk van Raadpleeging kon opleeveren: om dat die zaak reeds was afgedaan, door het overlaaten der Benoeming van Heeren tot de bewuste Commisfie aan de Afgevaardigden ter Dagvaard, en het wettig Befluit ter Vergaderinge van *Holland* deswegen genomen.

Vefcheidenheid van begrippen onder de Raadsleden, door de

De Afgevaardigden waren terugge gekeerd na Burgemeesters vertrek om daar by de hand te zyn tot het verneemen van het Befluit des Raads, waar op zy hadden aangedrongen. Eene langduurige Raadpleeging, en teffens eene verfcheidenheid van gevoelens

HENRIK HOOFT Danielsz.
Burgemeester der Stad
Amsterdam.

lens was hier te voorzien. Dezelve hieldt aan van elf tot drie uuren, en liepen de begrippen, over der Burgeren Verzoek wyd uit elkander. By het opneemen der Stemmen staaken dezelve, staande *dertien* tegen *dertien*; de dubbele of Beslissende stem des Voorzitters, den Burgemeester HOOFT, zette het overwigt van ééne Stem aan het Besluit *voor* het Verzoek der Burgerye by, wanneer men de Stemmen van de Heeren MUILMAN en VAN DER GOES, in deeze zaak party, laat gelden (*). De kans stondt dus hachlyk, en de uitslag, ten welgevalle van Burgery, hing aan een dunne draad.

XLIII. BOEK. — 1787. stem van HOOFT, tot genoegen der Burgeren beslist.

Groot was intusschen de zamenvloeijing der Burgery op den Dam, en op de Zaal van het Stadhuis, terwyl 'er, onder de wagtende menigte, een diepe stilte heerschte. De

HOOFT maakt dit in een kring van Burgeren bekend.

(*) De Lyst der Stemmen *voor* en *tegen*, en der geenen die *afweezig* waren, wordt in deezer voege opgegeeven.

Voor.	*Tegen.*	*Afweezig.*
HOOFT *van Vreeland.*	STRAALMAN.	HUIDECOPER.
DE GRAAF.	ELIAS.	GEELVINK.
D. HOOFT.	ALEWYN.	CLIFFORT.
VAN LEYDEN.	DEDEL.	ALEWYN *van Mynden.*
ABBEMA.	FAAS.	MUNTER.
HOVY.	GRAAFLAND.	WITZEN.
BAKKER.	BEELS.	LAMPSINS.
VAN LENNIP.	D'ORVILLE.	BOUWENS.
VAN DER HOOP.	VAN DE POLL.	HOOFT, *Nicolaasz.*
TEMMINCK.	CALKOEN.	BAKKER.
VAN WEEDE.	VAN DER GOES.	
DE WIT.	MUILMAN.	
BORREL.	ELIAS.	

XLIII. BOEK. — 1787. De Officieren voegden zich toen met eenige Burgers in de Justitiekamer, waar in de Raadzaal ingaat. 's Naamiddags ten drie uuren werden de deuren der Raadzaale geopend, en tradt Burgemeester HOOFT te voorschyn. Terstond schaarde men een halven kring, in welken, die Burgervriend, op de vraage, „ hoe de Uitslag gevallen „ was?" den aanweezenden, verzekerde, „ dat 'er een Besluit was genomen overeen- „ komstig met den wensch der Burgerye!"

Een Afschrift des Besluits beloofd. De Raaden vertrokken van het Raadhuis, de Burgemeesters begaaven zich na hunne Kamer, en verzogten den Collonel VAN GOUDOEVER, met eenige Capiteinen, binnen te staan. Wanneer deezen andermaal verzekering kreegen van het gunstig Besluit des Raads, met toezegging, dat zy hier van, ten spoedigsten, een Afschrift zouden bekomen. Hier op verlieten de Burgemeesters, onder het betoon van dezelfde Krygseere als zy gekomen waren, het Stadhuis; terwyl de Burgery, onder het heenen ryden van Vader HOOFT, als mede by het vertrek van den Gryzen VAN GOUDOEVER, een algemeen gejuich van Hoezee! liet hooren. Waar op de Burger-compagnien aftrokken.

Het afleeveren van dit Afschrift mart. Het beloofde Afschrift des Raadsbesluits, waar over de Burgery zo zeer voldaan was, wenschte men zo tydig te ontvangen, dat het 's anderen daags ter Staatsvergaderinge van *Holland* kon ingeleeverd worden; doch dit marde tot twaalf uuren van den volgenden middag. Een marren daar aan toege-

schree-

schreeven, dat de Uitbreiding van dit Besluit, die in de eerst volgende Vroedschaps Vergadering moest hernomen worden; en de Burgemeester DEDEL, tot diep in den nagt, zwaarigheid gemaakt hadt om aan de gemaakte Uitbreiding zyne toestemming te geeven. Schoon men zorg gedraagen hadt om, 's morgens ten vyf uuren, een voorloopig Berigt na *'s Gravenhaage* aan de Pensionarissen te zenden, kon het Stadsbesluit zelve, zo laat komende, deezen dag ter Staatsvergaderinge niet dienen.

Inhoud deezes Besluits.

Het Besluit zelve was woordlyk van deezen inhoud. „De Heeren Gedeputeerden „ter Dagvaart MUILMAN, MUNTER en VAN „DER GOES te rappelleeren, en te desavoueeren het gehouden Gedrag dier Heeren „ter Staatsvergadering, in het concurreeren „met de Ridderschap en Acht Steden, op „den dertigsten der gepasseerde Maand, tot „de Benoeming van negentien Leden, „welke de Commissie tot het Onderzoek „van den Invloed van het Volk zouden uit„maaken, als devieerende van den waaren „zin en intentie, by deezen Agtb. Raad „omtrent het Tweede Lid van de Propo„sitie der Stad *Haarlem*, en allezins on„geschikt om daar van eene vrugtbaare „afkomst te maaken; en daarentegen het „Gedrag van de Pensionarissen VAN BERC„KEL en VISSCHER, by gelegenheid der „Deliberatien over de gemelden Benoeming „gehouden, volkomen te laudeeren en te „approbeeren.

XLIII. BOEK. — 1787. „ Verder is goedgevonden en verstaan, „ de Deputatie deezer Stad, by provisie, „ en zo lange deswegen by Burgemeeste-„ ren en den Agtb. Raad, geene nadere „ Resolutie zal zyn genomen, te doen be-„ staan, uit de beide gemelde Pensionaris-„ sen, en dezelve voorts te gelasten, om, „ met Concurrentie der verdere Leden van „ de Vergadering van *Holland*, zodanige „ Demarches in 't werk te stellen, welke „ zouden kunnen strekken, om de geno-„ mene Resolutie, met opzigt tot de Be-„ noeming der bovengemelde Commissie, „ als nog te doen veranderen, en uitval-„ len conform het Advys van *Dordrecht*, „ *Haarlem* en de verdere Leden, die daar „ mede ingestemd hebben, voor zo verre „ zulks met de Constitutie en de Order van „ de Vergadering van *Holland* bestaan-„ baar is.

„ Voorts is nog goedgevonden en ver-„ staan de Heeren Burgemeesteren te ver-„ zoeken en te qualificeeren, om den Col-„ lonel Goudoever, en verdere Burger-„ Officieren, die het Request gepresenteerd „ hebben, kennisse te geeven, dat de Re-„ solutie van de Agtb. Raad, conform de „ Intentie en het Verlangen der Reques-„ ten is gevallen, en dat aan hun Extract „ van de hier omtrent genomene Resolutie „ zal worden ter hand gesteld."

Door eenige Heeren onwettig verklaard, De Heeren Dedel, Beels, Straalman, Elias, F. Alewyn, Faas, Graafland, Muilman, d'Orville, van de Poll, Calkoen, van der Goes en P. Elias,

ELIAS, hielden het Besluit voor onwettig, verklaarden zich tegen hetzelve, als mede tegen de overhaasting, waar mede het genomen was; aan zich behoudende zodanig eene Aantekening en Demarches, als zy, in tyd en wylen, zouden te raade worden. — De Heeren MUILMAN en VAN DER GOES hielden aan zich daarenboven zodanige Middelen van Verdeediging, als zy tot hunne Regtvaardiging zouden vermeenen te behooren.

XLIII. BOEK.

1787.

met toegezegde Aantekening daartegen.

Terwyl, daarentegen de Heeren H. HOOFT, *Danielsz.*; D. HOOFT, *Gerritz.*; DE GRAAF; BOREEL; VAN LEYDEN; ABBEMA; HOVY; BIKKER; VAN LENNIP; VAN DER HOOP, *Gysbertsz.*; TEMMINCK; VAN WEEDE; DE WITT en D. HOOFT; tegen de gedaane Aantekening en Pretext, zodanig eene Tegenaantekening en Demarches, als zy noodig zouden oordeelen, aan zich hielden (*).

Anderen behouden aan zich eene Tegenverklaaring.

Loopende gerugten vermelden, dat het in deeze Vroedschaps Vergadering, by het voordraagen en beweeren der wyd uit een loopende Gevoelens, zeer hoog geloopen was. Hier aan viel geen twyfel. Dan het bleef niet tusschen de wanden der Raadzaale. Een openbaar betoon, hoe verre de verbittering, uit tweespalt gebooren, liep, leeverden deeze dagen op. De Heer F. VAN DER GOES, hadt zich eenige scherpe uitdrukkingen, den opzigte van den gry-

Tweegevegt tusschen VAN DER GOES en HOVY.

(*) *Extract uit de Resolutien van de Vroedschap der Stad Amsterdam*, den 3 April 1787.

XLIII. BOEK. — 1787. gryzen Burgervader HOOFT, als mede tegen den Raad en Vroedschap L. HOVY, die 's Burgemeesters zyde koos, laaten ontvallen. Men wil dat hy onder anderen gezegd zou hebben; *de Burgemeester* HOOFT *is het Hoofd der Oproermaakers!* Hier uit reezen tusschen die beide Heeren hooge woorden. Men verbeelde zich, dat, naa het scheiden van den Raad, de zaak hier mede afgedaan zou geweest hebben; doch de uitkomst leerde dat de Heer VAN DER GOES het daar by niet wilde laaten berusten. Naa verloop van eenige dagen zondt hy eene Uitdaaging aan den Heer HOVY, die dezelve aannam. De tyd en plaats om met den Degen dit stuk te beslissen werden bepaald. Op den Twaafden tegen den avond, buiten de *Muiderpoort* aan den *Diemerdyk*, naby de Herberg *Zeeburg*, zouden Partyen zich laaten vinden. Zy verscheenen. Met den tweeden of derden stoot ontwaapende de Heer HOVY zyn Vyand; die voorts, op de vraage, of hy voldaan ware? *Neen* geantwoord hebbende, zyn Degen te rug ontving. De Heer VAN DER GOES tapte het eerste bloed aan den arm van den Heer HOVY, die vervolgens zyner Partye een wonde in het dikke des beens toebragt, en terstond daar op, door een behendigen stoot, des Gekwetsten Degen in stukken brak, en dus een einde aan dit Tweegevegt maakte.

Ingediende Tegenverklaaringen. Welhaast waren de Heeren MUILMAN, MUNTER en VAN DER GOES gereed met eene breede Aantekening, ter regtvaardiging van

XLIII. BOEK. 1787.

van hun gehouden Gedrag, en strekkende om reden te geeven van hun begrip, dat uit elk Lid der Vergaderinge iemand tot deeze Commissie moest benoemd worden; als mede tot wederlegging van de wyze der behandelinge tegen hun gehouden; welke zy, van eenen Brieve vergezeld, Staaten van *Holland* lieten toekomen. — Desgelyks vervaardigden de Burgemeester DEDEL en BEELS, nevens de Raaden J. ELIAS, *Arnoudsz.*, F. ALEWYN, FAAS, GRAAFLAND, VAN DE POLL, CALKOEN en PIETER ELIAS, met welken zich vereenigden de Burgemeester CLIFFORT, en de Raaden D'ORVILLE, HUYDECOPER *van Maarseveen*, GEELVINCK en ALEWYN *van Mynden*, eene Aantekening tegen het Besluit op den derden van Grasmaand, by meerderheid der tegenwoordig zynde Leden genomen, zich verzettende zo tegen de Wettigheid, als de verhaaste Wyze, en den Inhoud (*). De toenmaalige gesteldheid der zaaken in *Amsterdam*, welke wy vervolgens zullen moeten beschouwen, benam alle kragt aan deeze Tegenverklaaringen.

Eenige Heeren tot die Commissie benoemd bedanken.

De Benoeming, over welke te *Amsterdam* een zo hoogloopend geschil rees, verwekte door geheel *Holland* veel stryds en het blykbaar ongenoegen, daar uit gereezen, maakte veelen der benoemde Leden huiverig om dezelve aan te neemen. Eenigen bedankten daar voor, deezen om dat

(*) Men vindt dezelve in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. van bl. 709—733.

XLIII. BOEK. — 1787. dat de zaak niet tot hun genoegen was uitgevallen; geenen uit vrees. By Brieven aan Staaten van *Holland* gaven hier van kennis de Heeren VAN BOETZELAAR *van Kyfhoek*, wegens de Ridderschap; VAN DE WALL van *Dordrecht*; VAN DAM van *Haarlem*; GAAL van *Leyden*; en ABBEMA van *Amsterdam*.—*Dordrecht* en andere Leden lieten dit over aan de Leden, die de Commisfie benoemd hadden, en bleeven by hunne Verklaaring volharden. *Amsterdam* betuigde zich nog niet te kunnen uiten; dat wel hunne Zenders de handelingen van de Meerderheid der Afgevaardigden, betreffende de benoemde Commisfie afgekeurd; maar dat zy nog geen last hadden (*).

Voorftel ter Vroedfchap van *Haarlem* om den Volksinvloed Stedelyk te verklaaren.

Dit beloop bewoog Burgemeesters van *Haarlem* om ter Vroedfchap een zeer aanmerkenswaardig Voorftel te doen. Zy konden, hier op kwam 't zelve neder, niet dan met aandoening befchouwen de gevolgen, die uit zodanig een Beftuur van zaaken, zigtbaar uitloopende in een beraamd Plan om het Voorftel van wegen *Haarlem*, ten opzigte van den Volksinvloed gedaan, kragtloos te maaken, moesten voortvloeijen; waarom zy gemeend hadden, na het openbaar maaken van het begrip der *Haarlemfche* Vroedfchap, omtrent de ongefchiktheid van de bovengemelde Staats-commisfie tot het bedoelde einde, waar mede in 't byzonder ook dat der Natie volkomen inftemde, be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 638, 646.

bedagt te moeten weezen op zodanige middelen, die het meest geschikt zouden kunnen zyn, om het heilzaam oogmerk, by deeze Vroedschap met het doen van het Voorstel bedoeld, zo veel mogelyk, te bereiken. XLIII. BOEK. 1787.

Daar toe was het bewerken eener geheele Verandering in de beraamde Staatscommissie, hun wel het geschikst voorgekomen; doch dat zy in aanmerking neemende den onzekeren uitslag van de hier toe aan te wendene poogingen, gevoegd by den geest van Tegenkanting, zo zigtbaar by verscheide Staatsleden in deezen gebleeken, hier van den vereischten gelukkigen Uitslag, met eene genoegzaame zekerheid niet konden te gemoete zien, althans niet zo spoedig, als zy vermeenden, dat de toestand van het Land, en het belang der Natie vorderde.

Om die reden, en ten einde van de machinatien van anderen niet afhangelyk te weezen, hadden zy zich in 't byzonder bepaald tot eene overweeging of, en in hoe verre, door een *Huishoudelyk Stedelyk Onderzoek en Beschikking*, aan 't voornaame oogmerk diens Voorstels kon voldaan worden.

Zy merkten hier omtrent, in de *eerste plaats*, aan, dat, offchoon *de Generaale Representatie*, *van 't Geheele Volk*, zynde het eerste gedeelte van het Onderzoek, by het Voorstel, voorgeslaagen, eigenlyk eene Stoffe opleeverde, welke haare voornaamste vereffening uit een Staatsbesluit, diende te ontvangen, het nogthans zo niet

ge-

XLIII. BOEK. 1787. gelegen was met het Punt raakende den *Noodzaaklyken Invloed van het Volk*, voor zo verre die kennelyk van plaatslyke inrigtingen moest afhangen.

Ten tweeden, dat, gelyk het Voorstel, met betrekking tot *'s Volksinvloed*, niet had gestrekt om dien Invloed in alle zyne deelen te omschryven; maar alleen om eenige *Generaale Maximes* daar omtrent, by een Staatsbesluit, vast te stellen, het baarblykelyk oogmerk dus van dit Voorstel enkel geweest was om de verdere Raadpleegingen op dit stuk, in de onderscheide deelen van dit Gewest, gemaklyker te maaken, en de algemeene Beginzels, die bepaald zouden mogen worden, tot een grondslag daar van te doen dienen, zonder eenigzins te bevatten de middelen en uitbreidingen, welke, in overeenkomst daar van, zouden kunnen en moeten bepaald worden.

Ten derden, dat, mitsdien, wanneer al het voorschreeve Onderzoek, naar behooren, en volgens het waare oogmerk, zou zyn ingerigt, het evenwel, naa het afloopen daar van, volstrekt noodig zou geweest hebben eene nadere Beraadslaaging in elke Stad of Plaats; ten einde uit eene vergelyking van de vastgestelde *Algemeene Maximes*, met de plaatslyke gesteldheid aldaar, mitsgaders met de voorhanden zynde byzondere Privilegien, en Voorregten, nader te bepaalen, tot welke byzonderheden de *Volksinvloed* aldaar zou gebragt moeten worden.

Ten vierden, dat, alhoewel tot bereiking

king van het heilzaam nut om *Staatsgewyze* Algemeene Beginzels vooraf vastgesteld te krygen, zich thans niet veel hoops opdeedt, dit egter niet behoefde opteschorten de werkzaamheid van zulke Regenten; die ongeveinsd genegen waren aan 's Volks billyk verlangen in deezen te voldoen, als zynde voor zodanige Regenten, uit aanmerking van derzelver goede gesteltenisse, de voorafgaande bepaaling van *Algemeene Maximes* minder noodzaaklyk om hun tot een rigtsnoer te dienen voor de nadere *Stedelyke Raadpleegingen*, als welke in de byzondere Plaatzen, *zonder dat* aangevangen en ten einde gebragt konden worden.

XLIII. BOEK. 1787.

Deeze Bedenkingen oordeelden Burgemeesters van die natuur, dat zy dezelve aan de Leden van de Vroedschap niet wilden onthouden; te minder daar zy zich verzekerd hielden, van hunner Ed. Agtb. volkomene bereidwilligheid en verlangen om, in weerwil der poogingen, onder andere Staatsleden, tot verydeling van den gelukkigen Uitslag des *Haarlemschen* Voorstels, evenwel alles aan te wenden om het Uitwerkzel daar van, kon het niet zyn voor de Ingezetenen van geheel *Holland*, dan ten minsten voor de goede Burgers en Ingezetenen der Stad *Haarlem* te bezorgen; ten einde hun dus, door de yverige behartiging van derzelver belangen, den wederkeerigen Invloed te doen gevoelen van die Eensgezindheid, welke te dier Stede zo gelukkig plaats greep, en waar op zich naauwlyks ééne Stad gelyklyk kon beroemen.

Waar-

XLIII. BOEK. —— 1787. Waarom Burgemeesters, in een tydstip van zo veel onzekerheids, als thans plaats hadt, den uitslag der beraamde Staats-commissie op het geheele Tweede Lid des Voorstels van *Haarlem*, mitsgaders van de poogingen, die daar omtrent door de Natie zo wel als door Staatsleden, nog zouden mogen worden aangewend, voor eerst ter zyde zettende, op grond der bygebragte bedenkingen, gemeend hadden, het Punt *van den wettigen en noodzaaklyken Invloed van Haarlems Burgeren en Ingezeten op hunne Vertegenwoordigers*, der aandagt van de Vroedschap te mogen aanbeveelen, als een Voorwerp uitleeverende om door eene geschikte *Stedelyke Dispositie* zyne voornaamste en voor die Stad voldoende Bepaaling te onvangen.

Weshalven zy moesten voorstellen, of hun Ed. Agtb. niet zouden kunnen goedvinden, uit de Vroedschap en Ministers van *Haarlem*, eenige weinige Heeren te benoemen, tot het nagaan en onderzoeke, „waar in de wettige en noodzaaklyke „Volksinvloed, welke, uit aanmerking van „de vastgestelde Regeeringsvorm by Vertegenwoordiging, volgens de gesteldheid „deezer Stad, ook aldaar behoorde plaats „te hebben, moest bestaan; en hoedaanige Bepaalingen op dat Stuk, zo tot vermyding van alle onzekerheid en schadedelyke verwarring, als tot duurzaame „bevestiging van het noodzaaklyk vertrouwen tusschen de Regeering en de Ingezetenen van *Haarlem*, zouden dienen gemaakt te worden."

Dank-

XLIII. BOEK. — 1787. Goedgekeurd door de Vroedschap, en Leden benoemd om dit werkstellig te maaken.

Dankzegging en volle goedkeuring vondt deeze Voorslag van Burgemeesteren in den Raad, en werd dezelve, onveranderd in een Stadsbesluit hervormd; met bepaaling om, ter naastvolgende Vroedschapsvergadering ter Benoeminge van eenige Heeren te treeden. De Burgery, die zich, ten tyde des gedaanen Voorstels, de voortzetting van 't zelve zodanig hadt aangetrokken, als wy gezien hebben (*), verheugde zich grootlyks over deezen Stap der Vroedschappe, en vernam, weinig dagen laater (†), dat tot dit Stedelyk werk benoemd waren C. J. van Dam, (§) regeerend Burgemeester; J. de Lange, regeerend Schepen; A. Kuits, Oud Burgemeester; J. van Styrum, D. J. Canter Camerling (**); P. L. van de Kasteele, Pensionaris; O. van Schuylenburg en J. A. Graswinkel, (††) Secretarissen. Welke Hee-

(*) Zie hier boven bl. 321.

(†) Het Voorstel geschiedde den 24 van April en de Benoeming den 29 dier Maand.

(§) Dezelfde Heer als door de Meerderheid ter Staatsvergadering van *Holland* benoemd was; doch aan de Vroedschap van *Haarlem* voorsloeg of het zyn pligt niet ware voor deeze Commisfie te bedanken; dewyl dezelve tot geen ander einde strekte, dan om het Voorstel der Stad geheel kragtloos te maaken, 't welk de Vroedschap goedkeurde.

(**) Deeze heeft de Onderhandelingen niet bygewoond; dewyl hy door de Staats-Commisfie ter Verdediging van *Holland* en de Stad *Utrecht* daar in verhinderd werd.

(††) Uit de Pen van deezen Secretaris hadt de Burgery, tot voorlichting reeds ontvangen, *eenige Byzonderheden, betreffende de Magistraatsbestelling der Stad*

XLIII. BOEK. Heeren onverwyld de hand aan 't werk floegen.

Onder het voortzetten van deezen arbeid gaven zy der Vroedschap te kennen, met denzelven niet verder te kunnen voortgaan, zonder ruggespraak te houden met de Burgery, en met dezelve in onderhandeling te treeden over het Regeerings-Reglement. — Tot deeze Medewerking, als ook ter behandeling van zaaken, die men, in deezen hachlyken tyd, noodzaaklyk zou oordeelen, werden door de Schuttery, uit haar midden, tot *Gequalificeerden* aangesteld de Heeren J. ENSCHEDE, J. H. FROÏCHEN, J. C. STERK, C. H. VAN HEIMENBERG REUVENS, PIETER KOPS, *Goedschalkz.*, W. BROUWER BOSCH, B. WEEVERING en J. DE WIT. Een groot aantal der ongewaapende *Burgerye* koos tot *Geconstitueerden* de Heeren P. VAN LIENDEN, P. KLAARENBEEK, D. HUTTEMANS, B. TERSIER, A. VOS, *Jacobusz.*, J. P. KUENEN en A. LOOSJES, Pz. Deeze *Gequalificeerden* en *Geconstitueerden* gezamenlyk één Collegie uitmaakende, benoemden uit hun midden tot Secretarissen, C. H. VAN HEIMENBERG REUVENS en A. LOOSJES, Pz.

1787. *Gequalificeerden en Geconstitueerden te Haarlem* benoemd.

Het Concept Regerings Reglement.

Met onderling genoegen, en gemeenschaplyken yver, hielden deeze Burgers, nevens de Regeeringsleden in de Commissie, over 's Volks-

Stad Haarlem, als mede aangaande den Invloed, welken de Burgery daar op, en op de Publicque zaaken, pleeg te hebben, afgeleid uit de Privilegien der gemelde Stad en andere egte Stukken. Te Haarlem by J. ENSCHEDE en ZOONEN en A. LOOSJES, Pz.

's Volksinvloed aangesteld, hunne zamenkomsten, en gaven de eerstgemelden, naa openbaare oproeping van hunne *Qualificanten* en *Constituanten*, in de *Luthersche* Kerk, verslag van hunne Handelingen met de Vroedschapsleden, betreffende het Concept-Regeerings-Reglement. XLIII. BOEK. 1787. In gereedheid.

Het zelve in gereedheid en door Raaden en Vroedschappen goedgekeurd zynde, deedt de Regeering eene Bekendmaaking, dat een bekwaam getal Afdrukken, met het Verslag der Heeren uit de Vroedschap benoemd, van den veertienden van Oogstmaand tot den één en twintigsten, in de *Schutters Doelen*, in een der Vertrekken op het *Prinsen Hof*, en in den *Ouden Gouden Leeuw*, (een Logement waar de Burger Societeit vergaderde,) voor handen zou liggen; ten einde de Burgery in staat zou zyn om 't zelve te onderzoeken, en haar verlangen deswegen te doen blyken, door eene Verklaaring van Goedkeuring daar by liggende, te tekenen. Met bepaaling dat men, naa het hooren der Aanmerkingen, zo 'er eenige met grond mogten gemaakt worden, en het onderzoeken daar van, het Verslag in een Besluit zou veranderen, en het Reglement der Stad, met toestemming der Burgery, invoeren. Ter lezinge voorgelegd.

Dit Verslag, een Meesterstuk, opgesteld, door den Pensionaris VAN DE KASTEELE, nevens het Concept-Reglement, is te lang om hier plaats te vinden (*). In het Verslag Voorstel om het ter Aggreatie aan Staaten van

(*) Een groot Aantal Afdrukken welhaast alle aan

XLIII. BOEK. — 1787. Holland te zenden.

flag oordeelden de Gecommitteerden, dat, huns agtens, omtrent zommige Punten, de *Aggreatie van de Heeren Staaten* zou dienen verzogt te worden: want „ dat wel," gelyk zy zich uitdrukken „ de Oprigting „ van een Collegie Burger Gecommitteer- „ den, de schikking omtrent de Aanstel- „ ling van Heeren Vroedschappen, waar op „ niemand buiten deeze Stad eenige Invloed „ toekomt of oefent, uit haaren aart zuiver „ *Domesticq* is. —— Dat ook wel het Regt „ der Stad omtrent de Aanstelling van Bur- „ gemeesteren en Schepenen, zo gefun- „ deerd is, dat geene bedenkingen daar te- „ gen gelden kunnen, —— en dat 'er mits- „ dien geen termen waren, om daar om- „ trent eenig *Octroy* te verzoeken. — Maar „ dat niet te min, uit aanmerking dat de „ Heer Stadhouder, schoon ten onregte, „ gewoon was de Nominatie van Burge- „ meesteren en Schepenen ter Electie te „ ontvangen, zy zouden oordeelen, dat, „ zo dra het geprojecteerde bevonden was „ naar 't genoegen der Burgery te zyn, „ by een Adres aan hun Ed. Gr. Mog. zou „ behooren kennis gegeeven te worden van „ het voorneemen der Vroedschap van *Haar-* „ *lem*

aan den Man zynde, is het *Rapport en Concept-Reglement op de Regeering der Stad Haarlem, met byvoeging van egte Stukken, daar toe behoorende,* in gr. 8vo. gedrukt, en, dewyl het eerst gereed was naa de Omwenteling, zonder Naam des Uitgeevers, alleen met het Jaartal, in 't licht gekomen. 't Was de Boekhandelaar F. BOHN, die 't zelve onder de hand uit gaf.

„ *lem* om het doen der Electie van Burgemeesteren en Schepenen voortaan zelf te exerceeren, met een kort betoog van het Regt der Stad daar toe, en met verzoek van hun Ed. Groot Mog. *Aggreatie* daar op."

XLIII. BOEK. — 1787.

Door de Burgery goedgekeurd, en aan Staaten van *Holland* gezonden.

Het Concept - Regeerings - Reglement, wel verre van eenigen tegenſtand te ontmoeten by de ten onderzoek opgeroepene Burgerye, ontving de uitdrukkelyke goedkeuring van het aanzienlykſte gedeelte derzelve; en werd het, onder geleide van eenen Brieve, overeenkomſtig met het gevoelen der Gecommitteerden, Staaten van *Holland* toegeſchikt.

Brief tot geleide.

Welke Brief, zeer veel lichts over deeze zaak verſpreidende, van deezen Inhoud was. „Wy hebben gemeend, overeenkomſtig het Regt en Belang van onze Stad en Burgery, eenige Stedelyke Schikkingen te moeten maaken, welke hoofdzaaklyk hier in zouden beſtaan, dat by ons zal weezen een Collegie van Gecommitteerden uit de Burgery: voorts dat de Burgery, door middel van Kiezers zal formeeren de Nominatien, en ook concurreeren tot het doen der Electien van de Leden onzer Vroedſchap; en eindelyk dat dezelve Burgery, op gelyke wyze, zal formeeren de Nominatien van Burgemeesteren. — Alle zaaken, welke niet alleen uit haaren aart *mere Domeſticq* zyn, en daar voor gehouden worden; maar waaromtrent ook tot hier toe niemand buiten

XLIII. BOEK. 1787.

„ten deeze Stad zich beroemen kan eeni- „gen Invloed te hebben.

„By het maaken van deeze Schikkingen „is onze aandagt ook gevestigd op de Elec- „tien van Burgemeesteren en Schepenen, „en offchoon wy tot dus verre van begrip „zyn, dat alles, wat tot de Aanstelling van „Schepenen betrekkelyk is, zo in het no- „mineeren als eligeeren, oorsprongelyk tot „het Regt der Hooge Overheid behoort, „en wy ook, uit dien hoofde voorneemens „zyn, ons daar omtrent stiptlyk te houden „aan het Voorschrift van het laatste Oc- „troy, zo meenen wy, nogthans, dat in- „tegendeel de Electie van Burgemeeste- „ren, volgens het oorsprongelyk Regt der „Burgery aan de Stad competeert: en dat „daarenboven, al ware het dat men zulks „ons wilde betwisten, (waar toe wy nog- „thans geene gegronde redenen weeten,) „dan evenwel, uit kragte van het zo even „bedoelde Octroy, van den twee en twin- „tigsten Juny MDCLI. het Regt der Stad, „omtrent de Electie van Burgemeesteren „en Schepenen beide, boven alle tegen- „spraak is gesteld.

„Wy zyn derhalven, met bewilliging „en overeenkomstig het verlangen onzer „Burgery, voorneemens, om de Electie van „Burgemeesteren en Schepenen voortaan „zelf te doen. Waar toe wy ons niet al- „leen geregtigd maar verpligt agten; om „dat ons *Regt* niet aan onze *Persoonen*, „noch aan de *Persoonen onzer Voorzaa-*

ten;

„ ten; maar aan de Stad en Burgery, als „ een *Regt*, competeert. XLIII. BOEK. 1787.

„ Wy hebben egter dit ons voorneemen „ niet willen ten uitvoer brengen, zonder „ daar van alvoorens U Ed. Gr. Mog. ken„ nis te geeven, uit aanmerking dat wy de „ gewoonte gehad hebben om jaarlyks de „ Nominatien van Burgemeesteren en Sche„ penen aan den Heer Stadhouder ter Elec„ tie te zenden: terwyl het ons niet on„ bekend is, dat zodanige gewoonte door „ gemelden Heer Stadhouder wel eens is „ aangemerkt als een grond voor deszelfs „ gesustineerd Regt tot diergelyke Electien.

„ Wy agten het ten eenemaal onnoodig, „ om thans het Regt der Stad tegen dit ge„ sustineerde breedvoerig te bewyzen, maar „ zullen alleenlyk, ten overvloede, remar„ queeren, dat onze Voorzaaten, in den „ Jaare MDCLI. aan U Ed. Gr. Mog. en, „ in den Jaare MDLXXVIII. aan zyne Excel„ lentie WILLEM DEN I, zonder eenige te„ genspraak gedeclareerd hebben, dat onze „ Stad en Burgery een Privilegie plagten te „ hebben, volgens hetwelk *de vier en twintig* „ *Raaden*, (die toen het Collegie der Vroed„ schap uitmaakten,) *jaarlyks uit de Burge*„ *ren eligeerden vier Persoonen tot Burgemees*„ *teren, en zeven tot Schepenen; doch welk* „ *Privilegie haar, in den jaare* MCCCCXCII. „ *met meer andere was afhandig gemaakt;* „ welke verklaring onbetwistbaar beves„ tigd wordt door het onbetwistbaar getui„ genis van MAXIMILIAAN VAN OOSTEN„ RYK, en Mevrouw MARIA VAN BOUR-

XLIII. BOEK. — 1787.

„ CONDIEN welke, in eenen Brief van zes „ November MCCCCLXXX. spreeken van *de* „ *vier en twintig Persoonen*, *die*, *nair in-* „ *hout der Privilegie van onser Stede jairlycx gewoonlyk zyn te kiesen dat* Gerecht „ *derselver onser Stede.* — Het is dat oude „ Regt, Ed. Gr. Mog. Heeren! 't welk „ als de eerste oorzaak en grond van het „ gemelde Octroy van den twee en twintig„ sten Juny MDCLI. wordt opgegeeven. — „ En vermids dit oude Regt der Stad, het „ welk zelfs in *Graaflyke* tyden hadt plaats „ gehadt, zo wel in *Stadhouderlyke* als „ *Stadhouderlooze* tyden kon plaats hebben, „ zo vertrouwen wy, dat de vernieuwing „ van het Stadhouderschap niet heeft kun„ nen vernietigen het effect van 't Octroy; „ om dat de eerste oorzaak van hetzelve, „ naamlyk het oude Regt en de Privile„ gien, daar door niet vernietigd zyn.

„ Doch wy allegeeren dit alleenlyk ten „ overvloede, daar wy meenen te mogen „ volstaan, met de Gifte van den Jaare „ MDCLI. en het onlangs gedeclareerde Be„ grip van U Ed. Groot Mogenden te re„ clameeren.

„ Wy zeggen respectueuslyk te recla„ meeren, de aan onze Stad en Burgery „ gedaane Gifte van U Ed. Groot Mog. de„ wyl uit Hoogstderzelver *rechte weeten-* „ *schap*, *souveraine magt en authoriteit*, en „ dus uit hoofde van geen minder Regt en „ Gezag, dan dat van de Graaven, wy tot „ Electie van Burgemeesteren en Schepenen, „ volgens de expresse woorden van het Oc-

troy,

„ troy, *geoctroyeerd en gepriviligeerd zyn*, XLIII.
„ niet voor een bepaalden tyd, of in be- BOEK.
„ paalde gevallen, of tot wederzeggen; ——
„ maar onbepaald, en met *last van een iege-* 1787.
„ *lyk om ons het effect daar van te laaten*
„ *genieten.* —— En vermids de Existentie
„ van dit Privilegie, en de Bevoegdheid
„ van U Ed. Gr. Mog., die hetzelve ga-
„ ven, niet kan in twyfel getrokken wor-
„ den, zo is hetzelve ook nimmer, door eene
„ expresse Renunriatie, of contrarie Octroy,
„ gecasseerd of vernietigd: terwyl, in tegen-
„ deel, toen de laatstvoorige Stadhouder,
„ in den Jaare MDCCXLVIII. de Regeering
„ deezer Stad veranderd hadt, zyne Hoog-
„ heid zelfs openlyk deedt declareeren, *dat*
„ *zulks geschiedde zonder eenige prejudicie of*
„ *of consequentie voor het toekomende, ten*
„ *aanzien van de Privilegien, Vryheden of*
„ *Geregtigheden, deeze Stad en derzelver*
„ *Burgers competeerende.*

„ En, offschoon U Ed. Groot Mogenden
„ aan den Heer Erfstadhouder, by deszelfs
„ *Commissie*, gegeeven hebben de Facul-
„ teit tot het Veranderen van Regeerin-
„ gen, uit den inhoud nogthans van die
„ Commissie zelfs blykt, dat deeze Facul-
„ teit zich bepaalt tot zulke gevallen, waar
„ in de Stadhouder de Regeeringsverande-
„ ringen, *agtervolgende de Privilegien* doen
„ kon, en dus bepaaldlyk in die Steden en
„ Plaatzen, alwaar geene contrarie Privi-
„ legien exteerden, en alwaar U Ed Gr.
„ Mog., volgens Hoogstderzelver Resolu-
„ tie van acht December MDCL. zelf de

XLIII. BOEK. 1787.

„ Magiſtraatsbeſtelling hadden en exerceer„ den. —— Zynde het incontestabel, dat „ de Commisſie van den Heer Stadhouder „ op zulke gevallen kan applicabel gemaakt „ worden, en even daarom *op dezelve al„ leen* behoort geappliceerd te worden, om „ dat hier geen extenſive interpretatie, ten „ nadeele van de Privilegien, gelden mag, „ en om dat U Ed. Gr. Mog. (het zy, met „ reſpect gezegd,) aan den Heer Stadhou„ der niet konden geeven iets, 't welk „ U Ed. Groot Mog. niet bezaten, maar „ reeds aan de Stad hadden weggegeeven, „ en uit hoofde van Hoogstderzelver Sou„ veraine Magt, op eene wettige en onher„ roepelyke wyze, waren kwyt geworden. — „ Terwyl ook, volgens de gronden onzer „ Conſtitutie, als zynde op de Conſervatie „ onzer Vryheid geſundeerd, en volgens „ de gronden van het Rapport, nopens de „ Magiſtraatsbeſtelling te *Heusden*, op den „ zesden April laatstleden ter Vergadering „ van U Ed. Gr. Mog., uitgebragt, geen „ Privilegien, door eene Commisſie of Dis„ poſitie, ten faveure van een derden ge„ nomen, maar alleenlyk door eene ex„ presſe en ſpeciaale vernietiging, kunnen „ cesſeeren en hun effect verliezen.

„ En het is dit gedeclareerde Begrip van „ U Ed. Gr. Mog. het welke wy reclamee„ ren, zonder ons ook, uit dien hoofde, ver„ der in te laaten in eene Rescontere van „ die redenen, welke de Heer Stadhou„ der, in ſoortgelyke gevallen, heeft ge„ allegeerd, en welke, ten onzen opzigte

„ hier

„ hier op zouden nederkomen, dat zyne „ Hoogheid is geweest in eene langduurige „ Posseslie, welke Hy openlyk, met daad- „ lyke Goedkeuring van U Ed. Gr. Mog., „ met onze Concurrentie, en met stilzwy- „ gende Bewilliging onzer Burgery, heeft „ geëxerceerd. Alle welke redenen, by het „ gemelde Rapport van den zesden April, „ op eene zo bondige en beslissende wyze, „ wederlegd zyn, dat wy ons van alle ver- „ dere discussie gedispenseerd houden: te „ meer dewyl U Ed. Gr. Mog., de gron- „ den van het gemelde Rapport, by Hoogst- „ derzelver Resolutie van elf Mey laatstle- „ den, geadopteerd, en dus by eene pleg- „ tige Staats-Resolutie gedecideerd en uit- „ gemaakt hebben, dat alle zodanige rede- „ nen, in prejudicie van Steden en Privile- „ gien, niet gelden mogen (*).

„ Wanneer wy, derhalven, in aanmerking „ hebben genomen, dat de Existentie van „ ons Privilegie van MDCLI. niet kan gelo- „ chend worden, en dat U Ed. Gr. Mog. „ met het hoogste regt getoond hebben te „ begrypen, dat het geen contrarie hetzelve „ gepleegd is, daar aan niet prejudicieeren „ kan, zo hebben wy gemeend niet te mo- „ gen difficulteeren, om voortaan zelf de „ Electie van Burgemeesteren en Schepenen „ te doen, gelyk een ieder onzer, by het „ doen

(*) Het geval van *Heusden*, waar mede het *Haarlemsch Voorstel*, gelyk wy vermeld hebben oorspronglyk in verband staat, overweegende, zullen wy hier van breeder gewaagen.

XLIII. BOEK. 1787.

„ doen van den gewoonen Vroedschaps Eed, „ zich plegtig heeft verbonden, om, in de „ verkiezing van *Burgemeesteren en Schepe-* „ *nen zich te reguleeren naar het Octroy van* „ MDCLI.

„ En, gelyk dus ons voorneemen om, „ voortaan zelf Burgemeesteren en Schepe- „ nen te kiezen, op het Regt van onze „ Stad, op onze diere verpligting tot Main- „ tien van 't zelve, en op het gedeclareerde „ Begrip van U Ed. Gr. Mog. gefundeerd „ is, zo vertrouwen wy ook, dat dit ons „ voorneemen U Ed. Groot Mog. zal „ welgevallig weezen; en dat Hoogstdezel- „ ven het wel zullen gelieven aan te mer- „ ken, als een nieuw bewys van onze De- „ ference voor U Ed. Gr. Mog., dat wy by „ deezen daar van aan Hoogstdezelven re- „ spectueuslyk kennis geeven, en verzoeken, „ dat hetzelve met de *Aggreatie* van U Ed. „ G. Mog. vereerd moge worden."

De Aggreatie door de Meerderheid der Staatsleden verleend.

Behalven de mededeeling der Hoofdzaaken in het Concept-Reglement op de Regeeringsbestelling der Stad *Haarlem*, onder den Invloed der Burgerye aan Staaten van *Holland* medegedeeld, was het Verslag en het geheele Plan reeds genoeg bekend aan de Staatsleden, om, zonder lang verwyl, daar op te besluiten, ook dit zou de *Haarlemsche* Burgery, geneegen en gereed, om het daadlyk te doen standgrypen, niet hebben kunnen dulden. — De Afgevaardigden dier Stad betuigden ook, door hunne Burgery, gelast te weezen niet te rug te keeren vóór dat de Staaten deswegen een Besluit hadden uit-

uitgebragt. De Meerderheid der Steden bepaalden kort dag. Deeze verscheenen zynde toonde die zelfde Meerderheid zich bereidvaardig om de met zo veel aandrangs verzogte Aggreatie te verleenen. —— Terwyl de Ridderschap den Brief, gevoelens inhoudende zo zeer aanloopende tegen haar geliefd Stelzel, voor Notificatie aannam. *Brielle* en *Hoorn* onthielden zich van mede te stemmen. *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* verzogten van de raadpleegingen op dit Stuk verschoond te weezen. *Gouda* speelde eene zonderlinge rol, en wilde alvoorens het Verslag van de Commissie wegens den Volksinvloed afwagten; of, in gevalle 'er heden een Besluit op zou moeten genomen worden, als dan 't zelve te stellen in handen van den Stadhouder, om daar op te berigten (*).

XLIII. BOEK. —— 1787.

De dag ter invoeringe bepaald.

De Aggreatie, voor zo verre dezelve verzogt was, van de Hooge Overheid deezer Gewesten bekomen hebbende, bekreunden zich de *Haarlemsche* Afgevaardigden het morrend zwygen der Ridderschappe, en de ongezindheid eeniger Steden geenzins, noch ook de verwyl zoekende uitvlugten der *Gouwenaaren*. Het heuchlyk nieuws, dat het Concept-Reglement thans wettig zou en openlyk en plegtig behoorde vastgesteld en beëedigd te worden, maakte de Regeering, den laatsten van Oogstmaand, de Burgery bekend, en teffens dat de Dag van den vyfden van Herfstmaand daar toe be-

(*) *Resol. van Holl.* 22 en 24 Aug. 1787.

XLIII. BOEK. — 1787. bepaald was. Dat, tot deeze plegtige volvoering zou toegelaaten worden de geheele Burgery, zo het Ongewapend als Gewapende gedeelte: dat, te dier gelegenheid, de Schuttery door haare Officieren, en de Ongewaapende Burgers door hunne Geconstitueerden zouden vertegenwoordigd worden. En daar reeds zeven *Geconstitueerden* waren aangesteld door een aanmerkelyk getal Burgers (*), lieten zy het aan de overige ongewapende Stemgeregtigden vry, behalven deezen, nog eenige anderen, tot het vaststellen en beëedigen des Regeerings - Reglements te benoemen, en de behoorelyke volmagtiging deezer Persoonen op te maaken, en deeze op den derden van Herfstmaand 's voormiddags ter Stads Secretary te bezorgen. — Geen toevoeging vondt 'er plaats; dus kon de staatlyke verrigting, door het zevental Geconstitueerden van wegen het Ongewapend Stemgeregd deel der Burgery volvoerd worden.

Verandering in *Haarlemsche* Schuttery. Eer dezelve stand greep hadt 'er een andere Staatlykheid plaats, welke ten voorspel diende van de grootere binnen weinig dagen te wagten. By den vorderenden Wapenhandel, oordeelden veelen reeds in den voorleeden Jaare, de Burger Schuttery ongeschikt tot het oogmerk haarer instelling, schoon anderen gaarne alles op den ouden voet wilden laaten. Eene Commissie tot het ontwerpen eens Plans van Verbeteringe

(*) Zie hier boven bl. 354.

ringe benoemd, deedt daar van verslag. XLIII. BOEK.
't Zelve werd ter leezing van de Burgery gelegd, en door den Krygsraad aangenomen zynde, aan Burgemeesteren overgegeeven, ter inleeveringe in de Vroedschap, waar het Nieuwe Schutters Reglement goedkeuring verwierf, en de invoering aan Burgemeesteren werd opgedraagen. Een der Hoofdpunten was het aanneemen van een zedert zeventien Jaaren te deezer Stede in stand geweest hebbend Genootschap van Wapenhandel, tot eene der Bataillons, welke voortaan het Verdeedigings-weezen van *Haarlem* zouden uitmaaken, onder den naam van de Schuttery *Pro Aris et Focis*, en het oprigten van twee nieuwe Bataillons, onder den naam van de *Cluveniers* en van *St. Joris*. In gevolge hier van werd, in Grasmaand deezes Jaars, de oude Schuttery vernietigd en de nieuwe met veel plegtigheids ingevoerd (*).

1787.

Geschenken daar aan gedaan.

Zints het invoeren deezer veel betere Inrigting hadt men, met allen vlyt, gearbeid om de twee nieuw opgerigte Bataillons van de *Cluveniers* en *St. Joris*, zo spoedig mogelyk, in stand te brengen; en ook bedagt geweest om dit te verrigten ten aanziene van eene Compagnie Burger-Artilleristen. De welmeenenheid der Burgerye ondersteunde der Officieren yver. Een gezelschap van Vaderlandsche Vrouwen gaven ten geschenke de Kooperen Trommen, een en ander Gilde deedt geschenken van

(*) *N Nederl. Jaarb.* 1787 bl. 188. 634.

XLIII. BOEK. — 1787. van andere Behoeften tot de voegelyke uitrusting noodig. De Vroedschap verklaarde voor de Vaandels te zullen zorgen, en begunstigde daarenboven de gezamenlyke Schuttery, van Stadswege, met zes nieuw gegootene Metaalen Veldstukken.

Plegtige overleevering der Vaandels en Veldstuken. De overgifte deezer twee laatstgemelde Geschenken geschiedde den derden van Herfstmaand. Op het Exercitieveld, by de *Deimans Waterpoort*, was een Tent in 't midden opgerigt. De gansche gewapende Schuttery trok 's naamiddags derwaards. Tegen over de Tent plaatsten zich de Bataillons van de *Cluveniers et St. Joris*, en het Bataillon *Pro Aris et Focis* ter zyde na het Bolwerk, met de Compagnie Artilleristen aan den rechter vleugel. Twee gemonteerde Veldstukken, met derzelver Voorwagens waren agter dezelve geplaatst.

Op het Veld verscheenen de vier regeerende Burgemeesters, C. J. van Dam, A. J. Heshuyzen, G. A. Patyn, en A. Heshuyzen, de twee Pensionarissen A. van Zeeberg en P. L. van de Kasteele, en de Secretaris O. van Schuylenburg; de Luitenant-Collonel J. Enschede, de Fiscaal J. H. Froïchen, en de Secretaris des Krygsraads P. du Crocq, ontvingen dit Gezelschap, en geleidde het na de Tent, langs het Front der Schutterye.

De twee Bataillons van *Cluveniers* en *St. Joris* vormden een kring, in deezen traden hun Ed. Groot Agtb. De Pensionaris van de Kastele stelde, uit naam der Vroedschap, met eene Vaderlandsche Aanspraak, de

de vier nieuwe Vaandels aan de Collonellen J. W. Druyvesteyn en J. J. Cambier ter hand. De eerstgemelde beantwoordde zulks voor de beide Bataillons. Uit den geopenden kring begaf zich de Regeering na de Tent. De Collonel D. J. Canter Camerling deedt het derde Bataillon opmarcheeren, 't welk zich in 't midden schikte; terwyl de Compagnie Artilleristen, benevens de twee Veldstukken, voor 't midden van de nu byeenvergaderde Schuttery zich vervoegde. Waar op de Pensionaris van de Kasteele, de zes Metaale Veldstukken aan de gezamenlyke Schuttery van wegen de Vroedschap, met eene Aanspraak vereerde. De Capitein der Artillery W. Brouwer Bosch voerde het woord van Dankzegging, waar naa de Artillery zich aan beide de Vleugels plaatste. Op dit alles trok de gansche Schuttery in parade het Veld over, langs de Tent, waar in zich de Sadsregeering en Ministers bevonden, die Krygseerbetooningen ontvingen, en daar op vertrokken; gelyk ook de Compagnien, in orde geschaard, na de Doelen.

XLIII. BOEK.

1787.

Tot het aanschouwen deezer Plegtigheid was geheel *Haarlem*, om zo te spreeken, op de been, en alle welgezinden zagen en hoorden het met gevoelige deelneeming, verbeidende den Dag, waarop deeze dus begiftigde Schuttery, een zo schoon vertoon maakende als 'er ergens eene in geheel *Nederland* kon gevonden worden, zich anderwerf in volle staatie zou te voorschyn treeden.

XLIII. BOEK. 1787. Kerkleerreden ter voorbereiding van de Invoering des Nieuwen Regeerings Reglements.

Den Avond vóór den Dag der Invoeringe des Reglements deedt de Vaderlandlievende Kerkleeraar W. Mobachius Quaet, des verzogt, in de *Jans Kerk* eene Leerreden, bepaaldelyk ingerigt ter Voorbereidinge van het Volksfeest. Waar in hy, voor eene zeer talryke Vergadering, zyne met de Regeering en Burgery instemmende gevoelens, zo verstandig als hartlyk, ten toon spreidde. Zyne smeekingen om 's Allerhoogsten Zegen over de eendragtige poogingen der Regeering en Burgery klommen ten Hemel, met uitgeboezemde wenschen, dat de allerlaatste Naakomelingschap nog de heuglyke Vrugten daar van mogt plukken en genieten!

Vryheids Tempel.

De Dag tot eene gebeurtenis hoedanig 'er in geene der *Hollandsche* Steden tot nog was voorgevallen brak aan. Om de Invoering van het Nieuwe Stads Regeerings Reglement, op de staatlykste wyze, te verrigten, was op de Groote Markt een prachtig, eenige duizend Guldens kostend, Tempelgevaarte opgerigt, rustende op twintig Kolommen van de *Jonische* Bouworde: met vier Ingangen, alle met eenige trappen opgaande, boven elk van welke Ingangen het Devies van de drie Bataillons der Schutterye, en der Artillery Compagnie, geplaatst was. Boven op den Koepel praalde het Beeld der Vryheid met hoed en speer, en aan de voeten van het zelve vertoonde zich het nieuwe en oude Wapen der Stad *Haarlem*.

Schikking ge-

Eene tydig gedaane Afkondiging strekte

Beëediging van het Regeerings-Reglement der Stad HAARLEM.

te om den toegang tot dit Marktplein voor de Schuttery vry en onbelemmerd te houden. Om allen onnoodigen toeloop te weeren, was de Markt en derzelver toegangen rondsom afgezet en behoorelyk bewaard.

XLIII. BOEK. 1787. volgd by de staatlyke Invoering.

Ten acht uuren verzamelde zich de Schuttery, op de *Groote* en *Kleine Krogt* trok, ten half tien, na de *Markt* en bezette van rondsom den Vryheids Tempel; het Batailon *Pro Aris et Focis* in 't midden, *de Cluveniers* en *St. Joris*, aan den rechter en slinker Vleugel, en de Artillery voor het Stadhuis. — Alle de Stemgeregtigden, niet tot de Schuttery behoorende, vergaderden, in dien zelfden tusschentyd, in de *Groote Kerk*. Wanneer de Schuttery in orde geschaard was, traden deezen, met de Geconstitueerden PAUL VAN LIENDER, PIETER KLARENBEEK, DANIEL HUTTEMANS, BARTHOLOMEUS TERZIER, ABRAHAM VOS, *Jacobsz.*, JOHANNES PETRUS KUENEN en ADRIAAN LOOSJES, *Petrusz.*, naar den rang des ouderdoms geschikt, aan 't hoofd, trok in geregelde viertallen ter Kerke uit, en plaatsten zich, genoegzaam allen in het deftig zwart gekleed, in eene zeer goede orde, agter de Schuttery, terwyl de Geconstitueerden zich na eene der Kamers van het Stadhuis begaaven.

De drie Collonellen, Leden der Vroedschap, stelden voor eene wyl het Bevel in handen der op hun volgende Officieren, en traden met den Capitein C. A. VAN

XLIII. BOEK. — 1787. SYPESTEYN na het Stadhuis. De Vroedschap daar op, onder het presentéeren van het Geweer, afgetreeden zynde, vervoegde zich Tempelwaards, en nam daar in zitting.

De Leden der toenmaalige Vroedschap, met naame C. J. VAN DAM, A. KUITS, A. SLICHER, J. HUYGENS, J. T. KOEK, J. D. PAUW, geboren *Hœuft*, Heer van Butingen en Zantvoort, Heemstede, Rietwyk en Rietwykeroort, G. A. PATYN, A. J. HESHUYSEN, H. GEERLINGS, J. H. GRASWINKEL. C. CLOTTERBOOKE *Junior*, CORNELIS PIETER, Baron van Leyden, Vryheer van Warmont, J. J. FABER VAN RIEMSDYK; C. P. ELOUT, N. VAN WYK DE VOS, D. J. CANTER CAMERLING, J. HELMOLT, J. TEDING VAN BERKHOUT, J. A. GALLAS, J. VAN STYRUM, C. A. VAN SYPESTEYN, Heer VAN Moermont en Renesse, en in Noordwelle, A. C. VAN GELE' TWENT, J. LA CLE', J. H. DE LANGE, J. W. DRUYVESTEYN, J. J. CAMBIER en H. A. PARVE', door Stadsbodens vooraf gegaan, en gevolgd door den Pensionaris VAN DE KASTEELE, en de Secretarissen VAN SCHUYLENBURG, GRASWINKEL, en VAN SYPESTEYN, in het Gebouw zitting genomen hebbende, werden de Geconstitueerden, door den Fiscaal FROÏCHEN en den Secretaris van den Krygsraad DU CROCQ, van het Stadhuis afgehaald, en plaatsten dezelven zich voor het Front van het Bataillon *Pro Aris et Focis*, waar alle de Officieren, Leden des Krygsraads, benevens de twee Gequalificeerde Ser-

Sergeanten, zich ook vervoegden, en met beurtwisselenden rang, in orde schaarden. Deeze Heeren, vertegenwoordigende het Gewapende en Ongewapende gedeelte der Burgerye, begaven zich, onder het geleide der twee Stads Secretarisfen, na den Tempel, en plaatsten zich tegen over de Vroedschap, welke by hunne intreede opstondt.

XLIII. BOEK. 1787.

Beëediging des Regeerings Reglements.

De Secretaris VAN SCHUYLENBURG las het Declaratoir en het Formulier des Eeds voor, waar naa het Oudste Lid des Raads VAN DAM de vergaderde Heeren gezamenlyk, op het Nieuwe Reglement, den Eed afnam Dit geschied zynde vroeg de Luitenant Collonel ENSCHEDE, als eerste Lid des Krygsraads, of hun Ed. Agtb. nu ook bereid waren om het Regeerings Reglement met staatlyken Eede te bekragtigen; op een bevestigend antwoord, deeden alle de Vroedschaps Leden, hoofd voor hoofd, den Eed in handen der Burgery. Waar op gemelde Secretaris zich liet hooren: *In gevolge van 't geen thans geschied is, is het Reglement op de Regeering deezer Stad, zo als het op den veertienden Augustus laatstleden aan de Burgery is aangekondigd nu plegtig gearresteerd!*

Den aanweezenden Burgeren, onder welker duizenden, zo wel als onder de menigte van rondsomme toegevloeid om deeze nooit geziene gebeurtenis te aanschouwen, eene diepe en ontzag wekkende stilte geheerscht hadt, werd een teken gegeeven dat alles

XLIII. BOEK. 1787. verrigt was: Een driewerf eenpaarig *Hoezee!* ten blyk van goedkeuring aangeheeven, brak die stilte af.

Afkondiging van de Aanneeming. Vervolgens traden de Officieren uit, plaatsten zich voor hunne Battaillons; de de Geconstitueerden werden na het Stadhuis te rugge geleid, werwaards zich mede de Vroedschapsleden begaven. Op de gewoone wyze geschiedde deeze Afkondiging, „de Heeren van de Geregte der „Stad *Haarlem* doen weeten: Alzo het „Reglement op de Regeering deezer Stad, „waar van een Concept, op den veertienden Augustus laatstleden, door de Regeering, ter kennisse van de Burgery is „gebragt, heden op de Groote Markt alhier, door de Heeren Raaden en Vroedschappen, mitsgaders door de goede Burgery openlyk en plegtig gearresteerd en „beëedigd is; zo is 't, dat wy, met „Advys van welgemelde Heeren Raaden, „zulks aan allen en een iegelyk publiceeren en bekend maaken; met last en bevel, om 't zelve, als wettig en validelyk gearresteerd, te respecteeren, en zich „daar naar stiptlyk te gedraagen."

Afloop deezer Plegtigheid. Hier mede was deeze omslagtige en naar eisch der omstandigheden staatlyke verrigting afgeloopen. De Vroedschap plaatste zich voor de trappen van het Stadhuis, en ontving daar de Eerbetooningen van de voorby trekkende Schuttery.

By deeze plegtigheid was de goede orde, met uiterste zorgvuldigheid, in agt geno-

nomen. De wagtdoende Schutters, vroegtydig op de Markt by alle toegangen geplaatst, hadden dat ruime Plein, ledig gehouden. De drie Burger Bataillons waren alle in eene soortgelyke Blaauwe Kleeding; de Artilleristen hadden een byzonder gewaad van Blaauw met Groen. De uittocht der overige Stemgeregtigden uit de Groote Kerk, meest in 't zwart, maakte een staatlyk vertoon. Van rondsom waren de Huizen tot den top met Menschen bezet, en de Stoepen en Straaten vol; een staketzel boven op de Vischmarkt, met banken bevatte zeer veel volks. Behalven de Muzyk der Schutterye vondt zich een aantal Muzykanten geplaatst op een staketzel by het Stadhuis opgerigt, welke beiden zich, by gepaste tusschenpoozingen, op 't verrukkendst lieten hooren. XLIII. BOEK 1787.

De Leden der Vroedschap, van den Krygsraad, en de Burger Geconstitueerden, de post van welke laatsten nu geëindigd was, en die vervolgens aan hunne *Qualificanten* en *Constituanten* verslag deeden, hielden, ten besluite van de heugchelyke Verrigtingen op deezen Dag, een uitvoerigen Maaltyd, te hunner kosten, op de Stads Doelen. Terwyl het onder de Burgers niet ontbrak aan vrolyke Gedenkers deezes gelukkig volvoerden werks, bovenal in de Burger-Societeit, die, nu juist een Jaar geleden opgerigt, door haaren invloed zo veel toegedraagen hadt, om dit begin der *Grondwettige Herstelling*, in *Haarlem*, tot stand te brengen. Zy mogt

XLIII. BOEK. — 1787. van slegts één Jaar arbeids eenen zo heerlyken Oogst inzamelen.

Tegenverklaaring van VERMEULEN en DEKKER. Ongetwyfeld wrogt de goede gesteldheid der Stads Regeeringe, in vergelykinge van die veeler andere Steden, niet weinig mede tot eene zo heuchlyke uitkomst. Van de twee en dertig Raaden, werd de Eed, gelyk wy vermeld hebben, door acht en twintig afgelegd. Twee hunner waren uitlandig te weeten L. J. HOOREMAN; en W. A. LESTEVENON, welke laatstgemelde, als Buitengewoon Gezant, zich te *Brussel* onthieldt. — Twee Vroedschapsleden alleen weigerden den Eed. De eerste was P. VERMEULEN, die 'er zich, den dertienden van Oogstmaand, in een breedspraakig Advys tegen verklaarde (*). De tweede J. G. DEKKER, die daags naa de Beëediging, eenen Brief uit *Amsterdam* zondt, waar by zich, als Bewindhebber der *Oost-Indische* Compagnie onthieldt, zyne Tegenverklaaring op het nu ingevoerde Regeerings Reglement behelzende (†). Deeze was op zagter toon dan het Advys van den Heer VERMEULEN gestemd; gelyk ook de Vroedschap DEKKER, voor een tyd, Lid der Burger Societeit geweest was.

Burger-Gecommitteerden benoemd. Overeenkomstig met het Regeerings Reglement tradt men, 's anderen daags, tot het

(*) Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5081.

(†) Deeze is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4375.

het aanstellen van Burger Gecommitteerden in de zes Wyken der Stad. In de *eerste* werd daar toe verkooren J. VAN DER SPRANG, *Pz.*, en J. VAN GROENOU; in de *tweede* C. BOON en J. DAAMS, *Pz.*; in de *derde* P. KLAARENBEEK, en B. TERSIER; en de *vierde* P. KOPS, *Goedschalksz*; in K. HOVENS; in de *vyfde* W. KÖHNE en Q. BOUWHUIZEN; in de *zesde* W. VAN DER VLUGT en J. L. DE MAYNE, die allen, uitgezonderd W. VAN DER VLUGT, den volgenden dag deeze Post, met het afleggen van den daar toegestelden Eed, aanvaarden.

XLIII. BOEK. 1787.

Verkiezing van Burgemeesters.

In elk der zes Wyken benoemde men, den zevenden van Herfstmaand, vyf Kiezers, die, op de wyze in het Nieuwe Stads Reglement bepaald, eene Naamlyst uitbragten, waar op zich geplaatst vonden J. T. KOEK, A. KUITS, H. GEERLINGS en J. D. PAAUW, Gebooren *Hœuft*. Uit welke Benoeming, in steede van de twee afgaande Burgemeesters A. J. HESHUYZEN en G. A. PATYN, door den Raad, de twee laatstgemelde benoemd werden, de twee eersten wegens hunne hoogklimmende jaaren, zich verschoond hebbende.

Bedaard en geschiktheid met welke alles toeging.

Alle deeze nieuwe Verrigtingen, in gevolge van het Regeerings Plan, gingen toe met dezelfde bedaard- en geschiktheid als de invoering van dat Plan zelve. Deeze liep diermaate in 't ooge, dat Vyand zo min als Vriend der Grondwettige Herstellinge, daar aan goedkeuring en lof kon ontzeggen. Hoe schrollend ook de Vervaardiger

XLIII. BOEK. 1787.

der *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken* doorgaans schryve over alles wat naar de toenmaalige nieuwigheden der *Nieuwe Staatsgezinden*, zo als hy de Voorstanders der Volkszaak doorgaans betytelt, smaakt, vondt zich gedrongen te betuigen, „ men moet dit „ erkennen, dat de Hervorming van deeze „ tyden nergens zo algemeen, zo rustig „ en stil, en zonder opschuddingen, is toe- „ gegaan, als in deeze Stad (*).” In de daad *Haarlem* mogt ten voorbeeld strekken. De daar standgrypende Verandering wenschten veelen, op soortgelyk eene wyze, by hun volbragt te zien.

Wat men te *Leyden* ten aanziene van de Volksinvloed deedt.

Dan *Haarlem* bleef éénig, schoon men reeds in Zomermaand te *Leyden*, in gevolge van een Verzoekschrift van Geconstitueerden, raakende den Volksinvloed der Burgery op de Regeering, besloot om de Vroedschappen VAN HEUSDEN, CUNAEUS, BLOK, VAN LEEUWEN, TWENT en HELDEWIER, in Lentemaand daar toe benoemd, te volmagtigen, om daar over met de Geconstitueerden in Onderhandeling te treeden.

Poogingen van het *Vaderlandsch Gezelschap*

Te dier Stede bestondt een Gezelschap, onder den naam *Vaderlandsch Gezelschap* bekend, zamengesteld uit verscheide Leden; welken, zo door hunne Pen, als anderzins, veel hadden toegebragt tot de toen gewenschte veranderingen in het Vaderland, en uit wier boezem verscheide Voorstellen wa-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl 4385.

te Leyden om den Volksinvloed te bewerken.

waren voortgevloeid, van welke niet alleen de Stad *Leyden*, maar gansch *Holland*, de gelukkige uitwerkingen gevoelden. Deezen, op 's Volksinvloed steeds bedagt, deeden, in het Dagblad hunner Stad, een stuk plaatzen, getyteld *Gewigtige Aanmerkingen op het Concept Reglement der Stad Haarlem* (*). Meer uitgewerkt en uitgebreid zonden zy die Aanmerkingen aan verscheide Patriottische Regenten van *Haarlem*, als mede aan den Secretaris van de Geconstitueerden dier Stad, en eindelyk om de aandagt des geheelen Volks op dezelve te vestigen, namen zy de gelegenheid waar om dit, in de Provinciaale Vergadering, den vyf en twintigsten van Oogstmaand te *Amsterdam* beschreeven, te brengen, met last aan twee hunner Afgevaardigden, om te dier Vergadering een Voorstel te doen, 't welk moest dienen tot een grondslag der twee Hoofdartykelen; naamlyk die *van den Invloed des Volks* en *de Nationaale Militie*; dan de korte duur deezer Vergaderinge (†), hadt niet toegelaaten om dit Plan voor te leggen, 't welk men dus uitstelde tot de volgende aldaar bestemde, doch zeer gebrekkig gehoudene Provinciaale Vergadering op den zeventienden van Herfstmaand. Om dit Voorstel met aandagt te doen

(*) Zie de *Leydsche Courant* van 17 Aug. 1787.

(†) Hoe zeer men te dier Vergaderinge voor beide deeze Stukken yverden blykt uit het sterk Adres aan Staaten van *Holland*. Zie onze *Vaderl. Hist.*, XXXIX. B. bl. 41.

XLIII. BOEK. — 1787.

doen overweegen, en de Leden in staat te stellen, om daar op een Besluit te helpen neemen, beslooten zy dit Plan door de Drukpers, bekend te maaken, en bedienden zich tot dat einde van het Weekblad, 's Volks Handboek, den *Post van den Neder-Rhyn* (*).

Plan daar toe opgegeeven.

Het voornaamste uit dit Plan op te tekenen kunnen wy niet voorby; ten einde de Naakomeling ten vollen te onderrigten, welke inzigten men toen over dit zo belangryk onderwerp vormde. In 't zelve beweeren zy, dat niemand zou ontkennen, dat 's Volks invloed op zyne Regeering onvoldoende en wisselvallig zou zyn, indien dezelve niet ten kragtigste tot de volgende doeleinden strekte. — *Voor eerst.* Om het belang der Regenten en des Volks, 't welk zy vertegenwoordigen, zodanig te vereenigen, dat 'er geen tegenstrydig eigenbelang ooit by hun kon plaats hebben. — *Ten tweeden.* Om aan de Burgeryen eene genoegzaame Magt te geeven, ter handhaaving van de Bestuurders, en van het Bestuur zelve, tegen allen binnen en buitenlandsch Geweld. — *Ten derden.* Om, zo veel mogelyk, de Vyanden van eene waarlyk Republicainsche Regeering, van allen invloed te verwyderen.

De zaaken, welke hersteld en door de Bur-

(*) In dit Werk voorhanden, vergezeld van de bedenkingen des Schryvers daar op in het XII. D. bl. 1173.

Burgeryen te rug gevorderd behoorden te worden, bepaalden zich hoofdzaaklyk tot deeze twee (*). Een welgeregelde en zigtbaare Invloed op de Benoeming van de Leden der Vroedſchap en Burgemeesteren. — En de noodzaaklykheid van Burger Gecommitteerden. — Om deeze in ſtand te brengen en te houden, vorderden zy de Burgerwapening als een hoofdvereischte, en dat by deeze Gewapende Burgers de klem der Volksbenoemingen voornaamlyk, zo niet eeniglyk, zou berusten. XLIII. BOEK. 1787.

Om de waare Republicainſche Conſtitutie altoos in ſtaat en zuiver te houden, keurden zy het noodzaaklyk, alle zodanige Perſoonen, die geene Voorſtanders van dezelve waren, niet alleen van Regeeringsposten, maar zelfs van alle andere Ampten, of mindere Bedieningen, uit te ſluiten. Zy oordeelden het een zeer groot gebrek in onze Eeden of Inſtructien als ſlegts alleen betrekking hebbende op de werktuiglyke Bediening die Ampten, zonder eenig kenmerk te draagen van die Conſtitutie of Regeeringsvorm, tot welker bediening of bewaaring die Ampten ingeſteld waren, en wilden daarom, dat 'er tot de Volksbenoemingen, ja zelfs tot alle ſoorten van openbaare Bedieningen, geene anderen zouden

(*) Naar hunne Aanwyzing breeder voorgeſteld in het bekende *Leydſche Ontwerp* van 15 Octob. 1785. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* X D. bl. 155. en het *Concept-Reglement voor de Stad Haarlem.*

XLIII. BOEK. — 1787. den worden toegelaaten, dan die blyken gegeeven hadden van hunne verknogtheid aan eene waare Republicainsche Regeeringsvorm, door eene openbaare Aanneeming en Ondertekening eener Verklaaring, voorgesteld in de drie volgende Artykelen.

Voor eerst. „ Ik erkenne, dat het Gemeenebest der *Nederlanden* bestaat in een „ Bondgenootschap, van het welk ieder „ Lid onafhangelyk is, in zyn Provinciaal „ Bestuur, en Regt heeft, om, door zyne „ stem toe te treeden tot de Gemeene Be„ trekkingen van het Bondgenootschap.

Ten tweeden. „ Ik erkenne, dat, naa de „ vernietiging of afschaffing van eene één„ hoofdige Regeering, in eene Republi„ kainsche Regeeringsvorm, het volstrekt „ noodzaaklyk is voor het vereenigd Lic„ haam, dat alles, wat zou kunnen strek„ ken, om het Bestuur van de eene of de „ andere Provincie van den Wil van éénen „ te doen afhangen, niet onverschillig kan „ zyn aan de overige Bondgenooten.

Ten derden. „ Ik erkenne, dat aan de „ Vergadering der Staaten van *Holland*, als „ in naam des geheelen Volks der Provin„ cie, de Souverainiteit uitoefenende, toe„ komt niet slegts de hooge Wetgeevende „ Magt, maar ook het Regt om te veran„ deren, te regelen, en te beperken de vorm „ en eigenschappen der Uitvoerende Magt, „ zo in haare Leden als in derzelver onder„ scheidene Departementen, en dat dit Regt „ door geen Erflyken Tytel, hoe genaamd, „ kan bepaald worden, en, derhalven, dat

„ alle

„ alle Resolutien, ten opzigte van 't be- XLIII.
„ paalen der Magt van WILLEM DEN V, door BOEK.
„ de Staaten van *Holland* genomen, uit het
„ onvervreemdbaar Regt der Souverainiteit 1787.
„ uitvloeiende, Wettig en Constitutioneel
„ zyn."

Om aan de twee Voorstellen den *Volksinvloed* en de *Nationaale Burger Militie*, daadlyk te kunnen beantwoorden, waren zy van begrip ten kragtigsten te moeten aandringen op het bepaalen en daarstellen van deeze vyf Beschikkingen, of algemeene Grondwetten. — *Voor eerst.* „ Dat aan „ het Volk overal toebehoort eenen direc- „ ten en zigtbaaren Invloed omtrent de Aan- „ stelling van zyne Burgemeesteren, Raa- „ den of Vroedschappen, als zynde in *Hol-* „ *land* de onmiddelyke en onbetwistbaare „ Representanten der Burgeryen en Ingeze- „ tenen. — *Ten tweeden*, dat overal Buger- „ Gecommitteerden behoorden aangesteld „ te worden, als zynde volstrekt noodzaak- „ lyk tot de handhaaving der Volksregten, „ en het best gebruik der Stedelyke Finan- „ tien. — *Ten derden.* Dat, ter betere „ kennis van het Bestuur der Geldmiddelen „ en het gemaklyk voorstellen van ontwerpen „ van Bezuiniging, overal jaarlyks, op el- „ ke Plaats, Rekeningen van Ontvang en „ Uitgaaf door den druk behoorden gemeen „ gemaakt te worden. — *Ten vierden.* Dat, „ terwyl het onmogelyk is, om alle Quali- „ ficatien tot Stemgeregtigdheid, in de ver- „ scheide Steden en Plaatzen toepasselyk, te

„ be-

XLIII. BOEK. — 1787. „ bepaalen, dat men, nogthans, als alge-
„ meene en onontbeerelyke Qualificatien
„ daar stelt de Schutterlyke Exercitien en
„ Diensten, en de Aanneeming en Onder-
„ tekening van een Declaratoir, 't welk de
„ Gronden der Republicainsche Constitutie
„ vervat. — *Ten vyfden.* Dat de kleine
„ Steden, Vlekken, en Dorpen alwaar geen
„ Volksrepresentanten, onder de benaa-
„ ming van Vroedschap, of eenen anderen
„ Tytel, plaats hebben, zullen aangezogt
„ worden, om zulke Vertegenwoordigers
„ en op denzelven voet daar te stellen,
„ om de Representanten, welke hun op de
„ Provinciaale Wetgeevende Magt compe-
„ teeren, te verkrygen."

De Tempel te *Haarlem* afgebrooken. De Inval der *Pruissen*, die het inleeveren van dit Plan belette, en alle verdere poogingen, om den Volksinvloed, met alles wat daar aan vast was, afbrak, baarde in *Haarlem*, waar men dien Invloed, op de gelukkigste wyze, hadt tot stand gebragt, eene groote verslagenheid. De ebbe der droefenisse was geëevenredigd aan de vloed der blydschappe. De Vryheids-Tempel, geschikt om nog eenigen tyd, ten Gedenkteken, te staan, zagen de yverigste Voorstanders met leedweezen, zy wenschten zo zeer om deszelfs afbraak als zy voorheen den opbouw begeerden: dewyl dit Gebouw eene Aanfluiting der Tegenparty geworden was, tegen welker onbehoorlykheden, van den laagsten aart, men 't zelve bezwaarlyk kon beveiligen. Bedreigingen, om in het

Kee-

Keezenhok, (zo noemde men schimpende dit Gevaarte,) de voornaamste Bouwers op te hangen, of het zelve te sloopen, liepen in de Stad rond. Verzoeken by de Regeering, van de zyde der *Patriotten*, om eene spoedige Afbraake vonden gehoor. Binnen zeer korten tyd werd dit door Stadswerklieden, geregeld volvoerd, en de vrees weggenomen, dat de *Pruissen*, in de Stad komende, met woedend geweld, de hand aan de nederwerping diens Tempels zouden slaan, weggenomen.

XLIII. BOEK. 1787.

Weinig *Pruissen* in *Haarlem* door het afbranden der *Liebrugge*.

De weg, dien de *Pruisssche* Benden namen om het wederstand biedend *Amsterdam* te doen bukken, liep buiten *Haarlem* om, en hadt deeze Stad geen byzonderen overlast van deezen te lyden. Enkelde *Pruissische* Huzaaren kwamen van over de *Meer*; als mede over *Spaarendam*, naa de bemagtiging van *Halfwegen*. Van daar zou de komst deezer voor *Haarlem*, onwelkome Gasten veel talryker geweest hebben, indien de *Liebrug*, aan de Vaart na *Amsterdam*, hadt blyven leggen. Doch deeze was geheel ten onbruike gemaakt door die van *Amsterdam*. Het Defensieweezen dier Stad, oordeelde het wegneemen deezer Brugge noodig, zondt lieden na *Haarlem*, van den Stads Fabryk gereedschap verzoekende om deeze Brug af te breeken, die des de Regenten sprak, en last kreeg 't zelve te geeven. Hy beduidde deezen, dat dit afbreeken lang zou aanhouden en met niet weinig gevaars vergezeld gaan. Intusschen waren er veelen van *Amsterdam* met Breekgereed-

XLIII. BOEK. 1787. schappen gekomen, en hadden de hand aan 't werk geslaagen. Zy werden door die Gereedschap te *Haarlem* ontvangen hadden, geholpen; doch het werk dus geen genoegzaamen spoed neemende, besllooten zy tot een korter werkend middel, bragten een goeden voorraad van Turf en Takkebosschen, by den Tollenaar voor handen, onder de Brug, om dezelve af te branden, 't geen in den vroegen morgen, naa dat 's avonds de afbraak was aangevangen, geschiedde.

Wat 'er by de Omwenteling voorvalt. Bleef *Haarlem* dus goeddeels bevryd van den overlast, des vreemden Krygsvolks, 't welk aan veele Steden en Plaatzen zo gegronde reden tot klagten gaf; kwam het ten dien opzigte vry met de leevering van Brood en Behoeften voor de daar omstreeks gelegerde Benden, en het zien der Voorraadwagens, van tyd tot tyd, staande ter plaatze, waar de Vryheids Tempel zich zo onlangs vertoond hadt, het moest den geweldigen schok der Omwentelinge, nevens andere Steden, verduuren, en de Regeerings en Krygsraadleden, als mede de Burger Gecommitteerden, vonden zich genoodzaakt de overige Burgery in het draagen van Oranje vercierzelen voor te gaan, terwyl den drie en twintigsten van Herfstmaand de *Oranje Vlag* van den Tooren der Groote Kerke woey. — Verbaazend was de drukte en het woelen der smalle Gemeente, om overal Eereboogen op te rigten, en de onbeschaamdheid om daar voor geld aan de Huizen te vraagen.

Dan

Dan dit was niets in vergelyking van het oproerig Geweld, waar mede het Gepeupel, op de hervormde Schuttery verbitterd, de Geweeren eischte, van zommigen haalde, aan anderen ontweldigde, met woede in 't water wierp, of in stukken smeet. Losbandigheid holde daar mede langs de straaten, en Jongens liepen met stukgescheurde Grenadiers Mutzen, en uitgetoogen Houwers. Wyven, Karels, dreigden de Plundering van eenige Huizen, dan het bleef by het inslaan van eenige weinige glazen. Hooger zou het geloopen en tot het uiterste van verwoesting overgeslaagen hebben, indien niet de getrouwe Schuttery, aangevoerd door moedige Bevelhebbers, op het luiden der Alarmklok, en het slaan der Trom, vlings in de wapenen gekomen, die ontzinde menigte, in den dollen loop gestuit, en door ontzag te verwekken, te wege gebragt hadt, dat in den avond van een gevreesden nagt, zo groot eene stilte op de Straaten heerschte als of de Stad in de diepste rust gebleeven was, en 'er niets, wat naar Oproer geleek, gebeurd ware. Zo veel vermag eene welgewapende in den Wapenhandel afgerigte, en met kloek beraaden moed bezielde Burgery, en hadt *Haarlem*, waar op dien dag, de stille Burger verbleekte en beefde, eenigen zich ter vlugt gereed maakten, en anderen die daadlyk namen, aan deezen te danken dat de plunderzieke Bende verstoof; daar het anders in eene Stad, als deeze, geschaapen stondt, de deerlykste

XLIII. BOEK.

1787.

Een dreigend Oproer, door de Burgers gestuit.

XLIII. BOEK. 1787.

tooneelen van Tweespalt te zien vertoonen, en dat Burger tegen Burger, in losgelaate woede voorthollende, onboetbaare nadeelen wederzyds berokkende. Wat het verdere gevolg der Omwentelinge voor deeze Stad en derzelver Inwoonderen was, behoort tot een ander Tydperk onzer Geschiedenisse.

Wat men te *Alkmaar* deedt omtrent des Volksinvloed.

Wy moeten hier nog aanhegten, hoe in het nabuurig *Alkmaar*, op 't voetspoor van *Haarlem*, onderhandelingen over den Volksinvloed op de Regeering stand greepen; doch den spoed niet namen, welken wy te *Haarlem* beschouwden. Van de zyde der Regeeringe en der Burgerye, werden Gecommitteerden benoemd om des in onderhandeling te treeden. Deeze werd begonnen en eenigen tyd voortgezet; doch het ontbrak aan eenstemmigheid, en 'er liepen verscheide omstandigheden zamen, die de Onderhandelingen langwylig maakten. Hier van bedienden zich de Vyanden van den Volksinvloed, ten einde 't geen reeds op eenen goeden voet stondt om verre te werpen. Men poogde de goede Verstandhouding tusschen de Regeering en de Burgery te verbreeken, en de poogingen der Vryheidlievenden te verydelen. Aan den eenen kant zogt men het hart der Regenten te vervullen, met het denkbeeld, als of de *Alkmaarsche* Burgery, zo ras de Regeering alle haare vorderingen niet inwilligde, terstond zou overgaan tot onberedeneerde en geweldige dwangmiddelen. — Aan den anderen kant wilde men de Burgery diets maaken, dat

dat de Regeering, wanneer de Burgers op hunne vorderingen bleeven ſtaan, hun door Krygsgeweld daar van zouden doen afzien. XLII. BOEK. 1787.

's Vryheids vyanden juichten over het geheel en al te niet loopen deezer Onderhandelingen; doch zy werden, van de zyde der Regeeringe, weder aangevangen, althans door dezelve eene Bekendmaaking beraamd en afgekondigd; ten einde zes Burgers te kiezen, om met de Regeering over den Volksinvloed in onderhandeling te treeden (*). Dit geſchiedde op den acht en twintigſten van Oogstmaand. En werd dit Burgerbedryf verydeld, door de ſpoedig daar op volgende Staatsomwenteling: weshalven *Haarlem* alleen, voor een korten tyd, dit werk tot ſtand bragt.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4169.

* *
*

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

I.

van

R.

S.

T.

U.

V.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

